

ชุด TK ชั้นอ่าน

ชวนเด็กไทย ให้เป็นนักอ่าน

ไทย อัจฉรา ประทีพ

เพยกรังสิตสัมพันธ์หัวใจเด็กให้รักการอ่าน
โครงการบ่มนิสัยภาคานสำเร็จมอบ ๑๐ โรงเรียน

ชวนเด็กไทยให้เป็นนักอ่าน (๑)

TK
park
อุทยานการเรียนรู้

หนังสือ ชุด TK ขวนอ่าน
ชวนเด็กไทยให้เป็นนักอ่าน (๑)

ผู้เขียน อัจฉรา ประดิษฐ์

พิมพ์ครั้งแรก กรกฎาคม ๒๕๕๐ จำนวน ๓,๐๐๐ เล่ม

ข้อมูลทางบรรณานุกรม

อัจฉรา ประดิษฐ์.

ชวนเด็กไทยให้เป็นนักอ่าน (๑) กรุงเทพฯ : สำนักงานอุทยานการเรียนรู้,
๒๕๕๐.

๒๑๔ หน้า

๑. หนังสือและการอ่าน. I. ชื่อเรื่อง

๐๒๘

ISBN ๙๗๘-๙๗๔-๘๒๘๔-๒๗-๙

จัดทำโดย

สำนักงานอุทยานการเรียนรู้

สังกัดสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน)

๙๙๙/๙ อาคารสำนักงานเซ็นทรัลเวิลด์ ชั้น ๑๗ ถนนพระราม ๑

แขวงปทุมวัน เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๓๐

โทรศัพท์ ๐-๒๒๖๔-๕๙๖๓-๖๕ โทรสาร ๐-๒๒๖๔-๕๙๖๖

ส่วนบริการ อาคารเซ็นทรัลเวิลด์ ชั้น ๘ Dazzle Zone

โทรศัพท์ ๐-๒๒๕๗-๔๓๐๐ โทรสาร ๐-๒๒๕๗-๔๓๐๐ ต่อ ๑๒๕

พิมพ์ที่

โรงพิมพ์เดือนตุลา โทรศัพท์ ๐-๒๙๙๖-๗๓๙๒-๔ โทรสาร ๐-๒๙๙๖-๖๓๙๕

จัดจำหน่าย

บริษัท ซีเอ็ดยูเคชั่น จำกัด (มหาชน)

๘๕๕๘/๘๗-๙๐ ชั้น ๑๙ อาคารเนชั่นทาวเวอร์ ถนนบางนา-ตราด

แขวงบางนา เขตบางนา กรุงเทพฯ ๑๐๒๖๐

โทรศัพท์ ๐-๒๗๓๙-๘๐๐๐ โทรสาร ๐-๒๗๓๙-๘๐๐๙

ปก/รูปเล่ม วัฒนสินธุ์ สุวรรตนานนท์

พิสูจน์อักษร พัชรินทร์ บุรณะกร

ราคา ๑๘๐ บาท

คำนำ

คำถามว่าทำไมเด็กไทยไม่อ่านหรืออ่านหนังสือน้อย มักเป็นคำถามคาใจผู้ใหญ่หลายคน โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในแวดวงการศึกษา คำตอบนั้นมีมากมายหลายเหตุผล และแทบจะทุกเหตุผลได้ผ่านการระดมความคิดแสวงหาแนวทางแก้ไขพร้อมทั้งทดลองปฏิบัติมาแล้ว แต่กระนั้นสถานการณ์การอ่านของเด็กและเยาวชนก็ยังไม่ดีขึ้นนัก

เป็นไปได้ว่าแนวทางเหล่านั้นคงมิได้ล้มเหลวทั้งหมด เพราะการส่งเสริมการอ่านเป็นกระบวนการที่ต้องใช้เวลาต่อเนื่องยาวนาน ต้องใส่ใจเอาใจจริงเอาใจกับการติดตามประเมินผล และต้องปรับตัวอย่างรู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงภาวะแวดล้อมของสังคมและโลก การสรุปบทเรียน ถอดองค์ความรู้ การสร้างความรู้ใหม่ และการเผยแพร่ถ่ายทอดความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้อง เป็นสิ่งที่ต้องดำเนินการไปพร้อมกับการส่งเสริมการอ่านกับกลุ่มเป้าหมาย

สำนักงานอุทยานการเรียนรู้จัดพิมพ์หนังสือชุด TK ขวนอ่านนี้ขึ้น เพื่อส่งต่อความรู้จากงานวิจัยและการอบรมซึ่งเกิดขึ้นตามกิจกรรมที่ดำเนินการแล้วเสร็จในปี พ.ศ.๒๕๔๙ โดยหวังว่าจะช่วยเพิ่มพูนแนวคิดประสบการณ์และวิธีการในลักษณะของคู่มือกิจกรรมส่งเสริมการอ่านให้กับคุณ บรรณารักษ์

ตลอดจนพ่อแม่ผู้ปกครอง ซึ่งถือเป็นด้านหน้าของกระบวนการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในกลุ่มเด็กและเยาวชนไทย

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าเนื้อหาสาระของหนังสือชุดนี้จะช่วยเปิดพรมแดนความรู้ ทั้งในเชิงแนวความคิดและเทคนิควิธีการให้กับผู้อ่านทุกท่าน อีกทั้งสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเป็นรูปธรรม

สำนักงานอุทยานการเรียนรู้

คำนำผู้เขียน

หนังสือเล่มนี้ เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “กระบวนการส่งเสริมการอ่านที่ได้ผล สำหรับเด็กประถมศึกษาช่วงชั้นที่ ๑ และ ๒” ซึ่งเป็นหนึ่งในชุดวิจัยเรื่อง เทคนิคการส่งเสริมการอ่านในเด็กปฐมวัย ถึงเด็กวัยรุ่น โดยการริเริ่มและสนับสนุนจากสำนักงานอุทยานการเรียนรู้ (สอร.)

เนื้อหาเป็นการนำเสนอผลจากการทำวิจัย การวิเคราะห์ ข้อสรุป และข้อเสนอแนะโดยละเอียดเกี่ยวกับวิธีการส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนประถมศึกษาช่วงชั้นที่ ๑ และ ๒ ในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล รวมทั้งสิ้น ๑๐ โรงเรียน มีทั้งโรงเรียนรัฐบาล และโรงเรียนเอกชน เพื่อนำเสนอข้อมูลอันจะช่วยสร้างความเข้าใจแก่ผู้สนใจงานด้านส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนได้อย่างชัดเจน

ผู้เขียนขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลทุกท่านจากโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายงานวิจัย ทั้ง ๑๐ แห่ง อันประกอบด้วยผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ครูภาษาไทย ครูบรรณารักษ์ ครูรักการอ่าน ครูประจำชั้น ซึ่งช่วยให้ข้อมูลโดยละเอียด เต็มใจ และเอื้อเฟื้อยิ่ง ทำให้ทีมวิจัยได้ประสบการณ์ด้านการทำงานส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนอย่างมากมาย ภายในเวลาอันสั้นของการเก็บข้อมูล

รวมตลอดไปถึงนักเรียนชั้น ป.๑-ป.๖ และเจ้าหน้าที่ธุรการของทุกโรงเรียน ที่ช่วยให้ความร่วมมือและช่วยอำนวยความสะดวกแก่ทีมวิจัยตลอดการเก็บข้อมูล

ท้ายที่สุดนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณเป็นพิเศษแก่ ดร.ชัยวัฒน์ วิบูลย์สวัสดิ์ ผู้กรุณาให้คำแนะนำอันมีประโยชน์และมีคุณค่าในการทำวิจัย ซึ่งช่วยขยายวิสัยทัศน์ให้แก่ผู้เขียนอย่างมากมาย รศ.กุลวรา ชูพงศ์ไพโรจน์ ผู้ให้คำแนะนำและกำลังใจอย่างต่อเนื่อง และ รศ.พวา พันธุ์เมฆมา สำหรับข้อมูลสำคัญที่ทำให้ผู้เขียนมีมุมมองการนำเสนอชัดเจนขึ้น

รวมทั้งคณาจารย์สาขาวิชาวรรณกรรมสำหรับเด็กทุกท่าน สำหรับการสนับสนุนส่งเสริมในทุกทาง และขอบคุณทีมวิจัยผู้เป็นนิสิตชั้นปีที่ ๔ สาขาวิชาวรรณกรรมสำหรับเด็ก ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ทั้ง ๕ คน ซึ่งบัดนี้ได้สำเร็จการศึกษาไปแล้ว สำหรับความอดุสาหะในการเก็บข้อมูลเบื้องต้นอย่างละเอียดลออกะตือรือร้น และเป็นกำลังสำคัญของงานชิ้นนี้

อาจารย์อัจจา ประดิษฐ์

สารบัญ

คำนำ	๓
คำนำผู้เขียน	๕
บทที่ ๑ ความเป็นมา และความสำคัญของการอ่าน	๙
บทที่ ๒ ปัจจัยความพร้อมของผู้บริหาร	๒๕
บทที่ ๓ ปัจจัยความพร้อมของบุคลากรส่งเสริมการอ่าน	๖๑
บทที่ ๔ ปัจจัยความพร้อมด้านงบประมาณซื้อหนังสือ และเพื่อส่งเสริมการอ่าน	๘๙
บทที่ ๕ ปัจจัยความพร้อมของสถานที่ และการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อส่งเสริมการอ่าน	๑๐๑
บทที่ ๖ ปัจจัยความพร้อมด้านกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน	๑๒๗

บทที่ ๗ ปัจจัยความพร้อมของนักเรียน ๑๖๗

บทที่ ๘ ปัจจัยการสนับสนุนจากผู้ปกครอง
ชุมชน และองค์กรเอกชน ๑๗๕

บทที่ ๙ ปิดท้าย ๑๘๓

บรรณานุกรม ๑๘๗

ภาคผนวก ๑๙๗

TK
park
อุทยานการเรียนรู้

ความเป็นมา
และความสำคัญ
ของการอ่าน

การสร้างนิสัยรักการอ่านแก่เด็ก
เป็นสิ่งที่ต้องปลูกฝังตั้งแต่วัยเยาว์
และปลูกฝังอย่างต่อเนื่องเป็นเวลาหลายปี
เพื่อให้เป็นนิสัยที่ยั่งยืน
ในพฤติกรรมของเด็ก
จนกลายเป็นสิ่งที่ทำโดยอัตโนมัติราวกับหายใจ

อุทยานการเรียนรู้

ความเป็นมา และความสำคัญ ของการอ่าน

ความเป็นมา

หนังสือเล่มนี้ เป็นส่วนหนึ่งของชุดงานศึกษาวิธีการส่งเสริมการอ่านแก่เด็กไทย โดยมุ่งศึกษาด้านเทคนิคการส่งเสริมการอ่านที่ได้ผลในเด็กตั้งแต่ระดับปฐมวัย ถึงระดับมัธยมศึกษา (อายุประมาณ ๓ ขวบ ถึง ๑๔ ปี) ซึ่งเป็นขอบเขตการวิจัยที่ครอบคลุมการอ่านของเด็กไทยอย่างต่อเนื่องในภาพใหญ่

โดยงานเขียนชิ้นนี้ ได้จำกัดขอบเขตการศึกษาให้อยู่ที่กระบวนการส่งเสริมการอ่านที่ได้ผลในเด็กระดับประถมศึกษา ช่วงชั้นที่ ๑ และ ๒ เท่านั้น จากการมุ่งศึกษาถึงรายละเอียดของปัจจัยต่างๆ ที่ทำให้โรงเรียนที่เลือกศึกษาประสบความสำเร็จในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน จนได้รับรางวัลพระราชทานจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ด้านการส่งเสริมการอ่านดีเด่นในปี พ.ศ.๒๕๔๖ จัดโดยกระทรวงศึกษาธิการ หรือรางวัลด้านการส่งเสริมการอ่านจากองค์กรเอกชนอื่นๆ โดยเลือกศึกษาโรงเรียนระดับประถมศึกษาในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑลเป็นหลัก

ทั้งนี้ การเลือกศึกษากระบวนการทำงานส่งเสริมการอ่านทั้งระบบในโรงเรียนนั้น เพราะตามความเป็นจริงแล้ว การทำงานภายในโรงเรียนจนเกิดความโดดเด่นถึงขั้นได้รับรางวัล ไม่ว่าจะงานนั้นจะเป็นงานใดก็ตาม ย่อมเป็นการสะท้อนให้เห็นประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรหลายฝ่ายในโรงเรียน

งานส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนก็เช่นกัน หากทำถึงขั้นโดดเด่นจนได้รับรางวัลระดับประเทศ ก็น่าจะมีปัจจัยแห่งความสำเร็จมาจากหลายองค์ประกอบ เช่น มีบุคลากรใดทำงาน รายละเอียดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านเป็นอย่างไร ผู้บริหารมีแนวคิดอย่างไรเพื่อผลักดันงานด้านส่งเสริมการอ่านให้เข้มแข็ง และนักเรียนได้รับสิ่งใดจากการส่งเสริมการอ่านบ้าง เป็นต้น

เหตุที่ต้องคำนึงถึงปัจจัยเหล่านี้ เพราะความสำเร็จของโรงเรียนใดๆ คงมิได้มาจากบุคลากรเฉพาะกลุ่มผู้ทำงานด้านส่งเสริมการอ่าน เช่น ครู บรรณารักษ์ เท่านั้น แต่น่าจะมีมิติการสนับสนุนจากด้านอื่นด้วย อาทิ บทบาทของผู้บริหารโรงเรียน รายละเอียดงานและกิจกรรมของผู้รับผิดชอบงานส่งเสริมการอ่าน หรือปัจจัยด้านงบประมาณ ความพร้อมของอาคารสถานที่ ห้องสมุดโรงเรียน และความพร้อมของตัวนักเรียนเอง เป็นต้น

ด้วยเหตุดังกล่าว จึงเป็นเรื่องน่าสนใจเป็นอย่างยิ่งถึงความสำเร็จของโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จด้านการส่งเสริมการอ่านว่า มีปัจจัยอะไรส่งเสริมให้โรงเรียนเหล่านั้น ทำงานด้านนี้ได้โดดเด่นถึงขั้นได้รับรางวัลระดับชาติ เนื่องจากงานส่งเสริมการอ่านเป็นงานที่ต้องทำอย่างต่อเนื่องและจริงจังจึงจะเห็นผล ไม่ใช่จะประสบผลสำเร็จได้เพียงเวลาอันสั้น ดังนั้น ย่อมต้องอาศัยความมุ่งมั่นอดทน ความสามัคคี และการประสานงานกันเป็นอย่างดีของทีมงานด้านนี้ทุกคน

การศึกษาเรื่องนี้ จึงหวังจะสะท้อนแนวทางการทำงานด้านการส่งเสริมการอ่านจากโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายให้เป็นตัวอย่างแก่โรงเรียนอื่นๆ ที่สนใจจะผลักดันงานส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนว่า ถ้าอยากประสบความสำเร็จควรทำอะไร ควรเริ่มต้นจากอะไร และควรมีแนวทางการทำงานอย่างไร

ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้ตระหนักในความสำคัญของการอ่าน ช่วยกันปลูกฝังนิสัยการอ่านแก่เด็กไทยให้ “อ่านได้ อ่านเก่ง และอ่านเป็น” อย่างยั่งยืน

ความสำคัญของปัญหา

การเรียนรู้ของเด็กนั้น ผ่านการเรียนรู้ด้วยภาษาเป็นหลัก เพราะมนุษย์ทุกชาติทุกเผ่าพันธุ์ล้วนสื่อสารกันด้วยภาษาทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นภาษาพูดหรือภาษาเขียน หรือบางกรณี ก็คือ ภาษาท่าทาง ภาษาภาพ ภาษาศิลปะ สำหรับเด็กๆ แล้ว การอ่านออกจึงนับเป็นทักษะพื้นฐานในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ

เมื่อตอนที่เด็กพูดได้ เด็กรู้จักสื่อสารความต้องการของตนสู่ผู้อื่นได้มากขึ้น ไม่ได้ใช้เพียงการชี้ แสดงสีหน้าท่าทาง หรือทำเสียง “อือ” “อา” เหมือนตอนที่ยังพูดไม่ได้เท่านั้น แต่ทว่าการสื่อสารด้วยภาษาพูดยังไม่เพียงพอต่อการมีชีวิตอยู่บนโลกนี้ เด็กๆ จำเป็นต้อง “อ่านออก” ด้วย เมื่ออ่านหนังสือออกโลกทัศน์ของเด็กจะกว้างขึ้น เพราะการอ่านช่วยเปิดประตูสู่โอกาสในการเรียนรู้ให้แก่เด็กอย่างมหาศาล

เมื่ออ่านหนังสือออก เด็กสามารถตีโจทย์เลข อ่านวรรณคดี ท่องกลอน อ่านตำราภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ อ่านป้ายคำเตือนต่างๆ ฉลากอาหาร ฉลากยา สัญญาณจราจร หรืออ่านคู่มือต่างๆ ในชีวิตประจำวันได้ ไม่ว่า

จะเป็นการเรียนรู้ของชาติใดภาษาใดในโลก ชั้นแรกของการเรียนรู้ล้วน คือ การอ่าน ทั้งสิ้น

ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่เด็กควรอ่านหนังสือออกตั้งแต่ยังเด็ก โดยผู้ใหญ่สอน ไม่ว่าจะเป็พ่อแม่ผู้ปกครอง หรือครูอาจารย์

การสอนให้เด็กอ่านหนังสือนั้น นอกจากช่วยเปิดโลกการเรียนรู้แก่เด็ก แล้ว ยังนำเด็กไปสู่ความรู้อย่างอื่นที่จำเป็นต่อการสร้างสรรค์ความเจริญแก่ มนุษยชาติด้วย เพราะการอ่านหนังสือทำให้เด็กได้เรียนรู้วัฒนธรรม ขนบประเพณี ปรชญา ศาสนา วิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และศาสตร์อื่นๆ อีกมากมาย รวมทั้งการอ่านยังทำให้เด็กได้มีประสบการณ์ทางด้านอารมณ์ต่างๆ ของมนุษย์ เช่น ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ความรู้สึกตื่นเต้น สะเทือนใจ เสียใจ ตาม ตัวละครในหนังสือ เป็นต้น

ประสบการณ์จากการอ่าน เป็นประสบการณ์ที่มีได้โดยที่ผู้อ่านไม่ต้องไป ประสบสิ่งนั้นๆ ด้วยตนเอง นอกจากนี้ เมื่อเด็กอ่านมาก ก็จะมีคลังศัพท์มาก และรู้จักคิดอย่างเป็นระบบมากขึ้น (“Thought depends upon language, then the quality of an individual’s thought will depend upon the quality of his language. Language is, indeed, in the centre of the stage as far as learning and intelligence are concerned.” (Dorothy Butler, ๑๙))

เพราะการอ่านอาศัยการเชื่อมโยงข้อมูลเบื้องหลังสัญลักษณ์อักษรที่ ปรากฏ เพื่อสร้างเรื่องราวและความเข้าใจ การอ่านมากจึงมีส่วนช่วยให้ การเขียนของเด็กพัฒนาขึ้นด้วย ยิ่งอ่านมากก็ยิ่งรู้คำศัพท์มากขึ้น รู้ระดับ ความหมายของคำ รู้ศัพท์สำนวนสุภาษิต ทำให้เด็กสื่อสารกับผู้อื่นได้อย่าง มีประสิทธิภาพ

หนังสือจึงเป็นเสมือนประตู และหน้าต่าง เป็นประตูที่เปิดนำเด็กออกจากโลกของตนไปสู่โลกกว้างอย่างไม่จำกัด และเป็นหน้าต่างให้เด็กเห็น และเรียนรู้โลกกว้าง แม้ตัวเขาจะไม่ได้เคลื่อนที่ไปไหนเลย (Armchair Traveling)

แต่อย่างไรก็ดี สิ่งที่ควรคำนึงถึงเมื่อเด็กอ่านหนังสือได้แล้ว คือ การอ่านออกอย่างเดียวอาจไม่เกิดประโยชน์ใดๆ เลย ถ้าเด็กไม่มีนิสัยรักการอ่านที่ยั่งยืน ไม่รู้จักเลือกสิ่งที่อ่าน ไม่เห็นความสำคัญของการอ่าน หรือไม่เห็นความสำคัญ of หนังสือว่า เป็นขุมคลังและเป็นแหล่งเพาะภูมิปัญญาอันยิ่งใหญ่ของมนุษย์

ที่สำคัญที่สุด คือ ถ้าไม่มีหนังสือดีๆ ให้เด็กอ่านอย่างต่อเนื่อง เพื่อกระตุ้นการอ่านของเด็กอย่างสม่ำเสมอ ความสามารถในการอ่านหนังสือออกก็ไม่ได้เป็น “ทักษะชีวิต” อันมีประโยชน์ดังที่ควรจะเป็น และหากเด็กไม่ถูกกระตุ้นให้อ่านอยู่เสมอ ทักษะการอ่านก็จะด้อยลงจนอ่านไม่ออกในที่สุด

การสร้างนิสัยรักการอ่านแก่เด็กจึงเป็นสิ่งที่ต้องปลูกฝังตั้งแต่เด็กยังเยาว์วัย และปลูกฝังอย่างต่อเนื่องเป็นเวลายาวนานหลายปี เพื่อให้เป็นนิสัยที่ยั่งยืน รากลึกในพฤติกรรมของเด็ก จนกลายเป็นสิ่งที่ทำโดยอัตโนมัติราวกับการหายใจ ซึ่งการจะสร้างนิสัยเช่นนี้ได้ หมายความว่ากลวิธีในการสร้างนิสัยต้องเป็นกลวิธีที่ทำให้เด็กเกิดความประทับใจแบบฝังลึก เพราะสำหรับเด็กโดยเฉพาะเด็กเล็ก หากประทับใจในสิ่งใดแล้ว จะเป็นความทรงจำที่ฝังใจไปจนโต หรือแม้แต่ประทับใจไปชั่วชีวิต

ปัจจุบัน ในสังคมทั่วโลกมีสื่อสำเร็จรูปมากมายที่ดึงเด็กออกไปจากกิจกรรมการอ่าน โดยเฉพาะสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ที่มีภาพเคลื่อนไหวพร้อมเสียงดึงดูดเด็กๆ ให้จ้องมองได้ แต่การดูทีวี เป็นการสื่อสารทางเดียวที่อาจส่งผลเสียต่อเด็กที่ดูทีวีนานไป เพราะไม่กระตุ้นให้เด็กสร้างจินตนาการจากข้อมูลที่ได้มอง

เห็น ภาพสำเร็จรูปในทีวีไม่ส่งเสริมให้เด็กสร้างภาพขึ้นใน “มโนคิด” หรือสร้างมโนภาพภายในใจขึ้น ทำให้เด็กคิดเป็นภาพมากกว่าคิดเป็นคำ

เนื่องจากการคิดต้องอาศัยภาษา คุณภาพความคิดของแต่ละคนขึ้นอยู่กับความสามารถทางภาษาที่คนคนนั้นมีอยู่ ถ้าคนผู้นั้นรู้ภาษาจำกัด ความคิดของเขาก็น่าจะจำกัดอยู่เฉพาะในแวดวงคำศัพท์ และภาษาที่เขาารู้เท่านั้น เมื่อต้องอธิบายภาพที่ตนคิดให้ผู้อื่นได้เข้าใจตรงกัน จึงเป็นเรื่องยาก เพราะไม่รู้จะอธิบายอย่างเป็นลำดับขั้นตอนอย่างไร ไม่รู้จะใช้คำใดที่เหมาะสมเพื่อสื่อสารกับผู้อื่น การอ่านจึงช่วยพัฒนาการคิดแก่คน ดังพระราชดำรัส พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ความว่า

“หนังสือนั้นเป็นเสมือนคลังที่รวบรวมเรื่องราว ความรู้ ความคิด วิทยาการ ทุกด้าน ทุกอย่าง ซึ่งมนุษย์ได้เรียนรู้ ได้คิดอ่าน และเพียรพยายามบันทึกรักษาไว้ด้วยลายลักษณ์อักษร หนังสือแพร่ไปถึงที่ใด ความรู้ ความคิดก็แพร่ไปถึงที่นั้น หนังสือจึงเป็นสิ่งมีค่าและมีประโยชน์อันประมาณมิได้ ในแง่ที่เป็นบ่อเกิดแห่งการเรียนรู้ของมนุษย์”

พระราชดำรัส

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช

ในพิธีเปิดปีหนังสือระหว่างชาติ ๒๕๑๕

และงานแสดงการพิมพ์แห่งประเทศไทย ครั้งที่ ๓

เมื่อวันศุกร์ที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๑๕

จากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่อัญเชิญมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า พระองค์ทรงให้ความสำคัญต่อหนังสือว่า เป็นสิ่งล้ำค่าอย่างประมาณไม่ได้ เนื่องจากเป็นบ่อเกิดแห่งการเรียนรู้ของมนุษย์

ดังนั้น การรู้หนังสือ ซึ่งคือ การอ่านหนังสือออกอย่างแตกฉาน สามารถเข้าใจความหมายของถ้อยคำต่างๆ ได้เป็นอย่างดี จนประมวลความรู้นั้นมาเป็นความคิดและปัญญาได้ ย่อมมีคุณประโยชน์ต่อผู้รู้หนังสือ ในการช่วยเปิดโลกทัศน์ ขยายมุมมอง และก่อความเข้าใจสิ่งต่างๆ

การรู้หนังสือจึงเป็นสิ่งที่ควรบ่มเพาะให้เกิดแก่บุคคลทุกเพศทุกวัย เพื่อให้คนไทยเข้าถึงความรู้และใช้ประโยชน์จากการเรียนรู้นั้นพัฒนาตนและสังคมได้

ทว่า การรู้หนังสือนั้นหากมิได้สั่งสอนกันแต่เด็ก ไม่ได้บ่มเพาะตั้งแต่วัยเด็กว่า ทุกคนสามารถแสวงหาความรู้จากหนังสือ ซึ่งเป็น “แหล่งบ่มเพาะปัญญาราคาถูก” อันหาซื้อและเข้าถึงได้ง่ายแล้ว การที่บุคคลจะเข้าถึงแหล่งความรู้เช่นหนังสืออย่างมีใจรักการอ่าน และกระตือรือร้นในการหาความรู้ ย่อมเป็นไปได้ยาก หรือหากการปลูกฝังการรู้หนังสือและการรักการอ่านไม่เป็นไปอย่างน่าประทับใจ ก็อาจเป็นอุปสรรคกีดกันบุคคลจาก “บ่อเกิดแห่งการเรียนรู้” และ “มิตรแห่งปัญญา” เช่นหนังสือได้

การสร้างความประทับใจในหนังสือ การรู้หนังสือ และการอ่าน จึงเป็นสิ่งที่ทุกฝ่ายควรใส่ใจ โดยเฉพาะสถาบันการศึกษาต่างๆ ในระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทหน้าที่โดยตรงต่อการอบรม สั่งสอน ปลูกฝังค่านิยม คุณธรรม และความคิดต่างๆ ตลอดจนเป็นแหล่งหล่อหลอมบุคลิกภาพของเด็ก

นอกจากนี้ หนังสือ หรือวรรณกรรมยังมีความพิเศษอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว กล่าวคือ หนังสือ หรือวรรณกรรมสามารถให้ความรื่นรมย์ที่คงอยู่ยาวนาน และมีความหมายมากกว่าของเล่นอื่นๆ ของเด็ก

หนังสือ หรือวรรณกรรมจึงมีความพิเศษที่ยากจะหาสิ่งใดมาเสมอเหมือนได้ โดยเฉพาะหนังสือที่หยิบยื่นให้เด็กตั้งแต่ยังเยาว์วัย ในวัยที่ง่ายต่อการปลูกฝังความประทับใจต่อสิ่งใดๆ ให้เกิดขึ้น

การส่งเสริมการอ่านในเด็กประถมศึกษา จึงเป็นรากฐานแห่งการสร้างนักอ่านในอนาคตอย่างยั่งยืน เนื่องจากการปลูกฝังในวัยเด็กซึ่งกำลังเปิดรับสิ่งต่างๆ อย่างง่ายดาย หากเด็กในวัยนี้ประทับใจต่อสิ่งใดแล้ว ก็จะเป็นความฝังใจที่จะส่งผลต่อเขาอย่างยาวนาน แม้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็ไม่ลืม

การสร้างความประทับใจต่อการฟังนิทาน (ซึ่งอาจประยุกต์ต่อการฟังเรื่องเล่า หรือการร่วมกิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน) หากมีเทคนิค หรือกลวิธีที่น่าประทับใจ จะทำให้ผู้รับเกิดความประทับใจแบบฝังตัว อันจะไม่มีโอกาสลืมเลือน

ดังนั้น ความประทับใจแบบฝังตัวนี้หากปลูกฝังสิ่งที่ดีให้เด็ก เช่น ภาวะดีหรือร้นในการแสวงหาความรู้ โดยเฉพาะจากหนังสือซึ่งเป็นแหล่งความรู้ด้วยกิจกรรม หรือกระบวนการส่งเสริมการอ่านที่มีประสิทธิภาพ ก็ย่อมจะส่งผลให้เด็กรู้จักใฝ่หาความรู้อย่างยั่งยืน มีความสุขในโลกส่วนตัวของตนเองผ่านทางหนังสือ และเป็นบุคคลที่มีจิตใจมั่นคงและรู้เท่าทันต่อสิ่งยั่วยวนต่างๆ จากโลกภายนอก ผ่านทางความรู้ และการบ่มเพาะสติปัญญาอันเกิดจากการอ่าน

ทั้งนี้ เพื่อให้เห็นความสำคัญของการอ่านมากยิ่งขึ้น นอกจากที่ได้กล่าวถึงข้างต้นแล้ว จึงขอแจกแจงแยกแยะรายละเอียดความสำคัญของการอ่านดังนี้

ความสำคัญของการอ่าน

การอ่านเป็นทักษะพื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิต

องค์การสหประชาชาติได้เสนอให้ประเทศสมาชิกทุกประเทศช่วยกันรณรงค์ให้ทุกคนในโลกอ่านหนังสือให้ออกทั้งหมด ในปี พ.ศ.๒๕๔๓ เพราะตระหนักถึงความสำคัญของการอ่าน ผู้ที่อ่านหนังสือไม่ออกมักจะเสียเปรียบกลายเป็นคนล้าหลัง ไม่ทันโลก ไม่ทันเหตุการณ์ อาจจะถูกหลอก เสียรู้ได้ง่าย และไม่เชื่อมั่นตนเอง ไม่มีความสุขในการเข้าสังคม

ประเทศที่เจริญแล้วจำนวนประชากรที่อ่านออกเขียนได้จะมีมาก ในชีวิตประจำวันเราต้องอาศัยการอ่านเพื่อการดำรงชีวิตแทบทุกเรื่องราว เช่น อ่านเครื่องมือเครื่องใช้ในการทำงาน อ่านรายละเอียดสินค้าอุปโภคบริโภค ตลอดจนยารักษาโรค เป็นต้น การไปติดต่อหน่วยงานราชการต่างๆ ซึ่งจำเป็นต้องอ่านหนังสือออกจึงจะช่วยเหลือตัวเองได้

การอ่านเป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียนรู้

การอ่านเป็นรากฐานสำคัญของการศึกษา เพราะทำให้นักเรียน นักศึกษาได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว กว้างขวางยิ่งขึ้น เนื่องจากการเรียนวิชาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นในห้อง หรือนอกห้องเรียน ล้วนแต่ใช้การอ่านเป็นสื่อในการเรียนรู้ทั้งสิ้น กิจกรรมในสถานศึกษา ๘๐-๙๐% ต้องอาศัยการอ่าน ผู้เรียนจะต้องมีความสามารถในการอ่าน จึงจะสามารถร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี การอ่านทำให้นักเรียนมีความคิดกว้างขวางขึ้น การอ่านหนังสือเพียงอย่างเดียวก็สามารถทำให้นักเรียนคิดไปตามลำดับขั้นได้

การอ่านเป็นสื่อสำคัญในการพัฒนา และแก้ปัญหาสังคม

การพัฒนาสังคมที่ดีนั้น เครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่ง คือ “การอ่าน” ดังคำกล่าวของคุณหญิงแม้นมาศ ขวลิต (อ้างถึงใน ไพพรรณ อินทนิล, ๒๕๔๖ : ๘) ว่าสิ่งหนึ่งที่ใช้วัดระดับความสามารถของบุคคล และระดับการพัฒนาของสังคม คือ การรู้หนังสือ และการรู้จักใช้ประโยชน์จากหนังสืออย่างเต็มที่ การอ่านหนังสือจะทำให้เกิดการพัฒนาความคิด สติปัญญา จริยธรรม ศีลธรรม และเขวewnปัญญาได้เป็นอย่างดี เพราะในหนังสือที่ดีย่อมมีการสอดแทรกสิ่งที่มีคุณค่าอื่นๆ นอกจากความรู้ เช่น การปลูกฝังค่านิยมที่ดี การกระตุ้นให้ใช้ความคิด และการกระตุ้นให้ประเมินค่าการกระทำของตัวเอง เป็นต้น

หากผู้อ่านหนังสือรู้จักนำความรู้ที่ได้จากการอ่านมาพัฒนาตนเอง ทั้งด้านสติปัญญาและจิตใจ ผลที่ตาม คือ สามารถใช้ความรู้ที่ได้รับให้เป็นประโยชน์แก่สังคม แก่ส่วนรวม สามารถวินิจฉัยความถูกต้องของเรื่องต่างๆ ได้อย่างฉับไว นอกจากนี้ ประสบการณ์จากการอ่านยังทำให้เป็นผู้ที่เข้าใจสถานการณ์ที่เผชิญได้อย่างรวดเร็ว และสามารถแก้ไขเหตุการณ์ได้อย่างทันที ทำให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ผู้ที่อ่านมากย่อมมีมุมมองและวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล รวมทั้งเป็นคนยึดหยุ่นสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมและพัฒนาสังคมได้ เมื่อทุกคนมีคุณภาพชีวิตที่ดี สังคมนั้นก็ย่อมจะดีไปด้วย ถ้าเกิดปัญหาต่างๆ ก็ย่อมรู้จักใช้สติปัญญาร่วมกันแก้ปัญหา ซึ่งจะทำให้สังคมนั้นอยู่กันอย่างมีความสุข

การอ่านเป็นเครื่องมือในการคลายเครียด

ผู้คนในยุคปัจจุบันประสบกับความเครียดสูง เพราะสภาวะเศรษฐกิจ หน้าที่การงาน ความรับผิดชอบต่อครอบครัวและสังคม ตลอดจนสภาพสิ่งแวดล้อม อากาศ การจราจร ล้วนทำให้เกิดความเครียด ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาทางสุขภาพจิตใจ และสังคมตามมา หากเป็นผู้รักการอ่านก็จะสามารถหาทางออกในการลดความเครียดได้ด้วยการอ่านหนังสือที่ตนชอบ (ไพพรรณ อินทนิล. ๒๕๔๖ : ๗-๙)

เมื่อพิจารณาความสำคัญและประโยชน์จากการอ่านข้างต้นแล้ว จะเห็นว่า การลดความเครียดด้วยการอ่านหนังสือนั้น นับว่า ช่วยเปิดโลกทัศน์แก่เด็ก ได้ดีกว่าการลดความเครียดด้วยวิธีวิภคิสื่อต่างๆ โดยเฉพาะโทรทัศน์ ซึ่งเด็กปัจจุบันมีแนวโน้มจะใช้เวลากับสื่อนี้มาก ซึ่งธีรวงศ์ ธนิษฐเวธน์ เลขาธิการ สมาคมไทยสร้างสรรค์ ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเด็ก หนังสือ และโทรทัศน์ ดังนี้

เด็ก ๆ ที่ติดหนังสือ ไม่ติดโทรทัศน์

เด็ก ๆ ที่ติดโทรทัศน์ ไม่ติดหนังสือ

เด็ก ๆ ที่ติดหนังสือ ไม่รังเกียจโทรทัศน์

เด็ก ๆ ที่ติดโทรทัศน์ รังเกียจหนังสือ

(ธีรวงศ์ ธนิษฐเวธน์. ๒๕๔๔ : ปกหลัง)

จากความสำคัญของการอ่านดังที่กล่าวถึงมาทั้งหมด จะเห็นว่า ล้วนแล้วแต่ช่วยให้บุคคลดำรงชีวิตในสังคมมีความสุขมากขึ้น ไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบ และเป็นเกราะป้องกันตัวเองจากปัญหาต่างๆ ถ้ารู้จักใช้ความรู้ที่ได้จากการอ่านไปวิเคราะห์สิ่งที่เป็นประโยชน์

ประเทศไทย มีการตระหนักถึงความสำคัญของการรณรงค์เพื่อส่งเสริมการอ่านอย่างต่อเนื่องยาวนานหลายสิบปีแล้ว โรงเรียนต่างๆ ในเขตกรุงเทพฯ ปริมณฑล และต่างจังหวัดทั่วประเทศ ล้วนมีการส่งเสริมการอ่านด้วยวิธีการที่ได้ผลมากมายหลายโรงเรียน ที่ล้วนสะท้อนภาพความเอาใจใส่ต่อการส่งเสริมการอ่านขององค์กรต่างๆ

แต่ทว่า มักเสนอรายละเอียดของกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการอ่านเป็นหลัก ทั้งที่โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จในการส่งเสริมการอ่านนั้น น่าจะมีปัจจัยสนับสนุนอย่างครบด้านจึงทำให้การส่งเสริมการอ่านนั้นๆ ได้ผล เช่น ปัจจัยด้านนโยบายของผู้บริหาร ปัจจัยด้านความรู้ความสามารถของบุคลากรผู้ส่งเสริมการอ่านแก่เด็ก และปัจจัยการจัดสรรงบประมาณส่งเสริมการอ่าน เป็นต้น

เมื่อการอ่านมีความสำคัญ โรงเรียนประถมศึกษาซึ่งเป็นแหล่งเพาะนิสัยการอ่านแก่เด็ก จำเป็นต้องรู้ข้อมูลงานส่งเสริมการอ่านจากที่อื่นเพื่อเปรียบเทียบหรือเป็นแนวทางการทำงานของตน ดังนั้น จึงควรมีการสำรวจศึกษาข้อมูลเรื่องกระบวนการส่งเสริมการอ่านที่ได้ผลจากโรงเรียนซึ่งได้รับการรับรองว่า ประสบความสำเร็จในการส่งเสริมการอ่าน โดยศึกษาปัจจัยทุกด้านทั้งนโยบายของผู้บริหาร ความสามารถของบุคลากรผู้ส่งเสริมการอ่าน ความพร้อมและความกระตือรือร้นของนักเรียน ที่ทำให้โรงเรียนนั้นๆ ประสบความสำเร็จในการสร้างนิสัยรักการอ่านแก่นักเรียน เพื่อรวบรวม วิเคราะห์ และประมวลข้อมูลเหล่านั้นเป็นต้นแบบและเป็นแนวทางในการสร้างวิธีการส่งเสริมการอ่านที่ได้ผล โดยอาจนำมาใช้เพื่อพัฒนาวิธีการส่งเสริมการอ่านในเด็กประถมศึกษาสำหรับโรงเรียนต่างๆ ได้

ทั้งนี้ ผลจากการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จด้านการส่งเสริมการอ่านในโรงเรียน มี ดังนี้

๑. **ความพร้อมด้านผู้บริหาร** โรงเรียนที่มีผู้บริหารเป็นผู้สนใจการอ่าน มีนโยบาย และวิสัยทัศน์ที่เอื้อต่องานส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนในทุกทาง

๒. **ความพร้อมด้านบุคลากรห้องสมุด** หรือผู้รับผิดชอบงานส่งเสริมการอ่านอื่นๆ โรงเรียนมีบุคลากรผู้รับผิดชอบงานส่งเสริมการอ่านอย่างเต็มตัวอย่างน้อย ๑ คน เช่น ครูหมวดภาษาไทย ครูบรรณารักษ์ ครูสอนวิชา “รักการอ่าน” ครูหมวดวิชาคณิตศาสตร์ หรือครูอื่นๆ ซึ่งต้องทำงานโดยประสานความร่วมมือและร่วมแรงร่วมใจกันส่งเสริมการอ่านทั้งระบบโรงเรียน ทั้งในแง่ความกระตือรือร้น ในการทำงาน เวลา ภาระงานและความรับผิดชอบ ขวัญและกำลังใจในการทำงาน ฯลฯ

๓. **ความพร้อมด้านงบประมาณ** โรงเรียนมีการจัดสรรงบประมาณเพื่อการซื้อหนังสือ หรือทำกิจกรรมส่งเสริมการอ่านอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปีการศึกษา

๔. **ความพร้อมด้านห้องสมุด** หรือแหล่งเรียนรู้อื่นๆ ในโรงเรียน โรงเรียนมีห้องสมุดที่เปิดให้บริการสม่ำเสมอ ทุกวัน และมีหนังสือไม่ต่ำกว่า ๒๐,๐๐๐-๓๐,๐๐๐ เล่ม ซึ่งเป็นหนังสือที่ตอบสนองความต้องการของนักเรียนได้ดี หากไม่มีห้องสมุดก็มีมุมหนังสือในห้องเรียน หรือมีทั้งสองอย่างควบคู่กัน ในขณะเดียวกัน สถานที่และสภาพแวดล้อมต่างๆ ควรบรรยากาศของการส่งเสริมการอ่าน มีห้องสมุดเป็นศูนย์กลางหนังสือ หรือมีมุมหนังสือให้เด็กเข้าถึงได้ง่าย

๕. **ความพร้อมด้านกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน** โรงเรียนมีกิจกรรมส่งเสริมการอ่านอย่างหลากหลายและต่อเนื่อง รวมทั้งมีความน่าสนใจ สามารถดึงดูดให้เด็กๆ เข้ามามีส่วนร่วมได้

๖. **ความพร้อมด้านนักเรียน** นักเรียนสนใจกิจกรรม ส่งเสริมการอ่าน มีเวลาอาสาช่วยงานบรรณารักษ์ เป็นบรรณารักษ์น้อยในห้องสมุด โดยนักเรียนมีความกระตือรือร้น สนใจการอ่าน และมีทัศนคติที่ดีต่อการอ่าน

๗. **สามารถสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชน หรือหน่วยงานเอกชน** เพื่อสนับสนุน และส่งเสริมกิจกรรมการอ่านในโรงเรียน ทำให้การอ่านไม่ใช่ภาระหนักที่จำกัดขอบเขตเพียงให้โรงเรียนรับผิดชอบเท่านั้น แต่ที่ว่าถ่ายทอดความรับผิดชอบต่อเนื่องไปสู่เวลานอกโรงเรียนของเด็กด้วย

หากมีองค์ประกอบพร้อมทุกด้านดังนี้ ก็จะเอื้อให้โรงเรียนนั้นๆ ประสบความสำเร็จด้านงานส่งเสริมการอ่านได้ ดังจะขยายข้อสรุปข้างต้นพร้อมเสนอแนะบางประเด็น ในบทต่อไป

TK
park
อุทยานการเรียนรู้

๒๕๖๒

๒

ปัจจัยความพร้อม
ของผู้บริหาร

บุคลิกส่วนตัวของผู้บริหารแต่ละท่าน
มีลักษณะ:ร่วมอย่างหนึ่ง
ซึ่งมีส่วนต่อการสร้างโรงเรียน
ให้ประสบความสำเร็จด้านการอ่าน
นั่นคือ ผู้บริหารโรงเรียนล้วนมีลักษณะ:เป็นมิตร
เป็นนักคิด และมีวิสัยทัศน์กว้างไกล
ใจกว้างในการทำงาน และเป็นนักอ่านโดยนิสัย

อุทยานการเรียนรู้

ปัจจัยความพร้อม ของผู้บริหาร

งานส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนจะเป็นไปได้มากน้อยแค่ไหน ตลอดจนดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และประสบผลสำเร็จเพียงใด ประการแรกและอาจจะสำคัญที่สุดอันจะเอื้อให้เกิดงานด้านนี้ได้ คือ ผู้บริหารโรงเรียนนั้นๆ จะต้องมีความวิสัยทัศน์ และสนใจงานด้านการอ่านอย่างจริงจัง ทั้งในแง่การเป็นคนรักการอ่าน และเล็งเห็นความสำคัญของการสร้างนิสัยรักการอ่านให้แก่เด็ก ๆ นักเรียน

เพราะการรักและเข้าใจความสำคัญของการอ่าน จะทำให้ผู้บริหารวางนโยบายเพื่อส่งเสริมการอ่านอย่างมีทิศทางชัดเจน รวมทั้งช่วยหนุนให้บุคคลากรคนทำงาน มีกำลังใจในการทำงาน และพร้อมฟันฝ่าอุปสรรคในการทำงานให้ลุ่ล่งไปสู่ผลสำเร็จ

ในขณะเดียวกัน ถ้าผู้บริหารไม่มีใจ หรือไม่เห็นความสำคัญของการอ่าน ผู้บริหารก็อาจจะทุ่มเททรัพยากร เวลา และงบประมาณ ไปเพื่อความจำเป็นทางด้านอื่นมากกว่าการส่งเสริมการอ่าน เช่น ด้านอาคารสถานที่ ด้านสื่อการเรียนการสอน เป็นต้น

การอ่านเป็นวิธีง่ายและน่าจะราคาถูกที่สุดในการให้เด็กเก็บเกี่ยวความรู้จากทั่วทั้งโลก แม้งานส่งเสริมการอ่านแก่เด็กจะดูเป็นเรื่องเล็กน้อย หรือไม่เร่งด่วนเมื่อเทียบกับงานด้านอื่นๆ ที่เห็นผลเป็นรูปธรรม และอาจจะดูมีความสำคัญมากกว่า อาทิ การสร้างอาคารเรียน การซื้อคอมพิวเตอร์ การสร้างสนามกีฬา ฯลฯ แต่การปลูกฝังนิสัยรักการอ่านแก่เด็กในระดับปฐมวัยถึงประถมศึกษา จะให้ผลประโยชน์อย่างยิ่งต่อทั้งตนเองและประเทศชาติในระยะยาว เนื่องจากเมื่อเด็กๆ โตขึ้นโดยมีนิสัยรักการอ่าน อ่านเป็น และรู้จักแสวงหาความรู้ เพื่อพัฒนาตนด้วยการอ่าน ก็ย่อมเป็นเรี่ยวแรงสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศชาติไปสู่ความก้าวหน้าได้

แต่กระนั้นก็ตาม แม้ผู้บริหารโรงเรียนจะเห็นความสำคัญของงานส่งเสริมการอ่านและงานห้องสมุดเพียงใด แต่หากผู้บริหารโรงเรียนมีการบริหารงานไม่เป็นระบบ กำหนดผู้รับผิดชอบงานส่งเสริมการอ่านไม่ชัดเจน รวมทั้งกำหนดขอบเขตความรับผิดชอบของงาน หรือกระจายความรับผิดชอบงานด้านนี้ไม่ทั่วถึง ก็อาจทำให้ความเข้าใจและความสนใจงานส่งเสริมการอ่านที่ตนมีนั้นไม่อาจผลักดันให้ก้าวหน้าไปได้อย่างโดดเด่น มั่นคง และเกิดผลสัมฤทธิ์ได้

ผู้บริหารจึงควรมีการบริหารจัดการนโยบาย งบประมาณ และบุคลากร เพื่อส่งเสริมการอ่านอย่างเป็นระบบ เพราะการส่งเสริมการอ่าน ไม่ได้หมายความว่าเพียงการมีห้องสมุด มีคนทำงานจัดหนังสือให้ยืม-คืนได้เท่านั้น แต่ห้องสมุดยังเป็นแหล่งเรียนรู้ที่จะมีชีวิตชีวา ที่คนทำงานทางด้านนี้ ต้องสร้างความเคลื่อนไหวให้เกิดขึ้นอยู่เสมอ

ทั้งนี้ หนังสือ หรือสื่อทั้งหลายโดยตัวมันเองอยู่นิ่งๆ ไม่อาจเดินไปหาผู้อ่าน หรือผู้ใช้ได้เอง คนจึงต้องเป็นผู้นำไปสู่ผู้ใช้ด้วยการสร้างบรรยากาศการ

แสวงหาความรู้ให้ทองสมุด รวมทั้งสร้างโอกาสให้หนังสือได้เผยแพร่ตัวเอง เพื่อเป็นแหล่งความรู้ต่อผู้ที่สนใจ

เพื่ออธิบายประเด็นนี้ให้ชัดเจน ขอยกกรณีตัวอย่างจากโรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย มาวิเคราะห์โดยละเอียดเพื่อเป็นภาพสะท้อนคุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนที่เอื้อต่องานส่งเสริมการอ่าน ดังต่อไปนี้

การพลัดถิ่นเชิงนโยบาย

กรณีศึกษา : โรงเรียนราชวินิต (ประถมศึกษา)

ผู้บริหารโรงเรียน คือ อาจารย์ชัยยุทธ บุญยสวัสดิ์ เป็นผู้ริเริ่มคิดโครงการ “ไหว้ครูด้วยหนังสือ” ขึ้น เนื่องจาก ท่านเห็นว่า การไหว้ครูด้วยพานดอกไม้ นั้นค่อนข้างสิ้นเปลืองและได้ประโยชน์เพียงระยะสั้น กล่าวคือ เพียงช่วงระยะที่ดอกไม้บานเท่านั้น แต่เมื่อดอกไม้เหี่ยวหมดความสวยงามก็ต้องทิ้ง ผู้อำนวยการโรงเรียนจึงมีแนวคิดใช้เงินที่จะนำไปซื้อดอกไม้ไปซื้อหนังสือแทน ซึ่งน่าจะได้ประโยชน์ระยะยาวแก่ทั้งเด็กและครูมากกว่า

เมื่อผู้บริหารเกิดความคิดนี้แล้ว ก็ได้สั่งดำเนินการให้ปรับรูปแบบของงานไหว้ครู โดยทำความเข้าใจกับการไหว้ครูด้วยพานดอกไม้ตามธรรมเนียมเดิม เพียงแต่เพิ่มรูปแบบการไหว้ครูด้วยหนังสือขึ้น

ดังนั้น ที่โรงเรียนราชวินิต การไหว้ครูจึงมีสองระดับ คือ ระดับโรงเรียน และระดับห้องเรียน โดยในระดับโรงเรียน นักเรียนสามารถเลือกจัดพานดอกไม้หรือพานหนังสือเพื่อไหว้ครูรวมกันทั้งโรงเรียนในตอนเช้า หลังจากไหว้ครูรวมทั้งโรงเรียนเสร็จแล้ว นักเรียนจะเข้าห้องของตนเพื่อไหว้ครูระดับห้องเรียน ซึ่งทาง

ชั้นวางหนังสือหน้าห้องเรียน ชั้น ป.๑ รร.ราชวินิต

โรงเรียนเชิญชวนให้นักเรียนซื้อหนังสือมาไหว้ครูประจำชั้นคนละ ๑ เล่ม มีราคาเหมาะสมตามความพร้อมของนักเรียนจะซื้อได้ ไม่จำเป็นต้องเป็นหนังสือราคาแพง และผู้อำนวยการโรงเรียนได้สั่งทำชั้นหนังสือไว้ในห้องเรียนทุกห้องทันทีที่เริ่มโครงการ เพื่อรองรับหนังสือที่จะได้มา

ทั้งนี้ เมื่อได้หนังสือมาจากการไหว้ครู ตามจำนวนเด็กในห้องเรียน คือ ห้องละประมาณ ๔๐ เล่ม จากเด็กประมาณ ๔๐ คน ครูประจำชั้นก็จะให้เด็กนำไปจัดใส่หิ้งเป็น “มุมห้องสมุดเล็กๆ ในห้องเรียน”

โครงการนี้ นอกจากต้องการให้นักเรียนได้ประโยชน์จากประเพณีไทยอันงดงามแล้ว ยังทำให้นักเรียนคุ้นเคยต่อการมีหนังสือแวดล้อมอยู่ใกล้มือ ใกล้ตัว เพื่อหยิบไปอ่านในช่วงเวลาว่างหรือยืมกลับบ้านก็ได้วันละ ๑ เล่ม ซึ่งแต่ละห้องเรียนได้จัดนักเรียนไว้คอยดูแลการยืม-คืนหนังสือที่มุมนี้ด้วย เรียกว่ามี “บรรณารักษ์น้อยในห้องเรียน” เป็นผู้ทำบัญชีรายการยืม-คืนหนังสือประจำห้อง

จึงเห็นได้ว่า บรรยากาศด้านการส่งเสริมการอ่านในโรงเรียน จะเกิดอย่างเป็นรูปธรรม จับใจ และได้ประโยชน์ทันที โดยผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้ริเริ่มและผลักดันในเชิงนโยบายอย่างแท้จริง

กรณีศึกษา : โรงเรียนทุ่งมหาเมฆ

โรงเรียนนี้เคยได้รางวัลชนะเลิศกิจกรรมห้องสมุด จากการเข้าแข่งขันความสามารถนักเรียนประจำปีการศึกษา ๒๕๔๑ และรางวัลห้องสมุดดีเด่น ครูบรรณารักษ์ดีเด่น จากสมเด็จพระเทพฯ เมื่อปี ๒๕๒๕ แม้จะเป็นโรงเรียนที่ไม่ได้รับรางวัลพระราชทานด้านส่งเสริมการอ่านจากสมเด็จพระเทพฯ ในปี ๒๕๔๖ ดังเช่นโรงเรียนอื่นๆ ในกลุ่มเป้าหมาย แต่นับเป็นโรงเรียนที่มีความโดดเด่นเรื่องการส่งเสริมการอ่าน โดยผู้บริหารเป็นผู้ผลักดันให้งานเดินหน้าอย่างเต็มที่ในระดับนโยบาย รวมทั้งมีการทำงานส่งเสริมการอ่านอย่างต่อเนื่องยาวนาน โดยไม่คาดหวังรางวัล หรือการรับรู้ของคนทั่วไป เห็นได้จากกรณีที่เป็นรูปธรรมต่อไปนี้

กรณีแรก การดำเนินกิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่ชื่อว่า “ห่านาที่ทวีความรู้” (ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น “ห่านาที่ทวีปัญญา”) ในโรงเรียนทุ่งมหาเมฆ มีการดำเนินงานมาถึง ๒๕-๒๖ ปีแล้ว (กิจกรรมรูปแบบเดียวกับ “วางทุกคนอ่านทุกคน”) ทั้งที่ในช่วง ๒๐ กว่าปีที่ผ่านมา โรงเรียนได้เปลี่ยนผู้บริหารถึง ๗ คน แต่มีการดำเนินการกิจกรรมส่งเสริมการอ่านต่อเนื่องมาอย่างยาวนาน เป็นเครื่องสะท้อนนโยบายการทำงานอันมีการสืบสานต่อๆ มาอย่างมีเอกภาพระหว่างผู้บริหารแต่ละรุ่น จึงถือเป็นตัวอย่างหนึ่งของการส่งเสริมงานในโรงเรียนที่มีความต่อเนื่องในเชิงนโยบายได้

กรณีที่สอง จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนระดับผู้ช่วยผู้อำนวยการ คือ **อาจารย์สมชาย คงสุพรรณศักดิ์** ได้สะท้อนให้เห็นถึงการทำงานของผู้อำนวยการโรงเรียน คือ **อาจารย์ชวลอ มงคลการุณย์** ซึ่งแสดงถึงความเข้าใจและการตระหนักในความสำคัญของการอ่าน และการเรียนรู้ของเด็กเป็นอย่างยิ่ง

เห็นได้จากการที่ท่านผู้อำนวยการ และคณะผู้บริหารผลักดันให้มีการสร้างห้องสมุดใหม่ขึ้นแทนห้องสมุดเดิมของโรงเรียนที่มีอายุกว่า ๓๐ ปี มีสภาพห้องค่อนข้างเก่าและทรุดโทรม แม้จะมีหนังสือจำนวนมากแต่ก็มักเป็นหนังสือที่เก่ามากแล้ว ซึ่งสภาพเช่นนี้ไม่เอื้อต่อการอ่านหนังสือของเด็ก หรือต่อการดึงดูดให้เด็กอยากเข้าห้องสมุด

ผู้บริหารโรงเรียนจึงพยายามจัดสรรงบประมาณส่วนต่างๆ ที่โรงเรียนได้รับมาจากหลายทาง เพื่อปรับปรุงพื้นที่ชั้น ๒ บนอาคารเรียน ๓ ให้เป็นห้องสมุดขนาด ๓ ห้องเรียน (มูลค่าการก่อสร้างกว่า ๓ ล้านบาท) มีสภาพโอโด่งกว้างขวาง มีเฟอร์นิเจอร์บิวต์อินอย่างดี และมีชั้นหนังสือจำนวนมาก สามารถบรรจุหนังสือเต็มที่ได้กว่า ๓๐,๐๐๐ เล่ม เพื่อบรรจุหนังสือใหม่ๆ ที่เพิ่งจัดซื้อเข้ามาเพื่อห้องสมุดนี้ ผสมกับหนังสือจากห้องสมุดเก่าที่คัดมาบางส่วน

ห้องสมุดใหม่กว้างขวาง สวยงาม มีมุมอ่านหนังสือที่นั่งหลายมุม รวมถึงผู้บริหารยังมีนโยบายจะพัฒนาห้องสมุดนี้ให้เป็นศูนย์ E-Library ในอนาคต โดยจะมีคอมพิวเตอร์เพื่อให้เด็กสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตกว่า ๒๐ เครื่องด้วย ซึ่งย่อมต้องใช้เงินลงทุนอีกมาก

จึงเห็นได้ว่า การสร้างห้องสมุดใหม่ด้วยการพยายามจัดสรรงบประมาณของโรงเรียนเอง เป็นมูลค่าหลายล้านบาท แสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นตั้งใจจริงของผู้บริหาร ในการสร้างงานตามที่เห็นว่า จำเป็นต่อหน่วยงานของตน โดยไม่ริรอความเป็นไปได้จากทางอื่น (โดยเฉพาะรอการสนับสนุนจากรัฐบาล เนื่องจากเป็นโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งไม่น่าจะอำนวยความสะดวก เพราะเป็นเงินจำนวนมาก)

ทั้งนี้ ช่วงเวลาที่ทำการศึกษาข้อมูลในโรงเรียนเป็นช่วงที่ห้องสมุดใหม่เพิ่งสร้างเสร็จ และกำลังเริ่มเปิดใช้วันแรก เด็กนักเรียนทั้งโรงเรียนตื่นตื่นกับห้องสมุดใหม่นี้มาก ถึงขนาดวันแรกเปิดห้องสมุด มีเด็ก ๆ ไปใช้บริการมากมาย จนไม่มีที่พอสำหรับให้นักเรียนนั่งอ่านหนังสือ ผู้บริหารโรงเรียนต้องเร่งปรับการใช้พื้นที่ในห้องสมุด และสั่งให้จัดเก้าอี้สำหรับอ่านหนังสือเพิ่มโดยด่วนเลยทีเดียว

กรณีที่สาม นอกจากการผลักดันให้สร้างห้องสมุดใหม่อย่างเป็นทางการแล้ว ผู้บริหารโรงเรียนทุ่งมหาเมฆยังส่งเสริมการทำงานห้องสมุดให้ชัดเจนขึ้นด้วยการพยายามจัดสรรงบประมาณของโรงเรียนจ่างบรรณารักษ์ ๑ ตำแหน่งเพื่อทำงานประจำในห้องสมุดใหม่เต็มเวลาด้วย มีรูปแบบการจ้างเป็นครูอัตราจ้าง (เนื่องจากโรงเรียนประถมศึกษาของรัฐบาลไม่มีตำแหน่งครูบรรณารักษ์ในระดับข้าราชการ) เพื่อรับผิดชอบงานห้องสมุดอย่างเต็มที่

แต่เดิมนั้นครูบรรณารักษ์ของโรงเรียนทุ่งมหาเมฆ คือ ครูผู้หนึ่งในโรงเรียนซึ่งได้รับมอบหมายให้ช่วยงานห้องสมุดนอกเหนือจากภาระงานประจำ ขณะนี้ ท่านอายุมากขึ้น โรงเรียนจึงจัดให้ท่านไปช่วยงานธุรการเนื่องจากใกล้จะเกษียณอายุแล้ว

การจ้างบรรณารักษ์ดูแลห้องสมุดเต็มเวลาในโรงเรียนนี้น่าสนใจมาก เพราะผู้บริหารไม่ได้คำนึงถึงงบประมาณในการจ้าง มากกว่าประโยชน์ที่บุคลากรใหม่จะทำได้ ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนบอกว่า ผู้บริหารเห็นว่า บรรณารักษ์ห้องสมุดใหม่นั้นมีตำแหน่งเดียวไม่เพียงพอ เพราะห้องสมุดมีขนาดใหญ่ บุคลากรเพียงคนเดียวจะทำงานไม่ไหว เนื่องจากครูบรรณารักษ์ต้องทำทุกอย่างเอง ทั้งการจัดระบบข้อมูลหนังสือ และข้อมูลสารสนเทศอื่นๆ การจัดหนังสือชั้น ชั้น การสั่งซื้อหนังสือ และการให้บริการทุกอย่าง

ที่ผ่านมากว่า ๓ ปี โรงเรียนได้พยายามหาบุคลากรมาช่วยงานห้องสมุดเพิ่มขึ้นนอกเหนือจากที่มีอยู่แล้วคนหนึ่ง แต่ยังไม่สำเร็จเนื่องจากไม่มีผู้สมัคร และอาจเป็นเพราะโรงเรียนไม่ได้ประกาศรับสมัครงานอย่างกว้างขวาง ใช้แต่การสอบถามจากผู้รู้จักคุ้นเคยให้แนะนำคนมาสมัครกับโรงเรียนเพื่อจะได้อยู่ทำงานได้นาน โรงเรียนจึงยังหาคนช่วยงานครูบรรณารักษ์ไม่ได้ ทั้งที่มีความพร้อมในการจ้างอย่างมาก

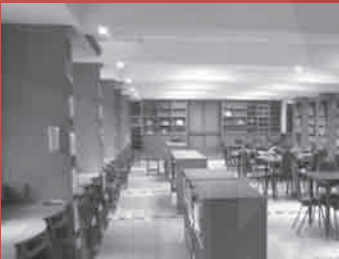
กรณีสุดท้าย สืบเนื่องจากการสร้างห้องสมุดใหม่ดังกล่าว ผู้บริหารโรงเรียนยัง “สร้างกระแส” ความรู้สึกมีส่วนร่วมในการสร้างห้องสมุดใหม่ให้เกิดในหมู่เด็กเรียน เพื่อสร้างบรรยากาศอันคึกคักให้ห้องสมุด ด้วยการให้เด็ก ๆ มีโอกาสเลือกหนังสือเข้าห้องสมุด โดยได้จัดพานักเรียนไปเลือกซื้อหนังสือเอง คือ ครูประจำชั้นคัดเด็กชั้น ป.๔-ป.๖ ห้องละ ๑๐ คน ไปงานสัปดาห์หนังสือ ที่ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ ซึ่งไม่ไกลจากโรงเรียนนัก เพื่อให้นักเรียนได้เลือกหนังสือที่ตนอยากอ่านจริงๆ แล้วจดรายชื่อไปเสนอให้โรงเรียนติดต่อซื้อจากสำนักพิมพ์โดยตรง

อีกวิธีหนึ่งในการให้เด็กมีส่วนเลือกหนังสือเอง คือ โรงเรียนจัดงบประมาณให้เด็กไปคนละ ๑๐๐ บาท เพื่อซื้อหนังสือแบบมิโบเสรีจมาเบิกกับโรงเรียน ซึ่งเด็กอาจจะไปกับผู้ปกครองก็ได้ เมื่อนักเรียนซื้อและนำโบเสรีจมาให้แล้วก็นำหนังสือนั้นเข้าห้องสมุดโรงเรียน การทำเช่นนี้มีผลสืบเนื่อง คือ ทำให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมต่อกิจกรรมการอ่านของลูกและโรงเรียนด้วย เพราะเด็กต้องปรึกษาพ่อแม่ในการซื้อหนังสือ หรือถ้าเงินที่โรงเรียนให้ไปไม่พอดำหนังสือ พ่อแม่ผู้ปกครองก็ “ยินดี” ช่วยสมทบเพิ่มให้

จากกรณีทั้งหลาย ทั้งงบประมาณเป็นเงินจำนวนมากสูงในการสร้างห้องสมุดใหม่ การจ้างครูบรรณารักษ์ และการซื้อหนังสือโดยให้นักเรียนเป็นผู้เลือกเอง ล้วนแล้วแต่ต้องเกิดจากการผลักดันของผู้บริหารโรงเรียนโดยเฉพาะ ที่อำนวยความสะดวกเป็นไปได้ให้เกิดขึ้น แม้โรงเรียนทุ่งมหาเมฆ น่าจะมีข้อจำกัดในการทำงานมากกว่านี้ ด้วยความที่เป็นโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ไม่ได้เก็บเงินค่าเล่าเรียนจากนักเรียน เพราะได้รับทุนอุดหนุนจากรัฐบาลประมาณ ๑,๑๐๐ บาท ต่อหัวเด็กต่อปีการศึกษาเท่านั้น แต่ผู้บริหารคิดและทำงาน “นอกกรอบ” เพื่อประโยชน์แก่เด็กนักเรียนโดยตรง ทำให้งานส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนเป็นไปอย่างมีชีวิตชีวา ด้วยการตั้งหน้าตั้งตาคอยของเด็กทั้งโรงเรียน

การอำนวยความสะดวกของการสร้างนโยบายส่งเสริมการอ่านของผู้บริหารนี้ ต้องใช้ความสามารถในการจัดการแบบที่เรียกว่า “พยายามด้วยตัวเอง” เพราะผู้บริหารโรงเรียนต้องใช้วิธีจัดสรรงบประมาณที่โรงเรียนได้รับอย่างจำกัดจากการเป็นโรงเรียนรัฐบาล มาผนวกกับการจัดสรรงบประมาณด้านอื่นๆ ที่โรงเรียนได้จากโครงการโรงเรียนในฝัน ไปประกอบกับการขอสนับสนุนเงินจำนวนหนึ่งจากผู้ปกครองในชุมชน (โรงเรียนเก็บเงินสนับสนุนการศึกษาเทอมละ ๓๐๐-๕๐๐ บาทจากผู้ปกครอง เพื่อจ้างครูพิเศษประมาณ ๑๐ คน และเพื่อการทำกิจกรรมอื่นๆ) ซึ่งผู้ปกครองก็ยินดีสนับสนุนโรงเรียน เพราะโรงเรียนแสดงให้เห็นประโยชน์ที่นักเรียนจะได้รับจากการสนับสนุนของผู้ปกครองและชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมเสมอมา (เช่น กรณีห้องสมุดใหม่ เป็นต้น)

อาจารย์สมชาย คงสุพรศักดิ์ ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า การสนับสนุนจากผู้ปกครองเป็น “จุดแข็ง” ที่ทำให้โรงเรียนมีความ

บรรยากาศห้องสมุดที่เพิ่งสร้างเสร็จใหม่ๆ ในโรงเรียน

พร้อมหลายด้าน ทั้งด้านบุคลากร สถานที่ และสื่อการสอน แม้จะเป็นโรงเรียนรัฐบาล ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า ผลงานของโรงเรียนนั่นเอง ที่ดึงดูดแรงส่งเสริมจากภายนอกได้อย่างมั่นคงเช่นนี้

กรณีศึกษา : โรงเรียนพิบูลย์อุปถัมภ์

ต่อเรื่องการขอความร่วมมือจากผู้ปกครองเพื่อช่วยสนับสนุนการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียน มีตัวอย่างอีกโรงเรียนหนึ่งที่น่าสนใจ ขอนำมาเสริมในที่นี้ คือ **โรงเรียนพิบูลย์อุปถัมภ์** ซึ่งเป็นโรงเรียนรัฐบาลที่ได้รับบุดหนุนจากรัฐ แต่ต้องถือว่า ไม่เพียงพอต่อการพัฒนาการเรียนการสอน

โดยเฉพาะการที่โรงเรียนถูกผลักดันให้เป็นโรงเรียนขยายโอกาส ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๗ ทำให้โรงเรียนต้องทุ่มงบประมาณส่วนใหญ่ที่ได้รับมาจากรัฐบาล เพื่อใช้พัฒนาสื่อการสอนเป็นหลัก จนเหลือเงินงบประมาณเพื่อจัดสรรแก่การพัฒนาห้องสมุดน้อย โรงเรียนจึงได้จัดกิจกรรมเดินการกุศลขึ้น (ซึ่งทำมาประมาณ ๔-๕ ปีแล้ว โดยไปเดินที่สวนรถไฟ เขตจตุจักร กรุงเทพฯ) เพื่อเป็นหนทางในการขอสนับสนุนจากผู้ปกครองให้ได้เงินบางส่วนไปใช้ในการพัฒนางานอื่นของโรงเรียน โดยเฉพาะการพัฒนางานห้องสมุด ทั้งการซื้อหนังสือ การซ่อมหนังสือ และงานอื่นๆ ของห้องสมุด

กรณีศึกษา : โรงเรียนเซนต์ฟรังซิสเซเวียร์

โรงเรียนนี้เป็นตัวอย่างที่สะท้อนภาพการผลักดันของผู้บริหารในเชิงนโยบายเพื่อให้เอื้อต่อการส่งเสริมการอ่านในโรงเรียน โดยมีการทำงานส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนโดดเด่นมากในกลุ่มเป้าหมาย เพราะผู้บริหารผลักดันงานด้านนี้อย่างมุ่งมั่น จริงจัง และค่อนข้างสร้างสรรค์ในแบบที่ไม่เคยมีมาก่อน จนน่าจะไม่ใช่เป็นการกล่าวเกินไปเมื่อพูดว่า ผู้บริหารได้สร้าง “นวัตกรรมทางการส่งเสริมการอ่านในโรงเรียน” ขึ้น เพราะผู้บริหารโรงเรียนได้ตั้งตำแหน่ง “ครูรักการอ่าน” และ “วิชาการักการอ่าน” ขึ้น ๔-๕ คน เป็นบุคลากรสำหรับทำงานด้านส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนโดยเฉพาะ เพื่อเสริมและประสานการทำงานของครูหมวดสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ครูหมวดสาระการเรียนรู้อื่นๆ และครูบรรณารักษ์

ครูรักการอ่านนี้ เป็นผู้สอน “วิชาการักการอ่าน” ซึ่งมีจุดมุ่งหมายหลักคือ การสอนนักเรียนให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อการอ่านหนังสือ และการเรียนรู้

จากหนังสือ ครูรักการอ่านจะสอนเด็กทั้งโรงเรียนตั้งแต่ชั้นอนุบาลถึงมัธยมศึกษา ให้อ่าน เขียน วิเคราะห์หนังสือ ผลิตหนังสือมือทำ ตลอดจนสร้างสรรค์สื่อรูปแบบต่างๆ อันเป็นกิจกรรมต่อเนื่องจากการอ่านหนังสือ อาทิ CD นิทาน การแสดงละครในห้องเรียนจากหนังสือที่อ่าน เป็นต้น

วิชา “รักการอ่าน” สอนสัปดาห์ละ ๑ คาบ และโรงเรียนกำหนดให้เรียนวิชานี้ตลอดปีการศึกษา วิชา “รักการอ่าน” เป็นวิชาที่ไม่มีคะแนนเป็นเกรด แต่จัดเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ประเมินผู้เรียนว่า ผ่าน หรือไม่ผ่าน เมื่อเสริมกับบรรยากาศการเรียนที่สนุกสนาน เน้นให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วม ได้แสดงออกตามวัยและตามความสนใจของตนเอง ทำให้นักเรียนเรียนวิชานี้อย่างไม่เคร่งเครียด ไม่เห็นว่าการอ่านเป็นเรื่องที่ถูกบังคับ เด็กจึงเกิดความประทับใจด้านดีต่อการอ่านหนังสือ จนผู้บริหารบอกว่า นักเรียน “ตั้งตาคอย” เรียนวิชานี้ทุกสัปดาห์

ครูผู้สอนวิชารักการอ่าน ไม่ต้องรับภาระสอนวิชาอื่นของกลุ่มสาระใดๆ แต่ว่าการสอนก็ต้องยึดแนวเนื้อหาหลักสูตรที่เด็กแต่ละระดับชั้นต้องได้เรียนเป็นหลักด้วย ภาระงานหลักของ “ครูรักการอ่าน” คือ เสริมช่องว่างในการทำงานของบรรณารักษ์ห้องสมุด และครูภาษาไทย แต่ก็ได้สร้างผลทางบวกต่อการเรียนรู้วิชาอื่นๆ ของกลุ่มสาระความรู้ให้แก่เด็กด้วย เพราะเมื่อเด็กชอบอ่านหนังสือ โดยไม่จำกัดว่า ต้องเป็นหนังสือเรียน หรือหนังสือวิชาใดวิชาหนึ่งโดยเฉพาะ เด็กก็สามารถอ่านได้โดยเสรี และเมื่อเด็กชอบหนังสือแล้ว เขาก็จะรักในการแสวงหาความรู้จากหนังสืออย่างไม่จำกัด

ยิ่งกว่านั้น เพื่อเป็นการส่งเสริมให้เด็กรักการอ่านอย่างต่อเนื่อง นอกจากการเรียนวิชา “รักการอ่าน” ในคาบเรียนแล้ว ผู้บริหารโรงเรียนยังได้สร้าง

บรรยากาศในห้อง "อาณาจักรนักอ่าน" โรงเรียนเซนต์ฟรังซิสเซเวียร์

บรรยากาศเพื่อกระตุ้นการอ่านของเด็กอย่างต่อเนื่องนอกห้องเรียน และนอกห้องสมุด ด้วยการสร้างห้อง **อาณาจักรนักอ่าน** ขึ้นในโรงเรียน

ห้องนี้มีพื้นที่ประมาณ ๒ ห้องเรียน ตั้งอยู่บริเวณชั้น ๑ ของอาคารหลักในโรงเรียน ออกแบบเป็นห้องกระจกโปร่งใส สามารถมองเข้าไปเห็นการตกแต่งอันสดใส สว่าง สบาย และเป็นกันเอง โดยจัดให้มีประโยชน์ใช้สอยหลายอย่าง มีลักษณะก้ำกึ่งระหว่างเป็นห้องอ่านหนังสือสำหรับเด็ก ห้องเรียนวิชา "จัดการอ่าน" (ในบางครั้ง) และห้องทำงานของ "ครูรักการอ่าน" (ปัจจุบันมีครู ๕ คน จบการศึกษาปริญญาตรี ศศ.บ. วรรณกรรมสำหรับเด็ก ซึ่งมีความถนัดด้าน

การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านแก่เด็กโดยเฉพาะ) ทั้งยังเป็นห้องแสดงผลงานนักเรียนที่สร้างสรรค์ ในวิชารักการอ่านด้วย

ภายในห้องมีหนังสือจำนวนหนึ่งอยู่ประจำห้อง เป็นชุดที่แยกต่างหากจากห้องสมุด ด้วยบงชื้อหนังสือของตัวเอง ส่วนใหญ่เป็นหนังสือภาพ หนังสือนิทานสำหรับเด็ก และวรรณกรรมเยาวชน ในยามว่างนักเรียนทุกชั้นปีสามารถเข้ามาหยิบหนังสือในห้องอ่านได้อย่างผ่อนคลาย ไม่ต้องระวังเรื่องเสียงดัง หรือกฎระเบียบมากนัก ในห้องมีหมอนใบใหญ่หลายใบ มีเตียง และเก้าอี้นั่งสบายตลอดจนพรมปูพื้นเพื่อให้นักเรียนนั่งหรือนอนอ่านหนังสือก็ได้ หรือถ้าอยากเล่านิทาน ก็มีโรงละครหุ่นมือเพื่อแสดงเล่นกับเพื่อนๆ ทั้งยังสามารถพูดคุยกับครู “รักการอ่าน” ที่ประจำอยู่ในห้อง ในขณะที่ว่างจากการสอนได้อีกด้วย

ห้องอาณาจักรนักอ่าน จึงนับว่า ถูกใจเด็ก ๆ มาก เพราะจากการสัมภาษณ์นักเรียนกลุ่มตัวอย่างในโรงเรียน ๑๓๐ คน ถึงพฤติกรรมกรรมการอ่านหนังสือ นักเรียนส่วนใหญ่ตอบว่า พวกเขาไปอ่านหนังสือในห้องอาณาจักรนักอ่าน บ่อยกว่าเข้าห้องสมุด เพราะห้อง “อาณาจักรนักอ่าน” มีบรรยากาศสบายๆ ไม่คร่ำเคร่ง หรือมีกฎระเบียบมาก รวมทั้งพวกเขายังชอบอ่านหนังสือที่อยู่ในห้อง “อาณาจักรนักอ่าน” มากกว่า เพราะมักเป็นหนังสืออ่านเล่นที่อ่านเพื่อความบันเทิง ไม่ใช่ตำราเรียน หรือหนังสือเพื่อศึกษาหาความรู้เช่นที่มีในห้องสมุด

จะเห็นได้ว่า การสร้างวิชา “รักการอ่าน” “ครูรักการอ่าน” และห้อง “อาณาจักรนักอ่าน” เพื่อเสริมช่องว่างด้านการอ่านแก่โรงเรียนเช่นนี้ เป็นการผลักดันเชิงนโยบายล้วนๆ ที่เอื้อให้การอ่านทั้งระบบโรงเรียนมีทั้งภาค “วิชาการ”

และภาคของ “ความสนุกสนาน” ถือเป็น การเติมเต็มการทำงานของครูวิชาอื่น ๆ โดยเฉพาะครูภาษาไทยและครูบรรณารักษ์ได้ดีมาก

ขณะที่โรงเรียนส่วนใหญ่มักมอบหมายงานให้ครูภาษาไทยรับผิดชอบการส่งเสริมการอ่านเป็นหลัก นักเรียนกลับมักคิดว่า ครูภาษาไทยมุ่งสอนเนื้อหาบทเรียนตามหลักสูตร แม้ครูมีกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้สนุกสนาน แต่นักเรียนก็รู้สึกว่ นั่นคือ บทเรียน อยู่นั่นเอง เนื่องจากสอนในช่วงโมงภาษาไทย จนอาจไม่รู้สึกล่ผ่อนคลายในการเรียนมากเท่าเมื่อเรียนวิชา “รักการอ่าน”

ส่วนในกรณีที่ครูรักการอ่านทำงานเสริมครูบรรณารักษ์ ก็เพราะธรรมชาติการสร้างนิสัยรักการอ่านของครูสองตำแหน่งนี้ต่างกัน ครูบรรณารักษ์มักมีหน้าที่หลักในการบริหารจัดการระบบข้อมูลในโรงเรียน และการให้บริการนักเรียนและบุคลากรผู้มาใช้ห้องสมุด อันถือเป็นคลังความรู้ที่ค่อนข้างเป็นทางการในสถานการศึกษา

นอกจากนี้ ครูบรรณารักษ์ห้องสมุดก็อาจมีภาระงานในตำแหน่งมากเกินไปกว่าจะได้คิดสร้างสรรค์กิจกรรมส่งเสริมการอ่านเพื่อเด็ก หรือไม่ครูบรรณารักษ์ก็อาจไม่ถนัดจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านเสมอไป การมี “ครูรักการอ่าน” เฉพาะไว้เป็นผู้คอยแนะนำให้เด็กรู้วิธีอ่าน เขียน วิเคราะห์หนังสือ โดยเลือกแต่หนังสือที่เด็กอยากอ่านจริงๆ ตามวัย และ “ตามกระแส” มาสอน รวมทั้งสอนอย่างใกล้ชิดสม่ำเสมอทุกสัปดาห์ โดยกิจกรรมที่เน้นให้เด็กมีส่วนร่วมด้วยการปฏิบัติเองอย่างสนุกสนาน เน้นการสอนและกิจกรรมที่มุ่งให้นักเรียนรู้สึกประทับใจ การอ่าน เห็นว่าการอ่านเป็นเรื่องสนุก ช่วยให้เกิดมุมมองและโลกทัศน์ใหม่ๆ ก็ย่อมทำให้เด็กรู้สึกใกล้ชิดกับ “ครูรักการอ่าน” หรือรู้สึกว่ “มีที่พึ่ง” เรื่องการอ่านนอกบทเรียนได้

ทั้งนี้ การอ่านโดยแท้จริงก็ควรเป็นการ **Read for pleasure** (อ่านเพื่อความพอใจ) ไม่ใช่ **Read with pressure** (อ่านอย่างมีแรงกดดัน)

อย่างไรก็ดี กิจกรรมของครูรักการอ่านที่สอนเด็ก เช่น การสร้างงานศิลปะในรูปหนังสือมือทำ การแต่งเรื่องจากหนังสือที่อ่าน การสอนให้เด็กวิเคราะห์หนังสือ โดยเน้นไปที่วรรณกรรมที่เหมาะสมต่ออายุและวุฒิภาวะของเด็ก (ไม่ใช่ตำรา หรือหนังสือความรู้ที่เน้นให้เด็กอ่านแล้วได้ “อะไร” ในแง่เนื้อหาสาระที่เชื่อมโยงถึงวิชาต่างๆ ในห้องเรียน) ล้วนเป็นการกล่อมเกลาให้เด็กชื่นชอบในการอ่านหนังสือ โดยไม่จำกัดเฉพาะเรื่อง หรือเฉพาะวิชาใดวิชาหนึ่ง ทำให้เด็กไม่รู้สึกรู้ว่า อ่านเพราะถูกบังคับ จนอาจติดใจการอ่าน รู้จักเลือกสรรสิ่งที่อ่าน (มีรสนิยมในการอ่าน) ซึ่งก็คือ การส่งเสริมให้เด็กพัฒนาตนในวิชาอื่นๆ ทางอ้อมนั่นเอง

การมีห้อง “อาณาจักรนักอ่าน” เพื่อให้บริการเสริมจากห้องสมุด จึงทำให้เด็กมีทางเลือกที่จะหันไปหา “อิสระในการอ่าน” ที่พวกเขาได้รับจากห้องอาณาจักรนักอ่านในยามที่ต้องการได้ โดยมีห้องสมุดเป็นคลังหนังสืออย่างเป็นระบบ เป็นทางการ มีหนังสือกว้างขวางและหลากหลายกว่าให้บริการในยามที่เด็กต้องการศึกษาค้นคว้าจริงจัง และมีระเบียบวินัยในการอ่านเพื่อฝึกฝนเด็กเมื่อประกอบกับการทำงานประสานกันระหว่างครูรักการอ่าน ครูบรรณารักษ์ และครูวิชาอื่นๆ ก็จะทำให้การอ่านและการเรียนรู้ในโรงเรียนเชื่อมโยงเป็นระบบและมีพลังมากขึ้น

ดังที่สะท้อนผ่านนิสัยในการอ่านของนักเรียน ที่พบว่า นักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ ๑-๖ จำนวน ๑๒๔ คน ล้วนตอบว่า ชอบอ่านหนังสือ และอ่านหนังสือหลากหลายประเภท มากกว่าคำตอบของนักเรียนโรงเรียนอื่นๆ

ที่สำคัญ แม้แต่นักเรียนช่วงชั้นที่ ๒ ของโรงเรียนนี้ ก็ยังชอบเข้าห้องสมุด และชอบอ่านหนังสือในห้องอาณัติกรณักอ่าน ซึ่งแตกต่างจากแนวโน้มการอ่านของนักเรียนช่วงชั้นที่ ๒ ในโรงเรียนอื่นๆ ในกลุ่มเป้าหมายที่มีพฤติกรรมกรเข้าห้องสมุดลดลงมากเมื่อเรียนชั้น ป.๕-ป.๖

การมีอยู่ของ “ครุรักการอ่าน” อย่างเป็นทางการทั้งระบบ ใน **โรงเรียนเซนต์ฟรังซิสเซเวียร์** เป็นการเติมช่องว่างให้การส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับกระบวนการส่งเสริมการอ่านของโรงเรียนอื่นในกลุ่มเป้าหมายและนอกกลุ่มเป้าหมายเท่าที่เคยสัมผัส พบว่า มีแต่โรงเรียนเซนต์ฟรังซิสเซเวียร์ และโรงเรียนในเครือเซนต์ปอลเท่านั้น ที่มีการเรียนการสอนวิชา “รักการอ่าน”

เหตุนี้จึงถือว่า วิชา “รักการอ่าน” และ “ครุรักการอ่าน” เป็น “นวัตกรรมแห่งการส่งเสริมการอ่านในโรงเรียน” ที่เกิดจากการผลักดันของผู้บริหารโรงเรียนในเชิงนโยบายที่น่าสนใจมาก

อย่างไรก็ตาม **โรงเรียนเซนต์ฟรังซิสเซเวียร์** เป็นโรงเรียนเอกชนที่ได้รับความนิยมมาก จึงทำให้โรงเรียนมีความพร้อมหลายด้าน ทั้งด้านงบประมาณ บุคลากร และทรัพยากรในโรงเรียน ซึ่งย่อมเอื้อให้ผู้บริหารมีอิสระและความคล่องตัวในการดำเนินนโยบายต่างๆ มากกว่าผู้บริหารในโรงเรียนรัฐบาล

ผู้บริหารของเซนต์ฟรังซิสเซเวียร์ จึงมีอิสระในการทำงานส่งเสริมการอ่านในรูปแบบที่โรงเรียนอื่นๆ ไม่อาจทำได้เพราะไม่มีความพร้อมเท่า ความสำเร็จด้านการส่งเสริมการอ่านของโรงเรียนเซนต์ฟรังซิสเซเวียร์ จึงอาจดูเป็น “อุดมคติ” ที่ยากจะทำตามได้สำหรับโรงเรียนที่มีข้อจำกัด แต่ทว่าแท้ที่จริงผู้บริหารโรงเรียนเซนต์ฟรังซิสเซเวียร์ ได้ให้ข้อมูลว่า การจ้างงานครู “รักการอ่าน”

เพิ่มขึ้นนอกจากครูตำแหน่งอื่นนั้น ไม่ได้เป็นการลงทุนที่มากมายเท่าที่ใครๆ คิด เพราะเป็นการจ้างบุคลากรในอัตราเงินเดือนปกติ และบงชื้อหนังสือเพื่อเข้าห้อง “อาณาจักรนักอ่าน” ก็ไม่ได้มากกว่าที่จัดให้โดยปกติ

ตัวอย่างของ “วิชารักการอ่าน” ในโรงเรียนเซนต์ฟรังซิสเซเวียร์ นับเป็นการ “คิดนอกกรอบ” ที่อาจช่วยขยายขอบเขตแนวความคิดการสร้างงานส่งเสริมการอ่านแก่โรงเรียนอื่นๆ ที่สนใจได้ หรือหากจะมองอย่าง “สุดโต่ง” อยากรเสนอแนะให้ตำแหน่ง “ครูรักการอ่าน” เป็นตำแหน่งงานใหม่ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้มีในโรงเรียนทุกแห่ง โดยเฉพาะโรงเรียนระดับประถมศึกษาของรัฐบาล เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กให้ชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากขึ้น

การผลักดันเชิงงบประมาณ

นอกจากผู้บริหารโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายมีการส่งเสริมการอ่านอย่างชัดเจนดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ยังมีการส่งเสริมการอ่านที่น่าสนใจอีกประเด็นหนึ่ง นั่นคือ การที่ผู้บริหารโรงเรียนจัดสรรงบประมาณให้แก่ห้องสมุด และการซื้อหนังสืออย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี เพื่อเอื้ออำนวยให้โรงเรียนมีหนังสือใหม่ๆ หมุนเวียนเข้ามาสร้างชีวิตชีวาและดึงดูดความสนใจของเด็กให้อยากเข้าห้องสมุด หรือไปอ่านหนังสือในห้องเรียนรู้อื่นๆ ในโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ โดยมี โรงเรียนประถมศึกษาธรรมศาสตร์ โรงเรียนแยมสอาด โรงเรียนสาธิต มศว (ฝ่ายประถม) เป็นตัวอย่างในการจัดสรรงบประมาณให้เอื้อต่อการซื้อหนังสือตลอดทั้งปี

จากการที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้บริหาร และบุคลากรทั้งสามโรงเรียน พบว่า ไม่มีการจำกัดกรอบสูงสุดของการใช้งบประมาณ (แต่ไม่ใช่จะ “ไม่จำกัด” เสียเลยทีเดียว โดยเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๓๐,๐๐๐-๔๐,๐๐๐ บาทต่อปีการศึกษา) ครูบรรณารักษ์ หรือครูหมวดวิชาต่างๆ ในโรงเรียนเหล่านี้ สามารถซื้อหนังสือได้เรื่อยๆ ตามที่ตลาดหนังสือนำเสนอ ถ้ามีหนังสือน่าสนใจ ครูสามารถจ่ายเงินซื้อก่อนแล้วค่อยเบิกคืนทีหลังได้ เพราะโรงเรียนมีระบบวิธีเบิกจ่ายงบประมาณที่คล่องตัวมาก

ในการดำเนินการของ **โรงเรียนประถมศึกษาธรรมศาสตร์** แม้จะเป็นโรงเรียนของรัฐบาล แต่มีระบบบริหารงานที่เอื้ออำนวยต่อการทำงานอิสระอย่างสูง โรงเรียนนี้แม้ผู้บริหารไม่อยู่ บุคลากรผู้รับผิดชอบก็สามารถจ่ายเงินชำระค่าใช้จ่ายต่างๆ ได้

สำหรับโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายวิจัยบางโรงเรียนที่ไม่มีความพร้อมด้านงบประมาณถึงขนาดจะซื้อหนังสือได้ “ไม่จำกัด” เหมือนทั้งสามโรงเรียนดังกล่าว โดยเฉพาะโรงเรียนรัฐบาล เช่น **โรงเรียนพระยาประเสริฐสุนทราศรัยฯ โรงเรียนพญาไท และ โรงเรียนพิบูลย์อุปถัมภ์** ก็พบว่าโรงเรียนเหล่านี้ ล้วนพยายามจัดงบประมาณเพื่อการซื้อหนังสืออย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอตามที่โรงเรียนสามารถจัดให้ได้ โดยเฉลี่ยประมาณ ๑๐,๐๐๐-๑๕,๐๐๐ บาท ต่อปีการศึกษา เพื่อซื้อหนังสือใหม่เข้ามาตลอดเวลา โดยไม่ต้องรอเทศกาลหนังสือใหญ่ๆ เท่านั้น

ในกรณีมีงบประมาณอันจำกัดในการซื้อหนังสือที่หลายโรงเรียนนอกกลุ่มเป้าหมายวิจัยประสบอยู่ มีข้อเสนอแนะเล็กๆ น้อยๆ ที่น่าสนใจจากอธิการบดี **โรงเรียนเซนต์ฟรังซิสเซเวียร์** แนะนำว่า การซื้อหนังสือไม่จำเป็นต้องซื้อแต่

หนังสือใหม่เสมอไป โรงเรียนอาจซื้อหนังสือมือสองที่มีคุณภาพ และสภาพดี ควบคุมไปกับหนังสือใหม่ด้วยก็ได้ ถ้างบประมาณมีจำกัด ซึ่งน่าจะทำให้โรงเรียน ได้หนังสือจำนวนมากขึ้นด้วยงบประมาณเท่าเดิม เพียงแต่วิธีนี้บุคลากรผู้ซื้อ หนังสือต้องหมั่นแสวงหาหนังสือมือสองดีๆ มากขึ้น

ข้อแนะนำอีกประการสำหรับโรงเรียนที่มีงบประมาณการซื้อหนังสือจำกัด คือ โรงเรียนอาจหาวิธีสร้างรายได้เล็กๆ น้อยๆ เป็นกองทุนเพื่อการซื้อหนังสือ หรือการปรับปรุงงานห้องสมุดได้ เช่น จากการขายวารสารสำหรับเด็กบางฉบับ ในห้องสมุด แต่ไม่ใช่การบังคับซื้อ เพียงแต่ให้คุณภาพของวารสารขายตัวมันเอง ห้องสมุดเพียงเป็นสถานที่เผยแพร่วารสารไปสู่เด็กเท่านั้น

ดังที่ดำเนินการใน **โรงเรียนพิบูลย์อุปถัมภ์** ซึ่งครูมลกนก เชื้อสาวณี ครูบรรณารักษ์ อธิบายวิธีบริหารจัดการรายได้เล็กๆ น้อยๆ ที่ได้สนับสนุนจาก เอกชนเพื่อช่วยงานห้องสมุดนี้ว่า

“สำนักพิมพ์จะจัดส่งหนังสือตามจำนวนที่สั่งซื้อ โดยแบ่งเปอร์เซ็นต์จากรายได้ของการจำหน่ายหนังสือในโรงเรียนให้คณะกรรมการบริหารเงินงบประมาณ และจะมีวารสาร “อ่านสนุก” ที่รับมาประจำห้องสมุด ซึ่งเด็กนิยมมากเนื่องจากในเล่มมีคอลัมน์วาดภาพพระบายสี และให้ส่งเข้าประกวด เด็กที่เคยส่งเข้าไปและได้รับรางวัลจะมีการประกาศชื่อนำเสนอ ทำให้เด็กเกิดความภูมิใจ รายได้ที่ได้จากการแบ่งเปอร์เซ็นต์กับสำนักพิมพ์ที่จำหน่ายวารสารจะนำไปใช้ในการซ่อมแซมหนังสือต่างๆ ในห้องสมุด ในส่วนที่ไม่สามารถเบิกจากฝ่ายพัสดุได้”

(มลกนก เชื้อสาวณี, ๒๕๔๔, สัมภาษณ์)

การหารายได้เสริมเพื่องานห้องสมุดอีกวิธีหนึ่ง คือ การอนุญาตให้สำนักพิมพ์เปิดร้านขายหนังสือในงานสัปดาห์ห้องสมุดของโรงเรียน โดยให้สำนักพิมพ์แบ่งเปอร์เซ็นต์จากการขายหนังสือบางส่วน (แล้วแต่กำหนด และต้องไม่มากเกินไปจนอาจเกิดข้อครหา) เพื่อให้โรงเรียนใช้ในงานจำเป็นอื่นๆ ของห้องสมุดที่อาจเบิกใช้งบประมาณทางการไม่ได้ เช่น เป็นงบเสริมในการซื้อ หรือซ่อมแซมหนังสือและอุปกรณ์ เป็นต้น

อย่างไรก็ดี ข้อเสนอแนะมีข้อควรระวังอย่างยิ่ง คือ โรงเรียนต้องสร้างความโปร่งใสในการรับ และใช้เงินที่ได้รับจากแหล่งอื่นให้ชัดเจนและตรวจสอบได้ หรือต้องสร้างความเข้าใจกับบุคลากรในโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนเกี่ยวกับการใช้เงิน เพื่อกันข้อครหาเรื่องการแสวงหารายได้นอกเหนือจากงบประมาณที่ได้รับ

ทั้งนี้ การหารายได้นอกงบประมาณประจำของโรงเรียนนี้ไม่ใช่เรื่องพึงปกปิด แต่เป็นเรื่องพึงเปิดเผยให้โปร่งใส และให้เข้าใจถึงความจำเป็นในการใช้เงินเหล่านั้น เพราะการขาดแคลนงบประมาณเป็นข้อเท็จจริง และโรงเรียนรัฐบาลส่วนใหญ่ก็ต้องดิ้นรนช่วยตัวเองอยู่เสมอไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากงบประมาณที่ไม่เพียงพอ โรงเรียนต่างๆ จึงมีแนวทางการหางบประมาณเพิ่มเติมด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อนำรายได้มาบริหารห้องสมุด โดยจะกล่าวไว้ในบทปัจจุยด้านงบประมาณ

ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์กว้างไกล

บุคลิกส่วนตัวของผู้บริหารแต่ละท่าน มีลักษณะร่วมอย่างหนึ่งซึ่งมีส่วนต่อการสร้างโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จด้านการอ่าน นั่นคือ ผู้บริหารโรงเรียนล้วนมีลักษณะเป็นมิตร เป็นนักคิด มีวิสัยทัศน์กว้างไกล ใจกว้างในการทำงาน และเป็นนักอ่านโดยนิสัย

ยกตัวอย่าง เช่น **มาเซอร์บุษบา ชูวิรัช อธิการิณี โรงเรียนเซนต์ฟรังซิสเซเวียร์** ผู้สร้างงานตำแหน่ง ครูผู้สอนวิชา “รักการอ่าน” ห้อง “อาณาจักรนักอ่าน” และ “วิชารักการอ่าน” แท้ที่จริงท่านสร้างงานดังกล่าวเพื่อเป้าหมายและวิสัยทัศน์ยิ่งใหญ่กว่าการส่งเสริมการอ่าน งานส่งเสริมการอ่านเป็นเพียงหนึ่งในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนจากกิจกรรมใหญ่เรื่อง “หลักสูตรชีวิต” ซึ่งท่านคิดไว้

หลักสูตรชีวิตนี้เน้นการเรียนรู้ที่ให้ “สุนทรียภาพ” และ “ทางออก” จากความเครียดและการแข่งขันแก่เด็กนักเรียน ภาพใหญ่ของวิสัยทัศน์การพัฒนาผู้เรียนนั้น ท่านอธิการิณีริเริ่มสร้าง “ศูนย์สร้างสรรค์จินตภาพ” ขึ้น โดยมีหลายหน่วยงานประกอบกันอยู่ คือ “โลกนักคิด” “อาณาจักรนักอ่าน” “บ้านศิลปะ” “ห้องไอทีอัจฉริยะ” “เวทีศักยภาพ” “สวนพิพิศศึกษาเซนต์ฟรังซิสเซเวียร์” “สวนอักษร” “สวนสวรรค์ปัญญา” และ “สวนศิลป์”

สำหรับวิชา “รักการอ่าน” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งใน “ศูนย์สร้างสรรค์จินตภาพ” นี้ น่าสนใจมาก เพราะผู้บริหารเข้าใจนิสัยของเด็กจริงๆ ว่า การจะสอนให้เด็กรักสิ่งใด ใ้การบังคับไม่ได้ ต้องใช้วิธีสร้างและปลูกฝังความประทับใจในทางที่ดี ให้สะสมจนค่อยๆ ก่อร่างในใจคน จนกลายเป็นความชอบและรัก ท่านจึงพยายามนำเอากลวิธีบ่มเพาะความชอบและความรักในสิ่งต่างๆ มาปลูกฝังแก่เด็กผ่านชั้นเชิงของครูรักการอ่าน และวิชารักการอ่านดังที่ได้กล่าวไปแล้ว

นอกจากนั้น เมื่อสอบถามถึงรสนิยมส่วนตัวด้านการอ่านของท่าน ก็เชื่อมโยงไปสู่วิสัยทัศน์ในการสร้างงานพัฒนาผู้เรียนของท่านได้ เพราะท่านมีความเห็นส่วนตัวว่า การอ่านเป็นเรื่องสนุก ท่านเองอ่านหนังสือมาตั้งแต่เล็กจนปัจจุบันก็ยังคอยอ่านหนังสือพิมพ์เพื่อติดตามข่าวสารต่างๆ และคอยตัดคอลัมน์เกี่ยวกับกิจกรรมอบรม หรือการส่งเสริมการอ่านไปเสนอครูในโรงเรียน เพื่อผลักดันให้ครูผู้สนใจนำไปต่อยอดการทำงานของตนต่อไป โดยเฉพาะเรื่อง การประกวดแข่งขันด้านวิชาการ หรือการเล่านิทาน การทำสื่อ หรืองาน วันนันทรรศการ ต่างๆ เพื่อให้ครูน่านักเรียนออกไปเรียนรู้นอกโรงเรียน

นอกจากอธิการบดีโรงเรียนเซนต์ฟรังซิสเซเวียร์ แล้ว **อาจารย์นารี คุณาเรืองรอง ผู้อำนวยการ โรงเรียนประถมศึกษาธรรมศาสตร์** ก็มีแนวคิดน่าสนใจเรื่องการส่งเสริมการอ่าน เพราะท่านไม่ได้มอบหมายให้เป็นความรับผิดชอบเฉพาะของครูบรรณารักษ์ หรือครูภาษาไทยเท่านั้น เหมือนเช่นที่โรงเรียนส่วนใหญ่ทำกัน แต่ครูทุกคนทั้งระบบในโรงเรียนประถมศึกษาธรรมศาสตร์ ต้องใช้ทักษะด้านการอ่านไปประกอบเชื่อมโยงเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน ในวิชาของตน ทั้งคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ ศิลปะ และอื่นๆ ซึ่งเป็นการมองประโยชน์จากการอ่านในมุมกว้างนั่นเอง

ผู้อำนวยการ **โรงเรียนประถมศึกษาธรรมศาสตร์** ยังให้สัมภาษณ์ว่า เมื่อท่านทราบข่าวอะไรใหม่ๆ หรือไปอบรมความรู้ใหม่ๆ ท่านจะนำสิ่งนั้นมาถ่ายทอดให้ครูทั้งโรงเรียนฟังในการประชุมโรงเรียนที่จัดขึ้นเป็นประจำ ทั้งนี้ เพื่อให้บุคลากรทั้งโรงเรียนเข้าใจภาพความคิดเดียวกัน อันจะกระตุ้นให้ครูทำงานในแนวทางที่ต้องการได้ง่าย

ส่วนใหญ่ผู้บริหารจะเข้าใจ และเห็นความสำคัญของการอ่านดี เนื่องจากพวกเขาเองอ่านหนังสือตั้งแต่เด็กและอ่านอย่างต่อเนื่องมาตลอด ยกตัวอย่างอีกโรงเรียน คือ **อาจารย์สมชาย คงสุพรศักดิ์** ผู้ช่วยผู้อำนวยการ **โรงเรียนทุ่งมหาเมฆ** ก็ชอบอ่านหนังสือตั้งแต่เล็กจนโต แม้เมื่อเป็นผู้บริหารแล้วก็ยังอ่านหนังสือหาความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอ ด้วยความพอใจส่วนตัว และเพื่อนำความรู้ที่อ่านไปใช้พัฒนาบุคลากรในโรงเรียน

ไม่เพียงแต่ผู้บริหารจะเป็นผู้จุดไฟการทำงาน ด้วยการริเริ่มสร้างสิ่งที่เอื้ออำนวยต่อการทำงาน สร้างฝันและกระตุ้นการทำงานด้วยการนำแนวคิดและวิสัยทัศน์ของตนมาขยายแก่บุคลากรทั้งโรงเรียนแล้ว ผู้บริหารส่วนใหญ่ยังทุ่มเทสร้างคนอีกด้วย โดยเฉพาะการ “ปั้น” บรรณารักษ์ห้องสมุดให้ทำงานในโรงเรียนได้

ที่ผ่านมา การจ้างงานตำแหน่งครูบรรณารักษ์ประจำห้องสมุดโรงเรียน โดยเฉพาะโรงเรียนรัฐบาล ต่างประสบปัญหาคล้ายๆ กัน คือ หลายโรงเรียนมีห้องสมุด แต่กลับไม่ได้ใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ เช่น บางโรงเรียนมีห้องสมุด แต่ไม่มีครูบรรณารักษ์คอยดูแลงานห้องสมุดอย่างชัดเจน หรือแม้บางโรงเรียนมีครูบรรณารักษ์ แต่ครูก็มักต้องทำงานอื่นๆ มากมายเต็มมือ จนไม่มีเวลา หรือเรี่ยวแรงเหลือเพื่อทุ่มเทแก่งานห้องสมุดอีก

ครูบรรณารักษ์อาจต้องสอนหลายวิชา เพราะแท้จริงแล้วเป็นครูภาษาไทย ครูสอนวิชาสังคม หรือครูไม่ถนัดงานห้องสมุด เนื่องจากไม่ได้จบด้านบรรณารักษ์มาโดยตรง แต่ถูกมอบหมายงานนี้ จึงทำให้ครูบรรณารักษ์หลายโรงเรียนรู้สึกว่าการงานห้องสมุดเป็นเหมือน “ยามหม้อใหญ่” ที่ต้องแบกรับเป็น “ภาระเพิ่มจากงานประจำ” ถ้าหลีกเลี่ยงได้ก็อยากจะเลี่ยง

เมื่อประกอบกับตำแหน่งบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียน มักไม่เปิดโอกาสให้นักบุคลการได้เติบโตก้าวหน้าในอาชีพด้วยแล้ว ข้อจำกัดหลายประการเหล่านี้ทำให้หลายโรงเรียนใช้ประโยชน์ห้องสมุดอย่างไม่ค่อยเต็มที่ และทำให้ห้องสมุดโรงเรียนมากมายกลายเป็น “ห้องเก็บหนังสือ” มากกว่าเป็น “แหล่งค้นคว้า” หรือ “แหล่งเรียนรู้” สำหรับเด็ก

อีกกรณีหนึ่ง คือ โรงเรียนมีห้องสมุด มีครูบรรณารักษ์ ผู้ดูแลห้องสมุด และมีหนังสือดีๆ ทั้งราคาแพงและราคาไม่แพงอยู่ก็จริง แต่ครูบรรณารักษ์ไม่เข้าใจธรรมชาติของหนังสือว่า หนังสือจะมีคุณค่าและมีประโยชน์ก็ต่อเมื่อมันได้แบ่งปันตัวมันเองแก่ผู้อ่านจำนวนมากได้อย่างไม่จำกัด คือ เมื่อมีผู้นำมันไปอ่านและนำมาปันไปใช้เท่านั้น หนังสือจึงจะมี “คุณค่า” เพิ่มขึ้นได้อย่างไม่รู้จบเกินกว่าราคาของมัน

หากครูบรรณารักษ์ไม่เข้าใจข้อนี้ ก็อาจนำหนังสือดีๆ ราคาแพง ขวนขยิบชวนอ่าน ไปเก็บเข้าตู้ล็อกกุญแจไว้ เพราะไม่อยากให้มีคนนำมาอ่านแล้วหนังสือชำรุด และเก่า โดยเกรงว่าห้องสมุดจะไม่มียงบประมาณซื้อหนังสือดีๆ ราคาแพงๆ เช่นนี้อีก

หากเกิดกรณีเช่นนี้แล้วผู้บริหารโรงเรียนเข้าใจความสำคัญของการอ่าน และมีวิสัยทัศน์ บริหารงานอย่างเป็นระบบ ย่อมสามารถจัดการแก้ปัญหาได้ เช่น ปรับเปลี่ยนบุคลการให้เหมาะสมกับงาน สอดส่องดูแลการทำงานของครูบรรณารักษ์ กระตุ้นกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน และคอยให้คำแนะนำเรื่องนี้อย่างสม่ำเสมอ ซึ่งหมายความว่า ผู้บริหารต้องเข้าใจงานส่งเสริมการอ่านอย่างดีด้วย ทั้งขอบเขตหน้าที่ รูปแบบการทำงาน และแนวทางสร้างสรรค์งานใหม่ๆ แม้ไม่ได้เป็นผู้ลงมือปฏิบัติงานนี้ด้วยตัวเองก็ตาม

๕ เคล็ดลับ บริหารงานส่งเสริมการอ่านให้ได้ผล

๑. ผู้บริหารโรงเรียนต้องคัดเลือกบุคลากรทำหน้าที่ส่งเสริมการอ่านให้เหมาะสม ทั้งคุณสมบัติส่วนตัว ความสนใจในงาน และความพร้อมในการทำงาน เพื่อให้โรงเรียนมีบุคลากรทำงานส่งเสริมการอ่านเต็มตัว

๒. ผู้บริหารจำเป็นต้องจัดระบบงานส่งเสริมการอ่านให้เป็นรูปธรรม คือ กำหนดขอบเขตงาน หน้าที่ความรับผิดชอบให้แน่นอน

๓. ผู้บริหารควรกำหนดผู้ช่วยงานอื่นๆ แก่ผู้รับผิดชอบงานโดยตรงด้วย เพื่อสร้าง “ทีมงาน” ไม่ปล่อยให้ใครคนใดต้องทำงานโดดเดี่ยว เพื่อเฉลี่ยภาระงานและช่วยแบ่งเบาความรับผิดชอบ อันจะทำให้บุคลากรมีกำลังใจในการทำงานมากขึ้น เพราะมีที่ปรึกษา มีเพื่อนร่วมคิด ไม่หมดกำลังใจในการทำงานโดยง่าย

การช่วยงานในที่นี้ ยังครอบคลุมไปถึง การกำหนดนโยบาย และการตรวจสอบให้ครูผู้ส่งเสริมการอ่านทำงานประสานกันกับครูวิชาอื่นๆ ได้โดยสะดวกด้วย

๔. ผู้บริหารอาจหาบุคลากรเพื่อส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนโดยการคิดนอกกรอบ อาทิ ดึงเครือข่ายผู้ปกครองหรือคนในชุมชน ให้อาสาเป็นบรรณารักษ์หรือผู้ช่วยงานในห้องสมุด สำหรับโรงเรียนบางแห่งที่สร้างอิสระในการทำงานห้องสมุด หรืองานส่งเสริมการอ่านได้ โดยเฉพาะโรงเรียนเอกชนขนาดเล็กที่ตั้งอยู่ในชุมชน และมีผู้เต็มใจอาสาทำงาน เช่น โรงเรียนมอบหมายให้พ่อแม่เด็กผู้อาสาช่วยงาน คอยจัดกิจกรรมให้เด็กในห้องสมุด ช่วยจัดหนังสือขึ้นชั้น ช่วย

เปิด-ปิดห้องสมุด หรือแม้แต่งารายละเอียดงานวางระบบสืบค้นข้อมูล หากบุคลากรนั้นมีความสามารถ

๕. จัดให้มีหนังสือหมุนเวียนเปลี่ยนใหม่เสมอ โดยประสานความร่วมมือกับโรงเรียนในพื้นที่ใกล้เคียงกัน ซื้อหนังสือโรงเรียนละชุด แล้วกำหนดวันนำมาหมุนเวียนสับเปลี่ยนกัน วิธีนี้เป็นการคิดนอกรอบอีกเช่นกัน เพื่อให้โรงเรียนแต่ละแห่งที่มีงบประมาณซื้อหนังสือจำกัด มีหนังสือให้เด็กอ่านมากขึ้น โดยใช้งบประมาณซื้อหนังสือเท่าเดิม

TK
park
อุทยานการเรียนรู้

ผู้บริหารที่เข้าใจความสำคัญของงานส่งเสริมการอ่าน รู้ความถนัด ความชอบ ของบุคลากรในโรงเรียน น่าจะทำให้การทำงานในโรงเรียนมีระบบดี มีการกระจายงานอย่างทั่วถึง ทำให้ภาระงานของผู้รับมอบหน้าที่ต่างๆ ไม่หนักเกินไป ซึ่งไม่ได้หมายความว่างานด้านส่งเสริมการอ่านอย่างเดียวเท่านั้น แต่หมายถึงการทำงานทั้งระบบโรงเรียนด้วย

ทั้งนี้ ผู้บริหารควรจำกัดขอบเขตหน้าที่การทำงานของบรรณารักษ์ให้ละเอียดชัดเจน ถ้าเป็นไปได้ควรให้ครูบรรณารักษ์ดูแลงานห้องสมุด สอนวิชาห้องสมุด เป็นหลัก โดยทำงานอื่นๆ น้อยลง หรือไม่ต้องทำเลย เพราะงานห้องสมุดเป็นงานหนัก โดยเฉพาะถ้าทั้งโรงเรียนมีเด็กนักเรียนเป็นหลักพัน มีหนังสือนับหมื่นเล่ม โดยมีครูบรรณารักษ์ทำงานคนเดียว การที่จะต้องคิดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านด้วยนั้น ไม่ใช่เรื่องง่ายๆ ในการดึงดูดคนให้อยากเข้ามาทำงาน แม้จะเป็นผู้เรียนจบ หรือมีประสบการณ์งานห้องสมุดโดยตรงก็ตาม

การพูดเรื่องภาระงานในหน้าที่นั้น ต้องไม่ลืมว่า ความชอบ ความพอใจของคนเป็นเรื่องซับซ้อน ครูบรรณารักษ์บางคนอาจไม่ชอบที่ต้องรับแต่งงานห้องสมุดก็ได้ อาจจะชอบงานด้านอื่นด้วย เพื่อเป็นหนทางในการหลีกเลี่ยงจากความจำเจของงานห้องสมุด ในแง่หนึ่ง ผู้บริหารจึงต้อง “มอง” บุคลากรให้ออกด้วยว่า ชอบเขตงานแค่ไหนจึงจะเหมาะสมสำหรับคนคนนั้น

ตามความเป็นจริงโรงเรียนส่วนใหญ่ล้วนต้อง “ปั้น” บุคลากรด้านงานห้องสมุดขึ้นมาเอง ดังเช่น โรงเรียนพิบูลย์อุปถัมภ์ โรงเรียนทุ่งมหาเมฆ ที่พยายาม “ปั้น” บรรณารักษ์ผู้ไม่จบด้านห้องสมุดโดยตรง ให้พัฒนาทักษะงานของตนมากขึ้น ด้วยการส่งไปอบรมความรู้เพิ่มเติม และเื้อ้อ่านวยในทุกทงทั้งอนุญาตให้ลาไปอบรมได้ ออกเงินค่าลงทะเบียนให้ รวมทั้ง ไม่นับว่า

วันไปอบรม คือ การลาราชการ ซึ่งล้วนสะท้อนให้เห็นความพยายามส่งเสริมของผู้บริหาร เพื่อให้ได้บุคลากรด้านการอ่าน ซึ่งมีความถนัดในหน้าที่ของตนมากขึ้น

ข้อมูลทั้งหมดที่อธิบายเกี่ยวกับผู้บริหารโรงเรียนนี้ จึงน่าจะช่วยให้เห็นการส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนจากปัจจัยของผู้บริหาร ซึ่งสำคัญที่สุดในการผลักดันให้งานด้านต่างๆ เกิดขึ้น ดำเนินไป และสำเร็จได้อย่างต่อเนื่องนั่นเอง

กระบวนศึกษาธิการ ผู้บริหารงานส่งเสริมการอ่านตัวจริง

การเอ่ยถึงผู้บริหารเฉพาะในเขตรั้วโรงเรียนนั้น ไม่น่าจะครอบคลุมปัจจัยส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนได้อย่างครบถ้วนทุกมิติ หากแต่ควรเอ่ยถึงผู้บริหารระบบการศึกษาไทยที่เป็นพลังหลักในการผลักดันสังคมการศึกษาอย่างแท้จริงด้วย นั่นคือ ผู้บริหารในระดับนโยบายจากกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งจะเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการกำหนดนโยบายส่งเสริมการอ่านในโรงเรียน

ในด้านหนึ่ง แม้ว่าการผลักดันการอ่านในโรงเรียนอาจเกิดขึ้นได้จริงหากผู้บริหารโรงเรียนต่างๆ เห็นความสำคัญ แต่อีกแห่งหนึ่งซึ่งสำคัญกว่านโยบายของผู้บริหารโรงเรียน คือ นโยบายของผู้บริหารระบบการศึกษาไทย หรือนโยบายจากกระทรวงศึกษาธิการ ก็เป็นปัจจัยกำหนดความสำเร็จและข้อจำกัดของงานส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนด้วย

ดั่งที่ รศ.พวา พันธุ์เมฆา ผู้เชี่ยวชาญด้านบรรณารักษศาสตร์และสาร-
สนเทศศาสตร์ รวมทั้งงานห้องสมุดโรงเรียน ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับปัญหาการ
ส่งเสริมการอ่าน อันเนื่องมาจากนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งสร้าง
เงื่อนไขสำคัญอันทำให้งานห้องสมุดโรงเรียนโดยทั่วไปไม่ได้พัฒนามากนัก ดังนี้

“...การที่กระทรวงศึกษาธิการไม่เห็นความสำคัญของบรรณารักษ์
ห้องสมุดโรงเรียน ในเมื่อรณรงค์เรื่องการส่งเสริมการอ่าน และการเน้นผู้เรียน
เป็นสำคัญยิ่งเกิดปัญหา ผมว่านี่เป็นจุดอ่อนที่สุด

เรามีแผนปฏิรูปการศึกษา แต่ในแผนไม่เคยกล่าวถึงห้องสมุดเลย เรา
เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง แต่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแล้วไม่มีแหล่งให้เขาค้นคว้า
ก็เกิดปัญหา ตอนหลังอาจารย์คุณหญิงแมนมาศ ขวลิต ไม่พบการกล่าวถึง
ห้องสมุดในแผนปฏิรูปการศึกษา ก็ไปเรียกร้อง กระทรวงฯ ก็บอกว่า ต้องมี
ห้องสมุดสำคัญ ตอนหลังก็มีห้องสมุด แต่ไม่มีการพูดถึงบุคลากรห้องสมุดเลย
มันก็ไม่ครบทุกด้าน

ผมมองว่า ต้องมีคนแล้วให้เขาโตในห้องสมุดของเขา เปรียบเทียบกับที่
อ่านหนังสือ หรือห้องสมุดประชาชน ที่สังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียน เขา
อาจมีตำแหน่งบรรณารักษ์ แต่ให้อยู่ในห้องสมุด ขึ้นได้แค่นี้ ๖ ซี ๗ ถ้าจะขึ้นไป
กินตำแหน่งอื่นก็ต้องออกจากห้องสมุด ทำงานไปสักพักเขาก็ทิ้งงานแล้ว
ทั้งๆ ที่คนเรียนสายบรรณารักษ์ เราอาจให้เขาโตสักซี ๘ ให้เขาโตอยู่ใน
ห้องสมุด เขาก็พัฒนาห้องสมุดไปเรื่อยๆ แต่นี่ซี ๕ ซี ๖ ต้องไปเป็นหัวหน้าฝ่าย
หัวหน้าส่วน จึงจะก้าวหน้าได้

กระทรวงศึกษาธิการไม่มีการส่งเสริมให้มีตำแหน่งบรรณารักษ์ในโรงเรียน
ไปบรรจุบรรณารักษ์เป็นตำแหน่งครู เพราะยังมองว่า คนที่อยู่ในโรงเรียนต้องมี

ตำแหน่งครู เป็นอาจารย์สอน แท้จริงแล้วควรจะเป็นตำแหน่งบรรณารักษ์ ซึ่งต้องเติบโตในสายงานของเขา

ผมเคยมองว่า ถ้าเทียบกับโรงพยาบาล โรงพยาบาล มีแพทย์ มีพยาบาล เป็นตัวหลัก ถ้าเทียบกับก็คล้ายๆ กับผู้สอนในโรงเรียน โรงเรียนก็มีครูอาจารย์ เป็นตัวหลัก แต่นอกจากตัวหลักต้องมีฝ่ายส่งเสริมด้วย ในโรงพยาบาลยังมีเภสัชกรเป็นผู้จ่ายยา บรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนก็เทียบเท่ากับตำแหน่งเภสัชกรในโรงพยาบาล จึงต้องมีตำแหน่งนี้ทุกโรงเรียน

ทุกโรงพยาบาลต้องมีเภสัชกร ที่เติบโตในสายงานของเขาได้ โรงเรียนก็ควรมีตำแหน่งบรรณารักษ์บรรจุให้ เพราะเวลาเราสอนเด็ก เราจะสอนนิสิตเรื่องหลักวิธีการร่วมมือกับครูในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน เชื้อต่อการเรียน การสอน เชื้อต่อกัน จะจัดหาหนังสือก็ต้องให้ครูเป็นคนแนะนำเข้ามา บรรณารักษ์จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านประสานกับครู....

แต่ภายหลังกังจ้งบรรณารักษ์เป็นครูอัตราจ้างชั่วคราว ก็ยังไม่มีใครสนใจงานนี้ไปใหญ่ เงินเดือนก็ให้แค่ตามวุฒิ หกเจ็ดพันบาท ถ้าจบปริญญาตรี บางที่จ้างบรรณารักษ์เพียงคนเดียว คนเดียวจะไปทำอะไรได้ งานห้องสมุดมีมหาศาล คือ ถ้ามีห้องสมุดแล้ว ห้องสมุดก็ต้องมีชีวิตไปตลอด ต้องมีหนังสือ ไหลเวียนเข้ามา พอหนังสือเข้ามา บรรณารักษ์ก็ต้องมีหน้าที่ดำเนินการจัดเครื่องมือสืบค้น แบ่งหมวดหมู่ กำหนดหัวเรื่อง จัดชั้นชั้น ดูแล คือ มันต้องดูแลไปตลอด ภาระงานมันไม่ใช่เบาๆ”

(พวา พันธุ์เมฆา, ๒๕๔๙: สัมภาษณ์)

จากคำสัมภาษณ์จะเห็นได้ว่า ปัญหาเชิงนโยบายจากรัฐ โดยเฉพาะข้อที่กระทรวงศึกษาธิการดูราวกับมองข้ามความสำคัญของงานตำแหน่งบรรณารักษ์

ในโรงเรียนนั้น เป็นเหตุหนึ่งของปัญหาระยะยาวที่ทำให้การส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนประสบความสำเร็จได้ยาก เพราะกระทรวงฯ ไม่มีการกำหนดอัตราตำแหน่งบรรณารักษ์ให้ห้องสมุดโรงเรียนรัฐบาลทั่วไป มีแต่ตำแหน่งครูผู้สอนเท่านั้น

เมื่อไม่มีตำแหน่ง โรงเรียนก็รับคนมาทำงานโดยใช้งบประมาณเงินเดือนของทางการไม่ได้ ต้องอาศัยจ้างบรรณารักษ์เป็นครูอัตราจ้างเท่านั้น โดยทางโรงเรียนต้องหาเงินเดือนมาจ่ายเอง แต่คนทำงานทุกคนต้องการความมั่นคงในงานของตน การจ้างบุคลากรเป็นครูอัตราจ้างนั้น ให้ความรู้สึกไม่มั่นคงในวิชาชีพเท่าตำแหน่งข้าราชการ อีกทั้ง เมื่อไม่อาจเติบโตตามสายงานวิชาชีพของตนได้ ครูบรรณารักษ์ที่เป็นครูอัตราจ้างจึงมักแสวงหาความมั่นคงอื่นเมื่อมีโอกาส เช่น สอบบรรจุไปเป็นครูโรงเรียนอื่น หรือลาออกไปทำงานอื่น

การไม่เปิดโอกาสให้บรรณารักษ์มีโอกาสก้าวหน้าทางวิชาชีพในสายงานของตนนี้ ก่อปัญหาด้านบุคลากรห้องสมุดมากที่สุดทีเดียว หากโรงเรียนใดมอบหมายให้ครูข้าราชการไปช่วยงานห้องสมุด เมื่อถึงเวลาหนึ่งที่ครูผู้นั้นต้องการเติบโตด้านตำแหน่งหน้าที่และความรับผิดชอบ ก็ต้องทิ้งงานห้องสมุดไปทำงานบริหาร หรืองานอื่นๆ ทำให้ห้องสมุดขาดแคลนบุคลากรอยู่เรื่อยๆ ต้องดึงคนใหม่เข้ามา ซึ่งอยู่ได้ไม่นานก็ต้องออกไปสร้างความสำเร็จแก่ตัวเองอีก นี่จึงเป็นวงจรที่ก่อให้เกิดการหยุดชะงัก แก่งานห้องสมุดโรงเรียนส่วนใหญ่เป็นอย่างมาก

การบริหารระดับนโยบายของชาติโดยกระทรวงศึกษาธิการ ควรเป็นจุดเริ่มต้นของการส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนอย่างแท้จริง ด้วยการกำหนดตำแหน่งบรรณารักษ์ในโรงเรียนชัดเจน และมีจำนวนเหมาะสมต่อขนาดโรงเรียน

จำนวนนักเรียน ควบคู่ไปกับการมีนโยบายจริงจังเรื่องส่งเสริมห้องสมุด
โรงเรียน

ยิ่งกว่านั้น ควรมีนโยบายชัดเจนเพื่อกำหนดความก้าวหน้าในสายอาชีพ
ให้แก่บรรณารักษ์ด้วย เช่นเดียวกับงานตำแหน่งหลักอื่นๆ ในโรงเรียน หาก
ทั้งหมดนี้เป็นจริงได้ เชื่อว่า งานส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนทั้งระบบของไทยน่าจะ
จะก้าวหน้าขึ้นได้อย่างมั่นคง

TK
park
อุทยานการเรียนรู้

๒๒๒

๓

ปัจจัยความพร้อมของ
บุคลากรส่งเสริมการอ่าน

บทบาทหน้าที่ และการทำงาน
ของครู “รักการอ่าน” นั้น
ช่วยส่งเสริมงานห้องสมุด
และการเรียนทั้งระบบของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ
ได้อย่างเป็นรูปธรรม
เพราะครูรักการอ่านเป็นผู้เชื่อมโยงการอ่าน
ไปสู่ความสัมฤทธิ์ผลด้านอื่น
ทั้งอ่านเก่ง อ่านเป็น
อ่านแล้วนำความรู้ไปสร้างสรรค์ต่อยอดได้

ปัจจัยความพร้อมของ บุคลากรส่งเสริมการอ่าน

องค์ประกอบแห่งความสำเร็จด้านส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนนั้น ผู้รับงานเชิงนโยบายมาลงมือลงแรง และทำงานจริงๆ คือ บุคลากรทุกส่วนที่เกี่ยวข้องด้านส่งเสริมการอ่านในโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นครูภาษาไทย ครูบรรณารักษ์ หรือครูหมวดสาระการเรียนรู้อื่นๆ ผู้ได้รับมอบหมายให้ดูแลงานส่งเสริมการอ่าน

นอกจากบุคลากรครูในโรงเรียนแล้ว ตัวเด็กนักเรียนผู้อาสาเป็นยุวบรรณารักษ์ ผู้ช่วยงานห้องสมุด ก็นับว่ามีบทบาทต่อการส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนด้วย ซึ่งจะขอกว่าถึงบทบาทของบุคลากรแต่ละกลุ่มตามลำดับความสำคัญต่องานส่งเสริมการอ่านในโรงเรียน ดังนี้

องค์ประกอบของการเป็นครู และเป็นบรรณารักษ์ที่ดี

๑. ศึกษาเล่าเรียนหาความรู้ให้สำเร็จ และตั้งใจเตรียมใจที่จะนำความรู้ที่ได้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์
๒. สร้างสรรค์กิจกรรมเพิ่มพูนความรู้ ความรักการอ่าน
๓. มีความขยัน มีความต่อเนื่อง ไม่ท้อแท้

(ไพพรรณ อินทนิล, ๒๕๔๖: ๑๐๐)

ครูหมวดสาระการเรียนรู้ภาษาไทย และครูบรรณารักษ์ : เชี่ยวชาญอย่างยิ่งขึ้นสร้างสรรคการอ่าน

เมื่อพูดถึงงานส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายการวิจัย เราไม่อาจพูดถึงเฉพาะครูบรรณารักษ์ตำแหน่งเดียวเท่านั้น แต่ต้องหมายรวมถึงครูภาษาไทยด้วย เพราะครูภาษาไทยในโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ทำงานส่งเสริมการอ่านพอๆ กันกับครูบรรณารักษ์ หรือบางแห่งอาจจะมากกว่าอีกด้วย

จากการสำรวจโรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย ๑๐ แห่ง พบว่า บทบาทในการส่งเสริมการอ่านสำหรับนักเรียนในโรงเรียนทั้งหมด ทั้งโรงเรียนรัฐบาล ๗ แห่ง และโรงเรียนเอกชน ๓ แห่ง ส่วนใหญ่ครูภาษาไทยเป็นผู้มีบทบาทชัดเจนเข้มแข็งมาก โดยมีครูบรรณารักษ์เป็นผู้มีบทบาทรอง และคอยทำงานประสานกับครูภาษาไทย

การทำงานส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนกลายเป็นบทบาทของครูภาษาไทยแทนที่จะเป็นหน้าที่โดยตรงของบรรณารักษ์ เนื่องจากในโรงเรียนระดับประถมศึกษาของรัฐบาล กระทรวงศึกษาธิการไม่ได้กำหนดอัตราตำแหน่งบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนไว้ มีเพียงตำแหน่งข้าราชการครูเท่านั้น ทำให้งานห้องสมุดไม่มีตำแหน่งผู้รับผิดชอบแน่นอน

โดยทั่วไป โรงเรียนรัฐบาลส่วนใหญ่จึงมอบหมายงานห้องสมุดให้ครูหมวดสาระการเรียนรู้ต่างๆ ดูแล เช่น ครูภาษาไทย ครูพลศึกษา ครูคอมพิวเตอร์ ครูสังคมศึกษา เป็นต้น โดยเฉพาะครูหมวดสาระการเรียนรู้ภาษาไทย มักได้รับมอบหมายให้ดูแลงานส่งเสริมการอ่านมากกว่าครูกลุ่มสาระอื่นๆ

ประการแรก อาจเป็นเพราะบุคลากรหลักผู้มอบหมายงานได้แน่นอน และประการที่สอง อาจเพราะมองว่า งานส่งเสริมการอ่านใกล้เคียงกับวิชาภาษาไทยอยู่แล้ว เนื่องจากเป็นวิชาอ่าน เขียน เป็นหลัก

ดังนั้น การที่โรงเรียนรัฐบาล ๗ แห่ง ในกลุ่มเป้าหมายการวิจัย มีทั้งครูภาษาไทย และมีครูบรรณารักษ์ร่วมมือกันทำงานส่งเสริมการอ่าน จึงถือเป็นเรื่องพิเศษกว่าการที่โรงเรียนเอกชน ๓ แห่ง ในกลุ่มเป้าหมาย ที่มีครูทั้งสองตำแหน่งในโรงเรียนอยู่เช่นกัน

ที่กล่าวเช่นนี้ เพราะโรงเรียนรัฐบาลต้องมีความพยายามมากกว่าโรงเรียนเอกชนในการจ้างบรรณารักษ์ห้องสมุด เนื่องจากต้องจ้างในรูปแบบครูอัตราจ้าง ด้วยงบประมาณที่สรรหามาเองเพื่อเป็นเงินเดือนครู นอกเหนือจากงบประมาณที่รัฐบาลให้

ขณะที่โรงเรียนเอกชนมีความพร้อมในการจ้างบรรณารักษ์มากกว่า เพราะพร้อมในเรื่องงบประมาณ เนื่องจากมีการเก็บค่าเล่าเรียน ทำให้บางโรงเรียนสามารถจ้างบรรณารักษ์ได้มากกว่า ๑ อัตราด้วย เช่น **โรงเรียนเซนต์ฟรังซิสเซเวียร์** มีบรรณารักษ์ห้องสมุด ๒ คน ทำงานเต็มเวลา และไม่ต้องสอนวิชาอื่น

ในที่นี้ จึงจะพูดถึงการทำงานของครูภาษาไทย ซึ่งทำงานประสานกับครูบรรณารักษ์ว่า เป็นผู้มีบทบาทการส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายอย่างชัดเจนที่สุด และทำให้การส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนเกิดผลขึ้นได้ เช่น **โรงเรียนพระยาประเสริฐสุนทราศรัย (กระจ่าง สิงหเสนี)** ครูหัวหน้าหมวดภาษาไทยทำงานประสานกับครูบรรณารักษ์อย่างเข้มแข็ง เนื่องจากโรงเรียนนี้เคยมีครูบรรณารักษ์ผู้มีความสามารถมากด้านการส่งเสริมการอ่าน แต่ได้ลาไปศึกษาต่อต่างประเทศ แต่ทว่างานส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนยังดำเนินต่อไปอย่างไม่ขาดตอน ด้วยการดูแลของครูภาษาไทย

โดยเฉพาะ **क्रमยรี เหลืองสินศิริ** หัวหน้าหมวดวิชาภาษาไทย ที่ไม่เพียงดูแลกิจกรรมเดิมเพื่อส่งเสริมการอ่านที่เคยทำมาแล้วเท่านั้น ยังริเริ่มจัดกิจกรรม

น่าสนใจกิจกรรมหนึ่งเพื่อประโยชน์แก่เด็กในวงกว้าง คือ “โครงการภานิตนิทัศน์” เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ของเด็กด้วยการนำเสนอสนุภานิต มาจัดบอร์ดคำดามที่โงงทางชั้นอาคาร ให้เด็กทั้งโรงเรียนตอบคำดาม และได้รับรางวัล

รวมถึงการจัดทำ “หนังสือพิมพ์เสมือน” ที่เป็นการให้เด็กค้นคว้าความรู้แล้วนำสิ่งที่ค้นคว้าได้มาเขียนคอลัมน์ข่าวสารความรู้ มีการออกแบบภาพออกแบบคอลัมน์ข้อเขียนของตน ตรวจสอบแก้คำผิด และจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มราคาถูกขายให้อ่านกันในห้องเรียน

ตลอดจนโครงการ “ร้กการอ่าน หยุดทำงาน อ่านสักนิด” ซึ่งเริ่มตั้งแตปี ๒๕๔๔-๒๕๔๕ ต่อมาเปลี่ยนชื่อโครงการเป็น “วางทุกงาน อ่านทุกคน” ที่กำหนดให้เด็กอ่านหนังสือ แล้วเขียนบันทึกการอ่าน

โดยรายละเอียดของโครงการเหล่านี้ จะขออธิบายเพิ่มเติมต่อไปในข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่โดดเด่นในห้องเรียนกลุ่มเป้าหมาย

ครูภาษาไทยในห้องเรียนกลุ่มเป้าหมาย ผู้ทำงานส่งเสริมการอ่านอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ซึ่งจะขอยกมาให้เห็นเป็นตัวอย่งอีกท่านหนึ่ง คือ **ครูอุไรวรรณ ภัททิยธนี** หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โรงเรียน **พญาไท** ที่พยายามส่งเสริมการอ่านอย่างต่อเนื่องมากกว่า ๒๐ ปี และเป็นผู้ที่เข้มงวดต่อการอ่านของเด็ก แม้เมื่อเด็ก หรือเพื่อนครูคนอื่นไม่เข้มงวดก็ตาม

ในช่วงเวลาทำกิจกรรม “วางทุกงาน อ่านทุกคน” ของโรงเรียนพญาไท ครูอุไรวรรณ จะร่วมอ่านหนังสือไปกับเด็กด้วยเสมอ เพื่อเป็นตัวอย่งให้เด็กเห็นผ่านการกระทำว่า แม้แต่ครูก็ต้องอ่านหนังสือ

ครูอุไรวรรณ เห็นความสำคัญของการส่งเสริมการอ่านว่า ควรเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ไม่หยุดชะงักขาดตอน แม้ในยามโรงเรียนปิดเทอม โดยเล็งเห็นว่า

การส่งเสริมให้เด็กรักการอ่านในภาคเรียนเท่านั้นไม่เพียงพอ เพราะอาจทำให้เด็กลืมทักษะด้านการอ่านไป

ดังนั้น แม้แต่ตอนปิดเทอม ครูก็จะกระตุ้นให้เด็กอ่านหนังสือ และทำบันทึกการอ่านช่วงปิดเทอมมาส่ง ทั้งนี้ ครูอุไรวรรณ บอกว่า

“งานด้านส่งเสริมการอ่านเราทำตลอดปีไม่เคยหยุดเลย แม้แต่ปิดเทอมก็ให้อ่านแล้วบันทึกมาส่ง ๑๐ เรื่อง คือ ไม่ให้เขาหยุดอ่าน เราจะกระตุ้นทุกวิถีทางให้เขาอ่านเยอะๆ”

(อุไรวรรณ ภัททิยธนี, ๒๕๔๘, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ ครูอุไรวรรณ ยังบอกอีกว่า กิจกรรมเขียนบันทึกการอ่านท่านได้ทำมากกว่า ๑๐ ปีแล้ว การที่ครูเลือกจะเข้มงวดมากกับเด็ก เพื่อให้เด็กได้พัฒนาตนจากการอ่านอย่างจริงจัง คือ “ขยัน มีความต่อเนื่อง ไม่ท้อแท้” ซึ่งนับเป็นความมุ่งมั่นที่น่าชื่นชมสำหรับครูผู้ทำงานส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนมากกว่า ๒๐ ปี

นอกจากครูภาษาไทยผู้เป็นหลักสำคัญในการส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนระดับประถมแล้ว ครูบรรณารักษ์ก็เป็นอีกผู้หนึ่งที่ผลักดันให้บรรยากาศการอ่านในโรงเรียนเป็นรูปธรรมชัดเจน แม้ว่าโรงเรียนของรัฐบาลจะไม่มีอัตราตำแหน่งครูบรรณารักษ์ แต่โรงเรียนกลุ่มเป้าหมายทั้งหมด ทั้งโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนเอกชน ล้วนมีครูบรรณารักษ์อย่างน้อย ๑ คน เป็นผู้รับผิดชอบงานห้องสมุดโดยตรง

โรงเรียนประถมศึกษาธรรมศาสตร์ เป็นโรงเรียนรัฐบาลที่มีทีมงานช่วยงานห้องสมุดถึง ๕ คน รวมทั้งบรรณารักษ์ผู้ทำงานห้องสมุดเต็มเวลาด้วย

กิจกรรมตอบคำถาม
ประจำสัปดาห์
โดยครูบรรณารักษ์
โรงเรียนแย้มสะอาด
ให้เด็กเลือกคำถาม
จากดาวบนต้นไม้
ถ้าตอบถูกจะมีรางวัล

ซึ่งพอๆ กับบุคลากรส่งเสริมการอ่านของโรงเรียนเอกชนเลยทีเดียว แม้บางโรงเรียนจะกำหนดให้ครูบรรณารักษ์ต้องสอนวิชาอื่นนอกเหนือจากวิชาการใช้ห้องสมุด หรือต้องรับผิดชอบงานอื่นของโรงเรียนด้วย เช่น ครูบรรณารักษ์โรงเรียนสาธิต มศว (ฝ่ายประถม) ต้องรับภาระงานด้านพัสดุ ในขณะที่ ครูบรรณารักษ์ โรงเรียนพญาไท ต้องสอนวิชาคอมพิวเตอร์ด้วย แต่การมีครูบรรณารักษ์ทำงานประจำห้องสมุด ทำให้มีข้อดีที่สุดอย่างหนึ่งในการฝึกนิสัยการอ่านแก่เด็ก คือ เมื่อห้องสมุดมีผู้ดูแลแน่นอนทำให้มีเวลาเปิด-ปิดชัดเจน เด็กๆ จึงรู้ว่า สามารถเข้าใช้ห้องสมุดได้ช่วงไหนบ้างในแต่ละวัน เป็นการฝึกนิสัยเข้าใช้ห้องสมุด หรือการเข้าหาหนังสืออย่างสม่ำเสมอให้เด็กได้ทางหนึ่ง

สำหรับครูบรรณารักษ์ผู้รับผิดชอบงานห้องสมุดในโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายวิจัยนั้น มีภาระงานหลัก คือ ต้องดึงดูดเด็กให้เข้าห้องสมุดอยู่เสมอ เพราะแม้ห้องสมุดมีเวลาเปิด-ปิดแน่นอน แต่ถ้าห้องสมุดไม่มีกิจกรรมอะไรเพื่อดึงดูดให้

เด็ก ๆ เข้าไปใช้บริการ ก็จะทำให้ห้องสมุดที่มีผู้ดูแลนั้นไม่ได้ใช้งานเต็มที่ เพราะ “ไม่มีลูกค้า”

ดังนั้น การจัดบรรยากาศห้องสมุดและการคิดกิจกรรมใหม่ๆ ที่น่าสนใจสำหรับเด็ก ๆ จึงเป็นเรื่องสำคัญต่อการส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนมาก ครูบรรณารักษ์ต้องกระตือรือร้น ไม่หยุดนิ่ง ต้องคิดทำให้เด็กอยากเข้าห้องสมุดเสมอ ในที่นี้ขอยกตัวอย่าง ครูบรรณารักษ์ห้องสมุด **โรงเรียนแยมสอาด** ผู้ชอบคิดกิจกรรมใหม่ๆ เพื่อดึงดูดเด็กให้เข้าห้องสมุดทุกวัน เช่น

ทุกวันอังคาร จะมีเกมปริศนาสนุกๆ ให้เด็กค้นความรู้ในห้องสมุดมาตอบ อาทิ เกมไปลอยน้ำ แล้วได้รางวัลเป็นเครื่องเขียนเล็กๆ น้อยๆ พวกสมุดดินสอ ปากกา ทุกวันพฤหัสบดี มีการถามคำถามความรู้รอบตัว หรือคำถามเกี่ยวกับวันสำคัญต่างๆ

ตลอดจนเวลาอื่นๆ ที่มีเด็กเข้ามาใช้บริการอ่านหนังสือ หรือค้นคว้าข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ครูก็จะจับฉลากบ้าง หรือไม่ก็ตั้งนาฬิกาปลุกเพื่อหาผู้โชคดีที่กำลังใช้บริการห้องสมุดเพื่อแจกรางวัล ซึ่งก็ทำให้เด็กตื่นเต้นและกระตือรือร้นต่อการเข้าห้องสมุด ที่ครูคิดทำงานใหม่ๆ ทุกวันได้ เพราะครูรับผิดชอบงานด้านนี้โดยตรง จึงต้องมีผลงานออกมาเป็นรูปธรรมชัดเจน โดยการพยายามผลักดันให้เกิดผลงานใหม่ๆ ขึ้นเสมอ

ดังนั้น การที่โรงเรียนกลุ่มเป้าหมายมีบรรณารักษ์เป็นผู้ดูแลห้องสมุดคอยจัดกิจกรรมใหม่ๆ ในห้องสมุด และคอยทำงานประสานกับครูภาษาไทยหรือครูอื่นๆ เพื่อส่งเสริมการอ่าน จึงทำให้ห้องสมุดและงานห้องสมุดของโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายปรากฏเป็นรูปธรรมชัดเจน

แต่ทว่า เป็นที่น่าสังเกตว่า โรงเรียนในกลุ่มเป้าหมายที่มีครูบรรณารักษ์ทำงานเต็มเวลา จะทำงานห้องสมุดได้คล่องตัวกว่าโรงเรียนที่จัดครูผู้สอนวิชาอื่นมาดูแลงานห้องสมุด หรือให้ครูบรรณารักษ์ต้องรับผิดชอบงานอื่นด้วย เช่น **โรงเรียนพญาไท** ครูบรรณารักษ์ต้องสอนวิชาการใช้ห้องสมุด สอนวิชาคอมพิวเตอร์ ควบคู่ไปกับการทำงานห้องสมุด ทำให้ครูไม่อาจมุ่งทำกิจกรรมในห้องสมุดได้อย่างเต็มที่นัก

การที่โรงเรียนรัฐบาลไม่มีตำแหน่งบรรณารักษ์ห้องสมุด แต่โรงเรียนรัฐบาลในกลุ่มเป้าหมายวิจัยมีครูตำแหน่งนี้ได้ เป็นเพราะผู้บริหารผลักดันให้เกิดการจ้างในรูปครูอัตราจ้างทั้งสิ้น ทั้ง **โรงเรียนทุ่งมหาเมฆ** และ**โรงเรียนพิบูลย์อุปถัมภ์** ซึ่งเป็นโรงเรียนรัฐบาล ล้วนจ้างครูบรรณารักษ์อัตราจ้างมาทำงานห้องสมุดเต็มเวลา พร้อมทั้งสอนวิชาห้องสมุด และดูแลห้องสมุดทั้งงานด้านเทคนิคและบริการ จึงช่วยสร้างวัฒนธรรมการอ่านอย่างมีระบบแก่โรงเรียนได้

ทั้งนี้ จากการสำรวจ พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายเห็นความสำคัญในการจ้างงานตำแหน่งนี้ เพราะเข้าใจความจำเป็นของการมีครูบรรณารักษ์ในห้องสมุด และเข้าใจภาระงานของครูบรรณารักษ์เป็นอย่างดี ทั้งงานประจำและภาระงานอื่นๆ นอกเหนือจากที่โรงเรียนมอบหมายให้

แต่ทว่า การจ้างงานตำแหน่งบรรณารักษ์นี้ ทุกโรงเรียนล้วนพบปัญหาที่ใหญ่กว่าเรื่องงบประมาณในการจ้าง นั่นคือ ไม่สามารถสรรหาคูบุคลากรเพื่อทำงานบรรณารักษ์ห้องสมุดได้ ปัญหานี้เกิดขึ้นแม้แต่กับโรงเรียนที่ดูราวกับมีความพร้อมเรื่องบุคลากรสูง เช่น **โรงเรียนสาธิต มศว ประสานมิตร (ฝ่ายประถม)** ก็มีปัญหาระหว่างขาดแคลนครูบรรณารักษ์ และปัญหาครูบรรณารักษ์

ต้องทำงานด้านอื่นนอกเหนือจากงานห้องสมุดไม่ต่างจากโรงเรียนอื่นๆ ในกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งผู้บริหารโรงเรียน คือ รองผู้อำนวยการฝ่ายจัดการเรียนการสอน **อาจารย์ศิริฟ้า ศรีจิตร** ได้แสดงทัศนะว่า

“เราต้องการคนเพิ่ม อยากให้ครูบรรณารักษ์ทำงานด้านบรรณารักษ์เต็มตัว ไม่อยากให้ทำงานหลายอย่าง แต่เนื่องจากคนเดิมที่รับมาเราต้องให้ทำงานด้านอื่นไปด้วย เพราะว่าหน้าที่ของอาจารย์แต่ละคนต้องทำงานอื่นๆ อีกหลายด้าน ซึ่งเป็นกันทั้งระบบ ถ้าจะแก้ก็ต้องแก้ที่โครงสร้างการบริหารซึ่งต้องพิจารณากันใหม่ อาจจะต้องรื้อโครงสร้างบางส่วน”

(ศิริฟ้า ศรีจิตร. ๒๕๔๔ สัมภาษณ์.)

ทัศนะนี้ สะท้อนให้เห็นว่า ฝ่ายบริหารเข้าใจปัญหาของตนเองดีว่า ปัญหาด้านบุคลากรห้องสมุดมีความซับซ้อนอย่างไร แต่การแก้ไขปัญหานั้นต้องพิจารณากันอย่างรอบคอบ และต้องใช้เวลาอีกนานในการปรับเปลี่ยน

อย่างไรก็ดี จากการสำรวจนั้น พบว่า หลายโรงเรียนต้องการรับสมัครครูบรรณารักษ์ มีการประกาศรับสมัครสม่ำเสมอ แต่ไม่มีคนมาสมัคร หรือผู้มาสมัครไม่ได้จบการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์โดยตรง ทางโรงเรียนจึงต้องแก้ปัญหาด้วยการรับครูผู้ไม่ได้จบการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์โดยตรง มาส่งเสริมและพัฒนาด้วยการส่งไปอบรมความรู้เกี่ยวกับห้องสมุดและการส่งเสริมการอ่านต่างๆ ที่มีผู้จัดขึ้น ทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งก็ทำให้ครูผู้รับผิดชอบงานบรรณารักษ์ต้องหมั่นปรับปรุงตัวเองให้เข้ากับงาน แม้ไม่ถนัดก็ต้องพยายามทำงานให้ได้

ในแง่หนึ่งอาจส่งผลให้บุคลากรต้องใช้ความพยายามมากในการทำงานนี้ เพราะต้องปรับตัวให้เข้ากับงาน ทั้งยังต้องเข้มแข็งไม่ย่อท้อต่อหน้าที่ง่าย ๆ

ผลจากการที่โรงเรียนประถมศึกษาโดยทั่วไปหาบุคลากรมาทำงาน บรรณารักษ์ห้องสมุดยาก ทำให้การดำเนินงานของห้องสมุดโรงเรียนมักมีการหยุดชะงักและขาดช่วง ยกตัวอย่าง เช่น พบว่า โรงเรียนกลุ่มเป้าหมายเกิดการขาดแคลนบรรณารักษ์ห้องสมุดค่อนข้างบ่อย จาก ๑๐ โรงเรียน มี ๓ โรงเรียนที่งานห้องสมุดขาดช่วงไประยะหนึ่งเนื่องจากครูบรรณารักษ์คนเก่าลาออก ถูกย้ายงาน หรือแม้แต่ลาออก ทำให้ผู้ที่มารับงานต่อต้องเริ่มต้นงานทุกอย่างใหม่เอง เพราะไม่ได้ฝ่องถ่ายงานมาทำตอนที่คนเก่ายังอยู่ เนื่องจากกว่าโรงเรียนจะหาบรรณารักษ์มาแทนคนเก่าได้แต่ละครั้งต้องใช้เวลาช้านาน เพราะไม่ค่อยมีคนสนใจ มาสมัครเป็นบรรณารักษ์โรงเรียนประถมศึกษา นัก ดังได้กล่าวแล้ว เช่น **โรงเรียนพิบูลย์อุปถัมภ์** เมื่อครูบรรณารักษ์คนเก่าลาออก งานห้องสมุดก็หยุดชะงักไปกว่าหนึ่งปี ก่อนจะมีผู้รับช่วงต่อ ดังที่ครูบรรณารักษ์คนใหม่ ครูมลกนก เชื้อสาวถี ที่เพิ่งบรรจุเป็นครูบรรณารักษ์โรงเรียนนี้ เมื่อปีการศึกษา ๒๕๔๔ ให้สัมภาษณ์ว่า

“การที่ตนมาเริ่มงานใหม่นี้ ทำให้โครงการเดิมๆ ที่เคยมีต้องหายไปบ้าง เนื่องจากอาจารย์ที่ดูแลเรื่องห้องสมุดในปัจจุบันไม่ได้จบมาทางด้านบรรณารักษ์โดยตรง ไม่มีประสบการณ์ด้านนี้มาก่อน การจะสานต่องานที่ถูกทิ้งไปกว่าปีจึงเป็นเรื่องยาก และขาดผู้สอนงาน ทำให้ต้องใช้เวลาช้านานในการศึกษาทำความเข้าใจในงานโครงการต่างๆ ด้วยตนเอง”

(มลกนก เชื้อสาวถี, ๒๕๔๔, สัมภาษณ์.)

หรือ **โรงเรียนพระยาประเสริฐสุนทราศรัย (กระจ่าง สิงหเสนี) ที่ครูวรวิญญา รักราชภูรี** ครูบรรณารักษ์ เพิ่งเข้ามาเริ่มงานเมื่อต้นปี ๒๕๔๔ พร้อมกับการเปิดห้องสมุดอีกครั้งหลังจากที่ครูคนเก่าลาออกไป ซึ่งก็ต้องเริ่มงานทุกอย่างเองทั้งหมด ดังนั้น จึงน่าจะมีการสืบทอดงาน หรือมีผู้ช่วยงานบรรณารักษ์

ทำงานควบคู่ไปกับบรรณารักษ์หลักในยามที่โรงเรียนมีบรรณารักษ์ประจำอยู่ เนื่องจากโรงเรียนส่วนใหญ่มีครูบรรณารักษ์เพียงคนเดียว

เช่นเดียวกับโรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย ถ้าเกิดกรณีที่ครูลาออกไป หรือย้ายไปทำงานอื่น จะต้องมีผู้รับช่วงงานพอที่จะสานต่องานได้ระยะหนึ่ง ก่อนที่โรงเรียนจะหาบรรณารักษ์ใหม่ได้ งานห้องสมุดก็อาจจะไม่ขาดตอนไปทันที หรือถ้าหาผู้ช่วยงานบรรณารักษ์ไม่ได้เพราะบุคลากรมีไม่เพียงพอจริงๆ อย่างน้อยก็น่าจะมีการเก็บบันทึกการทำงานของบรรณารักษ์ให้เป็นระบบที่ค้นคว้าง่าย เพื่อให้มีการถ่ายทอดรายละเอียดงาน และเป็นบันทึกการทำงานให้แก่คนที่อาจต้องมารับงานต่อ

หนทางหนึ่งเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าสำหรับโรงเรียนที่ไม่มีบรรณารักษ์ หรือมีจำนวนจำกัด ไม่สอดคล้องภาระงาน คือ ความมอบหมายงานห้องสมุดให้มีผู้รับผิดชอบมากกว่า ๑ คน อย่าให้ครูซึ่งมีภาระงานอื่นอยู่แล้ว รับผิดชอบงานห้องสมุดทั้งหมดเพียงคนเดียว

ผู้บริหารควรผลักดันให้มีบุคลากรเพื่อช่วยงานห้องสมุดเป็นทีมงานอย่างน้อย ๒-๓ คน โดยแต่งตั้งหัวหน้าห้องสมุดโดยตรง ๑ คน และมีบุคลากรเป็นผู้ช่วยอีกจำนวนหนึ่ง เพื่อร่วมกันทำงานดูแลห้องสมุด และสร้างสรรค์งานส่งเสริมการอ่าน

นอกจากนี้ ผู้บริหารควรให้อำนาจการทำงานในหน้าที่แก่ครูบรรณารักษ์อย่างชัดเจน เพื่อให้เกิดความอิสระในการสร้างระบบบริหารงานของตนเอง เช่น ได้บริหารคน บริหารงบประมาณ ซึ่งการสร้างระบบให้บุคลากรพึ่งพาตัวเองได้ ย่อมพิสูจน์คุณภาพของผู้บริหารได้ว่า จัดระบบการทำงานและกระจายความรับผิดชอบได้ดี ทำให้ส่วนต่างๆ ในโรงเรียนไม่ต้องรอการตัดสินใจจากผู้บริหารเพียงผู้เดียวเท่านั้น

ทำไมจึงหาบรรณารักษ์ไม่ได้

เมื่อตั้งประเด็นเรื่องความพร้อมด้านบุคลากรผู้ทำงานส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนขึ้นมาแล้ว ข้อสังเกตที่พบเมื่อศึกษาข้อมูลในโรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย คือ หลายโรงเรียนแม้จะมีความพร้อมในการจ้างบรรณารักษ์ แต่ก็กลับประสบปัญหา ไม่มีผู้สมัครเป็นบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียน

โรงเรียนกลุ่มเป้าหมายการวิจัยหลายแห่ง ทั้ง **โรงเรียนทุ่งมหาเมฆ** **โรงเรียนราชวินิต (ประถมศึกษา)** **โรงเรียนพญาไท** ล้วนมีปัญหาด้านการสรรหาบุคลากรมาทำงานบรรณารักษ์ห้องสมุดทั้งสิ้น อาทิ โรงเรียนทุ่งมหาเมฆ หาดคนมาหลายเดือน โรงเรียนพญาไทหาดคนมาเป็นปี ก่อนที่ทีมวิจัยจะเข้าไปเก็บข้อมูล แต่ก็ยังไม่ได้ หรือแม้มีผู้มาสมัครก็มักไม่ได้เรียนจบด้านบรรณารักษศาสตร์โดยตรง

สาเหตุที่ทำให้งานบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียน ไม่เป็นที่นิยมแก่คนทั่วไปนั้น พบว่า เป็นปัญหาซึ่งมีสาเหตุซับซ้อนหลายมิติทีเดียว

มิติแรก อาจเป็นเพราะงานตำแหน่งบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียน “ไม่ใช่งานในอุดมคติ” “ไม่ใช่อาชีพในฝัน” ที่น่าเชิญชวนสำหรับผู้จบการศึกษา ด้านนี้

รศ. พวาท พันธุ์เมฆมา ผู้เชี่ยวชาญด้านห้องสมุดโรงเรียน ได้ให้ข้อมูลว่า ผู้สำเร็จการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์จากมหาวิทยาลัย มีแนวโน้มว่า มีทัศนคติในแง่ลบต่องานห้องสมุดโรงเรียนมาก จนหากเลือกได้ บัณฑิตด้านบรรณารักษศาสตร์ก็เลือกทำงานด้านอื่น ไม่ทำงานตรงตามวุฒิที่เรียนมาแต่อย่างใด

ปัจจุบันนี้ ถ้าจะว่าไปสังคมไทยไม่ได้ขาดแคลนผู้ศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์ เพราะมหาวิทยาลัยในประเทศหลายแห่งมีการผลิตบัณฑิตด้านบรรณารักษศาสตร์ปีละหลายร้อยคน แต่ทว่าบัณฑิตเหล่านั้น มีทัศนนะว่า อยากทำงานบริษัทมากกว่างานห้องสมุดโรงเรียน เพราะเงินเดือนบริษัทมากกว่า ภาพพจน์งาน “ทันสมัย หลูหรา น่าสนใจ” กว่า สำหรับผู้ที่เพิ่งจบและยังอยู่ในวัยทำงานอีกทั้งงานในบริษัทเอกชนยังมีโอกาสก้าวหน้ามากกว่าด้วย ทำให้องค์กรเอกชนดึงบัณฑิตด้านบรรณารักษศาสตร์ไปจากห้องสมุดโรงเรียนได้ปีละมากๆ (พวพันธุ์เมฆา, ๒๕๔๙, สัมภาษณ์)

มิตที่สอง งานบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนเป็นงานหนักเกินไปจนไม่มีใครอยากทำ แม้แต่ครูผู้เป็นบรรณารักษ์ห้องสมุดในปัจจุบันก็รู้สึกเช่นนี้ในหลายๆ แห่ง โดยเหตุผลแท้จริงไม่ใช่เรื่องงานในหน้าที่โดยตรงที่หนักหนาสาหัส แต่เป็นงานด้านอื่นที่ดึงเวลาจากงานห้องสมุดซึ่งเป็นงานแท้จริงของครูบรรณารักษ์ไป

ครูบรรณารักษ์หลายคน บอกว่า ตนไม่มีปัญหาเรื่องงานด้านเทคนิค แต่มีปัญหาเรื่องการบริการ และการจัดการภาระงานของตน เพราะนอกจากการดูแลห้องสมุดและสอนวิชาห้องสมุดแล้ว มีหลายกรณีที่ครูบรรณารักษ์มักต้องไปทำงานอื่นที่โรงเรียนขอให้อีกมากมายด้วย เช่น สอนวิชาอื่น ดูแลงานด้านอื่น เป็นต้น

เมื่อประกอบกับการไม่มีคน หรือเทคโนโลยีพอเพียงที่จะช่วยแบ่งเบาภาระงาน ทั้งๆ ที่งานเทคนิคและงานบริการในห้องสมุดก็ล้นมืออยู่แล้ว เนื่องจากงานห้องสมุดเป็นงานที่หาผู้อาสาทำยากและมักได้งบประมาณน้อย ดังนั้น ย่อมทำให้การเป็นครูบรรณารักษ์ห้องสมุด ไม่ใช่เรื่องที่ใครสนใจอยากทำ

ยกตัวอย่างจากโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายการวิจัย ซึ่งหลายคนอาจเห็นว่าเป็นโรงเรียนที่มีความพร้อมทั้งบุคลากรและงบประมาณ น่าจะไม่มีปัญหาด้านการส่งเสริมการอ่าน แต่ทว่าโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายก็ไม่ได้ทำงานส่งเสริมการอ่านใน “อุดมคติ” เสมอไป

ครูบรรณารักษ์ **โรงเรียนพญาไท** ต้องเป็นทั้งบรรณารักษ์ห้องสมุดและครูสอนวิชาคอมพิวเตอร์ อีกทั้งยังต้องสอนการใช้ห้องสมุดสัปดาห์ละ ๒๕ คาบ ต้องซ่อมแซมจัดระบบหนังสือ และดูแลการบำรุงรักษาเครื่องคอมพิวเตอร์ในบางครั้งด้วย ทั้งหมดเป็นงานที่ดูเล่นมือทีเดียวสำหรับครู ๑ คน

ดังนั้น ผู้ที่จะมาทำงานบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนได้อย่างมีความสุข จึงต้องเป็นผู้พร้อมรับงานหนัก ใจเย็น จัดระบบการทำงานเก่ง และยังต้องอดทนต่อโอกาสก้าวหน้าในการทำงานที่อาจไม่มากเท่าตำแหน่งอื่นในโรงเรียนด้วย

มีนักศึกษาระดับปริญญาโทด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ได้เขียนวิทยานิพนธ์เรื่อง “รูปแบบห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่สนับสนุนการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ” ซึ่งเสนอรูปแบบบุคลากรห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา อันเหมาะสมสำหรับโรงเรียน ว่า

“บุคลากรห้องสมุดผู้ทำหน้าที่บรรณารักษ์ ต้องสำเร็จการศึกษาอย่างต่ำปริญญาตรีทางด้านบรรณารักษศาสตร์ และ/หรือสารสนเทศศาสตร์ แต่หากผู้ทำหน้าที่บรรณารักษ์ ไม่จบปริญญาตรีทางด้านดังกล่าว ก็จะต้องผ่านการอบรมวิชาบรรณารักษศาสตร์จากสถาบันอันเป็นที่ยอมรับ

นอกจากนี้ บรรณารักษ์ห้องสมุดต้องมือน้อย ๑ คน ต่อนักเรียนไม่เกิน ๔๐๐ คน ถ้ามีนักเรียนมากกว่า ๔๐๐ คน ควรเพิ่มบรรณารักษ์ หรือผู้ช่วยบรรณารักษ์ รวมทั้งบรรณารักษ์ไม่ควรมีชั่วโมงสอนวิชาใดๆ นอกจากวิชาการใช้ห้องสมุด และไม่ควรมีชั่วโมงสอนเกิน ๗ ชั่วโมง ต่อสัปดาห์” (อุบลรัตน์ สาลี พลิน. ๒๕๔๙. ๘๓-๘๕)

มิติที่สามของปัญหาบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียน ก็คือ การไม่มีความก้าวหน้าในสายงานของตน นอกจากการต้องแบกรับภาระงานหนัก อาจต้องทำงาน “จับฉ่าย” เยอะแล้ว ปัญหาด้านทัศนคติแง่ลบต่องานอาชีพบรรณารักษ์ในโรงเรียนรัฐบาล ยังเกิดจากการที่คนทั่วไปเห็นว่า งานบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนไม่มีความก้าวหน้า ตำแหน่งบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนส่วนใหญ่ คือ การอยู่ที่ห้องสมุดเท่านั้น ไม่อาจข้ามไปสู่งานสำคัญระดับอื่นได้

บรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนจึงไม่ใช่ตำแหน่งที่จะนำไปสู่ความก้าวหน้าทางอื่นได้ง่ายๆ การที่ให้ใครคิด “บักหลัก” อยู่กับงานในห้องสมุดจึงเป็นได้ยาก

ทั้งนี้ ข้อนี้อยู่เป็นผลสืบเนื่องมาจากนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการที่ไม่กำหนดอัตราตำแหน่งบรรณารักษ์ในโรงเรียนไว้ด้วย ซึ่งปัญหานี้ส่งผลต่อเนื่องต่อไป คือ โรงเรียนต้องมอบหมาย (แกมบังคับ) ให้บุคลากรส่วนอื่นมาดูแลงานห้องสมุด ซึ่งไม่ใช่เรื่องดีนัก เพราะการดูแลงานห้องสมุดสำคัญมากที่ผู้ดูแลต้องเข้าใจว่างานห้องสมุดไม่ใช่เพียงแค่จัดหนังสือขึ้นชั้นให้เด็กยืม-คืนได้ หรือจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านได้บ้างก็ถือว่า เพียงพอแล้วเท่านั้น

ดังทัศนะของ รศ. พวา พันธุ์เมฆา ผู้เชี่ยวชาญด้านห้องสมุดโรงเรียน ซึ่งเห็นว่า

“...บางคนไม่เข้าใจงานห้องสมุด มองแค่ว่า มีหนังสือชั้นชั้นได้ก็พอแล้ว แต่ก่อนจะเอาหนังสือชั้นชั้น จัดแบบมีหมวดหมู่มีระบบ จัดหนังสือที่มีเนื้อหาเหมือนกันไว้ที่เดียวกัน มันต้องรู้หลัก หรือถ้าเรามีข้อมูลที่เรารู้แค่บางอย่าง เช่น รู้แค่ชื่อผู้แต่ง หรือรู้แค่ชื่อเรื่อง แล้วเราจะไปค้นหาหนังสือทั้งห้องสมุดได้อย่างไร ผู้แต่งที่เราต้องการหาได้ที่ไหน ฉะนั้น เราต้องสร้างเครื่องมือสืบค้นให้ได้”

เวลาผมสอนลูกศิษย์ ผมจะเน้นเรื่องเครื่องมือสืบค้น คือ การแบ่งหมวดหมู่หนังสือ การกำหนดหัวเรื่อง สำหรับค้นหาหนังสือในห้องสมุด และอีกส่วนหนึ่งคือ ย้ำเน้นเรื่องของวารสาร เราส่งเสริมให้ผู้เรียนจัดทำวารสาร เพื่อให้คนเข้าถึงบทความต่างๆ ในวารสารได้ เพราะวารสารกับหนังสือเราจะจัดระบบแยกกัน

โดยทั่วไป เราขอเน้นแต่การทำบัตรรายการ หรือทำเครื่องมือสืบค้นเพื่อการหาหนังสือในห้องสมุดกัน แต่แท้ที่จริงวารสารวิชาการที่มีบทความดีๆ ก็มีอยู่เยอะ และสำคัญด้วย เวลาสอนที่นี่ (ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ มศว) เราจะเน้นนิสิตว่า ถ้าห้องสมุดมีวารสารวิชาการ เราต้องนำมาเย็บเล่ม แล้วทำวารสารนี้ให้เขาสืบค้นได้

...การมอบหมายให้ครูผู้ไม่จบบรรณารักษศาสตร์มาดูแลห้องสมุด ครูคนนั้นอาจจะขยันดูแลจัดกิจกรรมได้ระดับหนึ่ง แต่พอคุณไปถึงงานเทคนิคการจัดห้องสมุด และการจัดข้อมูลแล้ว ไม่ประสบความสำเร็จ ตัวอย่างในโรงเรียนรัฐบาลเองซึ่งไม่มีตำแหน่งบรรณารักษ์ ก็เอาครูที่สอนวิชาสังคม ครูวิชาภาษาไทย มาทำงานห้องสมุด ครูเหล่านี้จะเด่นในงานที่ไม่เป็นงานสำคัญของห้องสมุด เช่น การสอนเด็กซ่อมหนังสือ สอนเด็กทำหุ่นมือ และเล่นนิทานในห้องสมุด คือ พวกเขาองงานห้องสมุดว่า มีกิจกรรมแค่ตรงนั้นเท่านั้น แต่พอคุณลึกลงไปในงานวิชาการว่า

คุณจัดหนังสือถูกใหม่ แบ่งหมวดหมู่ถูกใหม่ คุณทำเครื่องมือสืบค้นมีคุณภาพ หรือเปล่า ตรงนี้มักไม่เป็นระบบ ทั้งที่เป็นหัวใจของวิชาชีพนี้ ส่วนกิจกรรมอย่างอื่นที่สอนกัน อย่างการซ่อมหนังสือมันเป็นเรื่องปลีกย่อย ก็เลยเป็นปัญหาว่างานห้องสมุดไม่พัฒนานัก”

(พว พันธ์เมฆมา, ๒๕๔๙: สัมภาษณ์.)

จากความซับซ้อนของปัญหาด้านบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนดังกล่าว หากไม่รีบแก้ไข จะยิ่งทำให้ระบบโรงเรียนโดยเฉพาะโรงเรียนรัฐบาลตึงตูดบุคลากรใหม่ๆ ผู้สนใจ และเชี่ยวชาญจริงๆ มาทำงานเป็นบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนไม่ได้

แนวโน้มต่อไป คือ ปัญหาการขาดแคลนบรรณารักษ์ผู้มีประสบการณ์จะรุนแรงขึ้น จนเราอาจไม่มีบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนผู้เป็นมืออาชีพ และมีความเชี่ยวชาญงาน เพื่อปลูกฝังส่งเสริมนิสัยรักการอ่านให้มั่นคงในเด็กและเยาวชนเลยก็ได้

park
อุทยานการเรียนรู้

ครูหมวดสาระการเรียนรู้อื่นๆ : กำลังหนุนเพื่อส่งเสริมการอ่าน

ครูรักการอ่าน ผู้เสริมช่องว่างด้านการอ่าน

บทบาทหน้าที่ และการทำงานของครู “รักการอ่าน” นี้ เป็นเอกลักษณ์ของ **โรงเรียนเซนต์ฟรังซิสเซเวียร์** ที่ช่วยเสริมงานห้องสมุด และการเรียนทั้งระบบของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ได้อย่างเป็นรูปธรรม เพราะครูรักการอ่าน เป็นผู้เชื่อมโยงการอ่านไปสู่ความสัมฤทธิ์ผลด้านอื่น ทั้งอ่านเก่ง อ่านเป็น อ่านแล้วนำความรู้ไปสร้างสรรค์ต่อยอดได้

เพราะฉะนั้น ครูรักการอ่าน จึงควรสำเร็จการศึกษาและมีความเชี่ยวชาญโดยตรงด้านการจัดกิจกรรมสำหรับเด็ก การวิเคราะห์และผลิตหนังสือ รวมทั้งมีความสามารถด้านศิลปะ งานประดิษฐ์และงานฝีมือ มีความสามารถด้านภาษา และการเขียน อดทนต่องานหนัก และมีความคิดสร้างสรรค์เพราะต้องสร้างงานใหม่ๆ อยู่เสมอ

ยิ่งกว่านั้น ควรจัดให้ครูรักการอ่านรับผิดชอบสอนนิขาวิชารักการอ่านตามช่วงชั้นที่ครูแต่ละคนถนัด จะดีกว่าให้ครูสอนทุกระดับชั้น เพราะเด็กเล็กและเด็กโตต้องการกิจกรรมส่งเสริมการอ่านไม่เหมือนกัน ครูจึงต้องมีจิตวิทยาและความเชี่ยวชาญสำหรับเด็กแต่ละวัยอย่างชัดเจน

สำหรับโรงเรียนที่มีความพร้อมทุกด้าน ทั้งเรื่องงบประมาณ สถานที่ ขาดแต่บุคลากรทำงานส่งเสริมการอ่าน ตำแหน่ง**ครูสอนนิขาวิชารักการอ่าน** น่าจะช่วยให้การส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนชัดเจนเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น โดยครูรักการอ่าน จะช่วยเสริมการทำงานของครูภาษาไทย และครูบรรณารักษ์ หรือครูวิชาอื่นๆ ได้ ก็จะทำให้การเรียนรู้ของเด็กเกิดพลัง เพราะเด็กเรียนด้วยความประทับใจ

ไม่มีทัศนคติเชิงลบต่อการอ่าน ส่งผลให้เด็กเรียนวิชาอื่นๆ ได้กว้างขวางขึ้น

เนื่องจาก การส่งเสริมการอ่านของครูรักการอ่าน เป็นการสอนวิชากลางๆ ไม่เจาะจงว่า เด็กต้องอ่านแต่วิชาใดวิชาหนึ่ง แต่ปลูกฝังให้เด็กรักการเรียนรู้ทุกด้าน ทุกเรื่อง เพื่อเปิดโลกกว้างให้แก่เด็ก เมื่อเด็กเริ่มรักและรู้จักการอ่านอย่างกว้างขวาง เขาก็จะแสวงหาความรู้ตามความสนใจของตัวได้ต่อไป

นอกจากนี้ ต้นแบบครูรักการอ่านในโรงเรียนเซนต์ฟรังซิสเซเวียร์ ที่มีความโดดเด่นเรื่องหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจนเพียงด้านเดียว คือ รับผิดชอบงานสอนและกิจกรรมส่งเสริมการอ่านอย่างเดียวกันนั้น ทำให้ครูต้องพยายามทุ่มเททำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุดด้วยกิจกรรมหลากหลายและมีชีวิตชีวา เพราะไม่อาจอ้างได้ว่า ไม่ใช่งานของตัวโดยตรง เช่น การดึงบุคลากรอื่นมาทำงานส่งเสริมการอ่าน และการที่จัดให้วิชา “รักการอ่าน” เป็นวิชาเสริมหลักสูตรที่ไม่มีภาระให้เกรด ไม่เน้นให้เด็กอ่านหนังสือเพื่อการสอบ หรือเพื่อเอาความรู้อย่างเร่งด่วน แต่เน้นให้เด็กอ่านหนังสือ “เป็นนิสัย” คือ มีความสุข มีทัศนคติที่ดีต่อการอ่านจนอ่านเองเป็นประจำ รู้จักเลือกอ่านหนังสือที่ดีได้หลากหลาย อ่านแล้ววิเคราะห์เนื้อหาได้ อ่านแล้วเขียนแสดงความเห็นเสนอคำแนะนำได้ หรืออ่านแล้วลึกลับนำประโยชน์จากเรื่องที่อ่านมาพัฒนาตัวเองได้

ครูรักการอ่านนี้ จึงน่าจะสำคัญและจำเป็นสำหรับโรงเรียนที่มีความพร้อมมาก ๆ และอยากส่งเสริมการอ่านให้โดดเด่นจริงจัง เพราะแม้แต่ท่านอธิการบดี โรงเรียนเซนต์ฟรังซิสเซเวียร์ ยังยอมรับว่า ครูรักการอ่านช่วยเสริมการทำงานของหน่วยอื่นๆ ในโรงเรียนได้อย่างชัดเจนมาก โดยกล่าวว่า

“...ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เราประสบความสำเร็จด้านส่งเสริมการอ่าน เพราะเราลงทุนจ้างครูผู้สอน (ครูรักการอ่าน) โรงเรียนทุกๆ ไปอาจจะให้ครูภาษาไทย

ทำเรื่องส่งเสริมการอ่าน แต่ครูภาษาไทยอาจจะมองแนวทางส่งเสริมเด็กเรื่องนี้ไม่ออก เพราะมุมมองต่างกัน ครูภาษาไทยที่สนใจวรรณกรรมเด็กจริงๆ ยังไม่เคยได้ยิน ตอนนี้โรงเรียนอนุบาลที่อื่นก็กำลังต้องการตัวครูรักการอ่านเหมือนกัน

ถ้าจะให้ครูภาษาไทยรับงานวิชา “รักการอ่าน” ไปสอนคงไม่ได้ เพราะเรามีครูเฉพาะด้านอยู่แล้ว และสิ่งแรก คือ เขาไม่ยอมรับ มันจะเป็นการเพิ่มงานแล้วเขาก็ไม่มีเทคนิค หรือกิจกรรมอะไรที่ทำให้เด็กสนใจการอ่าน เราโชคดีที่ได้บัณฑิตที่จบสาขาวรรณกรรมสำหรับเด็กมา พวกเขาวิธีที่ทำให้เด็กชอบหนังสือและมีชีวิตชีวาในการเรียน

เราโชคดีที่ได้ทรัพยากรบุคคลมา เรื่องอื่นก็เลยง่าย ยิ่งถ้าเราสนใจติดตามและคอยกระตุ้นให้เขาเดินไปได้ก็จะยิ่งดีกับบรรณารักษ์ เขาก็ทำงานเข้ากันได้ดีมาก”

(บุษบา ชูวิรัช, ๒๕๔๙ สัมภาษณ์)

อย่างไรก็ตาม ครูผู้ส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายทั่วไป ไม่ได้มีแต่ครูหมวดภาษาไทยเป็นตัวหลักเสมอไป โรงเรียนกลุ่มเป้าหมายบางแห่งมีการมอบหมายงานส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนให้ครูวิชาอื่นรับผิดชอบก็มี เช่น โรงเรียนสาธิต มศว ประสานมิตร (ฝ่ายประถม) มอบหมายให้ รศ. ประพนธ์ จำเริญ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ดูแลงานส่งเสริมการอ่าน (ก่อนปีการศึกษา ๒๕๔๙)

ดังนั้น ครูวิชาอื่นๆ ที่ได้รับมอบหน้าที่ดูแลงานส่งเสริมการอ่าน หากทำงานหนักอย่างต่อเนื่องและเอาใจใส่จริงจัง ก็จะช่วยให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการส่งเสริมการอ่านแก่เด็กในโรงเรียนได้

ยุวบรรณารักษ์โรงเรียนพญาไท
ช่วยครูแยกหนังสือก่อนนำไปเก็บเข้าชั้น

บรรณารักษ์น้อย โรงเรียนพิบูลย์อุปถัมภ์
ที่แดนเตอร์คืนหนังสือ

บรรณารักษ์น้อย : ผู้ช่วยมือหนึ่ง

นอกจากครูบรรณารักษ์ หรือบุคลากรอื่นๆ ในโรงเรียน เป็นผู้รับผิดชอบงานห้องสมุดโดยตรงแล้ว เด็กนักเรียนก็สามารถเป็นผู้ช่วยงานส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนได้ โดยในโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายมีบางโรงเรียนรับสมัครเด็กนักเรียนเพื่ออาสาสมัครเป็นผู้ช่วยงานห้องสมุด

เด็กๆ เหล่านี้ มีชื่อเรียกแตกต่างกันไปตามโรงเรียนต่างๆ ว่า “ยุวบรรณารักษ์” “บรรณารักษ์น้อย” หรือ “บรรณารักษ์อาสา” ส่วนใหญ่มักเป็นเด็กชั้น ป.๓-ป.๕ เนื่องจากมีประสบการณ์พอจะเข้าใจงานห้องสมุด มีวิวุฒิปพอจะรับผิดชอบงานได้แล้ว และยังมีเวลารว่างจากการเรียน ยังไม่มีกิจกรรมอื่นมาดึงเวลาไปมากนัก

การมียุวบรรณารักษ์เหล่านี้ ถือเป็นวิธีการที่ได้ผลในการให้เด็กมีส่วนร่วมต่อการส่งเสริมการอ่านในโรงเรียน และช่วยแบ่งเบาภาระของครูบรรณารักษ์

การจัดหมวดหมู่หนังสือระบบทศนิยม

เลขหมู่	ชื่อ	เพศ
000	เบ็ดเตล็ด	ทั่วไป
100	ปรัชญาและจิตวิทยา	นักศึกษา
200	ศาสนา	ชาย
300	สังคมศาสตร์	ชาย
400	ภาษาศาสตร์	นัก
500	วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ	ทั่วไป
600	วิทยาศาสตร์ประยุกต์	นัก
700	ศิลปะและบันเทิงการ	นัก
800	วรรณคดี	นัก
900	ภูมิศาสตร์-ประวัติศาสตร์	นัก
น.	นวนิยาย	นัก
อ.	นิยาย	นัก
ว.	บันเทิง	ชาย

ตัวอย่างการจัดหมวดหมู่หนังสือ
ห้องสมุดโรงเรียนสาธิต มศว
ประสานมิตร (ประถมศึกษา)
ใช้ระบบทศนิยมสมกับระบบสี
เพื่อแยกหมู่หนังสือ

ด้านงานบริการที่เป็นงานประจำง่ายๆ ในกรณีที่ครูบรรณารักษ์ หรือครูผู้รับผิดชอบงานห้องสมุดต้องสอนวิชาอื่น หรือทำหน้าที่อย่างอื่นด้วย เด็กๆ จะช่วยงานได้มาก

สำหรับห้องสมุดขนาด ๒-๓ ห้องเรียน ต้องการบรรณารักษ์น้อยเพื่อช่วยงานประมาณ ๓๐-๔๐ คน ช่วยทำงานบริการง่ายๆ ที่ไม่เกินกำลังของเด็ก เช่น ให้บริการยืม-คืนหนังสือ ดูแลเปิด-ปิดห้องสมุด ทำความสะอาดห้องสมุด คัดแยกหนังสือเข้าชั้น ดูแลความเรียบร้อยระหว่างเวลาเปิดห้องสมุด ไม่ให้เพื่อน

คุยเสียงดัง หรือเป็นผู้จัดกิจกรรมเล่นิทานหุ่นมือ หรืออ่านหนังสือแก่นักเรียน
ชั้นเล็กกว่า เป็นต้น

เด็ก ๆ แม้จะช่วยงานด้านเทคนิคไม่ได้มากนัก เพราะต้องอาศัยความรู้
และประสบการณ์เฉพาะด้าน แต่งานบริการพื้นฐานในห้องสมุด เด็ก ๆ ช่วยได้
มากพอสมควรทีเดียว

บรรณารักษ์น้อยเหล่านี้ มักอาสาช่วยงานเองในเวลาที่ตนว่าง เพราะ
รู้สึกสนุกที่ได้ทำงาน เด็ก ๆ รู้สึกภูมิใจในงานของตน รู้สึกดีที่ได้ช่วยครูจัด
หนังสือเข้าชั้น เพราะพวกตนเข้าใจระบบการจัดหนังสือในห้องสมุดเป็นอย่างดี
ส่วนใหญ่มักใช้ระบบดิวอี้ ผสมกับการใช้สีต่างๆ ติดสันหนังสือ ทำให้เด็ก
แยกแยะหนังสือได้ง่าย บรรณารักษ์น้อยจึงสามารถให้คำแนะนำเพื่อนๆ นื่องๆ
ในโรงเรียนได้ว่า หนังสืออะไรอยู่ที่ไหน

เด็ก ๆ รู้สึกว่า ตนมีความสำคัญในห้องสมุด เพราะเป็นคนที่เป็น
ผู้เข้าใช้ห้องสมุดต้องเชื่อฟังสิ่งที่เขาบอก พวกเขาักได้อ่านหนังสือใหม่ก่อน
คนอื่นในโรงเรียน อีกทั้งพวกเขายังชอบที่ได้เป็นผู้จัดกิจกรรมเล่นิทานให้น้องๆ
ชั้นเล็กกว่าที่มาใช้ห้องสมุดด้วย ซึ่งนับเป็นอภิสิทธิ์เล็กๆ น้อยๆ ที่น่ายินดี และ
ทำให้การช่วยงานห้องสมุดดูมีความสำคัญมาก

การให้เด็ก ๆ ช่วยงานห้องสมุดนี้ นอกจากจะฝึกความรับผิดชอบและ
สร้างความภูมิใจให้เด็กแล้ว ยังสร้างผลดีต่อความกระตือรือร้นในด้านอื่นแก่
พวกเขาด้วย จากการสำรวจพบว่า เด็ก ๆ บรรณารักษ์น้อยบางโรงเรียน เช่น
โรงเรียนพญาไท โรงเรียนพิบูลย์อุปถัมภ์ มีผลการเรียนอยู่ในเกณฑ์ดีถึงดี
มาก และยังให้ความสนใจต่อกิจกรรมอื่นๆ และกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของ
โรงเรียนเสมอ เช่น กิจกรรมงานสัปดาห์ห้องสมุด เด็กจะชอบมากเพราะได้เข้า

ร่วมกิจกรรมหลากหลาย อาทิ การแข่งเล่านิทาน การทำหนังสือนิทานเล่มเล็ก พวกเด็ก ๆ อยากให้โรงเรียนมีกิจกรรมส่งเสริมการอ่านมากๆ ทั้งการแสดงละคร การขีดหุ่น การออกร้านจากสำนักพิมพ์ต่างๆ เป็นต้น แสดงให้เห็นว่าการดึงเด็กเข้ามามีส่วนร่วมต่องานส่งเสริมการอ่านช่วยสร้างความกระตือรือร้นต่อการอ่านและการเรียนรู้ของเด็กได้

บรรณารักษ์น้อยเหล่านี้ น่าจะเป็นทางออกที่ดีสำหรับโรงเรียนที่ไม่มีความพร้อมเรื่องบุคลากรผู้ทำงานห้องสมุดเต็มเวลา เช่น ไม่มีครูบรรณารักษ์ประจำโรงเรียน โรงเรียนนั้นๆ อาจารย์สมัครนักเรียนอาสาเหล่านี้เพื่อช่วยงานก็ได้ โดยครูอาจต้องรับภาระหนักบ้างในการฝึกและสอนงานห้องสมุดแก่นักเรียนในช่วงเริ่มต้น แต่เมื่อเด็ก ๆ รู้งานและทำงานเป็นแล้ว ก็จะช่วยแบ่งเบาภาระงานของครูได้ และอาจสอนน้องๆ รุ่นต่อไปได้เองโดยที่ครูไม่ต้องคอยอบรมเด็กใหม่ตลอดทุกรุ่น

อย่างไรก็ดี ความสามารถของเด็ก ๆ ผู้เป็นบรรณารักษ์อาสา นั้น เป็นเพียงการแบ่งเบาภาระงานบริการทั่วไปจากครูบรรณารักษ์เท่านั้น เช่น งานจัดหนังสือชั้นชั้น ให้บริการยืม-คืนหนังสือ เปิด-ปิดและทำความสะอาดห้องสมุด แต่งานที่เป็นหัวใจหลักของห้องสมุด คือ การวางระบบสืบค้นข้อมูล การแบ่งหมวดหมู่หนังสือ การแยกหัวเรื่อง ยังต้องอาศัยความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านของครูบรรณารักษ์ผู้นั้นเอง หากครูบรรณารักษ์จะให้เด็กช่วยงานเหล่านี้ด้วย ต้องอธิบายงานแก่เด็กดี ๆ และต้องควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิดเพื่อไม่ให้งานผิดพลาด

จากข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับปัญหาและความจำเป็นของบุคลากรผู้ทำงานส่งเสริมการอ่านในโรงเรียน คงช่วยให้เห็นถึงความสำคัญของคุณภาพบุคลากร ความพร้อมของบุคลากร จำนวนบุคลากร และการส่งเสริมขวัญและกำลังใจแก่

มาตรฐานระบบดิวอี้

ระบบนี้ Dewey Decimal Classification เรียกย่อๆ ว่า D.C. หรือ D.D.C. เป็นระบบที่นิยมใช้กันทั่วโลก ปัจจุบันมีการตีพิมพ์เป็นภาษาต่างๆ มากกว่า ๓๐ ภาษา บรรณารักษ์ชาวอเมริกันชื่อ เมลวิลล์ ดิวอี้ เป็นผู้คิดขึ้นขณะเป็นผู้ช่วยบรรณารักษ์อยู่ที่วิทยาลัยแอมแฮร์ส รัฐแมสซาชูเซตส์ ประเทศสหรัฐอเมริกา เขาเริ่มจัดพิมพ์หนังสือแผนการจัดหมู่ของเขาเป็นครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. ๑๘๘๖ และมีการปรับปรุงเพิ่มเติมให้สมบูรณ์ถึง ๒๐ ครั้ง

การแบ่งหมวดหมู่ทรัพยากรตามระบบทศนิยมของดิวอี้ ใช้ตัวเลขเป็นสัญลักษณ์แทนเนื้อหาของหนังสือ แบ่งความรู้ต่างๆ ออกเป็น ๑๐ หมวดใหญ่ โดยให้เลขหลักร้อย และมีการแบ่งย่อยต่อไปอีกโดยใช้จุดทศนิยม การกำหนดเลขแทนเนื้อหาต่างๆ ดิวอี้จัดหมวดหมู่โดยยึดหลักวิวัฒนาการของมนุษย์ เช่น หมวด ๑๐๐ ปรัชญา, หมวด ๒๐๐ ศาสนา, หมวด ๓๐๐ สังคมศาสตร์, หมวด ๔๐๐ ภาษาศาสตร์ ฯลฯ และแต่ละหมวดหลักยังแบ่งออกเป็น ๑๐ หมู่ เช่น หมวด ๑๐๐ ปรัชญา มีหมู่ย่อย คือ ๑๑๐ อภิปรัชญา, ๑๒๐ ทฤษฎีแห่งความรู้, ความเป็นมนุษย์ ฯลฯ หมวด ๒๐๐ ศาสนา มีหมู่ย่อยคือ ๒๑๐ ศาสนาธรรมชาติ, ๒๒๐ คัมภีร์ไบเบิล, ๒๓๐ เทววิทยาตามแนวคริสต์ศาสนา เป็นต้น

บุคลากรด้านนี้ เพื่อให้มีความสุขความพอใจในงานของตน และมีเวลา มีอิสระ
ที่จะคิดสร้างสรรค์งานส่งเสริมการอ่านได้อย่างต่อเนื่องจริงจัง

บุคลากรควรมีความพร้อมทุกด้านที่กล่าวมา งานส่งเสริมการอ่านใน
โรงเรียนจึงจะเกิดพลังอย่างชัดเจน

TK
park
อุทยานการเรียนรู้

๒๕๖๒

ปัจจัยความพร้อม
ด้านงบประมาณซื้อหนังสือ
และเพื่อส่งเสริมการอ่าน

ถ้าโรงเรียนมีงบประมาณจำกัดมากๆ
โรงเรียนอาจซื้อหนังสือมือสองที่มีสภาพดี
เนื้อหาน่าสนใจ หรือใช้การทำสำเนาหนังสือดี
ไปเสริมกับหนังสือใหม่
เพื่อให้แต่ละหัวเรื่อง
มีหลายฉบับมากขึ้นด้วยก็ได้

อุทยานการเรียนรู้

ปัจจัยความพร้อม ด้านงบประมาณ ซื้อหนังสือ และเพื่อส่งเสริมการอ่าน

ความพร้อมเรื่องงบประมาณสำหรับงานส่งเสริมการอ่าน ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญพอๆ กับการจัดสรรงบประมาณเพื่องานทางด้านอื่นๆ ภายในโรงเรียนเลยทีเดียว โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จด้านส่งเสริมการอ่าน ล้วนมีการจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอเพื่อซื้อหนังสือ และจัดทำกิจกรรมส่งเสริมการอ่านอย่างต่อเนื่อง สม่าเสมอ ซึ่งนับว่า เป็นแนวทางสำหรับโรงเรียนต่างๆ หากต้องการส่งเสริมการอ่านอย่างเป็นรูปธรรม

งบประมาณเท่าไรถึงจะพอ?

การจัดสรรงบประมาณไม่จำเป็นจะต้องใช้เงินเป็นจำนวนมากเสมอไป แม้จากการศึกษาโรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย แสดงให้เห็นว่า งบประมาณทั่วไปของโรงเรียนเพื่อการซื้อหนังสือ มีตั้งแต่ ๑๐,๐๐๐ ถึง ๑๐๐,๐๐๐ บาท แต่โรงเรียนโดยทั่วไป ถ้ามีงบประมาณซื้อหนังสืออย่างต่ำปีละ ๑๐,๐๐๐-๒๐,๐๐๐ บาท

ก็น่าจะเพียงพอในระดับหนึ่ง ทั้งนี้ เพราะยังขึ้นอยู่กับปัจจัยส่งเสริมการอ่านทางด้านอื่นๆ มาประกอบด้วย

การจัดสรรงบประมาณเพื่อซื้อหนังสือ ควรจัดสรรให้โรงเรียนทยอยซื้อหนังสือได้ตลอดทั้งปี เพราะหนังสือก็เหมือนสินค้าอื่นๆ ที่มีการผลิตเรื่องใหม่ๆ ออกสู่ตลาดอยู่ตลอดเวลา การจัดงบประมาณเพื่อซื้อหาหนังสือเข้าห้องสมุดอย่างสม่ำเสมอ จะกระตุ้นให้เด็กอยากอ่านหนังสือ และมีหนังสือตอบสนองเด็กอย่างต่อเนื่อง หากโรงเรียนซื้อหนังสือเพียงครั้งเดียวต่อเทอม หรือต่อปีการศึกษา จะทำให้เด็กเข้าห้องสมุดเฉพาะฤดูกาลที่มีหนังสือใหม่เข้ามา เป็นการทิ้งช่วงระยะเวลาห่างกันนานเกินไป ประสิทธิภาพการอ่านของเด็กจึงสะดุด ขาดช่วงในการพัฒนาศักยภาพ

ยิ่งกว่านั้น โรงเรียนไม่ควรจำกัดว่า จะต้องซื้อเฉพาะหนังสือใหม่เท่านั้นเข้าห้องสมุด ถ้าโรงเรียนมีงบประมาณจำกัดมากๆ โรงเรียนอาจซื้อหนังสือมือสองที่มีสภาพดี เนื้อหาน่าสนใจ หรือใช้การทำสำเนาหนังสือดีๆ ไปเสริมกับหนังสือใหม่ เพื่อให้แต่ละหัวเรื่องมีหลายฉบับ (copy) มากขึ้นด้วยก็ได้

มีหนังสือจำนวนเท่าใดดี?

สำหรับเรื่องจำนวนหนังสือในห้องสมุดนั้น ห้องสมุดไม่จำเป็นต้องมีปริมาณหนังสือมากมายเสมอไป จึงถือว่า เป็นห้องสมุดที่มีคุณภาพ เนื่องจากปริมาณหนังสือไม่ใช่ตัวบ่งบอกคุณภาพที่ดีของหนังสือทั้งหมด

ห้องสมุดหลายแห่งมีการจัดเกรดหนังสือว่า หนังสือแต่ละระดับชั้นคุณภาพ ควรซื้อหาเข้าห้องสมุดก็เปอร์เซ็นต์ของงบประมาณ เช่น

รู้จักกับ Bunko ห้องสมุดเด็กของญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่นมีห้องสมุดสำหรับเด็กโดยเอกชนเป็นเจ้าของ เจ้าของเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นอาสาสมัคร ออกเงินจัดตั้งและบริหารเอง เรียกว่า Bunko (อ่านว่า บุน-โก) กระจายตัวอยู่ตามชุมชนต่างๆ ประมาณ ๔,๐๐๐ แห่งทั่วประเทศ (ข้อมูลปี ๒๐๑๖)

สถานที่อาจเป็นบ้าน วัด ชูเปอร์มาร์เก็ต หอประชุมเทศบาล หรือที่ใดก็ได้ ที่เด็กๆ จะไปรวมกลุ่มกันได้โดยสะดวกในละแวกบ้านของตน

Bunko เน้นหนังสือสำหรับเด็ก โดยเฉพาะหนังสือภาพ และวรรณกรรมเยาวชนสำหรับเด็กวัยอนุบาลถึงประถมปลาย ไม่เน้นหนังสือของผู้ใหญ่

Bunko ให้บริการเช่นเดียวกับห้องสมุดประชาชน คือ ยืม-คืนหนังสือ เล่านิทาน แนะนำหนังสือ แสดงละครหุ่น และอื่นๆ เพื่อส่งเสริมการอ่านแก่เด็ก เพราะมีจุดมุ่งหมายเป็นสถานที่ให้เด็กในหมู่บ้าน หรือในชุมชนได้มาหยิบยืมไปอ่าน อาจมีหนังสือตั้งแต่ ๑๐๐ ถึง ๑๐,๐๐๐ เล่ม ส่วนใหญ่เปิดบริการสัปดาห์ละครั้ง ส่วนน้อยเปิดบริการทุกวัน

Bunko บางแห่ง เจ้าของเป็นข้าราชการเกษียณ ซึ่งนำเงินบำเหน็จของตนมาสร้างเพื่อส่งเสริมการอ่านแก่เด็กในชุมชนของเขา Bunko บางแห่งได้พัฒนาไปเป็นห้องสมุดใหญ่ก็มี เช่น ห้องสมุดสำหรับเด็กโตเกียว (Tokyo Children's Library) เกิดจากการรวมตัวของเครือข่าย Bunko อย่างน้อย ๕ แห่ง ในเมืองโตเกียว

หนังสือเกรดเอ ที่มีเนื้อหาดี พิมพ์ดี ควรอ่านที่สุด ควรซื้อจำนวนมากที่สุด

หนังสือเกรดบี ที่มีเนื้อหาไม่ดีเท่าเกรดเอ แต่ก็น่าอ่าน มีคุณภาพการพิมพ์พอประมาณ แต่มีเนื้อหาที่น่าสนใจสำหรับคนบางกลุ่มด้วย ก็อาจมีจำนวนครึ่งหนึ่งของหนังสือเกรดเอ

นอกจากนั้น ห้องสมุดส่วนใหญ่มักมีหนังสือเกรดซีบ้างจำนวนหนึ่ง คือหนังสือที่มีคุณภาพการผลิตไม่ดีนัก ทั้งเรื่องและรูปเล่ม แต่มีเนื้อหาแปลกกว่าหนังสือเกรดเอ และเกรดบี เพื่อเพิ่มความหลากหลายในการอ่านให้แก่ผู้ใช้ห้องสมุด

สำหรับห้องสมุดโรงเรียนประถมของรัฐบาลที่มีงบประมาณในการซื้อหนังสือไม่มากนัก ก็ไม่ควรซื้อหนังสือเป็นจำนวนมากๆ แต่ควรคำนึงถึงคุณภาพของหนังสือเป็นหลักมากกว่า

ความเห็นดังกล่าวมาจากอดีตเจ้าของห้องสมุดสำหรับเด็กชาวญี่ปุ่นท่านหนึ่ง คือ คุณเคียวโกะ มัตซึโอะกะ ที่ผู้เขียนเคยได้ฟังจากการสัมภาษณ์เรื่องการเล่านิทาน ที่ประเทศสิงคโปร์ ในปี ค.ศ.๒๐๐๐ ว่าหนังสือในห้องสมุดเด็กควรเป็นหนังสือดีที่เด็กหยิบอ่านได้ทุกเล่มอย่างไม่มีพิกัด (เป็นหนังสือเกรดเอ) ไม่จำเป็นต้องมีหนังสือมากเรื่องก็ได้ แต่ต้องเป็นหนังสือดีทั้งหมด และมีมากกว่า ๑ เล่มต่อ ๑ หัวเรื่อง เพื่อให้เด็กหลายคนหยิบยืมได้ทั่วถึงพร้อมๆ กัน

ซึ่งข้อคิดนี้น่าจะเหมาะสำหรับโรงเรียนเล็ก ๆ ในการเริ่มต้นหาหนังสือเข้าห้องสมุดได้

นอกจากงบประมาณเพื่อซื้อหนังสือแล้ว โรงเรียนควรมีงบประมาณเพื่อส่งเสริมการอ่านด้านอื่นๆ ด้วย เช่น งบประมาณสำหรับการจัดกิจกรรมในห้องสมุด การจัดบอร์ด การทำอุปกรณ์ บางกรณีอาจต้องมีรางวัลเล็กๆ น้อยๆ

แก่เด็กบ้าง เช่น เกียรติบัตรให้เด็ก หรือเครื่องเขียนที่เด็กใช้ประโยชน์ได้และราคาไม่แพง การซื้ออุปกรณ์อื่นๆ โดยเฉพาะถ้ามีการจัดงานสัปดาห์ห้องสมุดหรืองานอื่นๆ ตามเทศกาลในห้องสมุด งบประมาณจึงน่าจะสำหรับการดูแลซ่อมแซมหนังสือที่เก่าหรือชำรุด ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นค่าใช้จ่ายที่นอกเหนือจากงบประมาณการซื้อหนังสือที่จำเป็นต้องมี

ทางออกเมื่องบไม่พอ!!!

อย่างไรก็ตาม โรงเรียนบางแห่งอาจไม่ได้ตั้งงบประมาณไว้ ทางออกของการแก้ปัญหางบประมาณไม่พอเพียง หรือไม่มีงบประมาณสำหรับงาน “จิตอาสา” นั้น มีได้หลายทาง ทางหนึ่ง คือ การดึงผู้ปกครองและชุมชนให้มีส่วนร่วมต่องานส่งเสริมการอ่านของโรงเรียน สิ่งสำคัญที่สุดในการประสานขอความร่วมมือคือ โรงเรียนต้องทำให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้าใจถึงความสำคัญของการอ่าน และตระหนักถึงประโยชน์ที่เด็ก ๆ จะได้รับจากความร่วมมือนั้น ๆ โรงเรียนจึงจะได้รับความร่วมมืออย่างเต็มที่ และเต็มที่จากผู้สนับสนุนนอกโรงเรียน

วิธีการที่โรงเรียนในกลุ่มเป้าหมายสรรหางบประมาณ มาเสริมงานส่งเสริมการอ่านของตัวเอง คือ การเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองบริจาคเงิน หรือสิ่งของเพื่อการทำกิจกรรมของโรงเรียน ผ่านการจัดงานการกุศลต่างๆ เช่น การเดินการกุศล การทอดผ้าป่าหนังสือ หรือไม่กี่โดยการขอการสนับสนุนอย่างเหมาะสมจากสำนักพิมพ์ เวลาที่โรงเรียนจัดงานห้องสมุด และอนุญาตให้มีการขายหนังสือโดยสำนักพิมพ์ต่างๆ ซึ่งเมื่อจบงาน สำนักพิมพ์ที่มาออกร้านอาจเสนอเปอร์เซ็นต์จากการขายหนังสือจำนวนหนึ่งให้โรงเรียน

นอกจากวิธีการดังกล่าวแล้ว บรรณารักษ์อาชีพชาวอังกฤษท่านหนึ่ง แนะนำว่า โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในแหล่งธุรกิจ อาจเสนอให้ผู้ประกอบการในละแวก โรงเรียนสนับสนุนชั้นหนังสือในห้องสมุด บริษัทละ ๑ ชั้น หรือครึ่งชั้นก็ได้ โดยบริษัทเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายในการทำชั้นหนังสือ และสนับสนุนเงินซื้อหนังสือ ประจำชั้นนั้นๆ โดยการสนับสนุนอาจให้เป็นเทอม หรือตลอดทั้งปีการศึกษา โรงเรียนไม่ต้องจัดการเรื่องเงินทองเอง แต่บริษัทผู้สนับสนุนเป็นผู้จัดหาสิ่งที่โรงเรียนต้องการให้ตามที่เสนอไป ทั้งนี้ โรงเรียนอาจตอบแทนให้เอกชนด้วยการ ติดป้าย หรือตราสัญลักษณ์บริษัทไว้ที่ชั้นหนังสือ เป็นต้น

แต่อย่างไรก็ตาม บางครั้งการขอรับการสนับสนุนจากทางเอกชนนั้น อาจทำให้เกิดข้อครหาเรื่องความไม่โปร่งใสในการใช้เงิน หรือการรับประโยชน์ได้ ดังนั้น โรงเรียนต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง แสดงถึงความโปร่งใส และความจริงใจ โดยในการรับการสนับสนุนเหล่านั้น อาจจัดตั้งเป็นคณะกรรมการ ขึ้นมา แล้วให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม และตรวจสอบได้ด้วย

อีกทางเลือกหนึ่งในการดึงชุมชนให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ของโรงเรียน เพื่อให้ได้หนังสือเข้าห้องสมุด หรือเข้าห้องเรียน โดยไม่ต้องใช้งบประมาณของทางโรงเรียน คือ ใช้วิธีให้วิศวกรด้วยหนังสือ ดังเช่นที่โรงเรียน **ราชวินิต (ประถมศึกษา) ริเริ่มขึ้น**

ในส่วนของโรงเรียนที่ผู้ปกครองของเด็กมีความพร้อม วิธีการนี้นับว่าน่า สนใจมาก เพราะเป็นการระดมทรัพยากรการอ่านเข้าโรงเรียน หรือห้องเรียนได้ ในเวลาอันรวดเร็ว เป็นวิธีขอความร่วมมือจากชุมชนได้โดยอ้อม ไม่ต้องมีตัวเงิน บริจาคให้เสี่ยงต่อการเกิดข้อครหา ทั้งยังได้หนังสือที่น่าจะตรงความสนใจของ เด็กด้วย เพราะเด็กแต่ละคนจะหาหนังสือคนละเล่มตามงบประมาณและความชอบ ของตนเพื่อให้วิศวกร นับว่าเป็นการใช้ประโยชน์จากวัฒนธรรมไทย ใช้เงินทอง

อย่างคุ้มค่า ทำให้ได้ประโยชน์ทั้งนักเรียนและครู เมื่อเราแทนความสวยงามของดอกไม้ด้วยคุณค่าจากหนังสือ

สำหรับโรงเรียนที่มีงบประมาณเพื่อการซื้อหนังสือแล้ว ต้องไม่ลืมว่าหนังสือที่เลือกเข้าโรงเรียนต้องเป็นหนังสือที่ “ถูกใจเด็ก” ด้วย ความถูกใจนั้นต้องคำนึงถึงวัยและพัฒนาการของเด็กเป็นสำคัญ เพราะเด็กแต่ละวัยมีพัฒนาการและความสนใจต่างกัน ห้องสมุด หรือมุมหนังสือในห้องเรียนควรมีหนังสือตรงตามวัยและความสนใจของเด็ก แต่ก็ไม่ควรจำกัดหนังสือสำหรับเด็กเล็กกว่า หรือหนังสือสำหรับเด็กวัยที่โตกว่า เพราะหนังสือสำหรับเด็กเล็กอาจช่วยให้เด็ก ๆ ได้ย้อนกลับไปหาความอบอุ่นใจ ต่อสิ่งที่ตนเคยชอบในอดีต หนังสือสำหรับเด็กที่โตกว่าก็ช่วยให้เด็กได้เรียนรู้โลกตามความเป็นจริงอย่างกว้างขวางขึ้น โดยเฉพาะหนังสือของเด็กโตที่มีเนื้อหาซับซ้อนขึ้น สมจริงมากขึ้น เด็กเล็กก็ควรมีโอกาสได้สัมผัสบ้าง เพื่อช่วยให้เห็นโลกกว้าง และขยายโลกทัศน์ของตน

กล่าวโดยสรุป โรงเรียนควรมีงบประมาณอย่างเพียงพอ ทั้งแก่เรื่องหลัก คือ การจัดซื้อหนังสือ และงานจิปาะละ คือ การจัดกิจกรรม ซ่อมหนังสือ และอื่นๆ อีกทั้งควรมีการจัดสรร และใช้สอยงบประมาณอย่างฉลาดและคุ้มค่ามากที่สุดด้วย

รัฐบาลควรแก้ปัญหาหนังสือราคาแพง

จากการสำรวจข้อมูล พบว่า แม้โรงเรียนกลุ่มเป้าหมายที่มีงบประมาณในการซื้อหนังสือค่อนข้างคล่องตัวอย่างเช่น โรงเรียนเอกชนชื่อดัง ก็ยังมีปัญหาในการเลือกซื้อหนังสือ เพราะหนังสือเด็กมีราคาแพงเกินไป ทำให้เป็นอุปสรรคในการซื้อหาหนังสือให้ได้จำนวนมากพอจะบริการเด็กได้อย่างทั่วถึง

ทั้งนี้ การแก้ปัญหาหนังสือราคาแพง ต้องเป็นการแก้ปัญหาเชิงนโยบายระดับประเทศ เช่น รัฐบาลเป็นผู้จัดพิมพ์หนังสือราคาถูกเพื่อขายแก่ห้องสมุดโรงเรียนโดยเฉพาะ โดยตั้งสำนักพิมพ์ของรัฐบาลขึ้นเอง และพิมพ์หนังสือที่ใช้ในโรงเรียนเป็นจำนวนมากๆ เพื่อให้คุ้มทุน โดยเฉพาะการจัดพิมพ์ “วรรณกรรมคลาสสิก” ทั้งหลายที่ได้รับยกย่องว่า ดี มีคุณค่า ให้มีอยู่เสมอไม่ขาดตลาดหรือขาดไปจากห้องสมุดโรงเรียน

ถ้าต้นทุนหนังสือเหล่านั้นมีราคาถูก ก็จะสามารถกระจายหนังสือเข้าห้องสมุดได้มากขึ้น แต่ก็ต้องคำนึงถึงความจริงว่า การจัดพิมพ์หนังสือราคาถูกนั้นเหมาะสมสำหรับหนังสือบางประเภท และไม่เหมาะสมสำหรับหนังสือบางประเภท

นั่นคือ หนังสือสำหรับเด็กเล็กซึ่งเพิ่งหัดอ่านหัดรู้จักหนังสือ จำเป็นต้องเป็นหนังสือสวยงาม มีขนาดพิเศษและหลากหลาย เช่น ใหญ่มาก เล็กพิเศษ หรือเป็นรูปร่างแปลกๆ วงกลม สามเหลี่ยม รถ เรือ รูปสัตว์ เป็นต้น อีกทั้งควรใช้วัสดุหลากหลาย หรือใช้กระดาษคุณภาพดี เพื่อให้ได้การพิมพ์ที่น่าสนใจและมีคุณภาพ การเข้าเล่มแข็งแรงและมีลูกเล่นอื่นๆ เพื่อให้เด็กประทับใจหนังสือได้ง่ายๆ เช่น เป็นหนังสือสามมิติ

ส่วนหนังสือสำหรับเด็กโตระดับประถมปลาย หรือมัธยมศึกษา อาจไม่จำเป็นต้องมีคุณภาพการพิมพ์ที่ประณีตเท่าก็ได้ เพราะสำหรับเด็กโต รูปแบบของหนังสืออาจไม่จำเป็นเท่ากับการมีเนื้อหาสนุกสนาน ให้สาระดี ๆ เพราะเด็กผ่านช่วงเวลาแห่งการประทับใจรูปลักษณ์ของหนังสือมาแล้ว และเด็กกำลังสนใจเนื้อหาของหนังสือมากขึ้น

ทั้งนี้ หากเราลองเปรียบเทียบเรื่องการแก้ปัญหาราคาหนังสือ กับสิ่งของจำเป็นอื่น ๆ ที่รัฐบาลกำหนดเพดานราคาเพื่อบังคับผู้ขาย เช่น กำหนดราคาน้ำตาล กำหนดราคาสินค้าอุปโภคบริโภค สบู่ แชมพู ยาสีฟัน หรือแม้แต่โครงการใหญ่ ๆ รัฐบาลก็ยังกำหนดราคาได้ เช่น รัฐบาลจัดให้มีโครงการของการเคหะแห่งชาติ มีโครงการบ้านเอื้ออาทร ส่งเสริมการมีบ้านราคาถูก หรือ รัฐบาลจัดให้มีโครงการธงฟ้าราคาประหยัด เพื่อขายสินค้าราคาถูกแก่ประชาชน ซึ่งเคยขายชุดนักเรียน เครื่องเขียน อุปกรณ์การเรียนราคาถูกแก่ผู้ปกครองในช่วงเปิดเทอม

นั่นก็แสดงว่า รัฐบาลน่าจะจัดการในเรื่องหนังสือราคาถูกได้ เพราะเป็นสินค้าที่ให้คุณค่า ความรู้ ซึ่งเป็นผลประโยชน์แก่ประเทศชาติโดยตรงถ้ามีคนอ่านหนังสือ และสามารถเข้าถึงหนังสือดี ๆ ได้มาก โดยไม่มีอุปสรรคเรื่องราคา

เรื่องที่ว่าหนังสือสำหรับเด็กเล็กมักมีราคาแพงกว่าหนังสือของเด็กโต เพราะต้องพิมพ์อย่างพิถีพิถันและประณีตกว่า ผ่านขั้นตอนการพิมพ์มากกว่า ยังเชื่อมโยงไปถึงเรื่องที่รัฐบาลจัดสรรงบประมาณเพื่อการซื้อหนังสือในโรงเรียนของรัฐได้ด้วย กล่าวคือ โดยทั่วไปรัฐบาลมักให้เงินงบประมาณเพื่อการซื้อหนังสือสำหรับเด็กเล็กระดับอนุบาล และประถมศึกษา น้อยกว่างบประมาณของเด็กโตระดับมัธยมศึกษา ซึ่งสวนทางกับราคาหนังสือในตลาด ทำให้โรงเรียนซื้อหนังสือ

สำหรับเด็กเล็กได้จำนวนน้อยกว่าหนังสือของเด็กโต ทั้งในช่วงประถมวัยนั้นสำคัญที่สุดในการปลูกฝังนิสัยการอ่านให้แก่เด็ก

เรื่องราคาหนังสือนี้ นอกจากกระทบโรงเรียนแล้ว ยังกระทบต่อพฤติกรรมการเลือกซื้อหนังสือของเด็กๆ โดยตรงด้วย จากข้อมูลการสัมภาษณ์เด็กๆ ในโรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย พบว่า ราคาหนังสือเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมการอ่านของเด็กอย่างสูง เด็กๆ บอกว่า เรื่องราคาเป็นตัวกำหนดความอยากอ่านของเขา หากเด็กอยากอ่านหนังสือดีๆ แพงๆ พ่อแม่มักไม่ค่อยซื้อให้เพราะเห็นแพงเกินไป จึงเลือกซื้อหนังสือที่ถูกกว่าให้แทน แม้คุณภาพและเนื้อหาอาจจะด้อยกว่าก็ตาม

นอกจากนี้ หนังสือราคาสูงๆ ยังส่งผลให้เด็กหันไปอ่านหนังสืออื่นๆ ที่อาจไม่มีสาระมากเท่าหนังสือราคาสูง เช่น เลิกหนังสือการ์ตูน แทนหนังสือภาพสารคดีสวยงาม เป็นต้น

ดังนั้น จึงได้เห็นว่า ราคาหนังสือจึงเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการกำหนดพฤติกรรมการอ่านของเด็ก ให้ต้องเลือกแต่สิ่งที่ตนพอจะซื้อได้เท่านั้น (ในกรณีเด็กจากครอบครัวคนชั้นกลาง) ซึ่งเป็นการกีดกันโอกาสในการเข้าถึงหนังสือดีๆ ของเด็ก ๆ ไปอย่างน่าเสียดาย

ถึงแม้ว่า หนังสือดีๆ สำหรับเด็กไม่จำเป็นต้องเป็นหนังสือราคาแพงเสมอไป แต่การพูดประเด็นนี้พูดในแง่รวมที่ราคามักจะกำหนดคุณภาพการพิมพ์ด้วยนั่นเอง

PK park อุทยานการเรียนรู้

ป
ท
๒

ปัจจัยความพร้อมของสถานที่
และการจัดสภาพแวดล้อม
เพื่อส่งเสริมการอ่าน

การจัดมุมหนังสือในห้องเรียน
เป็นการจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียน
ให้มีหนังสืออยู่ใกล้ตัวเด็ก
จึงนับว่าช่วยนำหนังสือเข้าไปหาเด็ก
อีกทั้งน่าจะช่วยแก้ปัญหาแก่โรงเรียน
ที่ไม่มีความพร้อมด้านห้องสมุดได้หนทางหนึ่ง

อุทยานการเรียนรู้

ปัจจัยความพร้อมของ สถานที่และการจัด สภาพแวดล้อม เพื่อส่งเสริมการอ่าน

ความพร้อมด้านสถานที่ ในที่นี้หมายถึง แหล่งรวมหนังสือให้เด็ก ๆ เข้าถึงหนังสือได้ง่าย มีที่ใดที่หนึ่งในโรงเรียนเป็นคลังหนังสือศูนย์กลาง หรือจะจัดกระจายเป็นมุมเล็กๆ ทั่วทั้งโรงเรียนก็ได้ สิ่งสำคัญ คือ ต้องมีสถานที่ให้เด็กสามารถเข้าไปหาหนังสือได้ ในยามที่เด็กต้องการอ่าน ต้องการค้นคว้า หรือเพียงแค่ต้องการหาความเพลิดเพลินในเวลาว่าง

จากการศึกษาโรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย พบว่า โรงเรียนกลุ่มเป้าหมายทั้ง ๑๐ แห่ง อย่างน้อยต้องมีห้องสมุด ๑ ห้อง เปิดบริการแก่เด็กทุกระดับชั้น หากโรงเรียนใดมีข้อจำกัดด้านห้องสมุดโรงเรียน เช่น **โรงเรียนทุ่งมหาเมฆ** ที่ปิดห้องสมุดกว่า ๑ ปี เพื่อสร้างใหม่ ก็จะมีจัดมุมหนังสือในห้องเรียนทดแทน เพื่อตอบสนองการอ่านของเด็กไม่ให้ขาดตอน

ภาพดังกล่าวสะท้อนให้เห็นชัดเจนว่า การมีสถานที่แน่นอน เป็นแหล่งรวมหนังสือให้เด็กเข้าถึงหนังสือได้ง่าย นับว่า มีความสำคัญต่อการสร้างนิสัยรักการอ่านให้แก่เด็ก โดยไม่จำกัดว่า สถานที่นั้นๆ ต้องมีพื้นที่เท่าไร ใหญ่โตโอโง่งเพียงใด ถ้าโรงเรียนใดไม่มีห้องสมุดกว้างขวาง ก็ต้องใช้การหมุนเวียนทรัพยากรอันจำกัดให้ได้ประโยชน์สูงสุด ทั้งการหมุนเวียนหนังสือไปตามมุมหนังสือระดับชั้นเรียนต่างๆ และการหมุนเวียนเด็กเข้าไปใช้บริการห้องสมุด

ทั้งนี้ ความพร้อมด้านห้องสมุด หรือแหล่งเรียนรู้อื่นๆ ที่เกื้อหนุนต่อการดำเนินการส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย มีปัจจัยต่างๆ ดังนี้

โรงเรียนมีคลังหนังสือแน่นอน

การส่งเสริมการอ่านด้วยการมีคลังหนังสือหลักประจำโรงเรียน ที่เรียกว่าห้องสมุด หอสมุด ซึ่งตั้งอยู่ในสถานที่แน่นอน มีช่วงเวลาเปิด-ปิดบริการแน่นอน มีหนังสือทั้งเก่า และใหม่จำนวนมาก รวมทั้งมีผู้อยู่ดูแลประจำนั้น มีอิทธิพลในการกระตุ้นความสนใจด้านการอ่านของเด็กอย่างต่อเนื่อง เพราะทำให้เด็กมีจุดหมายชัดเจนในการมุ่งไปแสวงหาหนังสืออ่าน หรือค้นคว้าความรู้อื่นๆ

ในโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายการวิจัย มีห้องสมุดครบทั้ง ๑๐ แห่ง แต่ด้วยสภาพความพร้อมต่างกัน เนื่องจากโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายมีทั้งโรงเรียนรัฐบาล และโรงเรียนเอกชน ความพร้อมของห้องสมุดจึงมีความหลากหลาย มีทั้งใหญ่โตโอโง่ง เช่น **โรงเรียนไพฑูริคศึกษา** ซึ่งมีห้องสมุดขนาดใหญ่กว่าทุกโรงเรียนที่ทีมไปสำรวจ (ขนาดยาวตลอดเต็มพื้นที่ชั้นหนึ่งของอาคาร บวกชั้นลอยอีกหนึ่งชั้น) มีหนังสือกว่า ๔๐,๐๐๐ เล่ม หรือเล็กกระทัดรัดแต่มีการใช้งานอย่างคุ้มค่า เช่น **โรงเรียนพญาไท** ที่มีห้องสมุดขนาด ๒ ห้องเรียน แต่ให้บริการเด็กกว่าสองพันคนทั้งโรงเรียน

อย่างไรก็ตาม พบว่า ขนาดของห้องสมุด ความโอโง่ง ความสบาย อาจไม่สำคัญเท่าบริการที่เด็กๆ จะได้รับจากห้องสมุด หากเด็กๆ เข้าไปแล้วห้องสมุดมีกิจกรรมสม่ำเสมอ มีหนังสือใหม่ๆ หรือมีการเล่านิทานทุกๆ สัปดาห์ ห้องสมุดขนาดเล็กเหล่านั้น ก็สามารถดึงดูดเด็กให้เข้าไปใช้บริการได้ เช่น

โรงเรียนพญาไท และ โรงเรียนแยมสอาด มีห้องสมุดเล็กขนาด ๒ ห้องเรียน แต่เด็ก ๆ ชอบเข้าไปอ่านหนังสือกันมาก ทำให้โรงเรียนต้องจัดแยกให้เด็กพักกลางวันเหลื่อมเวลากัน จะได้เฉลี่ยจำนวนเด็กเข้าใช้ห้องสมุดไม่แน่นเกินไป

ในโรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย ถ้าหากโรงเรียนใดไม่มีห้องสมุด เช่น ห้องสมุดปิดเพื่อสร้างใหม่ (โรงเรียนทุ่งมหาเมฆ) โรงเรียนจะส่งเสริมให้มีมุมหนังสือในห้องเรียน เพื่อให้หนังสือได้อยู่ใกล้ตัวเด็กอย่างไม่ขาดช่วง หรือบางโรงเรียนอาจเห็นว่า ห้องสมุดแห่งเดียวยังไม่ตอบสนองการเรียนรู้ การค้นคว้าของเด็กได้มากพอ ก็อาจจัดคลังหนังสืออื่นๆ นอกเหนือจากห้องสมุดเพิ่มเติมได้ เช่น **โรงเรียนสาธิต มศว ประสานมิตร (ฝ่ายประถม)** นอกจากมีห้องสมุด มีมุมหนังสือในห้องเรียนทุกห้อง ทุกระดับชั้นแล้ว ยังมีห้องสมุดของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ เช่น ห้องสมุดความรู้สาระคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และห้องสมุดของสายชั้นต่างๆ ด้วย เช่น ห้องสมุดของสายชั้น ป.๓ ก็จะมีหนังสือที่เหมาะสมสำหรับเด็กป.๓ เป็นต้น

นอกจากห้องสมุด มุมหนังสือแล้ว โรงเรียนกลุ่มเป้าหมายยังมีการนำหนังสือสู่เด็กนอกห้องเรียนด้วย เช่น จัดตะกร้าหนังสือเคลื่อนที่ไปวางตามมุมต่างๆ ในโรงเรียนที่มีนักเรียน หรือผู้ปกครองรวมกันอยู่มาก เช่น **โรงเรียนไพฑูริคศึกษา** มีการจัดตะกร้าหนังสือไปวางริมสระว่ายน้ำ เพื่อให้เด็กและผู้ปกครองอ่านยามว่าง ขณะรอเรียน หรือรอรับ-ส่งลูก

แหล่งเรียนรู้อื่นๆ ยังอาจนำการนำเสนอข้อมูลข่าวสารแก่เด็กนักเรียนในรูปของบอร์ดประกาศ ป้ายแสดงข่าวสาร ที่มีในในห้องเรียนของโรงเรียนต่างๆ ได้ด้วย ซึ่งข้อมูลนี้ค่อนข้างเป็นที่เข้าใจกันดี และเป็นงานที่โรงเรียนต่างๆ ทำอยู่เป็นประจำแล้ว จึงขอไม่นำเสนอรายละเอียดในที่นี้

โรงเรียนมีหนังสือตรงใจเด็ก

ในหัวข้อก่อน ๆ ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับบุคลากรผู้ใหญ่ในโรงเรียน ผู้ทำให้งานส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนระดับประถมศึกษาที่มีความโดดเด่นกันไปแล้ว ในหัวข้อนี้ จะกล่าวถึงข้อมูลของเด็กนักเรียนในโรงเรียนบ้าง เพราะพวกเขาเป็นผู้รับประโยชน์โดยตรงจากการส่งเสริมการอ่านที่ผู้ใหญ่สร้างขึ้น หากเรารับทราบความต้องการ และทัศนคติของเด็ก อาจทำให้มุมมองงานส่งเสริมการอ่านกว้างขวางขึ้น

จากการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์นักเรียนช่วงชั้นที่ ๑ และ ๒ ชั้นละประมาณ ๒๐ คน จากทั้ง ๑๐ โรงเรียน สามารถรวบรวมทัศนคติของเด็กๆ เกี่ยวกับงานส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนได้ ดังนี้

หากให้เด็กมีส่วนร่วมในการสร้าง จัดระบบ การซื้อหนังสือ หรือ การปรับปรุงห้องสมุด ก็จะทำให้เด็ก ๆ รู้สึกผูกพันกับห้องสมุดมากขึ้น

เนื่องจากเด็กๆ ชอบการมีส่วนร่วมในโลกของผู้ใหญ่ เด็กทุกคนอยากโตเป็นผู้ใหญ่เร็วๆ เพื่อจะได้ทำในสิ่งที่ผู้ใหญ่ทำได้ ดังนั้น การให้เด็กมีส่วนร่วมในงานเล็กๆ น้อยๆ จะสร้างความกระตือรือร้นต่อสิ่งนั้นๆ ให้เด็กได้มาก

กิจกรรมห้องสมุด และกิจกรรมส่งเสริมการอ่านก็เช่นกัน ดังที่โรงเรียนทุ่งมหาเมฆ ให้นักเรียนไปเลือกซื้อหนังสือเข้าห้องสมุดเองนั้น เป็นสิ่งที่ทำให้เด็กๆ รู้สึกว่า มีส่วนร่วมในกิจกรรมการอ่านของโรงเรียนโดยตรง เหมือนพวกเขาได้มีส่วนร่วมในการสร้างห้องสมุดใหม่ด้วยตนเอง เด็กโรงเรียนนี้จึงกระตือรือร้นกับการเปิดห้องสมุดใหม่มาก

ตัวอย่างจาก **โรงเรียนไพทอคมศึกษา** ก็ได้เน้นให้เด็กมีส่วนร่วมในการเลือกหนังสือเข้าห้องสมุดด้วยวิธีการเลือกหนังสือเข้าห้องสมุดของโรงเรียน

(ประถมศึกษา) คือ ให้เด็กเขียนความต้องการ หรือแจ้งครูบรรณารักษ์ด้วยวาจา ก็ได้ว่า ต้องการหนังสืออะไร ชอบหนังสือแบบไหน ก่อนการซื้อหนังสือครั้งใหญ่ ภาคเรียนละ ๑ ครั้ง เท่ากับปีการศึกษาละ ๒ ครั้ง

นอกจากสอบถามความต้องการของเด็กแล้ว ทางโรงเรียนไผทฯ ยังสอบถามความต้องการของครูหมวดวิชาต่างๆ ให้ทำเรื่องเสนอห้องสมุดว่า ต้องการหนังสืออะไรบ้าง ไปประกอบกับหนังสือที่ครูบรรณารักษ์พิจารณาเอง จากรายการหนังสือที่สำนักพิมพ์ต่างๆ เสนอให้ หรือบางครั้งหากผู้บริหารพบหนังสือน่าสนใจ จัดซื้อให้ก็มี รวมทั้งในระหว่างภาคเรียน หรือระหว่างปีการศึกษา หากคุณครูท่านใดพบหนังสือที่น่าสนใจ ก็สามารถซื้อมาก่อน แล้วค่อยเบิกเงินคืน ภายหลังได้

เด็ก ๆ ชอบให้ห้องสมุดมีหนังสือใหม่ ๆ

จากการสำรวจความเห็นของเด็กนักเรียนช่วงชั้นที่ ๑ และ ๒ กว่า ๑,๐๐๐ คน ทั้ง ๑๐ โรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย ผ่านการสัมภาษณ์พูดคุยเป็นกลุ่ม พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ชอบเข้าห้องสมุดที่มีหนังสือหลากหลาย สภาพหนังสือดี ไม่เก่าเกินไป จำนวนหนังสือมากน้อยไม่ใช่เรื่องที่เด็กเข้าใจว่าเป็นเรื่องสำคัญ ที่สำคัญคือทุกโรงเรียนมีระบบการจัดหนังสือ การยืมคืนดี และข้อสรุปนี้ยังมาจากการสัมภาษณ์เด็ก ๆ **โรงเรียนพิบูลย์อุปถัมภ์** พวกเขาบอกว่าหนังสือที่อยู่ในห้องสมุดส่วนมากสภาพค่อนข้างเก่า ไม่ตรงกับความต้องการของเด็ก เท่าที่ควร เด็ก ๆ จึงอยากให้มีหนังสือมากกว่านี้ในห้องสมุดโรงเรียน

เด็ก ๆ ชอบให้ห้องสมุดมีหนังสือหลากหลาย

และตรงความต้องการของพวกเขา

ข้อสรุปนี้ มาจากพฤติกรรมการอ่านของเด็กทุกโรงเรียนในกลุ่มเป้าหมายที่พบว่า เป็นการอ่านตามความสนใจของช่วงวัย จากการสัมภาษณ์นักเรียนกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉลี่ยทุกโรงเรียนเด็กทั้งสองช่วงชั้น มีหนังสือของตัวเองที่บ้าน ตั้งแต่ ๓๐-๕๐ เล่ม ซึ่งเหมาะกับความสนใจของแต่ละวัย

สำหรับหนังสือที่เด็กประถม ๑-๒ ชอบ คือ หนังสือที่มีรูปภาพมากๆ หนังสือนิทาน หนังสือการ์ตูน เนื่องจากเด็กชั้น ป.๑ ส่วนใหญ่อ่านหนังสือได้แล้วแต่ยังไม่คล่อง เด็กหลายคนชอบเข้าห้องสมุด และมีเพียงบางคนเคยยืมหนังสือ แต่หนังสือที่น้องๆ ชอบส่วนใหญ่เป็นหนังสือนิทาน เช่น นิทานอีสป ต่างๆ นิทานเรื่องหนูน้อยหมีแดง ชินเดอเรลล่า ฯลฯ

บางส่วนเริ่มชอบหนังสือสารคดี หนังสือความรู้ตั้งแต่ชั้น ป.๒ เช่น นักเรียนโรงเรียนทุ่งมหาเมฆ และเด็กวัยนี้ยังชอบให้พ่อแม่เล่านิทานให้ฟัง นักเรียนชั้น ป.๒ โรงเรียนพระยาประเสริฐสุนทราศรัย (กระจ่าง สิงหเสนี) เมื่อถามว่า เลือกหนังสืออ่าน หรือเลือกซื้ออย่างไร บางคนบอกว่า ดูรูป ดูปก บางคนดูราคา บางคนดูเนื้อหาข้างใน ในขณะที่ หากบางคนมีเวลาว่างจะอ่านดูเนื้อหาภายในเล่ม

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ จะเริ่มชอบหนังสือหลายประเภทขึ้น เช่น หนังสือวิทยาศาสตร์ที่มีการทดลองอย่างง่าย การ์ตูนญี่ปุ่น เรื่องโดราเอมอน โปเกมอน บางคนก็ชอบหนังสือเรียนวิชาภาษาไทย บางคนชอบอ่านหนังสือท่องเที่ยว เพราะได้เที่ยวรอบโลกไปด้วยเวลาอ่าน แต่สำหรับหนังสือที่ชอบอ่านและอ่านเป็นประจำทุกคน คือ หนังสือเรียน อ่านมากกว่าหนังสืออ่านเล่นทุกๆ ไปและเด็ก ๆ ชอบเข้าห้องสมุดไปอ่านนิทาน หนังสือเรียนภาษาไทย ชื่อ ภาษา

พาที ซึ่งเด็กๆ บอกว่า ชอบเพราะมีนิทานให้อ่านมากมาย และหนังสือ **วรรณคดีลำน่าน** ที่มีบทกลอนสนุกๆ ให้อ่าน ถึงขนาดเด็กๆ สามารถท่องจำได้อย่างแม่นยำ

เด็กชั้นประถม ๔-๖ เป็นต้นไป ชอบหนังสือหลากหลายขึ้นอีก แต่ชอบที่สุด คือ การ์ตูน เช่น โดราเอมอน หนูนินจาอินเตอร์ นารูโตะ ไปเกมอน การ์ตูนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และบุคคลสำคัญ หนังสือวิทยาศาสตร์ หนังสือสารคดี วรรณกรรมเยาวชน เช่น แฮรี่ พอตเตอร์ ขณะเดียวกัน พวกเขายังอ่านหนังสือ เกม หนังสือนวนิยายเกาหลี วรรณกรรมเยาวชน โดยพ่อแม่เป็นผู้ซื้อหนังสือให้ตามที่เด็กๆ ต้องการอ่าน ยกเว้นหนังสือการ์ตูน หนังสือเกม ซึ่งหากอยากอ่านเด็กๆ ต้องเก็บเงินค่าขนมซื้อเอง เป็นต้น

หนังสือที่เด็กๆ ชอบอ่าน คือ รามเกียรติ์ สามก๊กฉบับการ์ตูน การ์ตูน วิทยาศาสตร์ การ์ตูนประวัติศาสตร์ เรื่องประวัติบุคคลสำคัญของไทย หนังสือเปิดโลกกว้าง หนังสือที่มีเรื่องชีวิตสัตว์ (หนังสือเล่มโปรดของเด็กๆ ป.๔ **โรงเรียนทุ่งมหาเมฆ** ส่วนมากจะเป็นหนังสือความรู้ อาทิ โลกลับของแมลง กำเนิดโลกรวนกรรม)

ถ้าเป็นนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาของเอกชน หรือโรงเรียนที่เด็กคุ้นเคยต่อหนังสืออย่างดี เช่น **โรงเรียนแย้มสอาด โรงเรียนสาธิต มศว ประสานมิตร (ฝ่ายประถม)** เด็กๆ จะชอบหนังสือที่แปลจากต่างประเทศด้วย (เพราะที่โรงเรียนมีจำนวนมาก) เช่น วรรณกรรมเยาวชน สารคดี เรื่องสั้น นวนิยาย รวมทั้งเรื่องดังอย่างเรื่อง กุหลาบอังกฤษ (English Roses) ของ มาดอนนา (Madonna) เป็นต้น

สิ่งที่น่าสังเกตเกี่ยวกับพฤติกรรมการอ่านของเด็กๆ ในโรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งอาจจะสะท้อนภาพการอ่านของเด็กประถมศึกษาโดยทั่วไปได้ก็คือ

เด็ก ๆ ไม่พูดถึงวารสารสำหรับเด็กเลย (ที่ไม่ใช่หนังสือเกี่ยวกับเกม) เข้าใจว่าอาจเป็นเพราะวารสารสำหรับเด็กระดับประถมศึกษาในเมืองไทย ยังมีไม่มากหรือไม่เด็ก ๆ ก็ยังไม่มีโอกาสสัมผัสวารสารสำหรับเด็กมากนัก เพราะโรงเรียนไม่ซื้อเข้าห้องสมุด เนื่องจาก งบประมาณเพื่อซื้อหนังสือเล่มมากกว่าเพราะวารสารต้องซื้อเป็นประจำตามระยะเวลาที่วารสารออกจำหน่าย

ยิ่งกว่านั้น จากการสำรวจพฤติกรรมการใช้ห้องสมุดของเด็ก ๒ ช่วงชั้น สังเกตเห็นพฤติกรรมที่ค่อนข้างแตกต่างกัน คือ เด็กช่วงชั้นที่ ๑ มักอยากเข้าห้องสมุดมาก ชอบ และอยากทำงานเป็นบรรณารักษ์อาสา ในขณะที่ เด็กช่วงชั้นที่ ๒ ตั้งแต่ ป.๔ นั้น ความชอบห้องสมุดยังไม่แตกต่างจากเด็ก ป.๓ มากนัก และก็ยังชอบหนังสือคล้าย ๆ กัน แต่เมื่อขึ้นชั้น ป.๕ เด็ก ๆ กลับเริ่มเห็นว่า การเข้าห้องสมุดเป็นเรื่องไม่สนุก ไม่ท้าทาย จนเมื่อเด็กขึ้นชั้น ป.๖ ก็จะไม่ค่อยเข้าห้องสมุดเลย

เมื่อถามถึงสาเหตุเด็ก ๆ บอกว่า เพราะห้องสมุดเสียงดัง มีคนมากเกินไป หรือไม่พวกเขา ก็อ่านหนังสือในห้องสมุดหมดแล้ว ไม่มีหนังสือใหม่ๆ ให้อ่าน จึงไม่ค่อยอยากเข้าห้องสมุดมากนักถ้าไม่จำเป็น เด็ก ป.๖ ทั้งนี้ ในโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายทุกแห่งบอกว่า เข้าห้องสมุดน้อยลง จะเข้าเฉพาะเมื่อต้องทำรายงานหรือครูสั่งการบ้าน การที่เด็ก ป.๖ เข้าห้องสมุดน้อยลงนี้ เป็นเพราะเด็กต้องเตรียมตัวสอบเข้า ม.๑ ต้องเรียนพิเศษมากขึ้น หรือไม่ก็เป็นเพราะเด็กต้องทำกิจกรรมอื่น ๆ มากขึ้น ทำให้ไม่ค่อยมีเวลาเข้าห้องสมุด

บรรยากาศห้องสมุดโรงเรียน
ไผ่ทุดมศึกษา มีการจัดห้องสมุดโล่ง
โปร่งตา มีเก้าอี้นั่งสบาย
มีมุมฟังสื่ออิเล็กทรอนิกส์
มุมอินเทอร์เน็ต

ขนาดห้องสมุด บรรยากาศ ระบบห้องสมุด และการบริการ

ห้องสมุดในโรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย ๙ แห่ง มีขนาดโดยเฉลี่ย ๒-๓ ห้องเรียน มีത്യแวนเป็นพิเศษ คือห้องสมุดโรงเรียนไผ่ทุดมศึกษา ซึ่งมีพื้นที่เต็ม ๑ ชั้นของอาคาร รวมทั้งชั้นลอยด้วย เนื่องจากบริการนักเรียนกว่า ๔,๐๐๐ คน (ตั้งแต่อนุบาล ถึงมัธยมศึกษาปีที่ ๓)

ห้องสมุดกลุ่มเป้าหมายล้วนจัดหนังสือด้วยระบบดิวอี้ (Dewey) การให้บริการยืมคืนหนังสือมีทั้งใช้ระบบบาร์โค้ด (เช่น โรงเรียนพญาไท โรงเรียนไผ่ทุดมศึกษา) และยืมด้วยบัตรธรรมดา (เช่น โรงเรียนพิบูลย์อุปถัมภ์ โรงเรียนพระยาประเสริฐสุนทราศรัย (กระจ่าง สิงหเสนี))

ห้องสมุดมีการเก็บสถิติจำนวนนักเรียนผู้ใช้ห้องสมุดแต่ละวัน แยกตามระดับชั้นเรียน ด้วยวิธีหลากหลาย เช่น ถ้าเป็นโรงเรียนที่นักเรียนไม่เยอะเกินไป อาจให้เด็กเซ็นชื่อ (โรงเรียนแยมส์ฮอด เพื่อประโยชน์ในการเรียกชื่อเด็กผู้มาใช้ห้องสมุด ในการเล่นเกมรับรางวัล) หรือให้เด็กหยอดกระดาดสี ลูกบอล หรือลูกบัตสีต่างๆ ตามสายชั้น เมื่อหมดวันครูบรรณารักษ์ก็เก็บไปนับ และจดบันทึกไว้ (เช่น โรงเรียนทุ่งมหาเมฆ)

บรรยากาศในห้องสมุดมีการจัดหนังสือแยกตามประเภทเป็นชั้นๆ อย่างชัดเจน เช่น ชั้นหนังสือนิทานสำหรับเด็กเล็ก ชั้นหนังสือวรรณกรรมเยาวชน ชั้นหนังสืออ้างอิง ชั้นหนังสือหมวดสาระวิชาภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ เป็นต้น

นอกจากนั้น ยังมีคอมพิวเตอร์ให้เด็กหาข้อมูลหนังสือในห้องสมุดได้ หรือมีคอมพิวเตอร์เพื่อการค้นคว้าทางอินเทอร์เน็ต ส่วนใหญ่มีคอมพิวเตอร์เพื่อการค้นคว้า ๑-๓ เครื่อง และยังมีเครื่องฉายวิดีโอ CD ให้เด็กดูได้ มีหูฟังให้ฟังนิทานหรือฟังเพลง รวมทั้งยังจัดแบ่งพื้นที่อ่านหนังสืออย่างชัดเจน เช่น **ห้องสมุดโรงเรียนสาธิต มศว ประสานมิตร (ประถมศึกษา)** มีห้องอ่านหนังสือสำหรับเด็กเล็กต่างหากจากนักเรียนชั้นโต และยังมีห้องอ่านและค้นคว้าสำหรับครูอาจารย์แยกต่างหากจากส่วนอื่นๆ ด้วย เป็นต้น

โรงเรียนกลุ่มเป้าหมายวิจัยส่วนใหญ่เน้นการจัดห้องสมุดให้โล่ง โปร่ง มีแสงสว่างเพียงพอ มีตู้หนังสือครบทุกประเภท มีมุมสำหรับสื่อวีดิทัศน์ มีเวทีสำหรับจัดกิจกรรมในห้องสมุด เช่น เพื่อการเล่านิทาน หรือการแสดงต่างๆ ทั้งยังมีโรงละครหุ่นมือ มีกระดานประกาศกฎระเบียบการใช้ห้องสมุด ประกาศระบบการจัดหนังสือ มีกระดานประกาศเกมคำถามและผลงานต่างๆ ของนักเรียน บางแห่งมีต้นไม้เพื่อบันทึกรู้จากการอ่านของเด็กๆ แก่ผู้ใช้ห้องสมุดคนอื่นๆ ด้วย

ภาพห้องสมุดโรงเรียนสาธิต มศว ประสานมิตร (ฝ่ายประถม)

ชั้นวางนิตยสารและวารสารต่างๆ ตั้งอยู่บริเวณทางเข้าห้องสมุดโรงเรียนสาธิต มศว (ฝ่ายประถม) มีไว้บริการทั้งอาจารย์และนักเรียน เช่น นิตยสารขวัญเรือน กุลสตรี มติชน Kids and Schools สกุลไทย เป็นต้น ส่วนป้ายด้านบนเป็นกฎระเบียบและมารยาทในการใช้ห้องสมุด

ห้องเล็กกันกระจกที่อยู่มุมสุดเป็นห้องทำงานของอาจารย์บรรณารักษ์ ส่วนห้องที่อยู่ติดกันเป็นห้องเด็กที่รวบรวมหนังสือสำหรับเด็กไว้มากมายทั้งหนังสือภาพและวรรณกรรมเยาวชน รวมทั้งเป็นห้องสำหรับดูวิดีโอต่างๆ ด้วย

โต๊ะ เก้าอี้ที่จัดเตรียมไว้สำหรับนั่งอ่านหนังสือ เด็กสามารถนั่งอ่านกับพื้นได้ การจัดวางชั้นหนังสือจะจัดโดยเน้นให้ห้องดูโปร่ง โล่งและกว้างขวาง มีแสงสว่างเพียงพอต่อการอ่านหนังสือ พื้นที่อ่านหนังสือกว้างขวาง ถ้าเด็กอยากนั่งอ่านกับพื้นก็ได้ ชั้นหนังสือต่างๆ ได้รับบริจาคจากผู้ปกครองเด็กที่ทำลินค้าส่งออก

ด้านหนึ่งของห้องเด็กจะเป็นมุมโทรทัศน์ที่ใช้ในการดูวิดีโอ หรือวิดีโอ อาจจะเป็นการ์ตูนหรือสารคดีก็ได้ อาจารย์บรรณารักษ์จะเปิดให้ดูเมื่อมีเด็กแสดงความต้องการที่จะดู หากมีผู้ที่ต้องการจะดูมากกว่าหนึ่งคน โดยอยากที่จะดูคนละเรื่อง จะให้ตามลำดับก่อนหลัง

ห้องค้นคว้าของครูอาจารย์ มีหนังสือเฉพาะชุดหนึ่ง และชุดโต๊ะเก้าอี้สามารถใช้จัดการอบรมกลุ่มเล็กๆ ได้ด้วย นอกจากนี้ยังมีคอมพิวเตอร์สำหรับสืบค้นข้อมูล วิทยุเทป และไวท์บอร์ด

ตู้หนังสือภาพสำหรับเด็กที่เป็นปกแข็งทั้งภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ และหนังสือแปลในท้องถิ่น

โรงเรียนมีงบประมาณจัดหาหนังสือต่อเนื่อง

จากการสำรวจโรงเรียนเป้าหมายทั้ง ๑๐ แห่ง ทั้งโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนเอกชน พบว่า งบประมาณเพื่อซื้อหนังสือต่อปีของโรงเรียนอยู่ระหว่าง ๑๐,๐๐๐-๕๐,๐๐๐ บาท ต่อปีการศึกษา แล้วแต่ศักยภาพของแต่ละโรงเรียน ซึ่งการตั้งงบประมาณขนาดนี้ ย่อมเป็นเรื่องยากที่รัฐจะช่วยเหลือเต็มจำนวนสำหรับโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายที่เป็นโรงเรียนรัฐบาล แต่ประเด็นงบประมาณนี้แสดงว่าโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายล้วนมีผู้บริหารซึ่งเห็นความสำคัญของห้องสมุดว่า เมื่อมีสถานที่ มีบุคลากร มีหนังสือแล้ว ยังไม่พอเพียงแค่นั้น

การจะให้ห้องสมุดมีชีวิต ก็ต้องมีหนังสือใหม่ๆ หรือทรัพยากรสารสนเทศใหม่ๆ หมุนเวียนในห้องสมุด เพื่อให้มีชีวิตชีวาไม่หยุดนิ่ง และเรียกความสนใจได้เสมอ โดยมีข้อแตกต่างอันสำคัญอยู่ที่โรงเรียนรัฐบาลมักจะจัดงบประมาณให้ซื้อหนังสือได้เพียงครั้ง หรือสองครั้งต่อปีการศึกษา แต่โรงเรียนเอกชนจะสรรงบประมาณให้ห้องสมุดสามารถซื้อหนังสือได้ตลอดทั้งปี

ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งซึ่งเกี่ยวข้องกับการใช้งบประมาณโรงเรียน คือ ถ้าเป็นโรงเรียนของรัฐบาล เช่น **โรงเรียนทุ่งมหาเมฆ** จะพยายามผลักดันให้ห้องสมุดเป็น E-Library ด้วย กล่าวคือ มีแหล่งค้นคว้าทางอินเทอร์เน็ตในห้องสมุดด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์จำนวนหนึ่ง เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้ฝึกทักษะด้านเทคโนโลยีมากขึ้น ซึ่งการผลักดันให้ห้องสมุดมีคอมพิวเตอร์เพื่อการสืบค้นและการมีระบบ E-Library เป็นการใช้งบประมาณจำนวนมาก แต่โรงเรียนก็ยินดีจะทุ่มเทความพยายาม

ข้อนี้แตกต่างจากโรงเรียนเอกชน เช่น **โรงเรียนสาธิต มศว ประสานมิตร (ฝ่ายประถม)** ที่กลับพยายามให้ห้องสมุดเป็นแหล่งค้นคว้าด้วยหนังสือเล่มมากกว่า เพื่อถ่วงน้ำหนักเทคโนโลยีที่เด็กพบเจอในชีวิตประจำวันอย่างมากมายแล้ว เพราะที่บ้านเด็กๆ มีคอมพิวเตอร์ ในห้องเรียนก็มีคอมพิวเตอร์ บรรณารักษ์และผู้บริหารโรงเรียนจึงอยาก让孩子หันไปหาหนังสือจริงๆ มากกว่า

มุมนั่งสอในห้องเรียน

จากการเก็บข้อมูลโรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย พบว่า การมีห้องสมุดอาจไม่ใช่คำตอบของการสร้างนิสัยรักการอ่านอย่างยั่งยืนเสมอไป การจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในห้องเรียน หรือมุมนั่งสอต่างๆ ในโรงเรียนให้เอื้อต่อการส่งเสริมการอ่าน ก็นับว่ามีความสำคัญต่อการเสริมสร้างนิสัยรักการอ่านให้แก่เด็กได้ไม่แพ้กัน

เนื่องจาก ในโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายการวิจัย พบว่า แม้จะมีห้องสมุดอย่างพร้อมพรั่ง แต่นักเรียนก็ไม่ได้เข้าใช้ห้องสมุดเสมอไป โดยเฉพาะเด็ก

ชั้นประถมปลาย ชั้น ป.๕-ป.๖ ที่สำรวจพบว่า ทุกโรงเรียน เด็กชั้น ป.๕-ป.๖ เข้าห้องสมุดน้อยลง ด้วยเหตุผลต่างๆ เช่น มีกิจกรรมอื่นเยอะ ห้องสมุดไม่มีหนังสือที่ดูใจ ไม่อยากเข้าห้องสมุดไปเบียดน้องชั้นเล็กๆ หรือต้องเรียนพิเศษ จนไม่มีเวลาเข้าห้องสมุด เป็นต้น

วิธีการจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียนให้มีหนังสืออยู่ใกล้ตัวเด็ก จึงนับว่าช่วยนำหนังสือสู่เด็กได้อย่างไม่ขาดตอน อีกทั้งน่าจะช่วยแก้ปัญหาแก่โรงเรียนที่ไม่มีความพร้อมด้านห้องสมุดได้หนทางหนึ่ง กรณีของโรงเรียนที่มีการจัดมุมหนังสือในห้องเรียนเสริมห้องสมุดก็เช่น **โรงเรียนสาธิต มศว ประสานมิตร (ฝ่ายประถม)** ซึ่งได้จัดมุมหนังสือในห้องเพื่อให้นักเรียนมาอ่านหนังสือ หรือนำหนังสือของตนที่บ้านมาแบ่ง “ปันกันอ่าน” กับเพื่อนร่วมชั้น

หรือ **โรงเรียนพญาไท** มีการประกวดมุมหนังสือในห้องเรียนที่จัดอย่างสวยงาม น่าสบาย เพื่อสร้างบรรยากาศการอ่านใกล้ตัวเด็ก โดยร่วมมือกับ บริษัท ซีเอส ลอกซอินโฟ จำกัด (มหาชน) จัดการประกวด “มุมหนังสือ แบ่งกันเล่า ปันกันอ่าน”

วิธีจัดมุมหนังสือในห้องเรียนนี้ เป็นผลดีต่อนักเรียนชั้นประถมปลายที่เริ่มไม่ค่อยเข้าห้องสมุดโรงเรียนแล้ว เพราะเป็นการแก้ปัญหาเมื่อเด็กไม่เดินไปหาหนังสือ ก็นำหนังสือเข้าไปหาเด็ก เพื่อให้เด็กมีหนังสือแวดล้อมอยู่รอบตัวสามารถหยิบอ่านได้ง่าย เมื่อไรก็ได้ที่ว่างในห้องเรียน เพราะมุมหนังสือในห้องเรียนมีบรรยากาศการอ่านไม่คร่ำเคร่งด้วยกฎระเบียบมากเท่าการไปอ่านหนังสือที่ห้องสมุด แต่ต้องมีผู้ดูแลมุมหนังสือนี้อย่างจริงจัง คือ ครูประจำชั้น ต้องจัดนักเรียนให้รับผิดชอบมุมหนังสือนี้นี้ จัดเวรให้มีผู้ดูแลความเรียบร้อย รักษาความสะอาด และมีการลงบันทึกการยืม-คืนหนังสือด้วย กรณีที่อนุญาตให้ยืมหนังสือไปอ่านที่บ้านได้

สร้างมุมหนังสือในห้องเรียนแบบประหยัด

สำหรับโรงเรียนที่สนใจการสร้างมุมหนังสือในห้องเรียน มีแนวทางที่จะทำได้หนังสือมาโดยประหยัดงบประมาณซื้อหนังสือของโรงเรียน ดังนี้

๑. จากเด็กนักเรียนเอง เช่น นำหนังสือจากที่บ้านมา “ปันกันอ่าน” หรือ “แลกกันอ่าน” กับเพื่อนๆ ในห้อง เป็นการ “ยืม” หนังสือของเด็กมา ไม่ใช่การบริจาคเข้ามุมหนังสือ เพราะหนังสือยังเป็นของเด็กอยู่ เมื่อเพื่อน “ปันกันอ่าน” จนพอใจก็ให้เด็กนำหนังสือคืนได้

๒. จากงบประมาณซื้อหนังสือของโรงเรียน ข้อเสนอสำหรับโรงเรียนที่ไม่มีปัญหาด้านงบประมาณในการซื้อหนังสือ โดยแบ่งให้แต่ละสายชั้นซื้อหนังสือเข้าสายชั้น แล้วครูหัวหน้าสายชั้น กระจายหนังสือไปยังห้องเรียนต่างๆ

ทั้งนี้ หนังสือเหล่านี้ให้นับเป็นหนังสือเข้าห้องสมุด แต่ “ยืม” มาประจำตามสายชั้นเท่านั้น โดยจัดหนังสือแต่ละห้องให้ไม่เหมือนกัน เมื่อครบระยะเวลาหนึ่งจึงเวียนหนังสือไปยังห้องต่างๆ ในสายชั้นเดียวกัน ก็จะทำให้เด็กได้มีหนังสือใหม่ๆ หมุนเวียนกันอ่านได้

๓. จากกิจกรรมให้ครูด้วยหนังสือ (อ่านรายละเอียดได้ในส่วนของผู้บริหารโรงเรียนราชวินิต)

มุมหนังสือในห้องเรียนชั้น ป.๑ โรงเรียนสาธิต มศว ประสานมิตร (ฝ่ายประถม)

มุมในสุดของหลังห้องเรียนเป็นมุมที่เด็กๆ ชอบมานั่งอ่านหนังสือมากที่สุด เพราะมีโต๊ะและเก้าอี้ที่นั่งอ่านได้อย่างสบาย

มุมหนังสือในห้องเรียน ชั้น ป.๕ มีมุมหนังสือกว้างขวาง มีหนังสือจำนวนมาก และหลากหลายประเภท ทั้งวารสาร สารคดี วิทยาศาสตร์ นิทาน การ์ตูน ภาษา และมีชั้นหนังสือหลายชั้น

มุมหนังสือในห้องเรียน ชั้น ป.๕ โรงเรียน
พญาไท มีพรม หมอน ตุ๊กตาน่าสบาย
(ครูประจำชั้นเป็นผู้นำมาจัดให้)

ตัวอย่างมุมหนังสือในห้องเรียน ชั้น ป.๕
โรงเรียนสาธิต มศว ประสานมิตร
(ฝ่ายประถม)

เด็ก ป.๕ โรงเรียนพญาไท
กับมุมอ่านหนังสือในห้องเรียน

มุมหนังสือในห้องเรียน ชั้น ป.๒
โรงเรียนราชวินิต (ประถมศึกษ)

ทำอย่างไรดีเมื่อสถานที่ไม่พร้อม?

อย่างไรก็ตาม หากทางโรงเรียนประสบกับปัญหาความไม่พร้อมด้านจัดการสถานที่ อาจเนื่องมาจากเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก หรือมีงบประมาณไม่เพียงพอ อุปสรรคต่างๆ ดังกล่าว สามารถแก้ไขด้วยวิธีการดำเนินการดังต่อไปนี้

หมุนเวียนหนังสือสู่มือผู้อ่าน

การหมุนเวียนหนังสือ หมายถึง การมีหนังสือใหม่ๆ เข้าห้องสมุดอยู่เสมอ ไม่ต้องมีหลายหัวเรื่องก็ได้ แต่ต้องกระจายหนังสือให้ใช้ได้อย่างทั่วถึงทั้งโรงเรียน ดังเช่น โครงการภาคินิทัศน์ ของโรงเรียนพระยาประเสริฐสุนทราศรัย (กระจ่าง สิงหเสนี) ครูหัวหน้าหมวดสาระการเรียนรู้ภาษาไทยสามารถนำหนังสือเพียงเล่มเดียว ที่ได้รับรางวัลพิเศษจากรางวัลพระราชทานด้านส่งเสริมการอ่านในโรงเรียน มาใช้ประโยชน์แก่เด็กได้ทั้งโรงเรียน ตลอดไปถึงบุคลากรอื่นๆ ในโรงเรียน และผู้ปกครองด้วย นับเป็นตัวอย่างการใช้หนังสือเพียงเล่มเดียวอย่างทั่วถึงดีมาก

จัดเวลาเหลือมสำหรับผู้ใช้ห้องสมุด

สำหรับการหมุนเวียนเด็กนักเรียนผู้ใช้บริการห้องสมุด ในกรณีที่มีห้องสมุดเล็ก หรือคับแคบ ไม่สัมพันธ์ต่อจำนวนนักเรียนนั้น มีตัวอย่างการแก้ปัญหาเป็นอย่างดีเป็นรูปธรรมจาก โรงเรียนแย้มสอาด ที่จัดให้เด็กช่วงชั้นที่ ๑ พักกลางวันเร็วกว่าเด็กช่วงชั้นที่ ๒ ประมาณครึ่งชั่วโมง เพื่อให้เด็กเข้าใช้ห้องสมุดไม่ตรงกัน ทำให้พื้นที่ในห้องสมุดไม่แออัดเกินไป

ยืมหนังสือห้องสมุดไปไว้ในชั้นเรียน

ตัวอย่างจาก **โรงเรียนพญาไท** ซึ่งห้องสมุดค่อนข้างเล็กเช่นกัน ก็ใช้วิธีให้ครูประจำชั้นยืมหนังสือจากห้องสมุดไปไว้ที่ห้องเรียนได้เป็นระยะเวลาาน เพื่อให้เด็กอ่านแทนที่จะมาเบียดกันในห้องสมุด

สำหรับทางแก้ปัญหานี้ที่บริการในห้องสมุดแก่กลุ่มเป้าหมายอื่นๆ เช่น ครู ถ้าห้องสมุดไม่มีพื้นที่มากพอจะแบ่งสรรได้ชัดเจน เป็นที่อ่านหนังสือของครู และที่อ่านหนังสือของนักเรียน โรงเรียนอาจจัดเวลาให้ครูเข้าศึกษาหาความรู้ในห้องสมุด ในช่วงเวลาที่กำหนดให้เฉพาะสำหรับครูเท่านั้นก็ได้

สร้างมุมหนังสือในห้องเรียน

การสร้างมุมหนังสือในห้องเรียน เช่น โรงเรียนสาธิต มศว (ฝ่ายประถม) โรงเรียนราชวินิต (ประถมศึกษา) และ โรงเรียนพิบูลย์อุปถัมภ์ นับเป็นทางเลือกแก่โรงเรียนที่ไม่มีความพร้อมด้านห้องสมุดได้วิธีหนึ่ง มุมหนังสือในห้องเรียนอาจจัดง่าย ๆ มีโต๊ะ หรือแคร่วางหนังสือ ๑ ตัว หรือมีเพียงชั้นวางหนังสือ ๑ ชั้น ก็ได้ หากห้องเรียนไม่มีเนื้อที่พอจะวางโต๊ะเก้าอี้เพื่อการอ่านหนังสือในมุมนี้โดยเฉพาะ

ทั้งนี้ แต่ละห้องเรียนควรมีหนังสือหมุนเวียนใหม่อยู่เสมอเช่นกัน มุมหนังสือในห้องเรียนมีข้อดี คือ ทำให้เด็กมีหนังสือแวดล้อมตลอดเวลา หนังสือได้อยู่ใกล้เด็กทุก ๆ ที่ ไม่ใช่ว่าต้องเข้าห้องสมุดจึงจะได้เห็นหนังสือ ทำให้เด็กหยิบจับหนังสืออ่านได้ง่าย ทุกเวลาที่ว่าง

การสร้างมุมหนังสือในห้องเรียนเหมาะมากสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ ๒ ซึ่งมีพฤติกรรมมารการเข้าใช้ห้องสมุดต่ำกว่านักเรียนช่วงชั้นที่ ๑ ด้วยเหตุผลหลายประการ เช่น เมื่อการเข้าห้องสมุดไปเบียดกับเด็กชั้นเล็ก ไม่ค่อยมีหนังสือใหม่ให้อ่าน หรือไม่มีเวลาเข้าห้องสมุด เพราะมีกิจกรรมอื่น ๆ ในชีวิตมากขึ้น

การมีมุมหนังสือในห้องเรียน มีข้อดีอื่นๆ นอกจากทำให้เด็กได้ใกล้ชิดหนังสืออย่างไม่ขาดช่วง ก็คือ อาจเป็นกิจกรรมหนึ่งเพื่อฝึกวินัยแก่เด็ก โดยครูมอบหมายให้เด็กผลัดเวรกันดูแลมุมนั้นให้สะอาดเรียบร้อย วางหนังสือเป็นระเบียบ เด็กเป็นผู้ดูแลระบบยืม-คืนหนังสือ หรือเป็นผู้นำหนังสือมาบันทึกอ่านกับเพื่อนในห้อง เป็นต้น โดยครูคอยควบคุมดูแลความเรียบร้อยอีกทีหนึ่ง เด็กก็จะช่วยแบ่งเบาภาระการดูแลจากครูประจำชั้นได้

สร้างมุมหนังสือเคลื่อนที่

สำหรับโรงเรียนที่ไม่มีห้องสมุด และไม่พร้อมจะมีมุมหนังสือในห้องเรียน โดยเฉพาะโรงเรียนเล็กๆ ในเขตภูมิภาค ก็สามารถสร้างมุมอ่านหนังสือขึ้นในโรงเรียนได้ โดยจัดเป็นแบบไม่ถาวร เช่น ปูเสื่อในพื้นที่ว่าง สว่าง ร่มรื่น ของโรงเรียน หรือริมสนามหญ้าใต้ต้นไม้ แล้วมีหนังสือดีๆ ถูกใจเด็กจัดใส่ตะกร้าหรือกล่องกระดาษ/ลังเหล็ก ไปวางไว้ เป็นเวลาแน่นอน

อาจเป็นช่วงเข้าก่อนเข้าเรียน หลังอาหารกลางวัน หรือหลังเลิกเรียน ๑ ชั่วโมง เพื่อให้เด็กนั่งอ่านหนังสือหากไม่อาจให้ยืมกลับไปบ้านได้

เช่น โรงเรียนไผ่ทอุดมศึกษา ห้องสมุดมีการจัดตะกร้าหนังสือไปวางริมสระว่ายน้ำ เพื่อให้เด็กและผู้ปกครองอ่านในยามว่าง ขณะรอเรียน หรือรับเด็กๆ กลับบ้าน

หากโรงเรียนมีงบประมาณมากกว่านั้น อาจต่อชั้นหนังสือแบบมีล้อให้เลื่อนเก็บได้ แทนการใช้กล่องหรือตะกร้า หรือถ้าไม่มีพื้นที่สำหรับปูเสื่อ ก็สามารถนำหนังสือใส่กล่องไปให้เด็กตามห้องเรียน โดยสลับกันวันละห้อง เช่น วันจันทร์กล่องที่ ๑ ไปห้อง ป.๑ วันอังคารกล่องที่ ๑ ไปห้อง ป.๒ และกล่องที่ ๒ ไปห้องป.๑ เป็นต้น

แนวคิดเรื่องมุมห้องสมุดไม่ถาวรนี้ ได้มาจากการนำห้องสมุดฉบับกระเป๋ (Portable Library) ซึ่งเป็นโครงการหนึ่งที่สาขาวรรณกรรมสำหรับเด็ก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (มศว.) ดำเนินการมากกว่า ๒๐ ปี (ริเริ่มโครงการโดย อาจารย์สมบุรณ์ ติงฆมานันท์ - ผู้ก่อตั้งสาขาวรรณกรรมสำหรับเด็ก คณะมนุษยศาสตร์ มศว ประสานมิตร) ไปมอบให้แก่โรงเรียนตามต่างจังหวัดในชนบทห่างไกล ซึ่งบางโรงเรียนไม่มีห้องสมุดเลย ก็ใช้ห้องสมุดฉบับกระเป๋จัดมุมหนังสือเคลื่อนที่แก่โรงเรียนได้ทันที

ห้องสมุดฉบับกระเป๋ เป็นชั้นหนังสือติดบานพับ มี ๓ บาน (หน้า กลาง หลัง) ออกแบบเป็นรูปกระเป๋าสีเหลืองผืนผ้า มีหูหิ้วทำด้วยเชือกร้อยในท่อพลาสติกเพื่อความทนทาน อยู่ด้านบนของตู้ เด็กชั้นประถมปลาย ๔ คน หรือผู้ใหญ่ ๒ คน สามารถหิ้วไปไหนๆ ได้

ชั้นหนังสือนี้ มีความสูงประมาณเหนือเข่าของผู้ใหญ่ เมื่อกางชั้นหนังสือทั้ง ๓ บานออก แต่ละบานมีช่องเล็กแบ่งเป็นชั้นวางหนังสือขนาดย่อม บรรจุหนังสือได้บานละ ๒๐-๕๐ เล่ม แล้วแต่ขนาดและความหนาของหนังสือ ห้องสมุดฉบับกระเป๋แต่ละใบจึงจุหนังสือได้เกือบ ๓๐๐ เล่ม เมื่อถึงเวลาใช้ก็นำห้องสมุดฉบับกระเป๋นี้ไปตั้งบนโต๊ะ หรือวางบนพื้นนุ่มใดมุมหนึ่งของโรงเรียน ก็จะทำให้ได้มุมหนังสือสำเร็จรูปทันที

แต่ห้องสมุดฉบับกระเป๋านี้ เมื่อบรรจุหนังสือเต็มที่จะมีน้ำหนักค่อนข้างมาก จึงไม่ค่อยสะดวกในการเคลื่อนย้ายนัก ปัจจุบันนี้ มีการออกแบบชั้นหนังสือติดล้อเลื่อน หรือกล่องพลาสติกหนาขนาดใหญ่และมีล้อเลื่อนพร้อมมือจับ นับว่าเป็นสิ่งประดิษฐ์ที่อาจประยุกต์มาสร้างมุมอ่านหนังสือเคลื่อนที่ในโรงเรียนซึ่งไม่มีห้องสมุดได้

ตัวอย่างกล่องพลาสติกวางบนโครงเหล็กติดล้อขนาดใหญ่ อาจประยุกต์เป็นมุมหนังสือเคลื่อนที่ได้ เพราะกล่องมีน้ำหนักเบาและมีความแข็งแรงทนทาน

ตัวอย่างชั้นหนังสือมีล้อเลื่อนเพื่อสะดวกต่อการเก็บ

ห้องสมุดฉบับกระเป๋
ภาพด้านหน้าก่อนเปิด

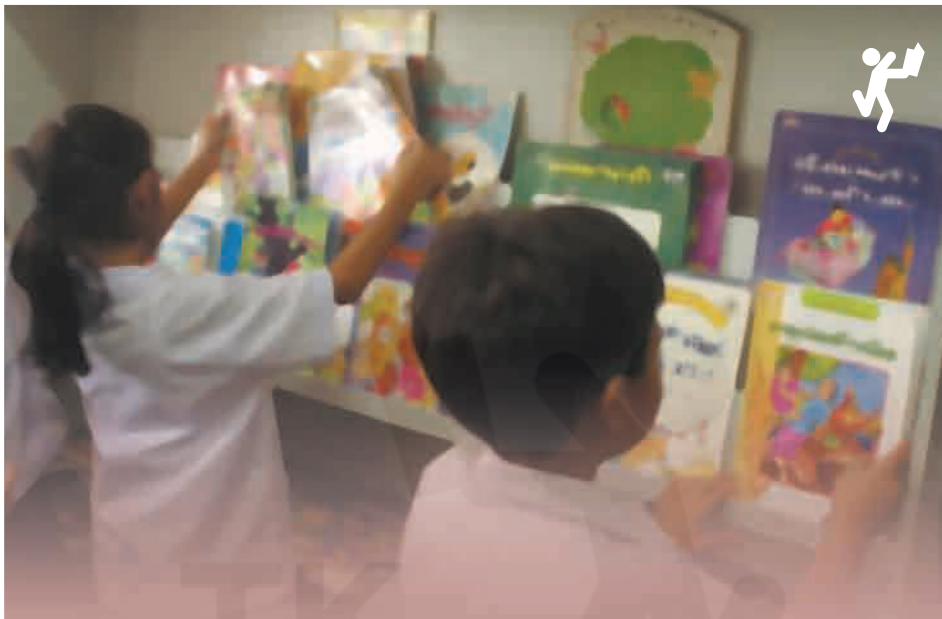

เมื่อเปิดกางออกจะได้ชั้นหนังสือสำเร็จรูป
บรรจุหนังสือได้ ๒๐๐-๓๐๐ เล่ม ตามกลุ่ม
เป้าหมายผู้ใช้ห้องสมุดนี้ แต่ละช่อง
ออกแบบให้กว้างไม่เท่ากัน
เพื่อใส่หนังสือหลายๆ ขนาด แต่ละช่อง
จึงมีเลขกำกับไว้เป็นระบบการจัดเก็บ
หนังสืออย่างง่าย

ตัวอย่างชั้นหนังสืออีกแบบ ซึ่งถอดประกอบได้

TK
park
อุทยานการเรียนรู้

๒๕๖๒

ปิดดัชนีความพร้อม
ด้านกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

สิ่งที่ได้จากกิจกรรม “หนังสือพิมพ์เสมือน”
คือ เด็กๆ ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่จะอ่านด้วยกัน
และเขาได้ใช้นิสัยรักการอ่าน
ไปสืบค้นข้อมูลจากแหล่งต่างๆ
เด็กได้รู้จักการคิด วิเคราะห์
แล้วคิดสรรเรื่องมาเขียนเอง
เขาได้การออกแบบ ได้ทำงานเป็นกลุ่ม

อุทยานการเรียนรู้

ปัจจัยความพร้อม ด้านกิจกรรม ส่งเสริมการอ่าน

นอกจากองค์ประกอบด้านบุคลากรในโรงเรียนตั้งแต่ระดับผู้บริหาร ถึงนักเรียน จะมีความพร้อมในด้านต่างๆ ที่เอื้อต่อการส่งเสริมการอ่านแล้ว กิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่โรงเรียนกลุ่มเป้าหมายดำเนินการผ่านมาแล้วนั้น มีกิจกรรมน่าสนใจที่ดำเนินการใกล้เคียงกันหลายโรงเรียน จึงจะขอนำเสนอในที่นี้ เพื่อเป็นแนวทางการจัดกิจกรรมแก่โรงเรียนอื่นๆ ได้

โดยอาจจัดกลุ่มกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในโรงเรียน ได้ตามระดับความรับผิดชอบของผู้ทำกิจกรรม หรือขอบเขตของกิจกรรมว่า เป็นกิจกรรมระดับชั้นเรียน ระดับห้องสมุด หรือระดับโรงเรียน ดังแสดงเป็นตารางในหน้าถัดไป และได้ยกตัวอย่างกิจกรรมมาอธิบายโดยละเอียด ดังต่อไปนี้

ตารางแสดงกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนแบ่งตามระดับผู้รับผิดชอบกิจกรรม

กิจกรรมส่งเสริมการอ่านในโรงเรียน		
กิจกรรมส่งเสริมการอ่านระดับโรงเรียน	กิจกรรมส่งเสริมการอ่านระดับห้องสมุด	กิจกรรมส่งเสริมการอ่านระดับวิชาเรียน
<ul style="list-style-type: none"> - วางทุกงาน...อ่านทุกคนและบันทึกการอ่าน - การให้วัสดุด้วยหนังสือ 	<ul style="list-style-type: none"> - บรรณารักษ์น้อย - งานลับตาห้องสมุด - การเล่นิทานและการจัดกิจกรรมอื่นๆ ในห้องสมุด - กิจกรรม “ปั้นความรู้สู่การอ่าน” - กิจกรรมหาความหมายของคำจากสารานุกรมไทย - การกำหนดให้เรียนวิชา “การใช้ห้องสมุด” - กิจกรรมห้องสมุดเคลื่อนที่ห้องสมุดมีชีวิต 	<ul style="list-style-type: none"> - “หนังสือพิมพ์เสมือน” และ “นิตนังหนังสือพิมพ์น้อย” - เวทีกายภาพ และนักอ่านข่าวเข้านี้ - เธอกับฉันปั่นกันอ่านและโครงการแลกกันอ่าน - หนังสือมือทำ การแสดงละคร การประดิษฐ์ต่างๆ จากการอ่าน เช่น หนังสือ Pop-Up, Audio Book, etc. - ภาษิตินิทศน์ - กิจกรรมเสวนานักเขียน/นักแปล พบนักอ่านในโรงเรียน

กิจกรรมส่งเสริมการอ่านระดับโรงเรียน

กิจกรรมยอดฮิต วางทูกงาน...อ่านทุกคน

กิจกรรมนี้ดำเนินการในทุกโรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย จึงถือว่าเป็นกิจกรรม “ยอดฮิต” เลยทีเดียว รายละเอียดกิจกรรมโดยสรุปแบ่งเป็น ๒ ส่วน คือ

- ๑) การอ่าน
 - ๒) การเขียนบันทึกการอ่าน
- ซึ่งแต่ละส่วนมีรายละเอียด ดังนี้

กิจกรรมส่วนแรก : การอ่าน

โครงการ “วางทูกงาน...อ่านทุกคน” นั้น อาจมีชื่อเรียกแตกต่างกันไปตามโรงเรียนต่างๆ เช่น “ห้านาทีทวีปัญญา” “ห้านาทีทวีความรู้” “วางทูกงานอ่านทุกคน” หรือ “DEAR” (Drop Everything and Read) ซึ่งกิจกรรมหลักที่ทุกโรงเรียนทำเหมือนกันหมด คือ ช่วงแรกๆ ของการเริ่มใช้กิจกรรมนี้กับเด็กเป็นการ **บังคับกลายเป็น** ให้เด็กอ่านหนังสือ ด้วยการจัดเวลาให้นักเรียนอ่านหนังสือตอนเช้า หลังกิจกรรมหน้าเสาธง หรือหลังอาหารกลางวัน ก่อนเริ่มเรียนช่วงบ่าย ในห้องเรียนของตนเอง โดยมีครูประจำชั้นเป็นผู้ควบคุม อาจเป็นหนังสือที่โรงเรียนจัดหาให้ โบรชัวร์ แผ่นพับ บอร์ดในห้องเรียน หรืออ่านหนังสือที่เด็กนำมาเองจากบ้านก็ได้ เวลาในการอ่านมีตั้งแต่ ๕-๑๐ นาที (ในโรงเรียนรัฐบาล เช่น **โรงเรียนพระยาประเสริฐสุนทราศรัยฯ**) จนถึง ๓๐ นาที (ในโรงเรียนเอกชน เช่น **โรงเรียน เซนต์ฟรังซิสเซเวียร์**)

หลังจากนั้น ครูประจำชั้นจะให้เด็กเขียนบันทึกการอ่านในสมุดที่โรงเรียนจัดให้ หรือเด็กนำมาเอง โดยลงรายละเอียดตามแบบฟอร์มที่โรงเรียนต้องการ

ส่วนใหญ่เป็นการบันทึก ชื่อเรื่อง ชื่อผู้แต่ง ประเภทของหนังสือ เรื่องย่อ และความคิดเห็นจากเรื่องที่อ่าน

การเขียนบันทึกการอ่านนี้ นักเรียนต้องบันทึกทุกวัน ส่งให้ครูประจำชั้น ตรวจสอบสัปดาห์ละครั้ง เมื่อครบเดือนครูประจำชั้นจะส่งให้ครูภาษาไทย หรือครูบรรณารักษ์ เป็นผู้ตรวจ จากนั้นเมื่อครบเทอม ครูประจำชั้นจะคัดเลือกยอดนักอ่านประจำห้อง ครูภาษาไทย หรือครูบรรณารักษ์จะคัดเลือกยอดนักอ่านประจำชั้น โดยดูจากจำนวนหนังสือที่เด็กอ่าน และคุณภาพในการเขียนบันทึกการอ่าน เพื่อมอบเกียรติบัตรหรือรางวัลอื่นๆ ให้ เช่น **โรงเรียนสาธิต มศว ประสานมิตร (ฝ่ายประถม)** ให้รางวัลยอดนักอ่านประจำชั้นด้วยการนำเด็กไปเลือกซื้อหนังสือที่ร้านหนังสือนานามีบูคส์ และให้สิทธิ์เด็กยอดนักอ่านยืมหนังสือเล่มนั้นเป็นคนแรก เป็นต้น

กิจกรรมนี้ แม้ในภาพรวมจะมีข้อดีอยู่มาก คือ เด็กได้ฝึกนิสัยอ่านหนังสือทุกวัน แต่ก็มีข้อจำกัดอยู่บ้างบางประการ กล่าวคือ เมื่อสำรวจข้อมูลแล้วพบว่าหลายโรงเรียนจัดเวลาให้เด็กอ่านหนังสือในช่วงกิจกรรมนี้น้อยเกินไป เนื่องจากเด็กมีตารางการเรียนแน่นมาก จนไม่อาจสอดแทรกกิจกรรมอ่านหนังสือให้มากไปกว่านี้ได้

ดังเช่นโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายของรัฐบาล ที่จำกัดเวลาให้นักเรียนอ่านหนังสือเพียง ๕ นาที ซึ่งเป็นเวลาค่อนข้างสั้น ทำให้เด็กนักเรียนอ่านหนังสือได้ไม่มากนัก ในเวลาที่กำหนดให้สั้น

การกำหนดเวลาอ่านหนังสือสั้นมากเช่นนี้ อาจทำให้เด็กแสวงหาอ่านเพียงข้อมูล หรือความรู้สั้นๆ และรีบๆ อ่าน เช่น เลือกอ่านการ์ตูนซ้ำชั้น ใบปลิวแผ่นพับ โบรชัวร์ หรือคอลัมน์สั้นๆ ในหนังสือพิมพ์หรือวารสาร เป็นต้น พฤติกรรมการอ่านแบบนี้ นอกจากเด็กจะไม่ได้รับอิสระการอ่านเต็มที่นัก

ในโรงเรียน ยังไม่อาจสร้างความสามารถด้านการอ่านให้เกิดขึ้นกับเด็กได้อย่างแท้จริง

ข้อจำกัดด้านเวลานี้ พบแตกต่างจากโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายที่เป็นโรงเรียนเอกชน เช่น **โรงเรียนเซนต์ฟรังซิสเซเวียร์** โดยความร่วมมือระหว่างครูรักการอ่าน และครูประจำชั้น ได้จัดให้เด็กอ่านหนังสือประมาณ ๓๐ นาที ตอนเช้าหลังกิจกรรมหน้าเสาธง มีครูประจำชั้นคอยดูแล ให้นักเรียนนำหนังสือมาเองจากบ้าน เป็นหนังสืออะไรก็ได้ แต่โรงเรียนไม่ส่งเสริมให้อ่านการ์ตูน ปรากฏว่า เด็กนำวรรณกรรมเยาวชนแบบพ็อคเก็ตบุ๊กมาอ่านเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเวลา ๓๐ นาทีนั้น เพียงพอจะให้การอ่านแต่ละครั้งสร้างความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่านได้

นอกจากนี้ ยังมีข้อน่าสังเกตว่า กิจกรรมอ่านหนังสือประจำวันนี้ เมื่อดำเนินการไประยะหนึ่งเด็กอาจรู้สึกว่าย่ำซากจำเจ จึงไม่กระตือรือร้นต่อการอ่าน เท่ากับตอนเปิดเทอมใหม่ๆ ในที่นี้ จึงขอยกตัวอย่างต้นแบบกิจกรรม DEAR จาก **โรงเรียนไผทอุดมศึกษา (ประถมศึกษา)** มาเสนอแนะ เพราะทางโรงเรียนได้ปรับเปลี่ยนรายละเอียดกิจกรรม “วางทุกคน อ่านทุกคน” ให้มีความหลากหลายไม่ซ้ำกันในแต่ละวัน เพื่อไม่ให้เด็กเบื่อหน่ายจนทำกิจกรรมนี้น้อยลง โดยโรงเรียนปรับกิจกรรมตามผลการประเมินจากนักเรียนโดยตรง รายละเอียดของกิจกรรมจึงเป็นดังนี้

วันจันทร์ นักเรียนอ่านหนังสือที่โรงเรียนจัดใส่กล่องไว้ในโครงการ DEAR ซึ่งแจกไปทุกห้องเรียน

วันอังคาร นักเรียนอ่านข่าว สารคดี บทความ แล้ววิเคราะห์สิ่งที่ได้จากการอ่าน

นักเรียนโรงเรียนพญาไท อ่านหนังสือในโครงการ "กิจกรรมรักการอ่าน"

สมุดบันทึกการอ่าน
นักเรียนโรงเรียนแย้มสอาด
ที่ได้รางวัลยอดเยี่ยม

วันพุธ นักเรียนฟังเพลงที่มีเนื้อหาดี มีข้อคิด แล้ววิเคราะห์เพลงที่ฟัง (ประมาณ ๑๕ นาที)

วันพฤหัสบดี นักเรียนอ่านหนังสือในกล่อง DEAR ต่อจากวันจันทร์

วันศุกร์ นักเรียนเล่าเรื่องหน้าห้อง ผลัดกันคราวละ ๓-๕ คน ตลอดทั้งเทอม แล้วเพื่อนๆ ช่วยกันวิจารณ์แสดงความเห็น

ข้อดีของการจัดกิจกรรมการอ่านที่หลากหลายนี้ คือ ทำให้เด็กไม่เบื่อ ไม่รู้สึกว่าจะต้องอ่านเฉพาะหนังสือเท่านั้น จะอ่านจากอินเทอร์เน็ตก็ได้แล้วเอามาเล่าให้เพื่อนฟัง เพราะโรงเรียนไม่ได้จำกัดให้อ่านเฉพาะหนังสือเท่านั้น

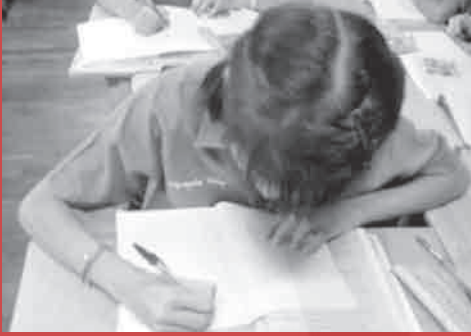
ทั้งนี้ กิจกรรมของวันศุกร์ที่ครูจัดคิวให้เด็กออกมาเล่าเรื่องหน้าห้อง สัปดาห์ละ ๓-๕ คน เพื่อแสดงความเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่อ่าน แล้วเพื่อนๆ ช่วยกันวิจารณ์นั้น อาจปรับเป็นการเล่าเรื่องที่เด็กแต่งเองให้เพื่อนฟังหน้าห้อง หรือนำหนังสือที่น่าสนใจ (Book-Talk) ก็ได้ เพราะครูประจำชั้นจะได้รู้รสนิยมการอ่านของเด็กด้วย หรืออาจให้เด็กแสดงความสามารถอื่นๆ หน้าห้อง แต่ต้อง

เชื่อมโยงความสามารถนั้นไปสู่หนังสือเพื่อแนะนำเพื่อนร่วมชั้นให้ไปค้นคว้าเพิ่มเติม หรือถ้าหากมีการปรับกิจกรรมจากการฟังเป็นการดูบ้างก็ได้ เลือกรายการสั้นๆ เช่น อัดรายการโฆษณาทางโทรทัศน์มาวิเคราะห์กันในชั้นเรียน กิจกรรมนี้อาจจะเหมาะสำหรับเด็กชั้นโต (ช่วงชั้นที่ ๒ ป.๕-ป.๖) แต่โรงเรียนไม่ต้องกำหนดให้ครูประจำชั้นทั้งโรงเรียนทำกิจกรรมด้วยรูปแบบเดียวกันหมดก็ได้ ควรเปิดโอกาสให้ครูคิดสร้างสรรค์กิจกรรมนี้อย่างหลากหลาย

วิธีการเริ่มทำกิจกรรมนี้ บางโรงเรียนใช้สัญญาณออก บ้างใช้เพลงบรรเลง เพื่อให้เด็กรู้ว่า ถึงเวลาว่างทุกงานเพื่ออ่านหนังสือแล้ว บางโรงเรียนเปิดสัญญาณตอนเริ่มกิจกรรมเท่านั้น เมื่อหมดเวลาอ่านหนังสือก็ไม่มีดนตรีหรือสัญญาณใดๆ บอก แต่บางโรงเรียนจะเปิดดนตรีทั้งเพลงคลอไปตลอดช่วงเวลาที่กำหนดให้อ่านหนังสือ เมื่อเพลงจบก็เท่ากับหมดเวลาของการอ่าน

เช่น **โรงเรียนพญาไท** เปิดเพลง “ค้างคาวกินกล้วย” เมื่อเริ่มกิจกรรม และเปิดเพลง “ลมพัดชายเขา” เมื่อใกล้หมดเวลา ถ้าหากหมดเวลาของการอ่านแล้ว แต่เด็กๆ อยากรอ่านหนังสือต่อ ครูประจำชั้นก็จะให้เด็กอ่านในเวลาว่างอื่นๆ ระหว่างวัน เช่น พักกลางวัน หรือตอนเย็น เป็นต้น

ช่วงเวลาเหมาะสมในการทำกิจกรรม “ว่างทุกงาน อ่านทุกคน” นี้ หลายโรงเรียนพบว่า หลังกิจกรรมหน้าเสาธงเมื่อเด็กเข้าห้องเรียนตอนเช้านั้นเหมาะสมที่สุด บางโรงเรียนทำกิจกรรมตอนพักกลางวัน (**โรงเรียนพิบูลย์อุปถัมภ์**) และใช้เวลาในการทำกิจกรรมประมาณ ๑๐-๑๕ นาที รวมทั้งการอ่านและการเขียนบันทึก ซึ่งการจำกัดเวลาค่อนข้างสั้นนี้ เป็นเพราะโรงเรียนมีกิจกรรมแน่นมากในแต่ละวัน ไม่อาจแบ่งเวลาให้มากกว่านี้ได้

นักเรียนโรงเรียนพญาไท
เขียนบันทึกการอ่าน
เมื่ออ่านเสร็จ

กิจกรรมส่วนที่ ๒ : การเขียนบันทึกการอ่าน

สมุดบันทึกการอ่าน ใช้เพื่อเป็นหลักฐานในการบันทึกการอ่านของเด็ก สมุดบันทึกการอ่านนี้ เข้าใจว่า ช่วงแรกๆ กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้กำหนดแบบฟอร์มให้ เพราะได้แบบอย่างมาจากสมุดบันทึกของสมเด็จพระเทพฯ ที่เมื่อทรงอ่านอะไรก็ตาม แล้วจะทรงบันทึกเก็บไว้ หลังจากนั้นโรงเรียนต่างๆ จึงค่อยกำหนดแบบฟอร์มเองให้เหมาะสมต่อเด็กแต่ละระดับชั้น มีรายละเอียดสิ่งที่ต้องการให้เด็กบันทึก ยากง่าย ละเอียดมาก/น้อยตามวัยเด็ก

สมุดบันทึกการอ่านนี้ อาจให้เด็กซื้อ หรือโรงเรียนแจกช่วงต้นปีการศึกษา แล้วเขียนบันทึกทุกวัน เพื่อนำการอ่านไปสู่การเขียน การวิเคราะห์ และเพื่อสร้างนิสัยการจดบันทึกให้เด็กรู้จักอ้างอิงความรู้ แสดงความเห็น ความประทับใจ จนอาจทำให้เด็กได้แรงบันดาลใจใหม่ๆ ได้

ข้อดีของการเขียนบันทึกการอ่าน คือ

๑. มีหลักฐานในการอ่าน ทำให้ครูผู้ตรวจรู้ข้อมูลการอ่านของเด็กแต่ละคน รู้ความสนใจในการอ่านของเด็ก ซึ่งส่งผลต่อเนืองไปสู่การคัดเลือก “ยอดนักอ่าน” ระดับห้องเรียน ระดับชั้น และระดับโรงเรียน ในที่สุด

๒. เด็กได้พัฒนาทักษะอื่นนอกจากทักษะด้านการอ่าน เช่น การเขียน วิเคราะห์ การสังเคราะห์เนื้อหา การแสดงความคิดเห็น ความคิดสร้างสรรค์ หรือความสามารถทางศิลปะ (สำหรับเด็กเล็กที่ใช้การวาดภาพแทนการเขียนหนังสือ)

ข้อเสียที่เห็นได้ชัด คือ

๑. การเขียนบันทึกทุกวันทำให้เด็กเบื่อได้ง่าย เพราะรู้สึกว่าเป็น “ภาระ” เนื่องจากเด็กนักเรียนตั้งแต่ ป.๑-ป.๖ ต้องเขียนบันทึกการอ่านทุกวัน จากการสัมภาษณ์เด็ก ๆ ในโรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย เมื่อเริ่มขึ้นชั้น ป.๔ เด็ก ๆ จะเริ่มบ่นเรื่องเขียนบันทึกการอ่าน แม้พวกเขาจะยังชอบอ่านหนังสืออยู่ แต่ไม่ชอบเขียนบันทึกการอ่านแล้ว ครูอาจต้องปรับวิธีการวัดผลในการอ่านหนังสือของเด็กใหม่ เพื่อไม่ให้เด็กเบื่อ อาทิ ให้เด็กออกมาเล่าสิ่งที่อ่านหน้าห้องบ้าง โดยสลับกันไปแต่ละวัน หรือให้เด็กออกแบบปกบันทึกการอ่านของเขาเอง เป็นหนังสือมือทำ ดังเช่น รูปแบบธนาคารหนังสือของ **โรงเรียนเซนต์ฟรังซิสเซเวียร์** ที่ให้เด็กเขียนบันทึกการอ่านลงสมุด และออกแบบปกเอง

๒. ทำให้ครูประจำชั้น และครูบรรณารักษ์ ต้องรับภาระหนักในการตรวจบันทึกการอ่าน โดยเฉพาะสถานการณ์ส่วนใหญ่ คือ ทั้งโรงเรียนมีครูบรรณารักษ์คนเดียว แต่ต้องตรวจงานเด็กทั้งโรงเรียน โรงเรียนบางแห่ง เช่น **โรงเรียนแย้มสอาด** นอกจากครูบรรณารักษ์ตรวจงานบันทึกการอ่านของนักเรียนแล้ว ยังต้องตรวจบันทึกการอ่านของครูทั้งโรงเรียนด้วย ซึ่งเป็นภาระที่หนักมาก

ข้อจำกัดของบันทึกการอ่านที่เป็นภาระหนัก และจำเจสำหรับผู้ตรวจนั้น จึงต้องแก้ไขด้วยการกระจายภาระการตรวจงานไปบ้าง โดยครูอาจคัดเลือกเด็ก ชั้นโตที่เก่งด้านภาษาไทยเป็นผู้ตรวจงานเด็กชั้นเล็ก อาจกระจาย หรือสลับตัว ผู้ตรวจบันทึกเป็นครูสอนวิชาอื่นๆ นอกเหนือจากครูภาษาไทยบ้าง เป็นต้น

ข้อสังเกตต่อกิจกรรมนี้ คือ คุณครูต้องใส่ใจกวาดค้น และวางทุกงาน “ต้อง” อ่านทุกคน ท้าหน้าที่ “ต้อง” ทวีปัญญาจริงๆ ช่วงเวลาของการทำกิจกรรมนี้ นอกจากจะให้เด็กอ่านหนังสือแล้ว ครูและบุคลากรอื่นๆ ในโรงเรียน ก็ควรอ่านด้วย โดยเฉพาะครูประจำชั้นผู้ควบคุมการอ่านของเด็กในห้องเรียน ควรอ่านหนังสือให้เด็กเห็นเป็นตัวอย่าง อ่านหนังสือเป็นเพื่อนเด็ก ควบคู่ไปกับการดูแลเด็กๆ ให้อ่านหนังสือที่เหมาะสม

นอกจากครูแล้ว บุคลากรอื่นๆ แม้แต่นักการภารโรง คนขับรถ พ่อแม่ที่มารับ-ส่งลูก ถ้าได้ร่วมอ่านด้วย จะทำให้บรรยากาศการอ่านดูเป็นเรื่องจริงจัง และลึกลับขึ้นมาได้ เพราะเด็กจะเรียนรู้ว่า เมื่อได้เวลาแห่งการอ่าน ทุกคนต้องวางทุกอย่างและอยู่ในภาวะแวดล้อมที่สงบนิ่ง ตัวเด็กเองก็ต้องนั่งเพื่ออ่านหนังสือ แต่สิ่งที่เกิดขึ้นทุกโรงเรียนในกลุ่มเป้าหมาย คือ ช่วงแรกๆ บุคลากรทั้งโรงเรียนทุกระดับชั้นกระตือรือร้นต่อกิจกรรมนี้ดี แต่เมื่อทำไปนานหลายปี ก็เริ่มย่อหย่อนไป จนอาจมีแต่นักเรียนเท่านั้นที่ยังอ่านหนังสืออย่างจริงจังในกิจกรรมนี้

การไหว้ครูด้วยหนังสือ” และ “การจัดมุมหนังสือในห้องเรียน”

กิจกรรมนี้ พบใน โรงเรียนราชวินิต (ประถมศึกษา) โรงเรียนเดียว แต่เป็นกิจกรรมที่น่าสนใจ เพราะเป็นวิธีใช้ประโยชน์จากประเพณีอันดีงามอย่างสร้างสรรค์ ทำให้โรงเรียนได้หนังสือเพิ่มขึ้น และเป็นหนังสือที่เด็กสนใจอ่านจริงๆ สำหรับแต่ละห้องเรียนทุกระดับชั้น

หนังสือจากการ “ไหว้ครูด้วยหนังสือ” ทุกปี ควรนำมาจัดเป็นชุดหนังสือตั้งต้นสำหรับหาหนังสือมาเพิ่มเติมแก่ห้องเรียนในโอกาสต่อไป การไหว้ครูด้วยหนังสือแล้วนำมาจัดมุมหนังสือในห้องเรียนทำให้เด็กมีหนังสือแวดล้อมใกล้ตัว หยิบอ่านได้สะดวก ถ้าหากนำกิจกรรมนี้ไปผสมกับการประกวดจัดมุมอ่านหนังสือในห้องเรียนด้วยแล้ว ก็จะน่าสนใจขึ้น เพราะจะทำให้เด็กมีทางเลือกด้านสถานที่สำหรับอ่านหนังสือมากขึ้น โดยเฉพาะกรณีที่ห้องสมุดโรงเรียนคับแคบ หรือเด็กชั้นประถมปลายไม่สนใจการเข้าห้องสมุดโรงเรียนแล้ว กิจกรรมนี้น่าจะช่วยให้เด็กได้ใกล้ชิดหนังสืออย่างไม่ขาดตอน

มุมหนังสือในห้องเรียนนั้น ไม่จำเป็นต้องเน้นความสวยงามหรูหราเท่ากับความโล่ง สว่าง และเป็นระเบียบเรียบร้อย ที่มุมดังกล่าวอาจประกอบด้วยชั้นวางหนังสือ ๑ ชั้น หรือมีโต๊ะ เก้าอี้ สำหรับอ่านหนังสือสักชุดก็เพียงพอ ซึ่งบางโรงเรียน เช่น โรงเรียนพญาไท ครูประจำชั้นเป็นผู้ซื้อพรมมาปู จัดหมอน ตุ๊กตา มาประดับที่มุมนี้จนดูน่าสบาย เด็ก ๆ จึงชอบใช้มุมอ่านหนังสือนี้มาก โดยเฉพาะช่วงว่างจากบทเรียน หรือตอนทำงานในห้องเสร็จก่อนคนอื่น

ข้อเสนอแนะสำหรับการจัดมุมหนังสือในห้อง ครูควรมอบหมายหน้าที่ให้นักเรียนในห้องสลับกันเป็นผู้คอยดูแลความเรียบร้อยประจำวัน และครูหรือนักเรียนคอยหาหนังสือมาเพิ่มเติม หรือหมุนเวียนหนังสือใหม่ๆ บ้าง เพื่อไม่ให้หนังสือในมุมนั้นอยู่นิ่ง ไม่มีสิ่งใหม่ๆ เพราะจะทำให้เด็กเบื่อได้ง่าย

กิจกรรมส่งเสริมการอ่านระดับห้องสมุด

บรรณารักษ์น้อย

การรับสมัครนักเรียนอาสาช่วยงานห้องสมุดเป็น “บรรณารักษ์น้อย” นอกจากมีผลดีต่องานบริการของห้องสมุด มีผู้ช่วยแบ่งเบาภาระของบรรณารักษ์แล้ว ถ้านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ ขึ้นไป ที่อาสาสมัครทำงานเป็นบรรณารักษ์ น้อย มีวินัยในการช่วยงาน จะทำให้ห้องสมุดโรงเรียนเปิด-ปิด ให้บริการยืม-คืนได้สม่ำเสมอ ห้องสมุดเรียบริบายดีมีหนังสืออยู่ในชั้นเป็นระบบ และเด็ก ๆ ยังอาจดึงเพื่อน ๆ เข้าใช้ห้องสมุดได้มากขึ้น งานนี้ยังทำให้เด็กตระหนักในความสำคัญของตนเอง จากบทบาทในการแบ่งเบาภาระของครูบรรณารักษ์อีกด้วย

ทั้งนี้ จากการทำเด็ก ๆ มีครูบรรณารักษ์คอยดูแลบรรมอย่างใกล้ชิดเพราะทำงานอยู่ใกล้กันทุกวัน จะทำให้เด็กได้ทักษะด้านห้องสมุดติดตัวไปด้วย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการแยกประเภทหนังสือ การสนใจสิ่งใหม่ๆ เพราะได้อ่านหนังสือใหม่ก่อนคนอื่น การถนอมหนังสือ การซ่อมหนังสือ การกล้าแสดงออกผ่านทางการเล่นิทานให้เพื่อนๆ และเพื่อนฟัง ซึ่งน่าสนใจว่า เด็ก ๆ กลุ่มนี้จะต่อยอดทักษะด้านห้องสมุดของตนไปเช่นไร

งานสัปดาห์ห้องสมุด

กิจกรรมงานสัปดาห์ห้องสมุด ถือเป็นงานสำคัญประจำโรงเรียนที่ดึงดูดการมีส่วนร่วมจากบุคลากรหลายฝ่าย เช่น ครูภาษาไทย ครูคณิตศาสตร์ ครูวิทยาศาสตร์ ให้ร่วมมือกับครูบรรณารักษ์ในการจัดซุ้มกิจกรรม หรือจัดการแสดงในงานนี้ เพื่อกระตุ้นให้เด็กหันมาสนใจห้องสมุดและการอ่าน ทั้งยังอาจดึงผู้ปกครองนักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนได้

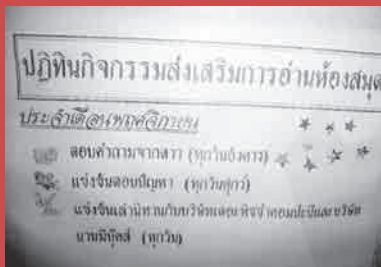
โดยทั่วไป โรงเรียนกลุ่มเป้าหมายจัดงานนี้ปีการศึกษาละ ๑ ครั้ง แต่ละวัน ในช่วงของสัปดาห์ห้องสมุดจะมีกิจกรรมต่างๆ ให้นักเรียนได้ร่วมเล่น จำหน่ายสินค้า ตั้งซุ้มกิจกรรม หรือเป็นผู้ช่วยครูจัดกิจกรรมอย่างมากมายไม่ซ้ำกัน เช่น มีบอร์ดนิทรรศการแสดงผลงานหนังสือที่น่าสนใจ มีการประกวดหนังสือในดวงใจที่ฉันชอบ ประกวดเรียงความ คัดลายมือ มีสำนักพิมพ์มาขายหนังสือราคาถูก มีการแข่งขันโต้วาที การทำปฏิทินโบราณ การประกวดวาดภาพระบายสี การเล่นเกมตอบปัญหา และการแสดงบนเวทีต่างๆ เป็นต้น

กิจกรรมทั้งหมดนี้ ครูบรรณารักษ์ไม่ต้องจัดเองทั้งหมด อาจขอความร่วมมือนักเรียนแต่ละชั้นส่งกิจกรรมมาร่วมในงาน และเป็นผู้ดูแลซุ้มจัดกิจกรรม เป็นต้น งานกิจกรรมสัปดาห์ห้องสมุดเป็นงานหนึ่งที่จะทำให้เด็กตื่นเต้นรอคอย และเป็นการประกาศให้พ่อแม่ผู้ปกครองรู้ว่า โรงเรียนมีศักยภาพอย่างไรบ้าง

การเล่านิทาน หรือการจัดกิจกรรมอื่น ๆ

การจัดกิจกรรมเล่านิทาน โดยที่ครูบรรณารักษ์กำหนดวันเวลาการเล่าที่แน่นอนประจำสัปดาห์ และเลือกเวลาที่เหมาะกับเด็ก น่าจะดึงดูดให้เด็กเข้าห้องสมุดได้ โดยเฉพาะเด็กเล็กที่ยังอ่านหนังสือเองไม่ได้ การเล่านิทานในห้องสมุดครูไม่ต้องเล่าเองเสมอไป อาจให้บรรณารักษ์น้อยเป็นคนเล่า หรืออาสาสมัครจากเด็กชั้นโตที่กล้าแสดงออกก็ได้

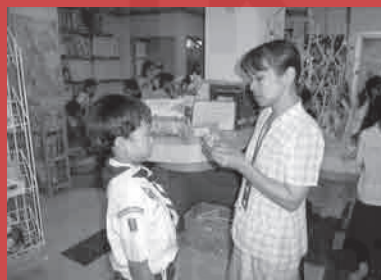
นอกจากกิจกรรมเล่านิทานในห้องสมุดแล้ว ยังมีกิจกรรมอื่นๆ ดึงดูดเด็กๆ ได้อีก เช่น การแข่งขันตอบปัญหา การแข่งเปิดพจนานุกรม/สารานุกรม การทายคำศัพท์ ทายปัญหาทางวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ หรือการประกวดสิ่งประดิษฐ์/งานฝีมือ จากหนังสืองานฝีมือที่ครูบรรณารักษ์แนะนำก็ได้

ตารางกิจกรรมห้องสมุด
โรงเรียนแยมสอาด
จัดไม่ซ้ำกันในแต่ละวันของสัปดาห์

ยุวบรรณารักษ์โรงเรียนพระยาประเสริฐ
สุนทราศรัย (กระจ่าง สิงหเสนี)
เล่านิทานหุ่นมือให้น้องๆ ฟังในห้องสมุด
ทุกวันพุธ

คูรบบรรณารักษ์โรงเรียนแยมสอาด
ทำกิจกรรม ถามตอบคำถามกับนักเรียน
ผู้เข้าใช้ห้องสมุดทุกวันอังคาร ตอบถูกได้
รางวัลเป็นเครื่องเขียนเล็กๆ น้อยๆ

สำหรับกิจกรรมตอบคำถามในห้องสมุดนั้น ครูบรรณารักษ์เป็นผู้คิดคำถามติดบอร์ดไว้ในห้องสมุด มีกระดาษแจกให้เด็กเขียนคำตอบส่ง พร้อมระบุชื่อ ชั้นเรียนของเด็ก ใครตอบถูกมีการประกาศชื่อบนบอร์ดในห้องสมุด และให้มารับรางวัล หรือไม่มีวิธีอื่น เช่น ให้เด็กจับลูกปิงปองคำถามจากโหลแก้ว ครูบรรณารักษ์เปิดคำถามถามต่อนั้นแล้วให้เด็กตอบเลย ถ้าตอบถูกก็มีรางวัลให้เป็นของเล็กๆ น้อยๆ แต่กิจกรรมนี้ควรกำหนดวันเล่นที่แน่นอน เช่น เด็กเล่นเกมตอบคำถามได้ทุกวันใดในสัปดาห์ (ทั้งเล่นผ่านบอร์ด และเล่นสดกับครู) โดยการเล่นเกมนี้ อาจให้เด็กเล่นเป็นกลุ่มก็ได้ และไม่ควรเน้นของรางวัลมากนัก เพื่อไม่ทำให้เด็กติดนิสัย “ล่ารางวัล” มากกว่าความสนใจแท้จริงจากการอ่าน

กิจกรรม “ปั้นความรู้อ่าน”

กิจกรรมนี้ มีตัวอย่างจาก โรงเรียนไพฑูริย์ศึกษา (ประถมศึกษา) ซึ่งจัดที่ห้องสมุดตอนพักกลางวัน ขณะที่เด็กมาใช้ห้องสมุด ครูบรรณารักษ์จะให้เด็กจับกลุ่มกันอ่านหนังสือ กลุ่มละ ๔-๖ คน เมื่อเด็กอ่านเสร็จครูจะให้เขียนสรุปสิ่งที่อ่านลงใบงานที่ห้องสมุดจัดเตรียมเป็นแบบฟอร์มให้ เขียนใบงานเสร็จแล้ว ครูบรรณารักษ์ก็จะแจกกระดาษให้อีกใบ มีขนาดเท่าโปสเตอร์ มีภาพสัตว์หรือภาพน่ารักๆ ประดับ แล้วให้เด็กเขียนแนะนำว่า หนังสือที่เด็กๆ อ่านได้อย่างไร น่าสนใจตรงไหน เพื่อเชิญชวนให้นักเรียนคนอื่นอยากอ่านตาม แล้วเด็กๆ ก็วาดรูปบรรยายสีโปสเตอร์ตกแต่งให้สวยงาม นำไปแขวนไว้ที่ต้นไม้ในห้องสมุด ซึ่งเมื่อมีเด็ก หรือผู้ปกครองมาใช้ห้องสมุด ก็สามารถอ่านโปสเตอร์ปั้นความรู้อ่านแล้วไปหาหนังสือตามที่แนะนำมาอ่านได้

กิจกรรมหาความหมายของคำจากสารานุกรมไทย

เป็นกิจกรรมที่มีต้นแบบจาก **โรงเรียนพญาไท** โดยจัดตลอดทั้งเดือน สลับกับกิจกรรมอื่นๆ ในห้องสมุด ครูบรรณารักษ์เป็นผู้กำหนดคำที่ต้องการให้เด็กหาความหมายมาหนึ่งคำ หรือหลายคำ แล้วติดบอร์ดคำถามที่ประสงค์ให้เด็กค้นคว้าจากสารานุกรมไทยในห้องสมุด เช่น คำว่า “ข้าว” และเชิญชวนให้เด็กส่งคำตอบโดยค้นหาความหมายในหนังสือสารานุกรม เพื่อชิงรางวัลเล็กๆ น้อยๆ กิจกรรมนี้ทำให้เด็กผู้สนใจได้ใช้สารานุกรมไทยให้เป็นประโยชน์ เพื่อเปิดโลกแก่เด็กสู่ความรู้ใหม่ๆ ต่อไป

การกำหนดให้เรียนวิชา “การใช้ห้องสมุด”

จากการศึกษา พบว่า โรงเรียนกลุ่มเป้าหมายซึ่งประสบความสำเร็จด้านส่งเสริมการอ่าน ส่วนใหญ่มีชั่วโมงสอนวิชาการใช้ห้องสมุดให้เด็กอย่างสม่ำเสมอ โดยสอนตั้งแต่เด็กระดับประถม ๓ เป็นต้นไป (เช่น **โรงเรียนพญาไท**) สัปดาห์ละ ๑ ครั้ง ครั้งละ ๑ คาบ หรืออย่างน้อยที่สุดภาคเรียนละ ๑ ครั้ง สอนโดยครูบรรณารักษ์หรือครูประจำชั้นก็ได้ในกรณีที่ไม่มีครูบรรณารักษ์ทำงานเต็มเวลา โดยอาจนำนักเรียนไปเรียนที่ห้องสมุด เพื่อให้เด็กมีทักษะในการใช้ห้องสมุด รู้วิธีค้นหาหนังสือที่ต้องการ รู้ว่าหนังสืออะไรอยู่ที่ไหน รู้กติกาการใช้ห้องสมุด เช่น ระเบียบการยืม/คืน การรักษาหนังสือ การงดส่งเสียงดังในห้องสมุด เป็นต้น

แม้นักเรียนจะเคยเรียนการใช้ห้องสมุด หรือเคยไปใช้ห้องสมุดมาแล้ว ก็จำเป็นต้องมีการทบทวนการใช้ห้องสมุดซ้ำอย่างสม่ำเสมอ อย่างน้อยทุกต้นภาคเรียน เพื่อย้ำรายละเอียดการใช้ห้องสมุดให้เด็ก ๆ รู้ เพราะช่วงปิดเทอม เด็กๆ อาจจะหลงลืมระเบียบบางอย่างไป

โรงเรียนกลุ่มเป้าหมายการวิจัย ไม่ได้มีการเรียนวิชาการใช้ห้องสมุดทุกโรงเรียน แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า โรงเรียนใดที่มีการเรียนวิชานี้ทุกชั้นทั้งโรงเรียน จะช่วยให้เด็กสนใจการเข้าห้องสมุดได้ทางหนึ่ง หากโรงเรียนใดไม่มีเวลาสำหรับจัดแบ่งให้เรียนวิชานี้ บางโรงเรียนอาจใช้เวลาจากชั่วโมงวิชาภาษาไทย ให้เด็กเรียนการใช้ห้องสมุดอย่างน้อยตอนต้นเทอมของทุกเทอม เพื่อให้เด็กไม่ลืมการใช้ห้องสมุด หรือไม่บางโรงเรียนก็อาจให้เด็กเรียนวิชาการใช้ห้องสมุด สลับกับการเรียนกิจกรรมเสริมหลักสูตรอื่นๆ เช่น **โรงเรียนราชวินิต** ให้เด็กเรียนการใช้ห้องสมุด สลับกับการเรียนเรื่องห้องเรียนสีเขียว

หากบางโรงเรียนมีบุคลากรสอนวิชานี้ ก็อาจให้เด็กเรียนวิชานี้ตั้งแต่ ชั้น ป.๑ เลขก็ได้ ซึ่งไม่ได้หมายความว่า จะให้เด็กเรียนรู้วิธีแยกหมวดหมู่หนังสือ หรือหยิบหนังสือตามหัวเรื่องที่ต้องการได้เท่านั้น แต่เน้นให้เด็กคุ้นเคยกับหนังสือ และบรรยากาศห้องสมุดเป็นหลัก

กิจกรรมห้องสมุดเคลื่อนที่ ห้องสมุดมีชีวิต

กิจกรรมนี้ พบใน **โรงเรียนประถมศึกษาศึกษาศาสตร์ โรงเรียนพญาไท และโรงเรียนแยมสอาด** วิธีการคือ ครูบรรณารักษ์จัดหนังสือชุดหนึ่งใส่ตะกร้า หรือกล่องหนังสือที่มีความแข็งแรงพอสมควร นำไปวางไว้ตามจุดต่างๆ ในโรงเรียน ที่มีนักเรียนรวมกลุ่มกันเยอะๆ ช่วงเช้า พักกลางวัน หรือหลังเลิกเรียน เช่น ริมสนามโรงเรียน ริมสระว่ายน้ำ เพื่อให้เด็กหยิบหนังสืออ่านได้ตามสะดวก โดยหนังสือพวกนี้ต้องคัดเลือกแบบที่อ่านจบได้ในเวลาอันจำกัด ไม่ให้ยืมกลับบ้าน และอาจต้องจัดผู้รับผิดชอบดูแลหนังสือแต่ละจุด เช่น บรรณารักษ์อาสา เป็นต้น

กิจกรรมส่งเสริมการอ่านระดับวิชาเรียน

“หนังสือพิมพ์เสมือน” หรือ “นิตยสารหนังสือพิมพ์น้อย”

กิจกรรมนี้ มีตัวอย่างจาก โรงเรียนพระยาประเสริฐสุนทราศรัย (กระจ่างสิงหนเสนี) ซึ่งมีจุดกำเนิดจากการที่ครูหัวหน้าหมวดภาษาไทยนำเด็กที่ได้รับคัดเลือกเป็นนักข่าวน้อย ไปดูงานเรื่องการทำหนังสือพิมพ์ที่โรงเรียนไทยรัฐวิทยาแห่งหนึ่ง

รูปแบบ คือ การตั้งกลุ่มนักเรียนผู้สนใจขึ้นกลุ่มละประมาณ ๕-๗ คน (ในหนึ่งห้องจะมีกี่กลุ่มก็ได้) ควรเป็นเด็กช่วงชั้นที่ ๒ หรือ ป.๕-๖ เนื่องจากมีทักษะในการอ่าน เขียน และรู้ศิลปะหรือการใช้คอมพิวเตอร์พอสมควร แล้วให้ทุกคนในกลุ่มร่วมกันคิดทำวารสารสำหรับเด็กอย่างง่ายขึ้นกลุ่มละ ๑ ฉบับ (แม้ตัวอย่างที่ยกมาโรงเรียนจะใช้ชื่อว่า “หนังสือพิมพ์เสมือน” แต่รูปแบบของหนังสือเหมือนวารสาร หรือจุลสารสำหรับเด็กมากกว่า)

โดยให้นักเรียนในกลุ่มแบ่งหน้าที่กันว่า ใครรับผิดชอบงานอะไรบ้าง เช่น เขียนคอลัมน์ วาดรูป พิมพ์คอมพิวเตอร์ หรือทำรูปเล่มวารสาร จากนั้นให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือ หนังสือพิมพ์ วารสาร หรืออินเทอร์เน็ต แล้วนำเรื่องที่ตนสนใจมาเขียนคอลัมน์สั้นๆ วาดรูปตกแต่ง ตรวจสอบความเรียบร้อย แล้วจัดทำต้นฉบับของทั้งเล่มให้ครูที่ปรึกษาตรวจ เมื่อครูแก้ไขแล้วให้เด็กแก้ไขต้นฉบับตาม เสร็จแล้วนำไปถ่ายสำเนาตามจำนวนเล่มที่ต้องการ ตั้งราคาและวางขายในโรงเรียน เช่น ในงานตลาดนัดหัดขายประจำสัปดาห์ หรือแลกกันอ่านระหว่างเพื่อนที่ทำฉบับอื่นๆ ก็ได้

ตัวอย่าง “หนังสือพิมพ์เสมือน”
ของนักเรียนชั้น ป.๖
โรงเรียนพระยาประเสริฐ
สุนทราศรัยฯ

อย่างไรก็ดี กิจกรรมนี้ครูที่ปรึกษาแต่ละกลุ่ม ต้องรับภาระเต็มที่ในการตรวจงานต้นฉบับของเด็ก ให้คำแนะนำในการเขียนคอลัมน์ และการออกแบบจัดรูปเล่มหนังสือ รวมทั้งต้องควบคุมการตั้งราคาขาย และกระตุ้นให้เด็กทำ “หนังสือพิมพ์เสมือน” ออกมาอย่างสม่ำเสมอด้วย ดังที่ **อาจารย์มยุรี เหลืองสินศิริ** ผู้ริเริ่มโครงการนี้ บอกรายละเอียดการทำงานว่า

“ในหนังสือพิมพ์เราไม่ได้กำหนดเรื่องให้เขียน นักเรียนเขาวางแผนร่วมกัน คิดเองในกลุ่มว่า ใครจะทำหน้าที่เป็นอะไร เช่น ทำหน้าที่เป็นบรรณาธิการเป็นคนเขียนคอลัมน์ ถ้ามีสมาชิก ๖ คน อาจารย์จะกำหนดเลยว่า ฉบับหนึ่ง

ควรมีแค่ ๔ หน้ากระดาษ A๔ พับครึ่ง (เท่ากับกระดาษขนาด B๕) แบ่งเป็น ๑๖ คอลัมน์ ถ้ามีสมาชิกในกลุ่มน้อยก็อาจแบ่งกันเขียนคนละ ๒ คอลัมน์ แล้วเด็กก็ไปหาเรื่องที่ตัวเองจะเขียนเองว่า จะเขียนคอลัมน์อะไร เขาดูกันเองในกลุ่มว่า อย่าให้ซ้ำกัน เด็กๆ เขามีความคิดหลากหลาย แล้วเราก็ให้เขากำหนดโลโก้ของสำนักพิมพ์ด้วย

กิจกรรมนี้ตอนนี้เริ่มต้นที่เด็กชั้น ป.๖ ก่อน เพิ่งเริ่มทำตอนปลายเทอมที่แล้ว (๑/๒๕๔๘) เอมนี้ครูจะขยายไปที่น้อง ป.เล็กด้วย เราเริ่มต้นที่ ป.๖ เมื่อประเมินผลโครงการแล้วเด็กสนใจดี เราก็จะให้น้อง ป.๕ ป.๔ ป.๓ ที่อยากทำโครงการทำตาม ส่วนเด็ก ป.๑-ป.๒ ช่วงชั้นล่างลงไป เราอาจจะให้ทำเป็นลักษณะหนังสือพิมพ์หน้าเดียว

สิ่งที่ได้จากโครงการนี้ คือ เด็กๆ ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่จะอ่านด้วยกัน และเขาได้ใช้นิสัยรักการอ่านไปสืบค้นข้อมูลจากแหล่งต่างๆ เช่น ห้องสมุด อินเทอร์เน็ต หรือจากสิ่งที่เขาไปอ่านแล้วถูกใจ เด็กได้รู้จักการคิดวิเคราะห์แล้ว คัดสรรเรื่องมาเขียนเอง เขาได้การออกแบบ ได้การทำงานเป็นกลุ่ม ได้หลายด้าน กิจกรรมนี้เป็นการบูรณาการหลายอย่าง เช่น เรื่องศิลปะก็ชัดเจน บางเล่มมีหลายคอลัมน์ ทั้งกีฬา อาหาร คณิต วิทยาศาสตร์ ใครชอบอะไรก็ทำคอลัมน์นั้น ตอนนี้ครูเอาตัวแทนเด็กแต่ละห้องที่ได้ไปอบรมกิจกรรมผู้นำรักการอ่าน (กับโรงเรียน ไทยรัฐวิทยา) มารวมกลุ่มกันก่อน แล้วให้เด็กกลุ่มนี้มาการอบรมไปขยายผลกับเพื่อนในห้องอีกที เพื่อให้เพื่อนๆ ตั้งกลุ่มใหม่กันต่อไป

หนังสือพิมพ์ที่ทำนี้ คือ ฉบับแรก เล่มปัจจุบันอยู่ในคอมพิวเตอร์ คือ พอทำแล้วเด็กก็พัฒนาต่อยอดให้ดีขึ้น เล่มแรกเขาเขียนด้วยลายมือทั้งเล่ม แต่ปัจจุบันนี้เด็กทำไว้ในคอมพิวเตอร์ ยังไม่ได้พิมพ์ออกมา ตอนนี้ ป.๖ มี ๖ ห้องก็มี ๖ ฉบับ จากเด็ก ๖-๘ คนที่ทำเล่มแรก เขามาจากแต่ละห้อง เขาก็นำสิ่งที่ได้

ในกิจกรรมนี้ไปแตกยอดอีกที คือ ไปหาสมาชิกอีก ๘ คนในห้องเขา เพื่อตั้งสำนักพิมพ์ใหม่ของเขา ฉะนั้น ต่อไปห้องหนึ่งๆ อาจจะมี ๔-๕ ฉบับ แต่ตอนนี้อยู่ละ ๑ ฉบับไปก่อน

หนังสือพิมพ์เสมือนนี้ กำหนดออกเดือนละ ๒ ฉบับ เพราะเล่มหนึ่งใช้เวลาทำประมาณ ๒ อาทิตย์ เด็กเขาแบ่งหน้าที่เป็นฝ่ายจัดเอกสาร ฝ่ายบรรณาธิการ เขาก็เอาคอลัมน์ที่เขียนมาแลกเปลี่ยนกันตรวจสอบ ipp ตรวจสอบถูกต้อง เสร็จแล้วกองบรรณาธิการก็อาจส่งให้อาจารย์ที่ปรึกษาช่วยดู แล้วเอาไปถ่ายสำเนาเอกสาร เอาไปแลกเปลี่ยนกันอ่าน ต้นฉบับจริงก็ยังมีอยู่”

(มยุรี เหลืองสินศิริ, ๒๕๔๘, สัมภาษณ์.)

จากข้อมูลของครูหัวหน้าโครงการ จะเห็นได้ว่า กิจกรรมนี้กระตุ้นเด็กได้หลายด้าน เพราะต้องประยุกต์หลายทักษะในการทำ เป็นกิจกรรมง่ายๆ ที่ไม่ได้ลงทุนเยอะ เพราะทุกอย่างเป็นทรัพยากรที่โรงเรียนมีอยู่แล้ว แต่นับว่าได้ผลดีมากแก่เด็กๆ

“เวทีศักยภาพ” และ “นักอ่านข่าวเช้า”

รูปแบบของกิจกรรมส่งเสริมนี้ คือ การให้เด็กได้แสดงความสามารถแก่คนทั้งโรงเรียนบนเวทีกิจกรรมหลักของโรงเรียน หรือหน้าเสาธงหลังเคารพธงชาติ โดยการแสดงความสามารถนั้นมีที่มาจากกรอ่าน บางโรงเรียนจัดกิจกรรมเล่านิทาน หรือแนะนำหนังสือน่าสนใจ (Book Talk) หรืออ่านข่าวน่าสนใจที่นักเรียนค้นคว้าเอง ถ้าไม่มีเด็กๆ อาสาทำกิจกรรมนี้ ครูอาจจัดเวลาให้แต่ละชั้นเรียนได้ผลัดกันขึ้นเวทีครบทั้งสัปดาห์ และครบทุกสาระการเรียนรู้ในหลักสูตร รูปแบบกิจกรรมก็กำหนดให้เหมาะสมต่อเด็กแต่ละช่วงชั้น

เช่น กิจกรรม “นักอ่านข่าวเช้า” จัดโดยทีมงานห้องสมุด โรงเรียนประถมศึกษาธรรมศาสตร์ วันจันทร์-ศุกร์ เวลา ๐๘.๒๐ น. หลังเคารพธงชาติ หน้าเสาธง ก่อนกิจกรรมโฮมรูมทุกเช้า ตลอดปีการศึกษา ๒๕๔๘ เป็นโครงการห้องสมุดสู่การรักการอ่าน เพื่อให้นักเรียนได้ทราบข้อมูลข่าวทุกวัน และฝึกให้เด็กกล้าแสดงออกในการนำเสนอข่าว ฝึกอ่านออกเสียงและอ่านหนังสือได้ถูกต้อง คล่องแคล่ว รวมทั้งมีการมอบเกียรติบัตรแก่นักเรียนที่เป็นนักอ่านข่าวเช้านี้ด้วย

วิธีการทำกิจกรรม “นักอ่านข่าวเช้า”

๑. ครูประกาศรับสมัครนักเรียนเป็นนักอ่านข่าวในห้องสมุด รับผิดชอบนักเรียนช่วงชั้นที่ ๒ ป.๔-ป.๖

๒. ครูให้นักเรียนหาข่าว บทความ เกร็ดความรู้ที่ตัวเองสนใจ มาเสนอครูบรรณารักษ์ โดยควรมีเนื้อหาหลากหลายแขนง เช่น กีฬา เกษตร อาชีพ ฯลฯ แล้วให้เด็กเขียนข่าวลงใบงานที่ห้องสมุดจัดให้ โดยมีรายละเอียดให้กรอกอาทิ คำขึ้นต้นทักทาย เนื้อหาข่าว ที่มาของข่าว คำลงท้ายเพื่อจบข่าว เพื่อเป็นการฝึกให้นักเรียนสรุปและวิเคราะห์ข่าวด้วยตนเอง

๓. ครูตรวจทาน คัดเลือกข่าว และแนะนำซักซ้อมแกื่อนักอ่านข่าวก่อนอ่านจริง

๔. ให้นักเรียนอ่านข่าวหน้าเสาธงหลังกิจกรรมเคารพธงชาติ เพื่อให้เพื่อนๆ ฟังทั้งโรงเรียน มีการบันทึกภาพนักอ่านข่าวบ้าง

๕. ครูบรรณารักษ์เก็บข่าวที่นักเรียนคัดและเขียนเก็บเข้าแฟ้มเป็นรายเดือน ซึ่งเรื่องนี้นักเรียนเสนอว่า อาจจะนำข่าวนั้นมาจัดบอร์ดเพื่อให้นักเรียนอ่านในช่วงพักกลางวัน ๑ สัปดาห์ ก่อนเก็บเข้าแฟ้มก็ได้

๖. ครูบรรณารักษ์ทำแบบประเมินโครงการ ซึ่งประเมินบุคลิกของผู้อ่าน เนื้อหาของข่าว ความถูกต้องของอักขระ การเตรียมความพร้อมของทีมงาน แล้วทำรายงานสรุปโครงการเมื่อสิ้นเทอม ๑ และเทอม ๒ เพื่อเป็นบันทึกการทำงานต่อไป

“เธอกับฉันปั่นกันอ่าน” และ “โครงการแลกกันอ่าน”

ทั้งสองโครงการมีรูปแบบคล้ายกัน โดยกิจกรรม “เธอกับฉันปั่นกันอ่าน” มีต้นแบบจาก **โรงเรียนเซนต์ฟรังซิสเซเวียร์** วิธีการคือ ให้นักเรียนนำหนังสือมาแลกเปลี่ยนกันอ่านในห้องเรียน โดยมีตัวแทนผลัดกันนำเสนอหนังสือหน้าชั้น ทุกสัปดาห์ เมื่อเด็กอ่านเล่มไหนแล้วก็ให้เขียนบันทึกลงธนาคารหนังสือ (สมุดบันทึกการอ่านของโรงเรียนเซนต์ฟรังฯ)

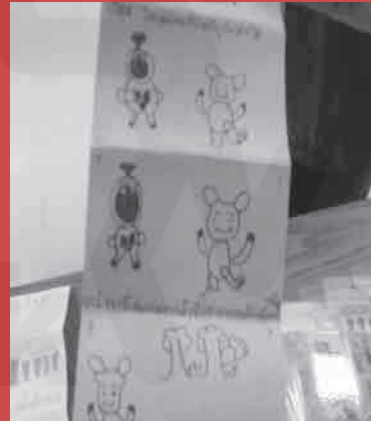
“โครงการแลกกันอ่าน” มีต้นแบบจาก **โรงเรียนไพฑูริติกศึกษา (ประถมศึกษา)** จัดโดยห้องสมุด ครูบรรณารักษ์เปิดกองทุนหนังสือขึ้นจำนวนหนึ่ง ซึ่งได้รับบริจาคมาจากครู พ่อแม่ และเด็กๆ โดยครูนำหนังสือเหล่านั้นมาประทับตราโครงการ แล้วหัวหน้าโครงการก็เปิดรับหนังสือจากนักเรียนคนอื่นๆ ให้นำมาแลกจากกองทุนนี้ไปอ่าน โดยทำบัตรให้นักเรียนมาแลกได้คนละไม่เกิน ๓ เล่มต่อครั้ง ถ้าเด็กแลกเปลี่ยนไปแล้วไม่ยกเก็บหนังสือเล่มนั้นไว้ก็นำมาแลกคืน หรือแลกเปลี่ยนใหม่ไปได้ โดยครูบรรณารักษ์มีการเก็บสถิติไว้ด้วยว่า แต่ละวันมีนักเรียนมาแลกหนังสือไปกี่เล่ม กี่คน

ตัวอย่างหนังสือมือทำของนักเรียนโรงเรียนเซนต์ฟรังซิสเซเวียร์ ในวิชา "รักการอ่าน"

กิจกรรมเล่นนิทานในห้องเรียนของนักเรียนโรงเรียนเซนต์ฟรังซิสเซเวียร์ ในวิชา "รักการอ่าน"

ตัวอย่างหนังสือเล่มเล็กของเด็ก ป.๑ โรงเรียนสาธิต มศว

“หนังสือมือทำ การแสดงละคร การประดิษฐ์ต่างๆ จากการอ่าน เช่น หนังสือ Pop-Up, Audio Book”

กิจกรรมนี้ ครูรักการอ่าน หรือครูบรรณารักษ์นำการอ่านไปสู่การสร้างสรรคงานอื่นๆ ในชั่วโมงที่ตนสอน เช่น

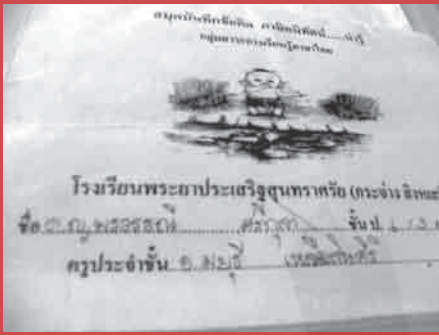
สื่อ CD เล่านิทาน
ของนักเรียน
โรงเรียน
เซนต์ฟรังซิสเซเวียร์
ในวิชา
“รักการอ่าน”

ครูรักการอ่าน โรงเรียนเซนต์ฟรังซิสเซเวียร์ให้เด็กทำหนังสือสามมิติ
จากเรื่องที่อ่าน หรือแต่งเรื่องใหม่จากหนังสือที่อ่าน

ครูบรรณารักษ์ โรงเรียนสาธิต มศว ประสานมิตร (ฝ่ายประถม) ให้
เด็กที่เรียนวิชาห้องสมุดทำหนังสือเล่มเล็ก โดยให้เด็กวาดรูป เขียนเรื่อง จัด
รูปเล่มเอง แล้วประกวดกัน หรือให้เด็กสร้างหุ่นมือ หุ่นกระบอก ละครง่าย ๆ
จากเรื่องที่อ่านแล้วแสดงให้ดูกันในห้อง หรือให้ทั้งโรงเรียนดู เป็นต้น

ภาคินิทรรศน์

กิจกรรมนี้ มีจุดเริ่มต้นที่ โรงเรียนพระยาประเสริฐสุนทราศรัย
(กระจ่าง สิงหเสนี) จากการที่ ดร.เกษมา วรวรรณ มอบหนังสือเล่มเล็กๆ มา
ให้โรงเรียนเล่มหนึ่งเป็นรางวัลพิเศษ เนื่องจากโรงเรียนได้รับรางวัลด้านส่งเสริม
นิสัยรักการอ่าน อาจารย์มยุรี เหลืองสินศิริ หัวหน้าหมวดภาษาไทย เห็นว่า
เป็นค่ากลอนเชิงนิทรรศน์ จึงประสงค์จะเผยแพร่หนังสือให้เป็นประโยชน์
ในวงกว้าง (กิจกรรมนี้เริ่มภาคเรียนที่ ๑/๒๕๔๘)

สมุดบันทึกข้อคิด
ภาษาถิ่นที่คน...น่ารู้

รูปแบบของกิจกรรม “ภาษาถิ่นที่คนน่ารู้” เหมือนเอาสิ่งรอบตัวมาเปรียบเทียบเพื่อให้ข้อคิด ครูหมวดภาษาไทยเป็นผู้คิดภาษาถิ่นในหนังสือมาตั้งคำถามให้เด็กทั้งโรงเรียนหาข้อคิดจากภาษาถิ่น แล้วจัดบอร์ดคำถามไว้ตรงทางขึ้นบันไดชั้นหนึ่ง ติดคำถามสัปดาห์ละ ๕ ข้อ มีสมุดบันทึกคำตอบให้เด็กไปทำ (ให้ฟรีไม่ต้องซื้อ) เด็กทุกคนต้องทำหมด ยกเว้นเด็ก ป.๑ ซึ่งจะทำคำถามภาษาถิ่นที่คนเป็นฉบับใหญ่พิเศษให้ เพราะ ป.๑ ยังอ่าน เขียน วิเคราะห์ ไม่เป็น โรงเรียนจึงทำแผ่นภาษาถิ่นที่คนเป็นแผ่นใหญ่ๆ ถ่ายเอกสารขาวดำให้เด็กเอากลับบ้านไปอ่านร่วมกับผู้ปกครอง แล้วให้เด็กตอบคำถามที่คุณครูให้

คำถามที่ถามในกิจกรรมนี้ เป็นข้อมูลที่ใช้ได้หมดตั้งแต่ช่วงชั้น ป.๑ - ป.๖ บางข้อยากง่ายต่างกัน การที่เด็กนำคำถามกลับไปทำที่บ้าน เด็กจะได้สร้างทักษะในการฟัง และมีปฏิสัมพันธ์กับคนในครอบครัว เพราะต้องมีผู้ใหญ่อ่านใบงานให้เด็กทำ แล้วใบงานก็ใช้ระบายสีได้ด้วย เพราะแผ่นภาพที่ให้ไปเป็นรูปลายเส้นขาว-ดำ

สำหรับเด็กชั้นประถมปลาย ครูหมวดภาษาไทยจะจัดบอร์ดคำถามไว้ตรงทางขึ้นบันไดชั้นล่าง เด็กจะต้องหาเวลาไปดูคำถามเองตอนช่วงว่าง เช่น

เข้า เทียง เย็น หรือก่อนกลับบ้าน ถ้าใครตอบถูกหลายข้อมากๆ ครูก็อาจให้รางวัลเล็กๆ น้อยๆ โดยครูมีแรงดึงดูดใจให้เด็กทำกิจกรรมนี้ คือ คนที่ทำคะแนนได้ ๗๐% หรือ ๑๔ ข้อของแต่ละครั้ง จะมีคุปองเล็กๆ ให้เขียนชื่อใส่กระปุกเล็กๆ ของแต่ละระดับชั้นไว้ แล้วจะจับรางวัลสายชั้นละ ๓ รางวัล ซึ่งโรงเรียนจะซื้อหนังสือให้เป็นรางวัล ทำให้เด็กอยากตอบคำถามภาษิตินิทศน์

การทำกิจกรรมภาษิตินิทศน์นี้ ไม่มีผลต่อคะแนนการเรียน แต่มีประโยชน์ต่อการประยุกต์ใช้ มีอาจารย์ในโรงเรียนบางคนนำกิจกรรมนี้ไปต่อยอด เช่น บางห้องอาจให้เด็กไปค้นคว้าภาษิตเพิ่มเติม อาจจะเป็นโคลงสี่สุภาพก็ได้ แล้วรวมเล่มเป็นภาษิตินิทศน์ของเด็กเอง ทำเป็นข้อคิดของตัวเองเก็บไว้ หรือไม่ก็ให้เด็กไปทำกิจกรรมวาดรูปในวิชาศิลปะ จากคำถามในกิจกรรมภาษิตินิทศน์ เป็นต้น

ครูแต่ละคนก็ต่อยอดไปในแนวทางของตน กิจกรรมภาษิตินิทศน์นี้เป็นวิชาภาษาไทยก็จริง แต่ใช้ได้ในการเรียนทั้งระบบ รวมทั้งได้วิชาจริยศึกษาด้วย เพราะในภาษิตมีแง่คิดเตือนใจ วิชาศิลปะเด็กก็อาจเอาไปวาดภาพระบายสีได้ ดังนั้นจะเห็นว่า จากหนังสือหนึ่งเล่มที่โรงเรียนได้รับมา หากครูรู้จักประยุกต์ จะสามารถนำมาทำกิจกรรมที่บูรณาการทุกวิชาไว้ด้วยกันได้

“กิจกรรมเสวนา นักเขียน นักแปล หรือปราชญ์ชาวบ้าน พบนักอ่าน”

กิจกรรมนี้มีตัวอย่างจาก โรงเรียนเซนต์ฟรังซิสเซเวียร์ ที่ครูรักการอ่านเชิญผู้แปลวรรณกรรมเยาวชนเรื่องแฮร์รี่ พ็อตเตอร์ ไปพบพานๆ นักอ่านเรื่องนี้ที่โรงเรียน เพื่อให้เด็กถามคำถามที่อยากรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมเรื่องนี้ ซึ่งกิจกรรมนี้อาจเหมาะสำหรับโรงเรียนในส่วนกลางมากกว่าส่วนภูมิภาค เนื่องจากสามารถ

เขียนนักเขียน หรือนักแปลที่เด็ก ๆ สนใจไปบรรยายพิเศษที่โรงเรียนเพื่อดึงดูดความสนใจของเด็ก ๆ ที่นิยมหนังสือของนักเขียน หรือนักแปลคนนั้น

อย่างไรก็ดี โรงเรียนในส่วนภูมิภาคก็อาจจัดกิจกรรมเสาวนานี้ได้เช่นกัน แต่ประยุกต์ตัวแขกรับเชิญให้เข้ากับท้องถิ่นที่ตั้งของโรงเรียน เช่น อาจประยุกต์เป็นการเชิญผู้มีความรู้ในท้องถิ่นด้านภูมิปัญญาชาวบ้านมาพูดถึงเรื่องราวในอดีต หรือภูมิปัญญาไทยที่สะสมกันมา เพื่อถ่ายทอดให้เด็ก ๆ ฟังก็ได้ หรือเชิญผู้มีความสามารถในอาชีพแขนงต่าง ๆ อย่างโดดเด่นมาบอกเล่าประสบการณ์การทำงานของตนแก่เด็ก ๆ ทราบ เพราะจุดสำคัญของกิจกรรมนี้ คือ การเรียนรู้จากตัวบุคคล แล้วกระตุ้นให้เด็กอยากค้นคว้าเพิ่มเติมด้วยการอ่านต่อไป

ในด้านหนึ่ง จะเป็นหนทางให้เด็ก ๆ ตระหนักในคุณค่าของผู้ใหญ่ ผู้อาวุโสในชุมชนได้ และทำให้ปราชญ์ชาวบ้านผู้อาวุโสมีชีวิตที่มีคุณค่าขึ้น ด้วยการนำประสบการณ์จริงของตนถ่ายทอดสู่คนรุ่นหลัง

คลินิกซ่อมภาษา : โครงการซ่อมการอ่านสำหรับเด็กที่อ่านหนังสือไม่ออก หรืออ่านไม่คล่อง

กิจกรรมนี้ดำเนินการที่ โรงเรียนแยมส์ฮาด (ประถมศึกษา) อย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากครูสุรวิรัตน์ ชี้อตรง ครูหัวหน้าหมวดภาษาไทยของโรงเรียน เห็นว่า การอ่านออกสำคัญสำหรับเด็ก และเป็นพื้นฐานขั้นต้นของการส่งเสริมการอ่านต่อไป เด็กต้องอ่านออกก่อนจึงจะสนุกกับการอ่านได้ ซึ่งปัญหาเด็กอ่านไม่ออก หรืออ่านไม่คล่องนี้ปรากฏทุกโรงเรียน ดังที่การสัมภาษณ์นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนพิบูลย์อุปถัมภ์ ที่มิววิจัยได้ข้อมูลว่า นักเรียนบางส่วนไม่ชอบอ่านหนังสือเพราะยังอ่านหนังสือไม่ได้ ทำให้ไม่เข้าใจเนื้อหาในหนังสือ ความสนใจหนังสือจึงน้อย ส่วนคนที่อ่านหนังสือได้บอกว่า การอ่าน

หนังสือทำให้สนุกสนาน หนังสือให้ความรู้และทำให้ฉลาด เก่ง เขียนหนังสือสวย และได้ดูรูปภาพสวยๆ ด้วย

วิธีการของกิจกรรม คือ ครูประจำชั้นจะคัดเลือกเด็กที่มีปัญหาด้านการอ่าน อ่านหนังสือไม่ออก หรืออ่านไม่คล่อง อ่านไม่ถูกต้อง สะกดคำไม่ได้ เพื่อสอนเสริมการอ่านให้ในเวลานอกเหนือจากเวลาเรียนปกติ โดยมีจุดหมายแจ้งผู้ปกครองให้ทราบก่อนว่า เด็กจะต้องเรียนซ่อมเสริมวันใด เวลาใดบ้าง

โรงเรียนแยมสอาดต้องทำกิจกรรมนี้ เนื่องจากโรงเรียนเป็นโรงเรียนเอกชน เด็กที่สมัครเข้ามาใหม่จึงมาจากหลายโรงเรียน โดยเฉพาะจากโรงเรียนอนุบาลอื่นๆ ที่มาเข้าเรียนระดับประถมศึกษาที่นี่ ทำให้มีเด็กบางคนอาจมีปัญหาเรื่องการอ่าน การเข้าโครงการนี้เพื่อให้เด็กฝึกอ่านออกเสียง รวมทั้งพัฒนาให้เขียนได้คล่อง และอ่านได้อย่างถูกต้อง

เด็กที่อ่านไม่ได้อาจจะมีห้องละ ๑ คน หรือไม่มีเลย โรงเรียนจึงต้องมีการสอนซ่อมให้เด็กพวกนี้โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆ ครูผู้สอนจะคัดเลือกเด็กกลุ่มนี้มาสอนเสริม เพราะถ้าเด็กอ่านภาษาไทยไม่ได้ก็จะมีผลไปสู่วิชาอื่นๆ เช่น วิชาคณิตศาสตร์ เพราะทำให้ตีโจทย์ไม่ได้ หรือวิชาสังคม วิชาวิทยาศาสตร์ ถ้าอ่านไม่ได้ก็จะเรียนวิชาอื่นๆ เหล่านี้ไม่ได้ สร้างปัญหาต่อเนื่องเป็นลูกโซ่

ครูจะหาเวลาว่างสอนให้เด็ก ไม่ว่าจะช่วงเช้า กลางวัน เย็น ถ้าหากปิดภาคเรียนที่ ๑ ในเดือนตุลาคมแล้วยังมีเด็กกลุ่มนี้ตกค้างอยู่ ฝ่ายวิชาการจะเรียกเด็กมาทดสอบ หากฝ่ายวิชาการบอกว่า เด็กอ่านได้แล้ว ครูก็จะเรียกมาทดสอบอีกที ถ้าอ่านได้ก็ผ่าน ถ้าอ่านไม่ได้ครูก็จะจัดว่า เด็กอยู่ระดับไหน แล้วครูจะนำเด็กกลุ่มนี้มารวมกันจัดตารางเรียนซ่อมให้ จัดเตรียมครูสอนให้ในช่วงปิดเทอม โดยโรงเรียนมีข้อแม้ว่า เวลาเรียนตอนปิดเทอม คือ ๐๙.๐๐ น. - ๑๑.๓๐ น. แล้วให้ผู้ปกครองมารับเด็กกลับ เพราะโรงเรียนไม่ดูแลเกี่ยวกับอาหารการกิน

ของเด็ก เนื่องจากเป็นการสอนที่ไม่คิดค่าใช้จ่าย

ครูเจ้าของโครงการบอกว่า ผู้ปกครองให้ความสนใจมาก บางทีอยากให้เด็กที่อ่านได้ปกติมาเรียนด้วย แต่โรงเรียนต้องปฏิเสธเพราะต้องการรับแต่เด็กที่มีปัญหาเรื่องการอ่านแท้จริงเท่านั้น

การสอนซ่อมการอ่านนี้ จะมีทั้งสอนภาษาไทย และภาษาอังกฤษ เพราะถือว่าทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษก็คือการอ่านเหมือนกัน โรงเรียนจึงจัดเตรียมครูภาษาอังกฤษไว้ให้ด้วย

นอกจากนี้ โรงเรียนอาจเสริมความรู้ด้านอื่นๆ ให้แก่เด็กไปพร้อมๆ กันด้วย เช่น เสริมวิชาคณิตศาสตร์ สอนซ่อมเรื่องสูตรคูณ เพราะถ้าเด็กท่องสูตรคูณไม่ได้ก็จะทำเลขไม่ได้ โดยจะสอนท่องตั้งแต่ แม่ ๒ - แม่ ๑๒ เด็กจะต้องท่องสูตรคูณขึ้น หรือท่องลงได้คล่อง

โครงการนี้จึงเป็นประโยชน์ไม่ใช่แค่ด้านการเรียนแก่เด็กเท่านั้น แต่เมื่อเด็กอ่านออก อ่านคล่อง ก็จะไปสู่การอ่านอย่างแตกฉานต่อไป เพราะถ้าเด็กอ่านไม่ออก ไม่ว่าจะโรงเรียนจะรณรงค์ส่งเสริมการอ่านมากมายเพียงใด ก็คงไม่ได้ผล

ตัวอย่างกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ในระดับประถมศึกษาของต่างประเทศ

ในที่นี้ ขอยกตัวอย่างกิจกรรมส่งเสริมการอ่านสำหรับเด็กประถมศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศอังกฤษ ที่น่าสนใจมาประกอบ เพื่อให้เห็นภาพกิจกรรมส่งเสริมการอ่านแก่เด็กในช่วงวัยประถมศึกษาของชาติอื่น ซึ่งอาจเป็นแนวทางในการเปรียบเทียบการทำงาน หรืออาจช่วยจุดประกายความคิดเกี่ยวกับงานด้านนี้ในแง่อื่นๆ ได้

การกระจายหนังสือด้วยกิจกรรม Reading Aloud (การอ่านออกเสียง)

การกระจายหนังสือในกรณีโรงเรียนมีหนังสือน้อย อาจทำได้หลายทาง เช่น การอ่านหนังสือหน้าเสาธง อ่านหนังสือเป็นรายการเสียงตามสายในโรงเรียน เป็นกิจกรรมการอ่านออกเสียง (Reading Aloud) ช่วงพักกลางวัน หรือตอนเย็นหลังเลิกเรียน โดยตัวครู หรือนักเรียนที่ครูคัดเลือกแล้วว่า อ่านหนังสือดี ทั้งอักษรจะต้อง ได้อารมณ์ชัดเจน อ่านสนุก และมีความคิดสร้างสรรค์ในการอ่าน คือ ไม่ได้อ่านเฉยๆ แต่ใช้น้ำเสียงได้หลากหลายตามอารมณ์ของเรื่องด้วยหากจำเป็นต้องมี

การอ่านหนังสือหน้าเสาธง หรืออ่านเสียงตามสายนี้ อาจอ่านวันเว้นวัน ก็ได้ ถ้ามีหนังสือในโรงเรียนน้อยก็จะเป็นวิธีกระจายหนังสือได้ดีทางหนึ่ง

park
อุทยานการเรียนรู้

ตัวอย่างกิจกรรมส่งเสริมการอ่านจากประเทศสหรัฐอเมริกา

ข้อมูลมาจากเว็บไซต์ชื่อ If I Can Read, I Can Do Anything : A National Reading Club for Native American Children แห่งมหาวิทยาลัย Texas ที่เมือง Austin (ซึ่งสนับสนุนโดย American Indian Library Association : สมาคมห้องสมุดชาวอเมริกันอินเดีย)

กิจกรรมของหน่วยงานนี้ มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมการอ่านแก่เด็ก และชาวพื้นเมืองอเมริกัน (ผู้มีเชื้อสายอินเดียแดงในชุมชนอินเดียแดง) ให้อ่านหนังสือเพื่อความเพลิดเพลิน อ่านหนังสืออย่างหลากหลาย มีทักษะทางการอ่าน รวมทั้งเข้าใช้ห้องสมุดโรงเรียนในชุมชนมากขึ้น และเพื่อพัฒนาหนังสือในห้องสมุดโรงเรียนในชุมชนให้มีหนังสือหลากหลายและมีจำนวนมากขึ้น

การส่งเสริมการอ่านของโครงการนี้ จึงดำเนินการร่วมกับโรงเรียนประถมศึกษาในชุมชนอินเดียแดงของอเมริกา เป็นการส่งเสริมการอ่านโดยเน้นหัวเรื่อง (Thematic Plan) คือ กำหนดหัวข้อหลัก (theme) ของแต่ละเดือนล่วงหน้าไว้ตลอดปี และคิดรายละเอียดปลีกย่อยของกิจกรรมแต่ละเดือนเพื่อให้ได้เนื้อหาตามหัวข้อนั้นๆ ซึ่งสะดวกต่อการเตรียมอุปกรณ์ จัดบุคลากร หรือจัดการทรัพยากรในห้องสมุดโรงเรียน หรือแหล่งเรียนรู้อื่นๆ ในโรงเรียน กรณีโรงเรียนมีห้องสมุด ห้องหนังสือ มุมวิชาต่างๆ มากกว่า ๑ แห่ง

เช่น กำหนดหัวข้อว่า “เดือนแห่งการอ่านวรรณกรรมวัยรุ่น” “สัปดาห์การอ่านหนังสือสำหรับเด็ก” “เดือนแห่งการอ่านวรรณกรรมที่ถูก “แบน”” เป็นต้น ดังที่ผู้วิจัยยกตัวอย่างเป็นตารางในหน้าถัดไป โดยแปลต้นฉบับมาจากกิจกรรมของโครงการ พร้อมเสนอแนะแนวทางปรับกิจกรรมให้เข้ากับบริบทของเมืองไทย

ตารางกิจกรรมส่งเสริมการอ่านสำหรับเด็กประถมศึกษา ชาวอเมริกันอินเดียน ประเทศสหรัฐอเมริกา

ต้นแบบ		ข้อเสนอแนะ	
เดือน / กิจกรรม		ความหมาย	การปรับใช้ในโรงเรียนไทย (ปรับเดือนให้ตรงกับระบบการเปิดเทอมของไทย)
September	- Library Card Sign-up Month - Banned Books Week	กันยายน (เปิดเทอม) - เดือนทำบัตรห้องสมุด - สัปดาห์การอ่านหนังสือที่ถูก "แบน"	กันยายน ช่วงเปิดเทอม ๒ - รณรงค์ให้เป็นเดือนแห่งการทำบัตรห้องสมุด แนะนำบริการและการใช้ห้องสมุดแก่เด็กทั้งโรงเรียน - สัปดาห์การอ่านหนังสือที่ถูก "แบน" (แต่ไม่มีพิษภัยต่อเด็ก)
October	- Teen Read Week - National School Bus Safety Week	ตุลาคม - สัปดาห์อ่านวรรณกรรมสำหรับวัยรุ่น - สัปดาห์รณรงค์เพื่อความปลอดภัยบนรถโรงเรียน	ตุลาคม (สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ ๒ และ ๓) - กำหนด Theme การอ่านวรรณกรรมวัยรุ่น หนังสือเอาใจวัยรุ่น เช่น วารสารหรือนิตยสารสำหรับวัยรุ่น อาจขอความร่วมมือกับสำนักพิมพ์ให้มาเสวนา แนะนำหนังสือ ออกранขายหนังสือ
November	- Family Literacy Day - National Young Readers Day : November ๙ - Children's Book Week	พฤศจิกายน - วันอ่านหนังสือในครอบครัว - วันนักอ่านรุ่นเยาว์แห่งชาติ : ๙ พฤศจิกายน - สัปดาห์หนังสือเด็ก และเยาวชน	พฤศจิกายน - ห้องสมุดร่วมมือกับสมาคมผู้ปกครอง จัดอบรมการจัดมุมอ่านหนังสือในบ้าน และจัดประกวดรูปถ่ายและเรียงความเรื่อง "มุมหนังสือที่บ้านฉัน"
			ธันวาคม - วันพ่อแห่งชาติ ห้องสมุดจัด Theme หนังสือเกี่ยวกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หนังสือที่เชิดชูความเป็นพ่อ หนังสือสะท้อนความผูกพันระหว่างพ่อลูก - วันสิ้นปี จัด Theme หนังสือเกี่ยวกับการคิดคำนวณ หนังสือเกี่ยวกับขนาดต หนังสือเกี่ยวกับการวางแผนชีวิต
January	- Martin Luther King, Jr. Day	มกราคม - วันรำลึกถึงมาร์ติน ลูเธอร์ คิง จูเนียร์	มกราคม - สัปดาห์แรกจัด Theme เกี่ยวกับความรู้เรื่องเทศกาลปีใหม่ของชาติต่างๆ วัฒนธรรมหลากหลายในโลก - สัปดาห์ต่อๆ มา อ่านหนังสือเชิดชูวีรบุรุษไทย หนังสือประวัติศาสตร์พงศาวดารของไทย และชาติอื่นๆ
February	- Chinese Lunar New Year	กุมภาพันธ์ - เทศกาลตรุษจีน	กุมภาพันธ์ - หนังสือความรู้เรื่องเทศกาลตรุษจีน - หนังสือภูมิศาสตร์โลก หนังสือวัฒนธรรมอารยธรรมจีน หรือประเทศต่างๆ ในโลก
March	- Read Across America	มีนาคม - รณรงค์การอ่านทั่วอเมริกา	มีนาคม - สัปดาห์ "พ่ออ่านเพื่อน้อง" ให้นักเรียนชั้นเล็กฟัง

ต้นแบบ		ข้อเสนอแนะ
เดือน / กิจกรรม	ความหมาย	การปรับใช้ในโรงเรียนไทย (ปรับเดือนให้ตรงกับระบบการเปิดเทอมของไทย)
- National Sleep Awareness Week	- สัปดาห์รณรงค์ความสำคัญของการนอน	
April	เมษายน	เมษายน
- National Poetry Month	- เดือนอ่านบทกวี	- จัดกิจกรรมเชิดชูภาษาไทย บทกวี และกวีเอกของชาติ
- National Library Week	- สัปดาห์ห้องสมุดแห่งชาติ	- รณรงค์ให้อ่านหนังสือวรรณคดีคลาสสิกของไทยที่แต่งเป็นร้อยกรอง เช่น รามเกียรติ์ ขุนช้างขุนแผน พระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลต่างๆ
- Young People's Poetry Week	- สัปดาห์กวีนิพนธ์สำหรับวัยรุ่น	- หนังสือเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ราชวงศ์ในสมัยต่างๆ ของไทย
- Dia de los Niños/Día de los Libros - our activities in ๒๐๑๑	- วันพิทักษ์โลก	- เทศกาลสงกรานต์ หนังสือตำนาน เทพเจ้า นิทานอธิบายตำนานของชาติต่างๆ
- Earth Day	- เด็ก สัตว์ และวรรณกรรม (เพื่อฉลองเดือนแห่งการรณรงค์ไม่ทำทารุณต่อสัตว์)	- หนังสือวิทยาศาสตร์เรื่องการเกิดฝน การทำฝนเทียม วงจรน้ำ
- Kids, Animals and Literacy (in celebration of the ASPCA Prevention of Animal Cruelty Month)		- ปิดเทอม จัดค่ายเยาวชนรักการอ่านที่โรงเรียน มีการอบรมการเขียนเรื่อง การผลิตหนังสือ การเสวนาของนักเขียน นักแปล
May	พฤษภาคม	พฤษภาคม
- Space Day	- วันอวกาศ	- ปิดเทอม
- National Book Month	- เดือนแห่งการอ่านระดับชาติ	- วันพืชมงคล
- Reading is Fun Week	- สัปดาห์รณรงค์ "หนังสือคือความทรงจำ"	
- Safe Kids Week	- สัปดาห์รณรงค์เพื่อความปลอดภัยสำหรับเด็ก	
June	มิถุนายน	มิถุนายน
- National Aboriginal Day (Canada)	- วันอะบอริจินแห่งชาติ (ในประเทศแคนาดา)	- เปิดเทอม ๑
-	-	- รณรงค์ให้เป็นเดือนแห่งการทำบัตรห้องสมุด แนะนำบริการและการใช้ห้องสมุดแก่เด็กทั้งโรงเรียน
-	-	กรกฎาคม
-	-	- เยี่ยมหอสมุดแห่งชาติ ทำวาสุกรี เพื่อชมนิทรรศการหนังสือโบราณ สมุดข่อย คัมภีร์โบราณ ที่ห้องหนังสือ ตัวเขียนและจารึก ชั้น ๔
-	-	สิงหาคม
-	-	- วันสารทจีน Theme หนังสือเกี่ยวกับพระจันทร์ ดาราศาสตร์ จักรวาล จักรราศี และการพยากรณ์ต่างๆ
-	-	- วันแม่แห่งชาติ หนังสือวิทยาศาสตร์เรื่องสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม เรื่องคุณค่าของอาหาร นานม หนังสือเกี่ยวกับความกตัญญู และการดูแลผู้สูงอายุ หนังสือเน้นคุณธรรมระหว่างครอบครัว

จากตารางข้างต้นจะเห็นว่า การวางแผนและกำหนดหัวข้อเพื่อการอ่านล่วงหน้า ทำให้ผู้ส่งเสริมการอ่านในสหรัฐอเมริกา มีแนวทางในการให้ความรู้แก่นักเรียน หรือชาวบ้านในชุมชนให้ได้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องต่างๆ อย่างชัดเจนและหลากหลาย

นอกจากนี้ การมีแผนในการทำงาน และการกำหนดหัวข้อหลักเพื่อส่งเสริมการอ่านเช่นนี้ ยังทำให้บรรณารักษ์ห้องสมุดสามารถจัดให้ทรัพยากรหนังสือทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ทั้งวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ประวัติศาสตร์ สังคม อัดชีวประวัติ ฯลฯ ได้ผลัดกัน “ปรากฏโฉม” แสดงความเด่นของตัวมันได้ โดยอาจจัดกิจกรรมเชื่อมโยงการอ่านไปสู่ทักษะอื่นๆ ด้วย เช่น หากกำหนดหัวข้อเป็นเดือนแห่งการอ่านหนังสือเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ ก็อาจนำการอ่านนั้นไปสู่การทดลองวิทยาศาสตร์ง่ายๆ ในห้องสมุด หรือในบริเวณโรงเรียน เพื่อให้เด็กหรือผู้ใหญ่มีส่วนร่วมได้

ทั้งนี้ จากตารางของขงจื๊อซึ่งผู้เขียนเสนอการประยุกต์ให้เข้ากับสังคมไทยนั้น ยังเสนอความคิดเห็นอื่นๆ ได้อีก เช่น “เดือนแห่งการอ่านหนังสือ ๕๐๐ เล่ม ที่คนไทยควรอ่าน” มีนิทรรศการหนังสือจากรายการหนังสือดี ๕๐๐ เล่ม มาโคร โดยเฉพาะหนังสือดี หนังสือหายาก แม้มีไม่ครบทั้ง ๕๐๐ เล่ม ก็ไม่เป็นไร หรือ “เดือนแห่งการอ่านวรรณกรรมซีไรต์” ทั้งเดือนบรรณารักษ์นำหนังสือที่เข้ารอบการประกวดรางวัลซีไรต์ปีปัจจุบัน หรือหนังสือรางวัลซีไรต์ในอดีต มาแนะนำให้เด็กยืมอ่าน หากสามารถทำได้ก็อาจเชิญนักเขียน หรือนักวิจารณ์หนังสือมาพูดคุยถึงหนังสือเด่นๆ ที่เข้ารอบปีปัจจุบัน หรือหนังสือที่ได้รางวัลไปแล้วในปีก่อนๆ เพื่อสร้างความน่าสนใจและดึงเด็กให้มีส่วนร่วมต่อกิจกรรม

หากนำแนวทางการทำงานของโครงการนี้ มาประยุกต์ในงานส่งเสริมการอ่านโรงเรียนประถมศึกษาของไทยแบบใกล้ตัวที่สุด คือ โรงเรียนอาจกำหนดหัวข้อ (theme) การอ่านของโครงการ “วางทุกงาน อ่านทุกคน” ว่าช่วงเวลาเดือนใดโรงเรียนควรกำหนดหัวข้อการอ่านอะไร เพื่อจัดหนังสือตามหัวข้อให้เด็กอ่าน หากมีหลายชั้นเรียนและกลัวว่าหนังสือแต่ละหัวข้อจะมีไม่พอต่อจำนวนเด็กทุกชั้นเมื่อใช้พร้อมกัน ก็อาจสลับหัวข้อของแต่ละชั้นไม่ให้ซ้ำกันก็ได้

ตัวอย่างกิจกรรมจากประเทศอังกฤษ

กิจกรรม **Summer Reading Challenge (SRC)** : การแข่งขันอ่านหนังสือช่วงปิดภาคฤดูร้อน

กิจกรรมนี้ริเริ่มโดยองค์กรพัฒนาห้องสมุด ชื่อว่า LaunchPad ซึ่งร่วมมือกับ TRA (The Reading Agency หรือองค์กรส่งเสริมการอ่านของอังกฤษ) ทั้งสององค์กรจัดกิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมระดับชาติเป็นประจำทุกปี โดยจัดช่วงโรงเรียนปิดเทอมฤดูร้อน เพื่อกระตุ้นให้เด็กระดับประถมศึกษาอ่านหนังสือ ๖ เล่ม ให้จบใน ๖ สัปดาห์

เป้าหมายหลัก คือ การดึงดูดให้เด็ก ๆ อยู่กับหนังสือ และได้เข้าห้องสมุดอย่างต่อเนื่องไม่ขาดตอน เพราะโครงการนี้ให้เด็กเข้าห้องสมุดประชาชนในละแวกบ้าน ซึ่งไม่ปิดภาคฤดูร้อนเหมือนห้องสมุดโรงเรียน เด็กต้องสมัครเข้าร่วมโครงการเองตามความสมัครใจ โดยครูในโรงเรียนและห้องสมุดช่วยประชาสัมพันธ์แก่เด็กก่อนปิดเทอม

เมื่ออ่านหนังสือจบแต่ละเล่มเด็กผู้ร่วมแข่งขันจะได้รับบัตรภาพสวย ๆ ๑ ใบ ซึ่งมีคำถามพร้อมข้อความจากผู้ชื่อเสียงในสังคมเขียนไว้ (จากดารานักร้อง นักการเมือง นักกีฬา นางแบบ) เมื่อเด็กอ่านหนังสือครบทั้ง ๖ เล่ม

จะได้รับเกียรติบัตรพร้อมเหรียญรางวัล เด็กผู้เข้าแข่งขันอาจเลือกรายการหนังสือที่ตนอยากอ่านเองได้ และอ่านไปตามกำลังความสามารถของตน ไม่ต้องรีบร้อนอ่านเพื่อแข่งกับใคร (แม้ชื่อกิจกรรมจะบอกว่า “แข่งขัน” ก็ตาม)

เด็กจะอ่านไปเรื่อยๆ ที่ละเล่มตามความพร้อมและเวลาสะดวกของตัวเอง ทั้งนี้ ห้องสมุดประชาชนแต่ละแห่งอาจมีกิจกรรมบางอย่างเพื่อกระตุ้นเด็กบางช่วงอายุ ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายโดยตรงของห้องสมุดตนเสริมด้วยก็ได้ อาทิ ในปี ๒๐๐๖ นี้ โครงการใหญ่กำหนดหัวข้อการอ่านว่า “Reading Mission” เนื่องจากเห็นว่าปีนี้นักเรียนชั้นประถมในอังกฤษ สนใจเรื่องแนวสืบสวนสอบสวนและเรื่องเกี่ยวกับสายลับกันมาก ผู้จัดจึงกำหนดหัวข้อให้เด็กอ่านหนังสือเกี่ยวกับการสืบสวนสอบสวน เรื่องลึกลับ เป็นหลัก

เมื่อเด็กสมัครร่วมโครงการก็จะสมมติให้เด็กเป็นสายลับผู้หนึ่ง เด็กจะได้รับแจกอุปกรณ์ส่งเสริมการอ่าน (เสริมงานสายลับ) เป็นดินสอ ปากกา ที่มีรหัสลับ ข้อความปริศนา รวมทั้งสมุดจดรหัสลับ และหมึกกล่องหนด้วย ซึ่งห้องสมุดประชาชนที่เมือง Westminster ได้จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านด้วยการนำเด็กจากโรงเรียน Millbank School ในเมืองของตน ไปร่วมงานเลี้ยงที่สำนักงานใหญ่ของหน่วย MI5 ที่ Thames House โดยมีผู้อำนวยการหน่วย MI5 ชื่อ Dame Eliza Manningham-Buller เป็นผู้ต้อนรับเด็กๆ ด้วยตัวเองเลยทีเดียว (MI5 เป็นชื่อหน่วยงานสืบราชการลับของอังกฤษหน่วยหนึ่ง ซึ่งมีชื่อพ้องกับภาพยนตร์ดังของฮอลลีวูด เรื่อง MI1 MI2 Mission Impossible ภาค ๑ ภาค ๒ ที่ทอม ครูซ แสดงนำ)

ดังนั้น จึงไม่ใช่เรื่องน่าแปลกใจที่การแข่งขันอ่านหนังสือช่วงปิดภาคฤดูร้อนของอังกฤษนี้ มีสถิติน่าสนใจหลายอย่าง เช่น

- การแข่งขันอ่านหนังสือช่วงปิดภาคฤดูร้อน เป็นการรณรงค์ให้เด็กอ่านหนังสืองานใหญ่ที่สุดประจำปี แต่ละปีมีเด็กอายุระหว่าง ๔-๑๑ ปี เข้าร่วมโครงการถึง ๖๐๐,๐๐๐ คน (ข้อมูลจากปี ๒๐๐๕) มีห้องสมุดประชาชน ๓,๕๐๐ แห่ง เข้าร่วมโครงการ มีสมาชิกห้องสมุดโรงเรียนในอังกฤษ ๙๑% เข้าร่วมการแข่งขัน ทำให้มีเด็กกว่า ๓๕,๐๐๐ คน กลายเป็นสมาชิกใหม่ของห้องสมุดประชาชน

- การเข้าร่วมแข่งขันจะช่วยสร้างความเชื่อมั่นในตัวเองให้แก่เด็ก รวมถึงช่วยพัฒนาทักษะด้านต่างๆ ช่วยสร้างความสนุกสนาน และเป็นแรงกระตุ้นที่ดีแก่เด็กด้วย โดยมีสถิติว่า

เด็ก ๙๕% อยากรอ่านหนังสืออื่นๆ มากขึ้น

หนังสือ ๙๒% ที่จัดให้อ่านในการแข่งขันอ่านหนังสือช่วงปิดภาคฤดูร้อน เป็นหนังสือใหม่ที่เด็กไม่เคยอ่านมาก่อน

เด็ก ๗๗% ที่เข้าแข่งขันกลายเป็น “นักอ่านที่เก่งขึ้น” หลังการแข่งขัน โดยที่เด็ก ๔๐% รู้สึกว่า ตัวเอง “อ่านหนังสือเก่งขึ้นมาก”

เด็ก ๖๖% บอกว่า ตนอ่านหนังสือมากขึ้นกว่าตอนที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการ

การยกตัวอย่างทั้งสองกิจกรรมนี้ อาจมีบางแง่มุมที่ใกล้เคียงต่อกิจกรรมที่บางโรงเรียนในประเทศไทยดำเนินการอยู่ แต่คงจะมีแง่มุมอื่นๆ จากการรับทราบวิธีการทำงานของชาติอื่นๆ ที่อาจช่วยสร้างแนวความคิดใหม่ๆ ให้ผู้ที่สนใจงานส่งเสริมการอ่านแก่เด็กระดับประถมศึกษาของไทยได้บ้าง

KKV
park
อุทยานการเรียนรู้

๒๕๖๒

๗

ปัจจัยความพร้อม ของนักเรียน

เมื่อเด็กมีความพร้อมในการอ่าน
เด็กจะเสียสละความสุขส่วนอื่น
เพื่อตอบสนองความอยากอ่านของตน

TK
park
อุทยานการเรียนรู้

ปัจจัยความพร้อม ของนักเรียน

จากการทำการศึกษาในโรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย พบว่า ส่วนใหญ่นักเรียนมีศักยภาพในการอ่านในระดับดี กล่าวคือ อ่านออก อ่านเป็น สามารถวิเคราะห์คุณค่าของเรื่องที่อ่าน และจับใจความสำคัญของเรื่องได้ (วิเคราะห์จากตัวอย่างบันทึกการอ่านที่มีคุณภาพของนักเรียน) ซึ่งถือว่าเป็นการอ่านอย่างมีคุณภาพ

ทั้งนี้ เพราะกิจกรรมส่งเสริมการอ่านทั้งหลายที่โรงเรียนทำ ล้วนช่วยเสริมให้นักเรียนแสวงหาความรู้จากการอ่าน แล้วนำมาถ่ายทอด ต่อยอด ด้วยกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เช่น การเขียนบันทึกการอ่านอย่างสม่ำเสมอ โดยมีคู่มือตรวจคุณภาพของการบันทึก และการเลือกสิ่งที่นักเรียนอ่าน จากนั้นคัดเลือกบันทึกการอ่านที่เขียนดี ได้สาระ และอ่านเป็นจำนวนต่อครั้งสูง เพื่อรับรางวัลเป็น “ยอดนักอ่านประจำห้อง” ทำให้นักเรียนกระตือรือร้นต่อการอ่านได้ทั้งปี แม้ว่าจะไม่หมดทุกคนก็ตาม เพราะแต่ละห้องย่อมมีทั้งเด็กที่สนใจอ่านมากน้อยแตกต่างกัน

นอกจากนี้ แม้เด็กในโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายจะมีฐานะหลากหลาย ตั้งแต่ฐานะยากจน ปานกลาง ถึงฐานะดี แต่พบว่า เด็ก ๆ ทุกโรงเรียนมีพฤติกรรมอย่างเดียวกัน คือ เมื่อเด็กมีความพร้อมในการอ่าน เด็กจะเสียดสีความสุขส่วนอื่นเพื่อตอบสนองความอยากอ่านของตน เพราะเด็กทุกโรงเรียนจากการสอบถามล้วนยอมอดค่าขนมเพื่อเก็บเงินซื้อหนังสือที่ตัวเองอยากอ่านแต่ผู้ปกครองไม่ซื้อให้ (เพราะแพงเกินไป หรือเพราะผู้ปกครองเห็นว่าไม่จำเป็น) แม้ส่วนใหญ่จะเป็นไปเพื่อซื้อหนังสือการ์ตูนก็ตาม หากแต่พฤติกรรมนี้สะท้อนให้เห็นว่า เมื่อเด็กสนใจสิ่งใดเขาจะพยายามดิ้นรนด้วยตัวเองเพื่อให้ได้สิ่งนั้นมา และความต้องการอ่านหนังสือก็ช่วยสร้างนิสัยมุ่งมั่นแก่เด็กได้

เมื่อโรงเรียนสามารถนำการอ่านไปต่อยอดเป็นกิจกรรมสร้างสรรค์อื่น ๆ ที่เอื้อให้นักเรียนได้แสดงศักยภาพ ก็จะทำให้ให้นักเรียนได้ปลูกฝังทัศนคติต่อการอ่านมากขึ้น เช่น

โรงเรียนพระยาประเสริฐสุนทราศรัย (กระจ่าง สิงหเสนี) กระตุ้นให้เด็ก ๆ สร้างสรรค์ “หนังสือพิมพ์เสมือน” เพื่อเผยแพร่ในโรงเรียน

โรงเรียนประถมศึกษาธรรมศาสตร์ นำผลจากการส่งเสริมการอ่านมาจัดกิจกรรม “นักอ่านข่าวเช้า”

โรงเรียนเซนต์ฟรังซิสเซเวียร์ และโรงเรียนสาธิต มศว ประสานมิตร (ฝ่ายประถม) สอนให้นักเรียนสร้างหนังสือสามมิติ หนังสือมือทำ หนังสือเล่มเล็ก หรือแสดงละครวิทยุจากเรื่องที่อ่าน เป็นต้น

ความกระตือรือร้นต่อการอ่านซึ่งเกิดจากความพร้อมของเด็ก ๆ เอง มีตัวอย่างชัดเจนจาก **โรงเรียนสาธิต มศว ประสานมิตร (ฝ่ายประถม)** ที่นักเรียนมีความพร้อมด้านการอ่านอย่างสูง เนื่องมาจากเป็นเด็กฐานะค่อนข้างดี จึงมีนิสัยชอบอ่านหนังสือที่ “ทันสมัย ใหม่เสมอ”

ครูบรรณารักษ์บอกว่า เมื่อมีหนังสือใหม่ๆ ออกมา เด็กๆ จะมาถามว่าทำไมยังไม่มีเล่มนั้นๆ เพราะพวกเขาซื้อเองแล้ว หรือไม่ก็เคยเห็นจากร้านหนังสือ ครูบรรณารักษ์จึงต้องซื้อหนังสือใหม่ๆ มาทันที เพื่อตอบสนองให้ทันใจเด็ก

ดังนั้น ความพร้อมจากตัวนักเรียนเองที่กระตือรือร้น สนใจในการอ่าน อ่านได้ และอ่านเป็น ก็เป็นหนึ่งในปัจจุบันที่ทำให้โรงเรียนกลุ่มเป้าหมายประสบความสำเร็จด้านการส่งเสริมการอ่านได้

กระทรวงศึกษาธิการ ควรจัดทำรายการหนังสือดี และจัดพิมพ์ให้เด็กๆ ได้อ่านต่อเนื่องกันทุกรุ่น

การส่งเสริมการอ่านในโรงเรียน เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมในระยะยาว รัฐบาลโดยกระทรวงศึกษาธิการ ควรเป็นผู้จัดพิมพ์หนังสือดี และมอบให้แก่เด็กในแต่ละรุ่นได้อ่านเหมือนกัน หรือใกล้เคียงกันที่สุดอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากหนังสือเป็นหนทางในการสร้าง และส่งผ่านแนวคิด ค่านิยม รสนิยม จากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกคนรุ่นหนึ่ง โดยผ่านทางเนื้อหาสาระ หรือตัวละครและเรื่องราวในวรรณกรรม

การอ่านหนังสือเรื่องเดียวกัน ที่ทำให้เด็กแต่ละรุ่นคิดไปในแนวทางเดียวกัน มีหลักยึดโยงใจเหมือนกันจึงน่าจะเป็นไปได้

ทั้งนี้ การที่ในอดีตประเทศไทยเปลี่ยนแปลงรายการหนังสือนอกเวลา หนังสือในเวลาที่ต้องอ่านต้องเรียนในโรงเรียนบ่อยเกินไป จนไม่มีทิศทางที่แน่นอน ทำให้คนแต่ละรุ่นคุยกันไม่รู้เรื่อง ไม่อาจแบ่งปันโลกการอ่านด้วยกันได้ ทั้งที่การอ่านหนังสือดีๆ ของอดีตย่อมช่วยส่งผ่านแนวคิด ค่านิยมของอดีตแก่เด็ก ให้คิดไปในแนวทางเดียวกับคนรุ่นก่อนเขาได้

ยกตัวอย่าง เช่น มโนคติเรื่องความเป็นหญิง ความเป็นแม่บ้านแม่เรือน ความมีศักดิ์ศรีของมนุษย์ซึ่งไม่ได้วัดที่เงินทอง ความเป็นผู้มีคุณธรรม คือเกียรติอันควรยกย่อง ซึ่งเป็นค่านิยมดั้งแบบไทยๆ ที่มีสะท้อนอยู่มากมายในนวนิยายของอดีต แต่เด็กปัจจุบันไม่ค่อยรู้จักมากนัก เช่น เรื่อง **ผู้ดี** ของดอกไม้สด (ม.ล. บุปผา นิมมานเหมินทร์) หรือเรื่อง **บ้านทรายทอง** ของ ก. สุรางคนางค์ (กัณฑ์ เคียงศิริ ศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ ปี ๒๕๒๙) เป็นต้น

จึงไม่น่าแปลกใจที่ช่องว่างระหว่างวัยของคนแต่ละรุ่นในสังคมไทย ห่างกันมากจนแทบหาจุดบรรจบไม่เจอ แม้ปัจจุบัน มีการนำหนังสือดีของอดีตมาให้เด็กอ่านใหม่ แต่ช่องว่างระหว่างรุ่นที่ห่างไปนาน ทำให้เด็กรุ่นใหม่เข้าใจความคิด อุดมคติเก่า ๆ ของคนรุ่นก่อนยาก จนบางคนอาจไม่พยายามเข้าใจและไม่ชอบหนังสือดีๆ ของอดีต

เมื่อเปรียบเทียบกับรายการหนังสือที่จัดว่าคลาสสิกของยุโรป หรืออเมริกา จะพบว่า มีความมั่นคงและเปลี่ยนแปลงน้อยมาก ไม่ว่าจะกี่ยุคสมัยที่ผ่านไป เด็กแต่ละรุ่นก็ได้อ่านหนังสือเรื่องเดียวกัน ซึ่งการที่เด็กแต่ละรุ่นได้อ่านหนังสือชุดเดียวกัน เล่มเดียวกัน อย่างน้อยค่านิยมและโลกทัศน์ที่ผู้เขียนสะท้อนไว้ในเรื่อง จะช่วยหล่อหลอมและยึดโยงคนแต่ละรุ่นให้เกิดความเป็น “พวกเดียวกัน” มีแนวคิดไม่แตกต่างกันมากนัก เพราะต่างเติบโตมาด้วย “เรื่องราว” เดียวกัน

เด็กอเมริกันในศตวรรษที่ ๒๐-๒๑ ล้วนรู้จักตัวละครอย่าง โจ มาร์ซ (ตัวเอกในเรื่อง **Little Women** แต่งโดย Louisa May Alcott ค.ศ.๑๘๖๗ แปลเป็นไทยชื่อ **สี่ตระกูล**) ทอม ซอร์เยอร์ และฮัคเคิลเบอรี่ฟินน์ (ตัวเอกในเรื่อง **The Adventure of Tom Sawyer** และ **Huckleberry Finn** แต่งโดย **Mark Twain** ช่วง ค.ศ.๑๘๖๖) ซึ่งต่างในศตวรรษที่ ๑๙ ได้อย่างไม่รู้สึกละแวก

เนื่องจากหนังสือที่ได้รับยกย่องว่าแต่งดีเหล่านี้ กาลเวลาได้พิสูจน์ตัวมันเองแล้ว ดังนั้น งานเขียนที่จัดว่า เป็นงานอมตะ จึงน่าจะเป็นเรื่องที่มีการพิมพ์ซ้ำเรื่อยๆ เพื่อให้หาซื้อได้เสมอสำหรับคนรุ่นใหม่ทุกรุ่น ไม่ใช่เรื่องดีแค่ไหนก็ไม่มีการพิมพ์ใหม่อีกแล้ว เรื่องดีแค่ไหนก็เป็นเรื่องดีของอดีต ไม่ได้โลดแล่นให้เห็นในชีวิตจริง แม้ผู้อ่านอยากอ่านก็ไม่มี

ตัวอย่างกรณีนี้ เช่น หนังสือในรายการ “หนังสือดี ๕๐๐ เล่ม ที่เด็กไทยควรอ่าน” และ “หนังสือ ๑๐๐ เล่ม ที่คนไทยควรอ่าน” พบว่า มีหลายเล่มที่เดียวที่หาซื้อไม่ได้แล้ว เพราะไม่มีการพิมพ์ใหม่ การที่ไม่มีการพิมพ์หนังสือดีๆ ที่ได้รับยกย่อง อาจทำให้มรดกทางวัฒนธรรมหลายหน้าถูกกาลเวลา และความไม่รู้ค่ากลืนหายไป ไร้แนวทางในการยึดโยงเด็กแต่ละรุ่นให้มีแนวคิดร่วมกัน

TK
park
อุทยานการเรียนรู้

ป
ท
๒

ปัจจัยการสนับสนุนของ
ผู้ปกครอง ชุมชน
และองค์กรเอกชน

การที่โรงเรียนจัดอบรมผู้ปกครอง
เรื่องการส่งเสริมการอ่าน
ทำให้เด็กมีพื้นฐานเรื่องการอ่านอย่างต่อเนื่อง
ไม่เฉพาะในเขตรั้วโรงเรียนเท่านั้น

park
อุทยานการเรียนรู้

ปัจจัยการสนับสนุนของ ผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรเอกชน

“การส่งเสริมให้เด็กมีนิสัยรักการอ่าน เมื่อเด็กอ่านหนังสือออกแล้ว ควรจะมีขั้นตอนการส่งเสริมการอ่านต่อเนื่องไป เพื่อให้เด็กมีนิสัยรักการอ่านตลอดชีวิต ลักษณะของผู้มีนิสัยรักการอ่าน คือ ชอบอ่านหนังสือมาก สามารถอ่านหนังสือได้ทุกครั้งที่มีโอกาส และ “ติดหนังสือ” ต้องอ่านทุกวัน ถ้าไม่ได้อ่านจะรู้สึกเหมือนทำกิจวัตรประจำวันไม่ครบถ้วน ผู้ที่มีบทบาทในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ได้แก่ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู บรรณารักษ์”

(วิจิตรภาณี สุภากร. ๒๕๔๑)

อ้างถึงใน ไพพรรณ อินทนิล. ๒๕๔๖ : ๑๐๐)

คำกล่าวข้างต้นนับว่า ให้ความสำคัญต่อบทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมการอ่านแก่เด็กอย่างต่อเนื่องนอกรั้วโรงเรียน เพื่อเสริมให้เด็กอ่านหนังสือเป็นนิสัย ซึ่งผู้เขียนเห็นเช่นกันว่า **ผู้ปกครองนักเรียน คือ กำลังเสริมในการสร้างนิสัยรักการอ่านแก่เด็ก** ทั้งนี้ สรุปลได้จากหลายสาเหตุ ดังนี้

ประการแรก จากการสัมภาษณ์เด็ก ๆ ทุกโรงเรียนในกลุ่มเป้าหมาย ล้วนสะท้อนให้เห็นว่า ผู้ปกครองส่งเสริมเรื่องการอ่านแก่เด็ก ๆ ตามที่สามารถทำได้ เช่น ซื้อหนังสือให้อ่านโดยตามใจเด็ก ๆ ถ้าเป็นหนังสือที่เห็นว่า เป็นประโยชน์ และราคาไม่แพงเกินไป แต่ถ้าเป็นหนังสือที่ราคาค่อนข้างแพง ผู้ปกครองจะคิดถึงประโยชน์ก่อน หรือถ้าเป็นหนังสือที่อ่านได้ไม่นาน เช่น หนังสือเกม หนังสือการ์ตูน พ่อแม่ก็จะไม่สนับสนุนให้ซื้อ เด็ก ๆ ต้องเก็บเงินค่าขนมซื้อเอง

ยิ่งกว่านั้น จากคำสัมภาษณ์ของเด็ก ๆ บอกเล่าว่า พ่อแม่ส่วนใหญ่จะพาเด็กไปซื้อหนังสือที่ร้าน เลือกหนังสือให้และให้เด็กเลือกหนังสือเอง เพราะพ่อแม่อยากให้เด็กอ่านหนังสือมากๆ จะได้มีความรู้ ความสามารถ

ประการที่สอง จากข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้บริหาร **โรงเรียนทุ่งมหาเมฆ วิทยาลัยอู่ถ้ำมรกต โรงเรียน สาธิต มศว ประสานมิตร (ฝ่ายประถม) และ โรงเรียนเซนต์ฟรังซิสเซเวียร์** ล้วนสะท้อนให้เห็นว่า ผู้ปกครองยินดีบริจาคเงินให้โรงเรียนเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ และการสนับสนุนห้องสมุด หากเห็นว่า จะเป็นประโยชน์แก่โรงเรียน และลูกหลานของตน

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับผู้ปกครอง และชุมชน

โรงเรียนควรสร้างความเข้าใจกับพ่อแม่ผู้ปกครองเด็ก ผ่านกิจกรรมโรงเรียนสัมพันธ์ หรือการประชุมผู้ปกครอง เพื่อเล่าถึงสิ่งที่โรงเรียนประสงค์จะ ทำ โดยอาจขอความร่วมมือจากผู้ปกครองและชุมชนได้ ดังตัวอย่างเรื่องการขอให้ผู้ปกครองอาสาเป็นผู้ช่วยบรรณารักษ์ การขอบริจาคเงินเพื่อจัดซื้อหนังสือ หรือทำกิจกรรมอื่น หรือการสนับสนุนชั้นหนังสือและหนังสือในชั้นแก้ห้องสมุด

การสร้างความร่วมมือกับผู้ปกครองนี้ ไม่ใช่เรื่องเป็นไปไม่ได้ ดังตัวอย่างจาก **โรงเรียนแยมส์ฮาด** ที่ผู้บริหารเปิดเผยว่า มีการขอความร่วมมือให้ผู้ปกครองนักเรียน ช่วยสอนภาษาอังกฤษแก่นักเรียน เพราะผู้ปกครองเรียนจบด้านการสอนภาษาอังกฤษ และไม่ได้ทำงานประจำ ซึ่งผู้ปกครองก็ยินดีจัดเวลา มาช่วยงานโรงเรียน (ดวงใจ ตระกูลช่าง, ๒๕๔๘, สัมภาษณ์)

การสร้างความเข้าใจงานด้านส่งเสริมการอ่านให้ผู้ปกครองและชุมชน อาจทำได้ด้วยการให้ความรู้แก่ผู้ปกครองก่อน เพื่อให้ความเข้าใจนำไปสู่ การเห็นคล้อยตาม และสนใจให้ช่วยเหลือในที่สุด เช่น โรงเรียนอาจจัดการ **อบรมพ่อแม่เรื่องการจัดมุมห้องสมุด หรือมุมหนังสือให้ลูกที่บ้าน** โดย อบรมระบบการจัดข้อมูลง่ายๆ เช่น แยกหนังสือตามสำนักพิมพ์ ตามผู้แต่ง ตามชื่อเรื่อง การแบ่งหมวดหมู่หนังสือโดยใช้แถบสี เป็นต้น

นอกจากนั้น โรงเรียนยังสามารถจัดอบรมเรื่องการเลือกหนังสือให้เหมาะกับวัย และความต้องการของเด็ก ฝึกอบรมพ่อแม่เรื่องการอ่านนิทานให้ลูก หรือ จัดประกวดครอบครัวรักการอ่าน จัดประกวดครอบครัวเล่านิทาน ส่งเสริมให้ พ่อแม่สร้างมุมหนังสือส่วนตัวให้เด็ก ส่งเสริมการให้ของขวัญเด็กเป็นหนังสือ อบรมเรื่องการจัดเวลาอ่านหนังสือที่บ้านทุกวัน โดยให้ครอบครัวยืมหนังสือจาก ห้องสมุดโรงเรียนไปอ่าน แล้วเขียนบันทึกลำรายชื่อห้องสมุดโรงเรียน เป็นต้น

การที่โรงเรียนจัดอบรมผู้ปกครองเรื่องการส่งเสริมการอ่าน ก็เพื่อที่ โรงเรียนจะได้ไม่เป็นผู้เดียวในการรับภาระด้านส่งเสริมการอ่านแก่เด็ก และ ทำให้เด็กมีผู้กระตุ้นเรื่องการอ่านอย่างต่อเนื่อง ไม่เฉพาะในเขตรั้วโรงเรียน เท่านั้น

การอบรมให้ความรู้ผู้ปกครองนี้ อาจเลือกจัดวันธรรมดา หรือวันหยุด ก็ได้ อันที่จริงการใช้เวลาช่วงที่ผู้ปกครองมารับ-ส่งลูก วันละเล็กละน้อย ก็อาจมี

ผลดีได้ เช่น ห้องสมุดโรงเรียนจัดเวลาอ่านหนังสือให้ผู้ใหญ่ฟังช่วงที่ผู้ปกครองมารอรับลูกตอนเย็น หรือตอนส่งลูกช่วงเข้าก่อนเคารพธงชาติ โดยมีการ์ดเลือกเด็กที่อ่านเก่ง อ่านดี มีชีวิตชีวาได้อารมณ์ มาอ่านหนังสือให้ผู้ใหญ่ฟังในห้องสมุด เพื่อให้ผู้ปกครองเข้าใจความสำคัญของการอ่าน เห็นสภาพห้องสมุด และเห็นความสามารถของนักเรียน

เครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรธุรกิจเอกชน

นอกจากโรงเรียนควรสร้างความร่วมมือกับผู้ปกครองแล้ว การร่วมมือกับองค์กรธุรกิจเอกชนในชุมชนก็นับว่าเป็นทางหนึ่งในการหาแรงสนับสนุนแก่โรงเรียน เพราะลูกหลานของคนในชุมชนมาเรียนที่โรงเรียน ชุมชนน่าจะสนับสนุนโรงเรียนได้

ทั้งนี้ โรงเรียนควรเลือกองค์กรธุรกิจเอกชนผู้ไม่หวังผลกำไรมากเกินไป ให้ช่วยสนับสนุนมุมหนังสือ สนับสนุนชั้นหนังสือในห้องสมุดโรงเรียน หรือสนับสนุนให้ผลิตภัณฑ์ของตนเป็นรางวัลการอ่าน ดังเช่น บริษัท The Pizza Company จัดกิจกรรม “ชวนน้องอ่าน” ให้ โรงเรียนเซนต์ฟรังซิสเซเวียร์ โดยจัดให้เด็กช่วงชั้นที่ ๑ และ ๒ เมื่อเด็กๆ อ่านหนังสือครบ ๔ เล่ม ก็จะได้กิน Pizza ฟรี ๑ ถาด ถ้าอ่านครบ ๑๖ เล่ม จะได้เป็นแชมป์นักอ่าน และได้รับเกียรติบัตร เด็กบางคนไม่ยอมกินพิซซ่า แต่อยากได้เกียรติบัตรก็จะอ่านหนังสือ ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้เด็กอยากอ่านหนังสือวิธีหนึ่ง

นอกจากนั้น ยังมีโครงการส่งเสริมการอ่านจากสำนักพิมพ์นานมีบุ๊คส์ คือ โครงการแวนแก้ว ซึ่งจัดประกวดวรรณกรรมเยาวชนแนวสืบสวน หรือจัด

โครงการ “เล่นโปรดบู๊คคลับ” ตามโรงเรียน เพื่อให้เด็กนักเรียนส่งผลงาน
 เข้าประกวด ซึ่งก็มีเด็กในโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายให้ความสนใจส่งเข้าประกวด
 ด้วย

เครือข่ายความร่วมมือระหว่างครูโรงเรียนใกล้เคียง

ครูโรงเรียน เช่น ครูบรรณารักษ์ ครูภาษาไทย ที่อยู่ใกล้กัน
 เขตเดียวกัน น่าจะมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างกัน เพื่อแลกเปลี่ยน
 ความคิด แนวทางจัดกิจกรรม เกี่ยวกับงานด้านส่งเสริมการอ่าน งานห้องสมุด
 หรือความรู้ประสบการณ์ต่างๆ ผ่านทางการประชุมร่วมกันเป็นกลุ่มเล็กๆ
 หมุนเวียนผลัดกันไปแต่ละโรงเรียน

การเปิดห้องสมุดโรงเรียนเพื่อบริการชุมชน

โรงเรียนที่มีห้องสมุดดีๆ รัฐบาลน่าจะส่งเสริมให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนได้ เช่น ให้เปิดทำการนอกเวลาราชการ เพื่อให้บริการผู้ใช้ห้องสมุดในชุมชน หรือเปิดวันเสาร์-อาทิตย์ เพื่อจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในชุมชน เป็นต้น

การเปิดห้องสมุดเพื่อให้บริการชุมชนนี้ มีการเรียกร้องจากโรงเรียน กลุ่มเป้าหมายจริง เช่น ที่ โรงเรียนพญาไท ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการของโรงเรียน ให้สัมภาษณ์ว่า มีผู้ปกครองเสนอให้โรงเรียนเปิดห้องสมุดนานขึ้น เพื่อผู้ปกครองจะได้เข้าไปอ่านหนังสือ แต่โรงเรียนติดขัดเรื่องเวลาทำงานของบุคลากร และค่าใช้จ่ายสาธารณูปโภค ซึ่งสวนทางกับนโยบายประหยัดพลังงานของรัฐบาล ทำให้ไม่อาจเปิดบริการตามคำเรียกร้องได้

อันที่จริงถ้ารัฐบาลใช้ห้องสมุดโรงเรียนเป็นห้องสมุดประชาชนด้วย รัฐบาลน่าจะเสียงบประมาณน้อยกว่าการลงทุนสร้างห้องสมุดใหม่ เพราะเป็นการใช้ห้องสมุด และทรัพยากรในห้องสมุดซึ่งมีกระจายอยู่ทั่วประเทศทุกเขตอยู่แล้วให้ได้ประโยชน์คุ้มค่า และไม่ใช้งบประมาณซ้ำซ้อน เพียงแต่ต้องหาวิธีการบริหารจัดการที่ดี โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายเพื่อสาธารณูปโภค เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าจ้างและค่าล่วงเวลาของบุคลากร ฯลฯ ซึ่งเรื่องนี้ก็อีกเช่นกันที่โรงเรียนอาจขอการสนับสนุนจากชุมชน หรือองค์กรธุรกิจเอกชน เป็นการแลกเปลี่ยนและอำนวยความสะดวกซึ่งกันและกัน

กล่าวคือ โรงเรียนให้บริการด้านสถานที่และทรัพยากรการเรียนรู้ ชุมชน และองค์กรเอกชนให้การสนับสนุนค่าใช้จ่ายการดำเนินงาน

TK park อุทยานการเรียนรู้

๒๕๖๒

ปิดท้าย

การรับรู้ข้อมูลความสำเร็จของโรงเรียน
ที่เป็นเสมือน “ต้นแบบ” ครั้งนี้ จะช่วยเป็นแนวทาง
และเป็นกำลังใจให้แก่โรงเรียนทั่วไป
ได้ริเริ่ม ปรับปรุง หรือเปรียบเทียบ
การทำงานส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนของตน
เพื่อนำไปสู่การพัฒนาเด็กๆ ของไทยต่อไป

อุทยานการเรียนรู้

ปิดท้าย

แม้ผลการศึกษานี้จะแสดงให้เห็นว่า โรงเรียนกลุ่มเป้าหมายดูเสมือนมีความพร้อมหลายด้าน ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยทำให้ทั้ง ๑๐ โรงเรียน มีความโดดเด่นด้านการส่งเสริมการอ่าน แต่ทว่าเมื่อพิจารณาปัจจัยต่างๆ อย่างละเอียดแล้วจะพบว่า โรงเรียนกลุ่มเป้าหมายทั้ง ๑๐ แห่ง ก็ล้วนมีปัญหาด้านการส่งเสริมการอ่านบางประการไม่ต่างไปจากโรงเรียนนอกกลุ่มเป้าหมายที่ไม่ได้เอ่ยถึง

ทั้งนี้ แสดงว่า แม้เป็นโรงเรียนที่ได้รับรางวัลด้านการทำงานส่งเสริมการอ่าน แต่ก็ต้องพบปัญหาและต้องแก้ไขปัญหาไม่ต่างไปจากโรงเรียนทั่วไป เพราะต้องประสบกับข้อจำกัดด้านนโยบาย บุคลากร งบประมาณ ไม่ต่างกัน เนื่องจากอยู่ในระบบการศึกษาของไทยเช่นเดียวกัน

ดังนั้น การนำเสนอปัจจัยความสำเร็จของโรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย จึงไม่ใช่การนำเสนอข้อมูลจากโรงเรียนใน “อุดมคติ” ที่พร้อมพร้อมทุกด้าน

แต่อย่างไรก็ตาม จึ่งหวังว่า การรู้ข้อมูลของโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายครั้งนี้จะช่วยเป็นแนวทาง และเป็นกำลังใจให้แก่โรงเรียนทั่วไปได้ ริเริ่ม ปรับปรุง หรือเปรียบเทียบการทำงานส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนของตนกับโรงเรียนที่เป็นเสมือน “ต้นแบบ” นี้ได้ เพื่อให้การรับรู้ข้อมูลครั้งนี้นำไปสู่การพัฒนาเด็กๆ ของไทยต่อไป

บรรณานุกรม

TK
park
อุทยานการเรียนรู้

หนังสือ และงานวิจัย

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (๒๕๔๓). *กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน*.

กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์.

การส่งเสริมการอ่าน. (๒๕๓๐). (วีดิทัศน์). กรุงเทพฯ: ฝ่ายโสตทัศนศึกษา

สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

คู่มือการประเมินผลข้อเสนอการทำวิจัย ของหน่วยงานภาครัฐที่เสนอขอ

งบประมาณ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๕๐ ตามมติคณะรัฐมนตรี.

(๒๕๔๘). กรุงเทพฯ: กองวิเคราะห์โครงการและประเมินผล สำนักงาน

คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. ถ่ายเอกสาร.

โครงการคัดสรรหนังสือดีสำหรับเด็กและเยาวชน สมาพันธ์องค์กรเพื่อพัฒนา

หนังสือและการอ่าน. (๒๕๔๒). ๕๐๐ เล่มหนังสือดีสำหรับเด็กและ

เยาวชน : รวบรวมชื่อและบรรณนิทัศน์ ๕๐๐ หนังสือดีสำหรับเด็กและ

เยาวชน. กรุงเทพฯ: แพลน บู้คเน็ต.

ถวัลย์ มาศจรัส. (ต.ค. ๔๐). ๑๗ ปีกับประสบการณ์การสร้างวัฒนธรรมการ

อ่าน. *วัฒนธรรมไทย*. ปีที่ ๓๕ ฉบับที่ ๑: ๔๔-๔๖.

ธีรวงศ์ ธนิษฐไธวัน. (๒๕๔๘, มิ.ย.-ก.ค.). *เด็กไทย: ฉบับโทรทัศน์กับเด็ก*. ฉบับที่ ๒๙.

นวกรณ์ ชังบุตดา. (๒๕๔๔). *รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษาสภาพการอ่านของ*

นักเรียนและการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในโรงเรียน. กรุงเทพฯ: กรม

วิชาการ.

แผนปฏิบัติการประจำปีการศึกษา ๒๕๔๘ โรงเรียนพิบูลอุปถัมภ์. (๒๕๔๘).

กรุงเทพฯ: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากทมมหานคร เขต ๒

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.

ถ่ายเอกสาร.

ไพพรรณ อินทนิล. (๒๕๔๖). *การส่งเสริมการอ่าน (Better Reading)*. ชลบุรี: ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

วัฒนา บุญเสนอ. บรรณาธิการ. (๒๕๓๔). *หนังสือกับการส่งเสริมการอ่าน*. กรุงเทพฯ: ศูนย์พัฒนาหนังสือ.

วิทยา วิมลถนอม. (๒๕๓๐). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทและทัศนคติของผู้ปกครองในการส่งเสริมการอ่าน กับนิสัยรักการอ่านของนักเรียนชั้นอนุบาล*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. บรรณารักษศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.

วิทยากร เชียงกูร และคณะ. (๒๕๔๒). *สารานุกรมแนะนำหนังสือดี ๑๐๐ เล่มที่คนไทยควรอ่าน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว).

สุพจน์ พันธนิยะ. (๒๕๓๕). *การส่งเสริมการอ่านโดยการใช้ตัวแบบเพื่อพัฒนาพฤติกรรมการอ่าน ในนักเรียนชั้นประถมศึกษา*. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.

อุบลรัตน์ สาสิณลิน. (๒๕๔๙). *รูปแบบห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่สนับสนุนการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.

Butler, Dorothy. (๑๙๔๐). *Babies Need Books*. London: Bodley Head.

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคล

งามลักขณา กังวาลโรจน์. (๒๕๔๘, ๑๐ พฤศจิกายน). สัมภาษณ์โดย หทัยชนก เสียงเพราะดี และอัฒณี สุมะนันนัท ที่ห้องสมุดโรงเรียนไมทอุดมศึกษา.

จันทร์แรม พงษ์พิพัฒน์, เกษณี วงศ์สุวรรณ. (๒๕๔๘, ๑๐ ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย วิริยา คล่องใจ และกรกมล โสมาลี ที่ห้องสมุดโรงเรียนราชวินิต.

ขวลิต วิชาดี. (๒๕๔๘, ๑๑ ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย อัจฉรา ประดิษฐ์ ที่ห้องทำงานรองผู้อำนวยการสถานศึกษา ฝ่ายวิชาการ โรงเรียนพญาไท.

ดวงใจ ตระกูลช่าง. (๒๕๔๘, ๒๙ พฤศจิกายน). สัมภาษณ์โดย อัจฉรา ประดิษฐ์ ที่ห้องสมุดโรงเรียนแย้มสอาด (ประถมศึกษา).

ธาริณี เจริญสุข. (๒๕๔๘, ๒๘ กันยายน). สัมภาษณ์โดย หทัยชนก เสียงเพราะดี และอัฒณี สุมะนันนัท ที่ห้องสมุดโรงเรียนพญาไท.

นันทวัน บัวแก้ว. (๒๕๔๘, ๑๙ ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย อัฒณี สุมะนันนัท และหทัยชนก เสียงเพราะดี ที่ห้องสมุดโรงเรียนแย้มสอาด.

นารี คุณาเรืองรอง. (๒๕๔๘, ๗ ธันวาคม). สัมภาษณ์โดย อัจฉรา ประดิษฐ์ ที่ห้องพักผู้อำนวยการโรงเรียนประถมศึกษาธรรมศาสตร์.

บุษบา ชูวิรัช. (๒๕๔๙, ๒๔ มกราคม). สัมภาษณ์โดย อัจฉรา ประดิษฐ์ ที่ห้องพักอธิการบดีโรงเรียนเซนต์ฟรังซิสเซเวียร์.

ประพนธ์ จำเริญ. (๒๕๔๘, ๗ ธันวาคม). สัมภาษณ์โดย กรกมล โสมาลี และวิริยา คล่องใจ ที่โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม).

พนัชกร บุญนาค, วนิดา เพ็ชรปัญญา, นันทนา กรุณานนท์, เบญจวรรณ
เนียมท้วม. (๒๕๔๘, ๑๐ ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย วิริยา คล่องใจ และ
กรกมล โสมาลี ที่ห้องประชุมโรงเรียนทุ่งมหาเมฆ.

พิมพกา อัดคะพู. (๒๕๔๘, ๑๘ พฤศจิกายน). สัมภาษณ์โดย วิริยา คล่องใจ
และกรกมล โสมาลี ที่ห้องสมุดโรงเรียนมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร (ฝ่ายประถม).

มลกนก เชื้อสาวถี. (๒๕๔๘, ๑๔ ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย วิริยา คล่องใจ และ
กรกมล โสมาลี ที่ห้องสมุดโรงเรียนพิบูลย์อุปถัมภ์.

มยุรี เหลืองสินศิริ. (๒๕๔๘, ๙ พฤศจิกายน). สัมภาษณ์โดย ททัชชนก
เสียงเพราะดี และอัมณี สุมะนันท์ ที่โรงเรียนพระยาประเสริฐ-
สุนทราศรัย (กระจ่าง สิงหเสนี).

ยุพดี เฉลิมลา, สุมาตาล อุ่นขำ. (๒๕๔๘, ๑๕ พฤศจิกายน). สัมภาษณ์โดย
กิตติ อุ่นทรัพย์ ที่ห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาธรรมศาสตร์.

ยุวดี งามเลิศรัตนชัย. (๒๕๔๘, ๒ ธันวาคม). สัมภาษณ์โดย อัจฉรา ประดิษฐ์
ที่ห้องทำงานรองผู้อำนวยการ ฝ่ายวิชาการ โรงเรียนพิบูลย์อุปถัมภ์.

เยาวลักษณ์ ขำนิเขตกิจ. (๒๕๔๘, ๑๔ พฤศจิกายน). สัมภาษณ์โดย อัจฉรา
ประดิษฐ์ ที่ห้องพักผู้อำนวยการ โรงเรียนพระยาประเสริฐสุนทราศรัย
(กระจ่าง สิงหเสนี).

ลักษณา อินทจักร. (๒๕๔๘, ๒๓ พฤศจิกายน). สัมภาษณ์โดย กรกมล โสมาลี
และวิริยา คล่องใจ ที่ห้องเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔/๑ โรงเรียนสาธิต
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม).

วรัญญา รักราษฎร์. (๒๕๔๘, ๙ พฤศจิกายน). สัมภาษณ์โดย หทัยชนก
เสียงเพราะดี และอัมฉนิ์ สุมะนานนท์ ที่ห้องสมุดโรงเรียนพระยาประเสริฐ-
สุนทรศารย (กระจ่าง สิงหเสนี).

วิรัตน์ พุ่มมา. (๒๕๔๘, ๑๐ พฤศจิกายน). สัมภาษณ์โดย หทัยชนก เสียงเพราะดี
และอัมฉนิ์ สุมะนานนท์ ที่ห้องสมุดโรงเรียนไผทอุดมศึกษา.

ศรีสมร เพ็ญไพบูลย์. (๒๕๔๘, ๑๒ ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย หทัยชนก เสียงเพราะดี
และอัมฉนิ์ สุมะนานนท์ ที่โรงอาหารโรงเรียนพญาไท.

ศิริฟ้า ศรีจิตร. (๒๕๔๘, ๒๘ พฤศจิกายน). สัมภาษณ์โดย อัจฉรา ประดิษฐ์ ที่
โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม).

สมชาย คงสุพรรณศักดิ์. (๒๕๔๘, ๘ พฤศจิกายน). สัมภาษณ์โดย อัจฉรา
ประดิษฐ์ ที่ห้องประชุมโรงเรียนทุ่งมหาเมฆ.

สุกัลยา เอกวงศ์, เกศินี คำสุข, ดาวสวรรค์ ปรีพูล. (๒๕๔๘, ๑๗ ตุลาคม).
สัมภาษณ์โดย กิตติ อุ่นทรัพย์ ที่ห้องอาณานิกรนักอ่าน โรงเรียน
เซนต์ฟรังซิสเซเวียร์.

สุรรัตน์ ชื่อดรง. (๒๕๔๘, ๑๙ ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย อัมฉนิ์ สุมะนานนท์
และหทัยชนก เสียงเพราะดี ที่ห้องสมุดโรงเรียนแย้มสอาด (ประถม
ศึกษา).

อิศรา พรายแก้ว, ธนาเดช ทองบริสุทธิ์. (๒๕๔๘, ๑๗ ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย
กิตติ อุ่นทรัพย์ และวิริยา คล่องใจ ที่ห้องสมุดโรงเรียนเซนต์ฟรังซิสเซเวียร์.

อุไรวรรณ ภัททิยธนี. (๒๕๔๘, ๓๑ ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย หทัยชนก
เสียงเพราะดี และอัมฉนิ์ สุมะนานนท์ ที่ห้องพักอาจารย์โรงเรียนพญาไท.

ข้อมูลจากเอกสารของโรงเรียน

มลกนก เขื้อสาวดี. (๒๕๔๘). รายงานการอบรมเชิงปฏิบัติการ การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการบริหารจัดการงานห้องสมุด. (รวบรวมเอกสารการอบรมจัดโดยสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน). กรุงเทพฯ: โรงเรียนพิบูลย์อุปถัมภ์. อัดสำเนา.

โรงเรียนเซนต์ฟรังซิสเซเวียร์. (๒๕๔๘). เติบโตอย่างสมวัย ในเซนต์ฟรังซิสเซเวียร์. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.

โรงเรียนเซนต์ฟรังซิสเซเวียร์. (๒๕๔๘). *St. Francis Xavier School บนเส้นทางแห่งความสุข*. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.

โรงเรียนทุ่งมหาเมฆ. (๒๕๔๘). รายงานสรุปกิจกรรมสัปดาห์ห้องสมุดและวันภาษาไทย ประจำปีการศึกษา ๒๕๔๘ วันที่ ๒๗-๒๙ กรกฎาคม ๒๕๔๘. กรุงเทพฯ: ห้องสมุดและหมวดสาระภาษาไทย โรงเรียนทุ่งมหาเมฆ.

โรงเรียนประถมศึกษาศรีธรรมศาสตร์. (๒๕๔๘). เอกสารรายงานสรุปผลการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ประจำปีการศึกษา ๒๕๔๘. กรุงเทพฯ: ห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาศรีธรรมศาสตร์. อัดสำเนา.

โรงเรียนพระยาประเสริฐสุนทราศรัย (กระจ่าง สิงหเสนี). (๒๕๔๘). รายงานโครงการรณรงค์การอ่าน ปีการศึกษา ๒๕๔๗ วันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๔๗ - ๓๑ มีนาคม ๒๕๔๘. กรุงเทพฯ: โรงเรียนพระยาประเสริฐสุนทราศรัย กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย. อัดสำเนา.

โรงเรียนพระยาประเสริฐสุนทราศรัย (กระจ่าง สิงหเสนี). (๒๕๔๘). รายงาน

การอบรมโครงการสร้างเครือข่ายเยาวชนรักการอ่าน วันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๕๘ ตามโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน. กรุงเทพฯ: โรงเรียนพระยาประเสริฐสุนทราศรัย. อัดสำเนา.

โรงเรียนพินุลย์อุปถัมภ์. (๒๕๕๘). แผนการปฏิบัติการ ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๘. กรุงเทพฯ: โรงเรียนพินุลย์อุปถัมภ์. อัดสำเนา.

โรงเรียนแย้มสอาด. (๒๕๕๘). รายงานการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในห้องสมุด. (เอกสารรายงานย่อยหลายโครงการ). กรุงเทพฯ: งานห้องสมุดและกลุ่มสาระภาษาไทย โรงเรียนแย้มสอาด.

ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต

If I Can Read I can Do Anything. (2005) *Activities*. Retrieved 19 June, 2006 from <http://www.gslis.utexas.edu/~ifican/index.htm>

Kichiro Takahashi. (2006). *BUNKO: A Private Children's Library. A Short Introduction to Bunko*. Retrieved June 19, 2006, from [http://www.ifla.org/IV/ifla_72/papers/081-Takahashien.pdf#search=%22 Japanese %20 Bunko %20](http://www.ifla.org/IV/ifla_72/papers/081-Takahashien.pdf#search=%22%20Japanese%20Bunko%20)

Kiddin' Around. (2005). *Kids Bookahelves*. Retrieved June 19, 2006, from http://www.kiddinaround.com/Merchant2/merchant.mvc?Screen=CTGY&Category_Code=BS

Mi5 Home. (2006). Retrieved June 19, 2006, from [http://www.mi5.gov.uk/output/ Page 2.html](http://www.mi5.gov.uk/output/Page_2.html)

Reading Agency. (2005). *Summer Reading Challenge Project*

Review. Retrieved June 19, 2006, from <http://www.readingagency.org.uk/projects/children/readingchallenge.html>

ภาคผนวก

TK
park

อุทยานการเรียนรู้

การวิจัยเรื่อง “กระบวนการส่งเสริมการอ่านที่ได้ผลในเด็กระดับประถมศึกษาช่วงชั้นที่ ๑ และ ๒”

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อสำรวจและศึกษาปัจจัยที่ทำให้โรงเรียนระดับประถมศึกษาช่วงชั้นที่ ๑ และ ๒ จำนวน ๑๐ แห่ง ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมาย ได้รับรางวัลด้านส่งเสริมการอ่าน จากกระทรวงศึกษาธิการ (รางวัลพระราชทานจากสมเด็จพระเทพฯ ด้านการจัดกิจกรรมของสถานศึกษาโครงการ “รักการอ่าน สานสัมพันธ์” ในปีแห่งการส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ ๒๕๔๖ เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในมงคลวโรกาสทรงเจริญพระชนมายุ ๔๘ พรรษา) หรือรางวัลจากองค์กรเอกชน ระหว่างปี ๒๕๓๕-๒๕๔๖ ว่ามีปัจจัยแห่งความสำเร็จอย่างไรบ้าง
๒. เพื่อศึกษาเทคนิควิธีการส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย
๓. เพื่อเสนอแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่ได้ผลในโรงเรียนระดับประถมศึกษาแก่โรงเรียนอื่นๆ
๔. เพื่อเผยแพร่ผลการวิจัยแก่สาธารณะ

ขอบเขตของการศึกษา

กลุ่มเป้าหมายการวิจัย คือ โรงเรียนระดับประถมศึกษาช่วงชั้นที่ ๑ และ ๒ จำนวน ๑๐ แห่ง (ในเขตกรุงเทพฯ ๘ โรงเรียน และปริมณฑล ๒ โรงเรียน) โดยเฉพาะโรงเรียนที่ได้รับรางวัลพระราชทานจากสมเด็จพระเทพฯ ด้านการจัดกิจกรรมของสถานศึกษาโครงการ “รักการอ่าน สานสู่ฝัน” ในปีแห่งการส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ ๒๕๕๖ เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในมงคลโรคาสทรงเจริญพระชนมายุ ๕๘ พรรษาที่ผ่าน มา หรือเป็นโรงเรียนที่มีการส่งเสริมการอ่านน่าสนใจจนได้รับรางวัลจากหน่วยงานเอกชนอื่นๆ

กลุ่มตัวอย่างวิจัย

กลุ่มตัวอย่างวิจัยในแต่ละโรงเรียน ประกอบด้วย

- ๑) ผู้บริหารโรงเรียนซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบงานส่งเสริมการอ่านในโรงเรียน เช่น ผู้อำนวยการโรงเรียน รอง/ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนฝ่ายวิชาการ
- ๒) บุคลากรในโรงเรียนผู้รับผิดชอบงานส่งเสริมการอ่านโดยตรง เช่น ครูบรรณารักษ์ ครูหรือเจ้าหน้าที่ห้องสมุดในโรงเรียน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยและกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ ยุบรรณารักษ์ เป็นต้น
- ๓) นักเรียนในโรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย ช่วงชั้นที่ ๑ และ ๒ (๖ ชั้นปี) ชั้นละประมาณ ๒๐ คน

รายชื่อโรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย รางวัลที่ได้รับ ตลอดจนกลุ่มตัวอย่างวิจัยในโรงเรียนมีแสดงไว้โดยเรียงชื่อโรงเรียนตามลำดับตัวอักษร ดังนี้

รายชื่อโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายการวิจัย จำนวน ๑๐ โรงเรียน

ลำดับ	ชื่อโรงเรียน/รางวัลด้านส่งเสริมการอ่าน	ที่ตั้ง	ประเภท	สังกัด	จำนวนผู้ให้ข้อมูล
๑	โรงเรียนเซนต์ฟรังซิสเซเวียร์ - ปี ๒๕๔๖ ได้รับรางวัลด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านดีเด่น จากสำนักพิมพ์นานมีบุ๊คส์ จำกัด	นนทบุรี	โรงเรียนเอกชน	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน	ครูสอนวิชาการอ่าน ๔ คน, ครูบรรณารักษ์ ๒ คน ผู้อำนวยการสถานศึกษา ๑ คน, นักเรียนชั้น ป.๑-ป.๖ ๑๒๔ คน รวมผู้ให้ข้อมูล ๑๓๑ คน
๒	โรงเรียนทุ่งมหาเมฆ - เคยได้รางวัลชนะเลิศกิจกรรมห้องสมุด จากการเข้าแข่งขันความสามารถนักเรียนประจำปีการศึกษา ๒๕๔๑ และรางวัลห้องสมุดดีเด่น ครูบรรณารักษ์ดีเด่นจากสมเด็จพระเทพฯ เมื่อปี ๒๕๒๕	กรุงเทพฯ	โรงเรียนรัฐบาล	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ	ครูภาษาไทย ๓ คน, ครูบรรณารักษ์ ๑ คน รองผู้อำนวยการสถานศึกษา ๑ คน นักเรียนชั้น ป.๑-ป.๖ ๑๐๓ คน รวมผู้ให้ข้อมูล ๑๐๘ คน
๓	โรงเรียนประถมศึกษาธรรมศาสตร์ - ปี ๒๕๔๖ รับพระราชทานรางวัลด้านการส่งเสริมการอ่าน ในปีแห่งการส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้เฉลิมพระเกียรติ ๒๕๔๖ สาขา กิจกรรมส่งเสริมยอดนักอ่านสู่การเรียนรู้ ด้านส่งเสริมนักประดิษฐ์ระดับประถมศึกษา จัดโดยกระทรวงศึกษาธิการ	ปทุมธานี	โรงเรียนรัฐบาล	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ	ครูภาษาไทย ๑ คน, ครูบรรณารักษ์ ๑ คน ผู้อำนวยการสถานศึกษา ๑ คน นักเรียนชั้น ป.๑ - ป.๖ ๘๗ คน รวมผู้ให้ข้อมูล ๙๐ คน
๔	โรงเรียนไมทอุดมศึกษา - ได้รับรางวัล "ห้องสมุดดีเด่น" จากสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ปี ๒๕๓๖ - ปี ๒๕๔๖ ได้รับพระราชทานรางวัล การจัดกิจกรรมของสถานศึกษา "รักการอ่านสานสัมพันธ์" ในปีแห่งการส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้เฉลิมพระเกียรติ ๒๕๔๖ ได้รับรางวัลยอดเยี่ยมระดับประเทศ ๒ รางวัล ได้แก่ สาขากิจกรรมส่งเสริมยอดนักอ่านประถมศึกษา และสาขากิจกรรมส่งเสริมยอดนักอ่านสู่การเรียนรู้ด้านส่งเสริมนักคิดคำนวณ ระดับประถมศึกษา ทั้งประกาศนียบัตรและถ้วยรางวัลยอดเยี่ยม จัดโดยกระทรวงศึกษาธิการ	กรุงเทพฯ	โรงเรียนเอกชน	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน	ครูภาษาไทย ๑ คน, ครูบรรณารักษ์ ๑ คน ผู้บริหารโรงเรียน - * นักเรียนชั้นป. ๒ - ป.๖ ๔๑ คน (*เนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนมีภารกิจมากมายช่วงเก็บข้อมูลของทีมวิจัย ทำให้ไม่มีข้อมูลด้านนี้) รวมผู้ให้ข้อมูล ๔๓ คน
๕	โรงเรียนพญาไท - ได้รับรางวัล "โรงเรียนจัดกิจกรรมห้องสมุดดีเด่น ปี ๒๕๔๑" - ได้รับรางวัลชนะเลิศ การจัดกิจกรรมของสถานศึกษา "รักการอ่านสานสัมพันธ์" ในปีแห่งการส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ ๒๕๔๖ ประเภทหนังสือสารภาษาไทยดีเด่น ปี พ.ศ.๒๕๔๖ จัดโดยกระทรวงศึกษาธิการ	กรุงเทพฯ	โรงเรียนรัฐบาล	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ	ครูภาษาไทย ๑ คน, ครูบรรณารักษ์ ๑ คน รองผู้อำนวยการสถานศึกษา ๑ คน นักเรียนชั้น ป.๑ - ป.๖ ๑๓๔ คน รวมผู้ให้ข้อมูล ๑๓๗ คน
๖	โรงเรียนพระยาประเสริฐสุนทราศรัย (กระจ่าง สิงหเสนี) - ได้รับรางวัลพระราชทาน รางวัลยอดเยี่ยม การจัดกิจกรรมของสถานศึกษา "รักการอ่าน สานสัมพันธ์" ในปีแห่งการส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ ๒๕๔๖	กรุงเทพฯ	โรงเรียนรัฐบาล	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 2	ครูภาษาไทย ๑ คน ครูบรรณารักษ์ ๑ คน รองผู้อำนวยการสถานศึกษา ๑ คน

ลำดับ	ชื่อโรงเรียน/รางวัลด้านส่งเสริมการอ่าน	ที่ตั้ง	ประเภท	สังกัด	จำนวนผู้ให้ข้อมูล
	เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในมงคลวโรกาสทรงเจริญพระชนมายุ ๔๔ พรรษา สาขากิจกรรมส่งเสริมยอดนักอ่าน ศูนย์การเรียนรู้ด้านส่งเสริมการสร้างสรรค์สังคม ระดับประถมศึกษา จัดโดยกระทรวงศึกษาธิการ				นักเรียนชั้น ป.๑ - ป.๖ ๑๒๐ คน รวมผู้ให้ข้อมูล ๑๒๓ คน
๗	โรงเรียนพิบูลย์อุปถัมภ์ - ปี ๒๕๔๖ รับพระราชทานรางวัลด้านการส่งเสริมการอ่าน ในปีแห่งการส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้เฉลิมพระเกียรติ ๒๕๔๖ จัดโดยกระทรวงศึกษาธิการ	กรุงเทพฯ	โรงเรียนรัฐบาล	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ	ครูภาษาไทย ๑ คน, ครูบรรณารักษ์ ๑ คน รองผู้อำนวยการสถานศึกษา ๑ คน นักเรียนชั้น ป.๑ - ป.๖ ๑๑๔ คน, รวมผู้ให้ข้อมูล ๑๑๗ คน
๘	โรงเรียนแยมสอาด - ได้รับรางวัลโล่รางวัลพระราชทาน รางวัลยอดเยี่ยม การจัดกิจกรรมของสถานศึกษา "รักการอ่านสานสัมพันธ์" ในปีแห่งการส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ ๒๕๔๖ ประกอบด้วย - เกียรติบัตรพระราชทานรางวัลยอดเยี่ยมสาขากิจกรรมส่งเสริมยอดนักอ่าน ศูนย์การเรียนรู้ ด้านส่งเสริมหนังสือสารภาษาไทย ประจำปี ๒๕๔๗ - เกียรติบัตรพระราชทานรางวัลดีเด่นสาขากิจกรรมส่งเสริมยอดนักอ่านศูนย์การเรียนรู้ ด้านส่งเสริมหนังสือสารภาษาอังกฤษ ประจำปี ๒๕๔๗ จัดโดยกระทรวงศึกษาธิการ	กรุงเทพฯ	โรงเรียนเอกชน	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน	ครูบรรณารักษ์ ๑ คน, ผู้อำนวยการสถานศึกษา ๑ คน รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ/ หัวหน้าหมวดวิชาภาษาไทย ๑ คน นักเรียนชั้นป.๑ - ป.๖ ๑๐๐ คน รวมผู้ให้ข้อมูล ๑๐๓ คน
๙	โรงเรียนราชวินิต (ประถมศึกษา) - ปี ๒๕๔๖ รับพระราชทานรางวัลด้านการส่งเสริมการอ่าน ในปีแห่งการส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้เฉลิมพระเกียรติ ๒๕๔๖ จัดโดยกระทรวงศึกษาธิการ	กรุงเทพฯ	โรงเรียนรัฐบาล	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ	ครูภาษาไทย ๑ คน, ครูบรรณารักษ์ ๑ คน ผู้บริหารโรงเรียน -, นักเรียนชั้น ป.๑ - ป.๖ ๑๓๗ คน (*เนื่องจากผู้บริหารติดภารกิจสำคัญ ช่วงที่มิวิจัยเก็บข้อมูล ทำให้ไม่มีข้อมูลในส่วนนี้), รวมผู้ให้ข้อมูล ๑๓๙ คน
๑๐	โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (ประถมศึกษา) - ปี ๒๕๔๖ รับพระราชทานรางวัลด้านการส่งเสริมการอ่าน ในปีแห่งการส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้เฉลิมพระเกียรติ ๒๕๔๖ จัดโดยกระทรวงศึกษาธิการ	กรุงเทพฯ	โรงเรียนรัฐบาล	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ	ครูหมวดวิชาคณิตศาสตร์ ๑ คน, ครูบรรณารักษ์ ๑ คน รองผู้อำนวยการสถานศึกษา ๑ คน นักเรียนชั้น ป.๑ - ป.๖ ๑๐๓ คน รวมผู้ให้ข้อมูล ๑๐๖ คน จำนวนนักเรียนผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด ๑,๐๖๓ คน จำนวนครู ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด ๒๕ คน จำนวนผู้บริหารที่ให้ข้อมูลทั้งหมด ๙ คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น ๑,๐๙๗ คน

กรอบความคิดในการวิจัย

โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการทำงานด้านใดก็ตาม น่าจะมีที่มาจากความร่วมมือร่วมใจภายในโรงเรียนที่ผลักดันให้การทำงานโดดเด่น ดังนี้

๑) ผู้บริหารน่าจะมีส่วนผลักดันในเชิงนโยบายและวิสัยทัศน์ การจัดสรรงบประมาณ การจัดระบบการทำงานให้ชัดเจนและคล่องตัว มีการกระจายงานอย่างทั่วถึง มีการส่งเสริมบุคลากร

๒) ครูและบุคลากรอื่นๆ น่าจะกระตือรือร้น และพร้อมต่อการทำงานหนักหรือการทำงานใหม่ๆ

๓) โรงเรียนน่าจะมีการพร้อมด้านสถานที่ และสภาพแวดล้อม

๔) ตัวเด็กนักเรียนเองก็น่าจะพร้อมด้วย กล่าวคือ มีความพร้อมจากที่บ้านและได้รับการส่งเสริมต่อที่โรงเรียน

การรณรงค์ปีแห่งการรักการอ่านจากภาครัฐ ช่วยสร้างความตื่นตัวให้โรงเรียนอย่างมาก ดังจะเห็นจากหลายโรงเรียนที่จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน แต่เพิ่งกระตือรือร้นต่อการจัดระบบงาน รวบรวมข้อมูล ประเมินผลสำเร็จของกิจกรรม ในปีที่รณรงค์ เมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๖ นั่นเอง และสร้างกระแสความสนใจด้านการอ่านต่อเนื่องถึงปัจจุบัน

วิธีการวิจัย

เครื่องมือวิจัย

ผู้วิจัยใช้การพูดคุยซักถาม การสัมภาษณ์บุคลากร และการสังเกตสภาพแวดล้อมสถานที่ในโรงเรียนเป็นวิธีหลักในการเก็บข้อมูล เนื่องจากงานวิจัยนี้

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ผู้วิจัยต้องการทราบทัศนะ และวิธีการทำงานของบุคคลมากกว่าการเน้นจำนวนผู้ตอบคำถาม หรือแบบสอบถาม ประกอบกับการเก็บข้อมูลจากเด็กนักเรียน โดยเฉพาะชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๓ นั้น ผู้วิจัยเห็นว่าควรใช้การซักถามข้อมูลจากเด็กนักเรียนโดยตรงน่าจะดีกว่าการให้ตอบแบบสอบถาม เนื่องจากเด็กยังเล็ก การอ่านคำถามและการเรียบเรียงคำตอบ อาจไม่ให้ข้อมูลที่ครบถ้วนนัก ซึ่งการพูดคุยสอบถามนี้ใช้กับการเก็บข้อมูลนักเรียนช่วงชั้นที่ ๒ ผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้ทำงานส่งเสริมนิสัยรักการอ่านด้วยเช่นกัน

การสัมภาษณ์เด็กนักเรียนใช้การพูดคุยเป็นกลุ่ม กลุ่มละประมาณ ๕-๒๐ คน ส่วนการสัมภาษณ์ผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียน ใช้การสัมภาษณ์ตัวต่อตัว หรือเป็นกลุ่มไม่เกิน ๓ คน (แล้วแต่ความสะดวกเรื่องเวลาของผู้ให้ข้อมูล)

ผู้วิจัยจึงได้ตั้งทีมวิจัยขึ้นเพื่อช่วยเก็บข้อมูล โดยใช้วิธีสัมภาษณ์บุคคลโดยตรง ตั้งแต่ระดับผู้บริหารโรงเรียนถึงเด็กนักเรียน ตลอดจนสังเกตและบันทึกภาพบรรยากาศโรงเรียน บรรยากาศการส่งเสริมการอ่านในโรงเรียน โดยแยกประเด็นสำหรับศึกษา เช่น สภาพแวดล้อมของสถานที่ที่เอื้อต่องานส่งเสริมการอ่านในโรงเรียน สภาพความพร้อมของห้องสมุดและบุคลากรผู้ส่งเสริมการอ่าน รายละเอียดงานกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน นโยบายของผู้บริหารในการส่งเสริมการอ่าน และการพัฒนาบุคลากร รวมทั้งประเมินความพึงพอใจของบุคคลผู้เกี่ยวข้องในโครงการ โดยเฉพาะตัวเด็กนักเรียนประถมศึกษาซึ่งเป็นผู้ได้รับประโยชน์โดยตรงจากกระบวนการส่งเสริมการอ่านของโรงเรียน

นอกจากการเก็บข้อมูลจากบุคคลด้วยการสัมภาษณ์พูดคุยแล้ว ทีมวิจัยยังได้ศึกษาเอกสารการทำงานด้านส่งเสริมการอ่าน ที่โรงเรียนมีเก็บไว้จากแฟ้ม

สะสมผลงานของโรงเรียน หรือจากรายงานการปฏิบัติงานประจำปี

การวิจัยนี้ เป็นการเก็บข้อมูลย้อนหลังถึงผลงานที่โรงเรียนเคยทำผ่านมาแล้วตั้งแต่ปี ๒๕๔๖ อย่างต่อเนื่อง และเป็นการเก็บข้อมูลช่วงปลายปีการศึกษา ๒๕๔๗ และต้นปีการศึกษา ๒๕๔๘ อันผ่านช่วงเวลาของทำกิจกรรมต่างๆ ไปแล้ว และยังไม่ได้เริ่มทำในรอบเทอมใหม่

การเก็บข้อมูล

ชั้นวางแผนการทำงาน

- สํารวจรายชื่อโรงเรียนระดับประถมศึกษา ในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล ที่ได้รับรางวัลพระราชทานจากสมเด็จพระเทพฯ ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านดีเด่น ประจำปี พ.ศ.๒๕๔๖ ตามรายชื่อที่สำนักงานอุทยานการเรียนรู้จัดให้ และโรงเรียนที่เคยได้รับรางวัลส่งเสริมการอ่านอื่นๆ จากองค์กรรัฐและเอกชน

- กำหนดโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายการวิจัย
- วางแผนการทำงาน
- ประชุมงานกับทีมวิจัย
- เก็บข้อมูล

ขั้นตอนการเก็บข้อมูล

ขั้นที่ ๑ ทีมวิจัยสำรวจข้อมูลทั่วไปของโรงเรียน เช่น ประวัติความเป็นมา สถานที่ตั้ง จำนวนบุคลากร จำนวนนักเรียน และผู้ที่ควรติดต่อประสานงาน เพื่อขออนุมัติให้ผู้ช่วยวิจัยได้เข้าเก็บข้อมูลวิจัยในโรงเรียน

ขั้นที่ ๒

- ผู้ช่วยวิจัยแต่ละทีมไปสัมภาษณ์ครูบรรณารักษ์ ครูภาษาไทย หรือ บุคลากรในโรงเรียนผู้รับผิดชอบกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน เพื่อทราบภาพรวมการทำงาน และรายละเอียดการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนนั้นๆ

- ผู้ช่วยวิจัยแต่ละทีมสำรวจห้องสมุด สภาพห้องสมุด ขนาด จำนวน หนังสือ ประเภทหนังสือ สภาพแวดล้อมในโรงเรียนที่เอื้อต่อการส่งเสริมการอ่าน เช่น การจัดมุมหนังสือในห้องเรียน การจัดบอร์ดความรู้ตามสถานที่ต่างๆ ในโรงเรียน เป็นต้น

- ผู้ช่วยวิจัยแต่ละทีมสัมภาษณ์นักเรียนช่วงชั้นที่ ๑ และ ๒ ทั้ง ๖ ชั้น ชั้นละประมาณ ๒๐ คน โรงเรียนละประมาณ ๑๒๐ คน เพื่อทราบความคิดเห็นของเด็กต่อกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในโรงเรียน พฤติกรรมการอ่านและการใช้ห้องสมุดของเด็ก ประเภทหนังสือที่ชอบ เด็กชั้นเล็กใช้การพูดคุยซักถาม เด็กชั้นโตใช้การซักถามประกอบการตอบแบบสอบถาม

- ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน เพื่อทราบแนวคิดเกี่ยวกับการอ่าน นโยบายต่อการส่งเสริมการอ่านในโรงเรียน การจัดสรรงบประมาณ การส่งเสริมบุคลากร การอ่านวยความสะดวกเรื่องสถานที่และอุปกรณ์ วิสัยทัศน์ผู้บริหารต่องานส่งเสริมการอ่านในโรงเรียน ความพึงพอใจต่อกิจกรรมของโรงเรียน ความหวังในอนาคตต่องานส่งเสริมการอ่าน

- ผู้ช่วยวิจัยสำรวจและศึกษาข้อมูลในแฟ้มสะสมผลงานของโรงเรียน เกี่ยวกับกิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่โรงเรียนดำเนินการผ่านมาแล้ว คัดเลือกข้อมูลที่น่าสนใจเสนอหัวหน้าทีมวิจัย

วันที่ ๓ ทีมวิจัยรวบรวมข้อมูลที่ได้ส่งให้หัวหน้าทีมวิจัย

รวบรวมข้อมูล

ทีมวิจัยนำข้อมูลที่ได้แต่ละโรงเรียนมารวบรวมเป็นประเด็นใหญ่ ๓ ด้าน

- ด้านผู้บริหารโรงเรียน คุณนโยบายและวิสัยทัศน์ต่องานส่งเสริมการอ่าน
- ด้านบุคลากรในโรงเรียนผู้ทำงานส่งเสริมการอ่าน ทุกรายละเอียดงาน

กิจกรรมที่ทำ

- ด้านนักเรียน ดูพฤติกรรม ทักษะคิดต่อการอ่าน หนังสือที่สนใจ

วิเคราะห์ข้อมูลและเขียนรายงาน

เมื่อทีมผู้ช่วยวิจัยรวบรวมข้อมูลได้แล้ว จึงส่งข้อมูลแก่ผู้วิจัยเพื่อวิเคราะห์และเขียนรายงานต่อไป

ระยะเวลาวิจัย

สิงหาคม ๒๕๕๘ - มิถุนายน ๒๕๕๙

- ขึ้นวางแผน : สิงหาคม ๒๕๕๘
- ขึ้นเก็บข้อมูล : กันยายน ๒๕๕๘ - กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙
- ขึ้นวิเคราะห์ข้อมูล และเขียนรายงาน : มีนาคม - มิถุนายน ๒๕๕๙

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ได้รับทราบสถานการณ์ด้านการอ่านในโรงเรียนระดับประถมศึกษา ๑๐ แห่ง ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายการวิจัย
๒. ได้ทราบวิสัยทัศน์ผู้บริหารโรงเรียน ผู้มีบทบาทผลักดันให้โรงเรียน

ประสบความสำเร็จด้านการส่งเสริมการอ่าน

๓. ได้แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในโรงเรียน เทคนิควิธีการทำงานที่ได้ผลเพื่อเสนอเป็นต้นแบบแก่โรงเรียนทั่วไป

๔. ได้แนวทาง รายละเอียดกิจกรรมการส่งเสริมการอ่าน เพื่อเป็นตัวอย่างแก่ผู้สนใจงานด้านนี้ต่อไป

คณะผู้วิจัย

ผู้วิจัย/หัวหน้าทีมวิจัย

อาจารย์อัจฉรา ประดิษฐ์ หัวหน้าโครงการวิจัย

อาจารย์ประจำสาขาวรรณกรรมสำหรับเด็ก ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๔๑ - ปัจจุบัน

การศึกษา ปริญญาตรี ศศบ. (เกียรติคุณอันดับ ๒) ภาษาและวรรณคดีอังกฤษมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพฯ

ปริญญาโท MA. In Children's Literature Studies จาก University of Warwick เมือง Coventry ประเทศอังกฤษ

ที่ปรึกษาโครงการ

รศ. กุลวรา ชูพงศ์ไพโรจน์ อาจารย์ประจำ สาขาวรรณกรรมสำหรับเด็ก ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ และสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ผู้เชี่ยวชาญด้านวรรณกรรมสำหรับเด็ก และการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านกว่า ๓๐ ปี

ผู้ช่วยวิจัย

นิสิตชั้นปีที่ ๔ สาขาวิชาเอกวรรณกรรมสำหรับเด็ก ภาควิชา
บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ จำนวน ๕ คน ได้แก่

๑. นายกิตติ อุ้นทรัพย์
๒. น.ส. กรกมล ไสมาลีย์
๓. น.ส. วิริยา คล่องใจ
๔. น.ส. หทัยชนก เสียงเพราะดี
๕. น.ส. อัมฉิ์ สุมะนันนท์

TK
park

ศูนย์การเรียนรู้

การส่งเสริมการอ่านในเด็กประถมศึกษา
เป็นรากฐานแห่งการสร้างนักอ่านในอนาคตอย่างยิ่งยอน
เนื่องจากการปลูกฝังในวัยเด็ก
ซึ่งกำลังเปิดรับสิ่งต่างๆ อย่างง่ายดาย
หากเด็กในวัยนี้ประจักษ์ใจต่อสิ่งใดแล้ว
ก็จะเป็นความฝังใจที่จะส่งผลต่อเขาอย่างยาวนาน
แม้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็ไม่ลืม

ISBN 978-974-8284-27-9

9 789748 284279

แนวส่งเสริมความรู้ที่ไม่

จำกัด ๑๘๐ หน้า